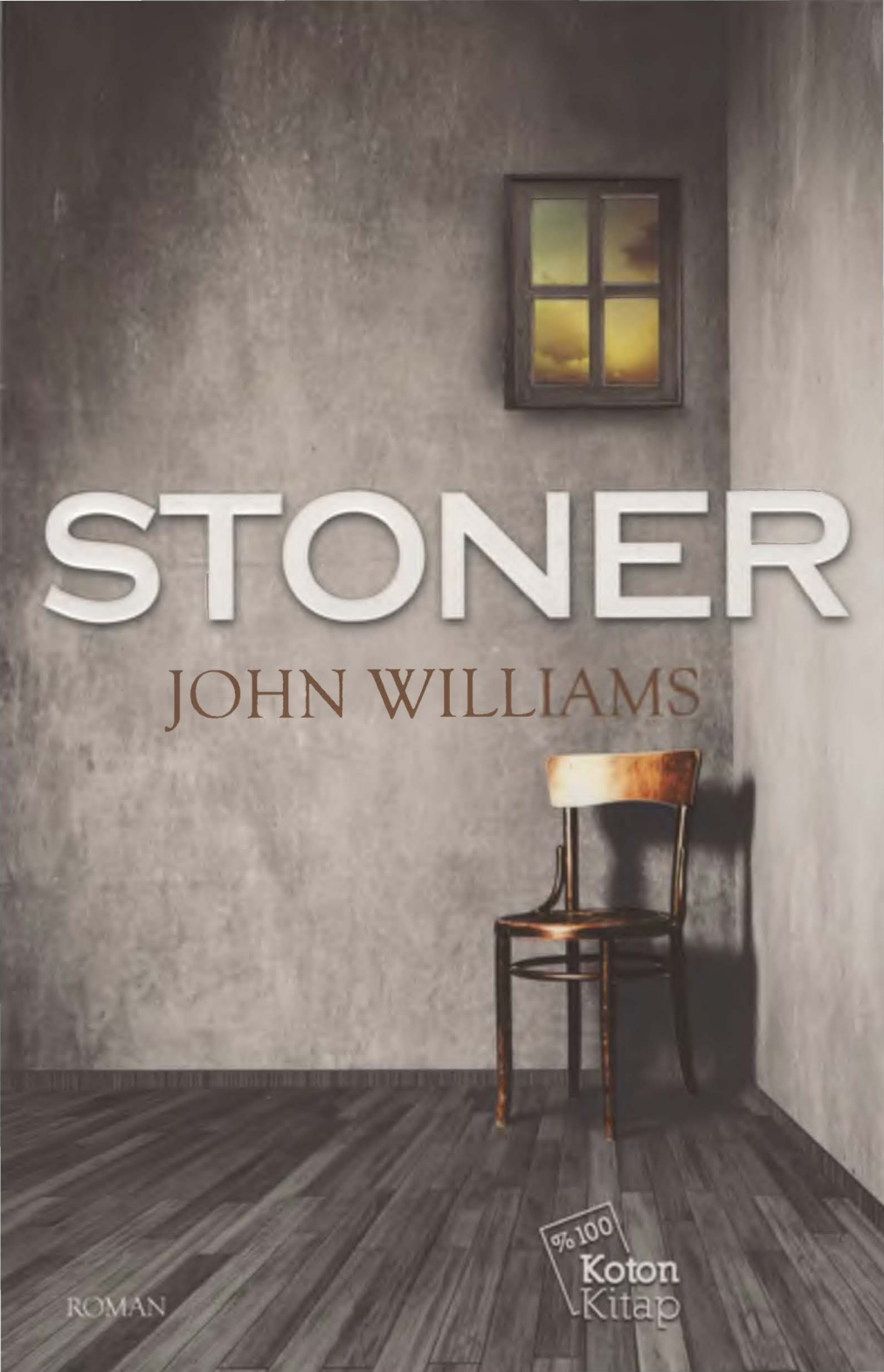

STONER
JOHN WILLIAMS
ROMAN
%100
Koton
Kitap

"Bazı romancılarla karşılaştırıldığında Williams çok fazla kalem oynatmamış, ancak yaptığı her şey olağanüstü güzel..."

The Denver Post

"Gerçekten erdem sahibi ve kendini işine adamış bir insanın ustalıklı tasviri."

The New Yorker

"Ciddi, güzel ve etkileyici. *Stoner*'ı bu kadar etkileyici yapan, hem yazarın hem de kahramanının hâkim olduğu ortak güç."

Irving Howe, *New Republic*

"Sessiz fakat yankı yapan bir başarı."

The Times Literary Supplement

STONER

Orijinal adı: **STONER**
Yazan: **John Williams**

Türkçe yayın hakları: © **Koton Kitap, 2013**

Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İngilizce aslından çeviren: **Özlem Güçlü**
Yayına hazırlayan: **Işıl Ölmez**
Düzelti: **Fulya Tükel**
Kapak tasarım: **Kerem Yavi**
Grafik tasarım: **Sevgi Aslan**

1. Baskı: **Kasım 2013**
ISBN 978-605-87539-7-6

Telif hakkı © **1965, 1993 John Williams**
Bu eserin yayın hakları Frances Collin, Literary Agent ve Anatolialit Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Baskı: **Kitap Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.**
Merk. Efendi Mah., Davutpaşa Cad. No: 123
Kat: 1 Topkapı, Zeytinburnu - İSTANBUL
Tel: 0212 482 99 10 Sertifika No: 16053

KOTON KİTAP YAYINCILIK BASIM VE TANITIM HİZMETLERİ LTD. ŞTİ.
Keresteciler Sitesi, Kestane Sok., No:14, Kat:3
34010 Merter, Güngören / İstanbul - TÜRKIYE
Tel: +90 (212) 553 46 95 - Fax:+90 (212) 554 25 38
www.kotonkitap.com Sertifika No: 22711

STONER

Bu kitap, Missouri Üniversitesi İngilizce Bölümü'ndeki arkadaşlarıma ve o zamanki meslektaşlarıma ithaf edilmiştir. Onlar, bunun bir kurgu çalışması olduğunu, kitaptaki hiçbir karakterin ölü ya da diri hiç kimseyle alakası olmadığını ve hiçbir olayın Missouri Üniversitesi'nde bizim bildiğimiz gerçeğe emsal teşkil etmediğini hemen anlayacaklardır. Ayrıca Missouri Üniversitesi'yle ilgili hem fiziksel hem de tarihsel bazı değişikler yaptığımı da fark edeceklerdir, böylelikle aslında orası da hayali bir yer oldu.

I

William Stoner, 1910 yılında, on dokuz yaşındayken Missouri Üniversitesi'ne girdi. Sekiz yıl sonra, Birinci Dünya Savaşı'nın en hararetli zamanlarında doktorasını aldı ve 1956 yılında ölümüne kadar ders vereceği aynı üniversitede okutmanlık işini kabul etti. Doçentlikten ileriye gitmedi ve derslerine giren çok az öğrenci daha sonraları onu net olarak hatırladı. Öldüğünde, meslektaşları, üniversite kütüphanesine onun anısına bir Ortaçağ elyazması bağışladılar. Bu elyazması, "İngilizce Bölümü'nden William Stoner anısına, Missouri Üniversitesi Kütüphanesi'ne meslektaşları tarafından hediye edilmiştir" ibaresiyle, halen Nadir Eserler Koleksiyonu'nda bulunabilir.

William Stoner'ın ismine kazara rastgelen bir öğrenci, çok da üzerinde durmadan onun kim olduğunu merak edebilir; fakat bu merak, gelişigüzel bir soru olmanın ötesine geçmez. Stoner'ın hayattayken kendisine pek de özel bir kıymet vermeyen meslektaşları, şimdi kendisinden nadiren bahsetmektedirler; yaşını almış olanlar için onun adı, hepsini bekleyen sonun hatırlatıcısı, gençler içinse, geçmişe dair hiçbir anlam ve kendileriyle ya da kariyerleriyle ilişkilendirebilecekleri hiçbir kimlik çağrıştırmayan bir sedadır yalnızca.

Stoner, 1891'de, Missouri'nin ortalarında, üniversiteye ev sahipliği yapan Columbia'dan yaklaşık kırk kilometre uzaktaki Booneville Köyü yakınlarında küçük bir çiftlikte doğdu. Doğduğunda anne babası genç olmalarına rağmen –babası yirmi beşinde, annesi ancak yirmisindeydi–, Stoner ufakken bile onların hep yaşlı olduğunu düşünürdü. Babası, otuzundayken elli yaşında gösteriyordu; çalışmaktan kamburu çıkmıştı, ailenin bir yıldan ötekine ayakta kalmasını sağlayan kurak toprak parçasına umutsuzca dalıp gitmişti. Annesi, hayatını sabırla kabullenmişti, katlanmak zorunda olduğu uzun bir anmışçasına. Gözleri açık renk ve donuktu ve başının üzerinde dümdüz geriye doğru toplanıp arkada topuz yapılmış ince telli kır saçları göz kenarlarındaki küçük kırışıklıkları daha da belirgin kılıyordu.

Hatırlayabildiği en eski zamandan beri, William Stoner'ın hep görevleri olmuştu. Altı yaşında sıska inekleri sağdı, evin birkaç metre ötesindeki ahırda domuzları yemledi ve cılız bir tavuk sürüsünün küçük yumurtalarını topladı. Çiftlikten on iki kilometre uzaktaki köy okuluna gitmeye başladığında bile, sabahtan akşama bir günü, şu ya da bu işle doluydu. On yedi yaşında, işinin ağırlığı altında omuzları kamburlaşmaya başlamıştı bile.

Stoner'ın tek çocuk olduğu, meşakkatli işlerin bir arada tuttuğu kimsesiz bir aileydi onlarınki. Akşamları üçü birden, tek bir gaz lambasıyla aydınlanan küçük mutfaklarında lambanın sarı alevine bakarak otururlardı; genellikle akşam yemeği ile yatmaları arasında geçen yaklaşık bir saatte duyulabilen tek ses, dik bir sandalyede bir bedenin halsiz kımıldanması ve ev eskidikçe bir parça esneyen bir tahtanın çıkardığı hafif bir gıcırtı olurdu.

Ev, kabaca, kare biçiminde inşa edilmişti ve boyanmamış kalaslar sundurma ve kapıların etrafında bel vermişti. Yıllar geçtikçe, arada yol yol beyazlarla, kurak arazinin gri ve kahverengi rengini almıştı. Evin bir tarafında birkaç ağaç

masa ve dik sandalyelerle seyrek bir şekilde döşenmiş uzun bir oturma odası ve ailenin bir araya geldiği kısa zamanın büyük bölümünü geçirdiği bir mutfak vardı. Diğer tarafta ise her biri beyaz boyalı demir bir karyola, tek bir dik sandalye ve üzerinde bir kandil ve el yüz yıkamak için bir lavabonun bulunduğu bir masayla döşenmiş iki yatak odası bulunuyordu. Yerler, düzensiz yerleştirilmiş ve eskilikten çatlamaya başlamış boyasız ahşaptandı; aralarından durmadan toz çıkardı ve her gün Stoner'ın annesi tarafından eski yerine süpürülürdü.

Stoner okulda derslerini sanki çiftlikteki angaryalardan yalnızca bir nebze daha az yorucu işlermiş gibi yaptı. 1910 baharında liseyi bitirdiğinde, tarlalardaki işin daha büyük bir kısmını devralmayı bekliyordu; babası ona geçen aylarla birlikte daha da ağırlaşmış ve yorulmuş gibi geliyordu.

Fakat baharın sonuna doğru, iki erkeğin mısır çapalayarak geçirdiği bir günün akşamı, sofra kaldırıldıktan sonra babası mutfakta ona hitap etti:

"Geçen hafta ilçe temsilcisi uğradı."

William, yuvarlak mutfak masasına düzgünce serilmiş kırmızı-beyaz ekoseli muşamba örtüden başını kaldırıp baktı. Konuşmadı.

"Columbia Üniversitesi'nde yeni bir bölüm açılmış. Adına ziraat fakültesi diyorlarmış. Senin o okula gitmen gerektiğini düşündüğünü söylüyor. Dört yıl sürüyormuş."

"Dört yıl mı?" dedi William. "Paralı mı?"

"Kalacak yer ve yemek için çalışabilirsin," dedi babası. "Annenin Columbia'nın hemen dışında bir yeri olan bir kuzeni var. Kitapların ve eşyaların olacak. Sana ayda iki ya da üç dolar gönderebilirim."

William ellerini kandil ışığı altında cansız parıldayan masa örtüsünün üstüne koydu. Evden yirmi dört kilometre uzaklıktaki Booneville'den öteye gitmemişti. Sesinin titremesine engel olmak için yutkundu.

"Burayı kendi başına çekip çevirebileceğinden emin misin?" diye sordu.

"Annenle birlikte halledebiliriz. Yukarı yirmi dönüme buğday ekerim; bu, el emeğini azaltır."

William annesine baktı. "Anne?"

Annesi ifadesiz bir şekilde, "Baban ne diyorsa onu yap," dedi.

"Gerçekten gitmemi istiyor musun?" diye sordu, sanki bir tarafı bir karşı çıkış ummuştu. "Gerçekten istiyor musun?"

Babası sandalyede ağırlığını bir taraftan öbürüne verdi. Çatlakları arasına toprağın yıkanmakla geçmeyecek kadar derin işlediği kalın, nasır tutmuş parmaklarına baktı. Parmaklarını birbirine kenetledi ve sanki dua eder gibi masadan yukarı kaldırdı.

"Benim hiçbir zaman anlatmaya değecek bir eğitimim olmadı," dedi ellerine bakarak. "Altıncı sınıfı bitirdiğimde bir çiftlikte çalışmaya başladım. Genç bir delikanlıyken okulla hiç alakam yoktu. Fakat şimdi, bilmiyorum... Arazi kuraklaşıyor ve işlemek her yıl daha da zorlaşıyormuş gibime geliyor, çocukluğumdaki gibi verimli değil. İlçe temsilcisi yeni fikirleri olduğunu, üniversitede bu işleri yapmak için yöntemler öğrettiklerini söylüyor. Belki de haklıdır. Bazen tarlada çalışırken düşünmeye başlıyorum." Duraksadı. Parmakları gerildi ve elleri masanın üzerine düştü. "Düşünmeye başlıyorum..." Kaşlarını çatıp ellerine baktı ve başını salladı. "Gelecek sonbahar üniversiteye gideceksin. Annen ve ben başımızın çaresine bakarız."

Babasıyla hiç bu kadar uzun konuşmamıştı. O sonbahar Columbia'ya gitti ve ziraat fakültesine kaydını yaptırdı.

Columbia'ya, Sears & Roebuck kataloğundan sipariş edilmiş ve annesinin sattığı yumurtaların paralarıyla ödenmiş siyah ince pamuklu kumaştan yeni bir takım, babasının eskimiş

paltosu, Booneville'deki Metodist kilisesinde ayda bir giydiği mavi ince yünlü kumaştan bir pantolon, iki beyaz gömlek, iki takım iş elbisesi ve babasının sonbahar buğdayına karşılık bir komşusundan borç aldığı yirmi beş dolar nakitle geldi. Sabah erken vakitte babasıyla annesinin onu çiftliğin at arabasıyla getirdikleri Booneville'den yürümeye başladı.

Sıcak bir sonbahar günüydü ve Booneville'den Columbia'ya giden yol tozluydu; yanına yaklaşan bir yük arabasının sürücüsü binmek isteyip istemediğini sorduğunda neredeyse bir saattir yürüyordu. Başıyla kabul ettiğini belirtti ve sürücünün yanına oturdu. İnce yünlü kumaştan pantolonu dizlerine kadar kırmızı toza bulanmıştı; güneşten ve rüzgârdan yanmış ve terlemiş yüzü toz tabakasıyla kaplanmıştı. Uzun yolculuk boyunca beceriksiz ellerle pantolonunu silkeleyip parmaklarını rüzgârda dalgalanan düz ve kumlu saçlarında gezdirdi durdu.

Columbia'ya akşama doğru vardılar. Sürücü, Stoner'ı şehrin eteklerinde indirdi ve uzun karaağaçların gölgesinde kalan bir grup binayı gösterdi. "Üniversiten orası," dedi. "Okula gideceğin yer orası."

Adamın uzaklaşmasından sonra Stoner birkaç dakika kımıldamadan bina bloklarını seyretti. Daha önce hiç böyle etkileyici bir şey görmemişti. Kırmızı tuğladan binalar, taştan yürüyüş yolları ve küçük bahçelerle bölünmüş geniş yeşil bir alandan yukarıya doğru yayılıyordu. Korkuyla karışık hayranlığına daha önce hiç hissetmediği beklenmedik bir güven ve huzur duygusu eşlik ediyordu. Saat geç olsa da, sanki girmeye hakkı yokmuş gibi sadece seyrederek kampüsün etrafında dakikalarca dolandı.

Yoldan geçen birine annesinin kuzeni Jim Foote'un çiftliğine götürecek yola, Ashland Gravel'e nasıl çıkacağını sorduğunda hava kararmak üzereydi. Yaşayacağı iki katlı beyaz ahşap eve vardığında ise ortalık çoktan kararmıştı. Footeları

daha önce görmemişti ve bu kadar geç saatte onlara gittiği için tuhaf hissediyordu.

Footelar onu başlarıyla selamlayarak karşıladılar, inceden inceye süzdüler. Stoner'ın ne yapacağını bilmez bir halde kapı aralığında dikildiği bir anlık duraksamadan sonra, Jim Foote onu mobilyaların ve üzeri ruhsuz bir şekilde parıldayan biblolarla süslü sehpaların tıka basa doldurduğu küçük, loş bir oturma odasına götürdü. Stoner oturmadı.

"Akşam yemeği yedin mi?" diye sordu Foote.

"Hayır, efendim," diye yanıtladı Stoner.

Bayan Foote parmağıyla kendisini izlemesini istedi ve sessizce ilerledi. Stoner onu birkaç odanın önünden geçerek masaya oturmasını işaret ettiği mutfağa kadar takip etti. Bayan Foote önüne bir sürahi süt ve birkaç parça soğuk mısır ekmeği koydu. Stoner sütü içti, fakat ekmek heyecandan kurumuş boğazından geçmedi.

Foote mutfağa gelerek karısının yanında durdu. Cılız bir suratı ve sivri bir burnu olan ufak tefek bir adamdı, boyu bir altmıştan fazla değildi. Karısı ondan on santim daha uzundu ve vücudu dolgundu; çerçevesiz gözlüğü gözlerini saklıyordu, ince dudakları gergindi. Aç gözlerle Stoner'ın sütünü içmesini izlediler.

"Sabahları hayvanlara yemeklerini ve sularını ver, domuzları yemle," dedi Foote hızlı hızlı.

Stoner boş gözlerle Foote'a baktı. "Ne?"

"Sabahları bunları yapacaksın," dedi Foote, "okula gitmeden önce. Akşamları da tekrar hayvanları besleyecek ve domuzları yemleyecek, yumurtaları toplayacak, inekleri sağacaksın. Zaman bulduğunda yakacak odun keseceksin. Hafta sonları bana yardım edersin."

"Olur, efendim," dedi Stoner.

Foote bir an Stoner'ı inceledi. "Üniversite ha!" dedi ve başını salladı.

Böylece, dokuz ay boyunca kalacak yer ve yemeğe karşılık hayvanlara yemek ve su verdi, domuzları yemledi, yumurtaları topladı, inekleri sağdı ve yakacak odun kesti. Ayrıca, tarlaları pullukla sürdü ve tırpanladı, bitkilerin köklerini çıkardı (kışları, donmuş toprağı sekiz santim yararak) ve sütün içinde fışırtılarla gidip geldiği ahşap yayığı döndürerek doğru yaptığını ifade etmek için bir karış suratla kafasını sallayarak kendisini izleyen Bayan Foote için tereyağı yaptı.

Bir zamanlar ardiye olan bir üst kata yerleştirildi; bütün mobilyası, ince kuştüyü bir döşeği taşıyan iskeleti bel vermiş siyah demir bir karyola, üstünde bir gaz lambasının durduğu kırık bir sehpa, döşemenin üzerinde oynak duran dik bir sandalye ve çalışma masası olarak kullandığı büyükçe bir kutuydu. Kışın tek ısı kaynağı aşağıdaki odalardan yukarı sızan sıcaklıktı; kendini elverdiğince yırtık pırtık yorganlar ve battaniyelerle sarar, kitaplarının sayfalarını yırtmadan çevirebilsinler diye nefesiyle parmaklarını ısıtırdı.

Üniversitedeki çalışmasını çiftlikte işini yaptığı gibi yürüttü – baştan sona, özenle; ne zevkle ne de sıkıntıyla. Birinci yılının sonunda, not ortalaması B'nin biraz altındaydı; daha düşük olmadığına memnundu ve daha yüksek olmadığı için endişelenmedi. Daha önce bilmediği şeyleri öğrendiğinin farkındaydı, fakat bu ona sadece ikinci yılında da aynen ilk yılında olduğu gibi yeni şeyler öğrenebileceğini gösteriyordu.

Fakültenin ilk yılından sonraki yaz babasının çiftliğine geri döndü ve mahsulün toplanmasına yardım etti. Babası bir keresinde okulu nasıl bulduğunu sordu ve Stoner, iyi dedi. Babası başını salladı ve bu konudan bir daha bahsetmedi.

William Stoner üniversiteye neden geldiğini ikinci yılı için geri döndüğünde öğrendi.

İkinci yılında kampüste tanıdık bir simaydı. Her mevsim

aynı siyah ince pamuklu takımı ve beyaz gömleği giyiyor, aynı ince kravatı takıyordu; bilekleri ceketinin kollarından dışarı fırlıyordu ve pantolon sanki bir zamanlar başkasına ait bir üniformaymış gibi, komik bir şekilde üzerinden dökülüyordu.

İşverenlerinin uyuşukluğunun artmasıyla onun çalışma saatleri de uzadı ve uzun akşamları odasında, ödevlerini düzenli bir şekilde yaparak geçirdi; onu ziraat fakültesinde lisans derecesine götürecek derslere başlamıştı. İkinci yılının birinci döneminde iki temel fen dersi aldı: ziraat fakültesinden toprak kimyası ve bütün üniversite öğrencilerine daha çok formalite gereği verilen bir dönemlik İngiliz Edebiyatı araştırması.

İlk birkaç haftadan sonra fen derslerinde fazla sıkıntı çekmedi; yapılacak çok fazla çalışma ve hatırlanacak çok fazla şey vardı. Toprak kimyası dersi genel anlamda ilgisini çekiyordu; hayatının büyük bölümünde uğraştığı kahverengimsi toprak topaklarının göründüğünden başka bir şey olduğu aklına gelmemişti ve onlarla ilgili bilgisinin artmasının babasının çiftliğine geri döndüğünde yararlı olabileceğini belli belirsiz görmeye başlamıştı. Fakat istenen İngiliz Edebiyatı araştırması, daha önce hiçbir şeyin yapmadığı kadar bela oldu başına ve huzurunu kaçırdı.

Okutman orta yaşlı bir adamdı, ellilerinin başında, adı Archer Sloane'du ve sınıfa belirgin bir kibir ve küçümsemeyle, sanki bilgisiyle söyleyebileceği şeyler arasında kapatmak için hiçbir çaba sarf etmeyeceği kadar derin bir uçurum olduğunu idrak etmiş gibi girdi. Öğrencilerinin çoğu tarafından sevilmedi ve kendisinden korkuldu; o ise bu duruma mesafeli ve alaycı bir keyifle karşılık verdi. Derin çizgiler taşıyan, uzun, sinekkaydı tıraşlı bir yüze sahip, orta boylu bir adamdı; parmaklarını ağarmış gür dalgalı saçlarının arasında gezdirdiği sinirli bir tiki vardı. Sesi ruhsuz ve kuruydu, zar zor kıpırdayan dudaklarından ifadesiz ve ezgisiz dökülürdü; fakat uzun ince parmakları kelimelere sesinin veremediği bir şekli

veriyormuş gibi zarafet ve inançla hareket ederdi.

Sınıf dışında, çiftlik işlerini yaparken ya da penceresiz tavan arası odasında loş kandil ışığında gözlerini kırpıştırarak ders çalışırken Stoner, bu adamın görüntüsünün sıkça aklına düştüğünün farkındaydı. Okutmanlarından başka herhangi bir tanesinin yüzünü gözünün önüne getirmekte ya da derslerden başka herhangi bir tanesiyle ilgili gerçekten belirgin bir şey hatırlamakta güçlük çekiyordu; fakat daima farkındalığının eşiğinde bekleyen, Archer Sloane'un siması, onun kuru sesi ve Beowulf'un bir pasajıyla ya da Chaucer'in bir beyitiyle ilgili aşağılayıcı kaba sözleriydi.

Araştırmanın altından diğer derslerinde yaptığı gibi kalkamayacağını anladı. Yazarları ve eserlerini ve eserlerin tarihlerini ve etkilerini hatırlasa da, ilk sınavından az daha kalıyordu; ikincisinde de ilkinden biraz daha iyiydi. Edebiyat ödevi olarak verilen kitapları tekrar tekrar o kadar çok okudu ki diğer derslerdeki çalışması kötüye gitmeye başladı; buna rağmen okuduğu kelimeler hâlâ sayfalar üzerindeki kelimelerdi ve kendisi yaptığı şeyin neye yaradığını anlayamıyordu.

Archer Sloane'un sınıfta kullandığı kelimelere sanki ruhsuz, kuru anlamlarının altında onun varmayı amaçladığı yere götürecek bir ipucu keşfedebilirmiş gibi kafa patlattı. Onu rahatça taşıyamayacak kadar küçük bir sandalyenin yazı tablasının üzerine eğildi, kenarlarını öyle sıkı kavradı ki sert esmer tenli elinin parmak boğumları bembeyaz oldu; dikkatle kaşlarını çattı ve alt dudağını ısırdı. Fakat Stoner ve sınıf arkadaşları giderek daha fazla dikkat kesildikçe, Archer Sloane'un aşağılaması da o kadar dayanılmaz bir hal alıyordu. Bir keresinde bu aşağılama öfkeye dönüştü ve tek başına William Stoner'ı hedef aldı.

Sınıf, Shakespeare'in iki oyununu okumuştu ve haftayı soneler üzerine bir çalışmayla kapatıyordu. Öğrenciler gergindi ve kafaları karışmıştı, kürsünün arkasından onlara bakan

kambur insanla aralarında yükselen tansiyondan biraz ürkmüşlerdi. Sloane yetmiş üçüncü soneyi onlara yüksek sesle okudu; gözleri sınıfta gezindi ve dudakları keyifsiz bir gülümsemeyle gerildi.

"Sone ne anlatıyor?" diye sordu birdenbire Sloane ve durakladı, gözleri zalim ve adeta hoşnut bir umutsuzlukla sınıfı taradı. "Bay Wilbur?" Cevap gelmedi. "Bay Schmidt?" Biri öksürdü. Sloane, parıldayan koyu renk gözlerini Stoner'a çevirdi. "Bay Stoner, sone ne anlatıyor?"

Stoner yutkundu ve ağzını açmaya çalıştı.

"Bu bir sone, Bay Stoner," dedi Sloane duygusuz bir alaycılıkla, "on dört mısradan oluşan, ezberlediğinize emin olduğum bir kalıba göre yazılmış şiirsel bir kompozisyon. Yıllardır konuştuğunuzu varsaydığım İngilizce dilinde yazıldı. Yazarı William Shakespeare, ölmüş bir şair, fakat buna rağmen bazılarının akıllarında oldukça önemli bir yer işgal eder." Stoner'a biraz daha baktı ve sonra görmeden sınıfın ötesine sabitlenen gözleri ifadesizleşti. Kitabına bakmadan şiiri tekrar okudu; sesi derinleşti ve yumuşadı, sanki bir an kendisi kelimeler ve sesler ve ritimler olmuştu:

"Bak, göreceksin bende başladığını güzün,
Ayaza karşı titrer dallardaki yapraklar,
Sararır, tek tük kalır, düşerler bütün bütün;
Kuş sesleri kesilmiş, yıkık boş tapınaklar.
Bak, göreceksin bende alacakaranlığı:
Nasıl güneş batıdan solgun solgun gidince
Kefen örten eliyle ezerse her ışığı
Ölümün kan kardeşi kapkara çirkin gece.
Bak, göreceksin bende ateşin korları var:
Genç ve dinç günlerinden kalma küller üstünde
Ölüm döşeğindeymiş gibi fersiz yatarlar;
Eceline ermiştir ateş kendi gücünde.

Senin bunları görmen artıracak sevgini,
Ayrılık yakın diye çok seveceksin beni."

Bir sessizlik ânında biri boğazını temizledi. Sloane mısraları yineledi, sesi ruhsuzlaşıp yine kendi sesi oldu:

"Senin bunları görmen artıracak sevgini,
Ayrılık yakın diye çok seveceksin beni." *

Gözlerini yeniden William Stoner'a çeviren Sloane, duygusuz bir şekilde, "Bay Shakespeare sizinle üç yüz yıl öteden konuşuyor Bay Stoner, onu duyuyor musunuz?" dedi.

William Stoner birkaç dakikadır nefesini tuttuğunu fark etti. Yavaşça nefes verdi, nefesi ciğerlerinden dışarı çıkarken vücudunun üzerinde kımıldayan giysisinin farkındaydı, en ince ayrıntısına kadar. Bakışlarını Sloane'dan sınıfa çevirdi. Işık pencerelerden kırılarak sınıf arkadaşlarının yüzlerine yerleşti, öyle ki aydınlanma onların içlerinden geliyor ve bir loşluk karşısında sönüyor gibiydi; bir öğrenci göz kırptı ve ince bir gölge, ayva tüyü gün ışığına yakalanmış bir yanağa düştü. Stoner yazı tablasını sımsıkı kavramış parmaklarının çözüldüğünü fark etti. Esmerliklerine, küt parmak uçlarına anlaşılması güç bir biçimde oturmuş tırnaklara hayretler içinde baktı, gözlerini ayırmadan ellerini çevirdi; kanın bedeninden geçip parmak uçlarında nazikçe ve tehlikeli bir şekilde zonklayarak minik damar ve atardamarlardan görünmeden aktığını hissedebildiğini düşündü.

Sloane tekrar konuşmaya başladı: "Shakespeare size ne söylüyor Bay Stoner? Sonesi ne anlatıyor?"

Stoner'ın gözleri yavaş ve gönülsüz yukarı baktı. "Şunu anlatıyor," dedi ve küçük bir hareketle ellerini havaya kaldırdı;

* Çeviri, Talat Sait Halman.

Archer Sloane'un yüzünü ararken gözlerinin bulandığını hissetti. "Şunu anlatıyor," dedi tekrar ve başladığı sözü bitiremedi.

Sloane merakla ona baktı. Sonra birden başını salladı ve "Ders bitmiştir," dedi. Kimseye bakmadan arkasını döndü ve sınıftan çıktı.

William Stoner söylenerek ve homurdanarak oturdukları yerden kalkan ve ayaklarını sürüyerek sınıftan çıkan öğrencilerin pek farkında değildi. Onlar çıktıktan sonra birkaç dakika, hiç görmeyeceği veya tanımayacağı öğrencilerin huzursuz ayaklarının cilasını kaldırdığı ensiz tahtalarla yapılmış döşeme kaplamasına gözünü dikerek kıpırdamadan oturdu. Ahşabın kuru gıcırtısını tabanlarında duyarak ve köselenin altından pütürlüğü hissederek ayaklarını döşemenin üzerinde gezdirdi. Sonra o da ayağa kalktı ve yavaşça sınıftan çıktı.

Sonbahar gününün hafif serinliği kıyafetlerinden sızdı. Etrafına, ağaçların soluk gökyüzüne doğru bükülen ve kıvrılan yapraksız, budaklı dallarına baktı. Kampüste sınıflarına koşturan öğrenciler yanından sıyrılıp geçtiler; seslerinin mırıltısını ve taş yollarda topuklarının tıkırtısını duydu, hafif bir rüzgârda aşağıya eğilmiş, soğuktan kızarmış suratlarını gördü. Onlara merakla baktı, sanki daha önce onları görmemiş gibi ve onlardan çok uzak ve onlara çok yakın hissetti kendini. Bir sonraki dersine koştururken ve toprak kimyası profesörünün dersi sırasında da bu hissiyatı korudu, defterlere yazılacak ve ona daha şimdiden yabancı gelen ağır çalışma sürecinden sonra hatırlanacak şeyleri ezberden anlatan sıkıcı sese rağmen.

O eğitim yılının ikinci döneminde William Stoner, temel fen derslerini bıraktı ve ziraat fakültesine ara verdi; felsefeden ve antik çağ tarihinden giriş dersleri ve İngiliz Edebiyatı'ndan iki ders aldı. Yazın yine ailesinin çiftliğine geri dönüp babasına mahsulde yardım etti ve üniversitedeki çalışmasından bahsetmedi.

Çok daha ileriki yaşlarda, üniversitedeki son iki yılına sanki başka birine ait gerçekdışı bir zamanmış gibi geri dönüp bakacaktı, alışık olduğu gibi olağan akışında değil dura kalka geçen bir zaman olarak. Bir an bir diğerine bitişik olmasına rağmen, yine de ondan ayrıydı ve Stoner, düzensiz çevrilen devasa bir diorama* gibi önünden geçişini seyrederken zamanın dışına atıldığı hissini taşıyordu.

Daha önce yapmadığı bir biçimde bedeninin farkına vardı. Bazen aynada kendini, darmadağınık kuru kahverengi saçlarla çevrili uzun yüzünü seyretti ve çıkık elmacıkkemiklerine dokundu; paltosunun kollarından santimlerce dışarı fırlamış ince bileklerini gördü ve başkalarına da kendisine olduğu kadar gülünç görünüp görünmediğini merak etti.

Gelecek için hiçbir planı yoktu ve bu belirsizlikten kimseye bahsetmedi. Kalacak yer ve yemek için Footeların çiftliğinde çalışmaya devam etti, fakat artık üniversitenin ilk iki yılındaki gibi uzun saatler boyunca çalışmadı. Her öğleden sonra üç saat ve hafta sonları yarım gün Jim ve Serena Foote'un kendisini diledikleri gibi kullanmalarına izin verdi; kalan zamanı kendine ayırdı.

Bu zamanın bir kısmını Footeların evinin tepesindeki küçük tavan arası odasında geçirdi; fakat dersleri bittikten ve Footeların işi yapıldıktan sonra, elinden geldiğince sık üniversiteye geri döndü. Bazen, akşamları, uzun açık avluda dolaşan ve usulca fısıldaşan çiftlerin arasında gezindi; hiçbirini tanımasa da, hiçbiriyle konuşmasa da onlarla arasında bir yakınlık hissetti. Bazen serin çimenlerden geceye doğru uzanan Jesse binasının önündeki beş devasa sütuna bakarak avlunun ortasında durdu; bu sütunların, yıllar önce yangında yıkılan üniversitenin ilk ana binasının kalıntıları olduğunu öğrenmişti. Ay ışığının altında

* Gerçek veya kurgu bir olayın, anın veya hikâyenin ışık oyunlarının da yardımıyla üç boyutlu olarak modellenmesidir.

gümüş grisi, çıplak ve arı, kucakladığı hayat tarzını temsil ediyor gibi geldiler ona, bir tanrıyı temsil eden bir tapınak gibi.

Üniversite kütüphanesinde raflar boyunca, binlerce kitap arasında gezindi, küflü deri, cilt ve kuruyan sayfa kokusunu sanki egzotik bir tütsüymüş gibi içine çekti. Bazen durup raflardan bir cilt çıkarır ve sırtın, kapağın ve karşı koymayan sayfanın hâlâ tanıdık gelmeyen temasıyla titreyen iri ellerinde bir an tutardı. Sonra oradan buradan paragraflar okuyarak kitabın sayfalarını karıştırırdı, kaskatı parmakları sayfaları çevirirken dikkat ederdi, sanki açmak için bu kadar zahmete girdikleri şeyi sakarlıkları yüzünden yırtıp tahrip edebilirlermiş gibi.

Hiç arkadaşı yoktu ve hayatında ilk defa yalnızlığının farkına vardı. Bazen, geceleyin tavan arası odasında okuduğu bir kitaptan başını kaldırır, kandil ışığının gölgeler üzerinde titreştiği odasının karanlık köşelerine bakardı. Eğer uzunca ve dikkatli bakarsa karanlık, okuduğu şeyin gerçekdışı şeklini alan bir ışık halinde toplanırdı. Ve zamanın dışında hissederdi, o gün Archer Sloane'un onunla konuştuğu derste hissettiği gibi. Geçmiş durduğu karanlıktan çıkar, ölüler onun önünde yaşamak için kalkarlardı; ve geçmiş ve ölüler yaşayanların arasında şimdiki zamana akınca, içine sıkıştığı ve kaçamadığı ve kaçmaya dair hiçbir isteğinin olmadığı yoğunluğun anlık çarpıcı bir görüntüsüne sahip olurdu. Tristan, güzel Isolde önünden geçtiler; Paolo ve Francesca kızgın karanlıkta dönendiler; Helen ve şanlı Paris, akıbetleri nedeniyle yüzleri acılı, karanlıktan doğdular. Bir dersten diğerine giden, Columbia, Missouri'de büyük bir üniversitede kalacak yer bulan ve umursamaz bir Ortabatılı havasında yürüyen sınıf arkadaşlarıyla hiç olamadığı şekilde onlarla birlikteydi.

Bir yıl içinde basit metinleri okuyabilecek kadar iyi Yunanca ve Latince öğrendi; gözleri sıklıkla zorlanma ve uykusuzluktan kızardı ve yandı. Bazen birkaç yıl önceki halini

düşünürdü ve doğduğu toprak gibi esmer ve hareketsiz o tuhaf insanın hatırasıyla şaşkına dönerdi. Ebeveynlerini düşündü, onlar da neredeyse doğurdukları çocuk kadar tuhaftılar; onlara karşı karmaşık bir acıma duygusu ve mesafeli bir sevgi hissetti.

Üniversitedeki dördüncü yılının ortalarına doğru bir gün dersten sonra Archer Sloane yolunu kesti ve sohbet etmek için ofisine uğramasını istedi.

Mevsim kıştı ve nemli bir Ortabatı pusu kampüsün üzerine yayılmıştı. Kuşluk vakti bile kızılcık ağaçlarının ince dalları kırağıdan parıldıyordu, Jesse binasının önündeki devasa sütunlara dolanan siyah sarmaşıklar, griliğe göz kırpan yanardöner kristallerle süslenmişti. Stoner'ın kalın paltosu o kadar eski ve yıpranmıştı ki hava dondurucu olsa da Sloane'u görmeye giderken onu giymemeye karar verdi. Telaş içinde yürüyüş yolunu geçerken ve Jesse binasına çıkan geniş taş merdivenleri tırmanırken titriyordu.

Soğuktan gelince binanın içi çok sıcaktı. Dışarıdaki grilik binanın her iki tarafındaki pencerelerden ve camlı kapılardan içeri sızdığı için sarı karo kaplı zemin, üzerine düşen gri ışıktan daha ışıltılı parıldıyor, devasa meşe kolonlar ve pürüzsüz duvarlar ışıklarını zeminin karanlığından alıyordu. Sürüklenen adımlar zeminin üstünde tıslıyor, seslerin mırıltısı binanın muazzam genişliğinde boğuluyordu; belli belirsiz figürler birbirine karışıp ayrılarak yavaşça hareket ediyordu; ve bunaltıcı hava yağlıboya duvarların ve nemli yün giysilerin kokusunu toplamıştı. Stoner, pürüzsüz mermer merdivenlerden Archer Sloane'un ikinci kattaki ofisine çıktı. Kapalı kapıyı çaldı, bir ses duydu ve içeri girdi.

Ofis dar ve uzundu, odanın en ucundaki tek pencereyle aydınlanıyordu. Kitaplarla dolu raflar yüksek tavana uzanıyordu. Pencerenin yanına bir çalışma masası sıkıştırılmıştı ve bu masanın önünde yarı dönük ve ışığın karşısında belli

belirsiz görünen Archer Sloane oturuyordu.

Yerinden hafifçe kalktı ve kendisine dönük deri kaplama koltuğu işaret ederek "Bay Stoner," dedi soğuk bir şekilde. Stoner oturdu.

"Kayıtlarınızı inceliyordum." Sloane durdu ve masasının üstünden bir dosya kaldırdı, dosyaya bağlantısız bir alayla bakıyordu. "Umarım meraklılığıma aldırış etmezsiniz."

Stoner dudaklarını yaladı ve koltuğunda kımıldandı. Görünmez olsunlar diye büyük ellerini kavuşturmaya çalıştı. "Hayır, efendim," dedi kısık bir sesle.

Sloane başıyla onayladı. "İyi. Buradaki müfredat programınıza ziraat öğrencisi olarak başladığınızı ve ikinci yılınız sırasında programınızı edebiyata kaydırdığınızı fark ettim. Doğru mu?"

"Evet, efendim," dedi Stoner.

Sloane arkasına yaslandı ve küçük pencereden içeri giren dik ışığa doğru baktı. Parmak uçlarını birbirine vurdu ve karşısında dimdik oturan genç adama döndü.

"Bu görüşmenin resmi amacı, ilk müfredat programınızı bırakmak niyetinde olduğunuzu bildirmek suretiyle öğrenim programınızda resmi bir değişiklik yapmak ve nihai müfredat programınızı beyan etmek zorunda kalacağınızı haber vermektir. Kayıt bürosunda yaklaşık beş dakikalık bir iş. Bu meseleyi halledeceksiniz, değil mi?"

"Evet, efendim," dedi Stoner.

"Fakat tahmin edebileceğiniz üzere, sizden uğramanızı rica etmemin nedeni bu değil. Gelecek planlarınız hakkında birkaç soru sormamın sakıncası var mı?"

"Hayır, efendim," dedi Stoner. Sıkıca birbirine kavuşturulmuş ellerine baktı.

Sloane masasının üzerine bırakmış olduğu evrak klasörüne dokundu. "Üniversiteye ilk girdiğinizde yaşınızın normal öğrencilerden biraz daha büyük olduğunu anlıyorum. Zannediyorum ki yirmiye yakın?"

"Evet, efendim," dedi Stoner.

"Ve o zaman planınız ziraat fakültesinde açılan derslere girmekti."

"Evet, efendim."

Sloane arkasına yaslandı ve yüksek loş tavana baktı. "Peki şimdiki planınız nedir?" diye sordu birdenbire.

Stoner sessizdi. Bu, düşünmediği ve düşünmek istemediği bir şeydi. Bir parça küskünlükle, "Bilmiyorum. Pek düşünmedim," dedi en sonunda.

Sloane, "Bu manastır duvarlarının arkasından, bazılarının hayat dediği şeye çıkacağınız günü dört gözle bekliyor musunuz?" dedi.

Stoner mahcubiyet içinde sırıttı. "Hayır, efendim."

Sloane masasının üstündeki evrak dosyasına hafifçe dokundu. "Bu kayıtlardan çiftçilik yapan bir çevreden geldiğiniz bilgisini edindim. Anlıyorum ki ebeveynleriniz çiftçi?"

Stoner başıyla onayladı.

"Peki buradan diplomanızı aldıktan sonra çiftliğe geri dönmek niyetinde misiniz?"

"Hayır, efendim," dedi Stoner ve sesindeki kararlılık onu şaşırttı. Bir anda almış olduğu kararı biraz şaşkınlıkla düşündü.

Sloane başını onaylar biçimde salladı. "Ciddi bir edebiyat öğrencisinin, vasıflarının toprak ıslahına uygun olmadığını *anlayabileceğini* düşünmem gerekirdi."

"Geri dönmeyeceğim," dedi Stoner, sanki Sloane konuşmamış gibi. "Tam olarak ne yapacağımı bilmiyorum." Ellerine baktı ve, "Bu kadar yakın zamanda bitireceğimi, bu yıl sonu üniversiteden ayrılacağımı pek aklım almıyor," dedi.

Sloane gelişigüzel, "Ayrılmanız elbette muhakkak gerekli değil. Kendi başınıza geçinemeyeceğinizi anlıyorum," dedi.

Stoner başını salladı.

"Mükemmel bir lisans dereceniz var," –kaşlarını kaldırdı ve gülümsedi– "ikinci sınıftaki İngiliz Edebiyatı araştırmanız

haricinde, İngilizce derslerinizden hep A almışsınız; başka bir yerde de B'nin altında notunuz yok. Eğer mezun olduktan sonra bir yıl falan geçiminizi sağlayabilirseniz, eminim yüksek lisansınız için gerekli çalışmayı başarıyla tamamlayabilirsiniz; bundan sonra da doktoranız için çalışırken muhtemelen ders verebilirsiniz. Eğer böyle bir şey ilginizi bir şekilde çekiyorsa."

Stoner geri çekildi. "Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu ve sesinde korkuya benzer bir şey duydu.

Sloane öne eğildi; Stoner o uzun ince yüzdeki çizgilerin yumuşadığını ve alaycı kuru sesin kibarlaştığını gördü ve savunmasız kaldı.

"Fakat Bay Stoner, fark etmiyor musunuz?" diye sordu Sloane. "Hâlâ kendinizi anlayamadınız mı? Siz hoca olacaksınız."

Birdenbire Sloane oldukça uzak göründü ve ofisin duvarları geri çekildi. Stoner kendini açık havada asılı kalmış hissetti ve "Emin misiniz?" diye soran sesini duydu.

"Eminim," dedi Sloane yumuşaklıkla.

"Nasıl anlayabiliyorsunuz? Nasıl emin olabiliyorsunuz?"

"Aşk bu, Bay Stoner," dedi Sloane neşeyle. "Siz âşıksınız. Bu kadar basit."

O kadar basitti. Sloane'u başıyla doğruladığının ve alakasız bir şey söylediğinin farkındaydı. Sonra ofisten çıkıp yürüdü. Dudakları karıncalanıyordu ve parmak uçları uyuşmuştu; uykuda gibi yürüyordu, yine de çevresinin farkındaydı. Koridordaki cilalanmış ahşap duvarlara hafifçe süründü ve ahşabın sıcaklığını ve yaşını hissedebildiğini düşündü; yavaşça merdivenlerden indi ve ayağının altından kayıyormuş gibi gelen damarlı soğuk mermere hayret etti. Koridorlarda, öğrencilerin sesleri sakin mırıltıdan ayrışıyor ve teker teker belirginleşiyordu. Yüzleri yakın ve yabancı ve tanıdıktı. Jesse binasından sabaha çıktı, kampüs artık griliğin tahakkümü altında görünmüyordu; grilik gözlerini dışarıya ve sanki hiçbir ad veremediği bir ihtimale

doğru baktığı gökyüzüne çevirmesine engel değildi.

1914 yılında, Haziran'ın ilk haftası, William Stoner diğer altmış genç erkek ve birkaç genç hanımla birlikte, Missouri Üniversitesi'nden lisans diplomasını aldı.

Ailesi törene katılmak için –yaşlı boz kısraklarının çektiği ödünç alınmış bir at arabasıyla– çiftlikten bir gün önce çıkmış, gece boyunca altmış küsur kilometre yol gitmiş, böylece gün ağardıktan hemen sonra, uykusuz bir yolculuktan sonra tutulmuş bir halde Footelara varmışlardı. Stoner onları karşılamak için bahçeye çıktı. Canlı sabah güneşinde yan yana durdular ve Stoner'ın yanlarına gelmesini beklediler.

Stoner ve babası birbirlerine bakmadan, hızlı tek bir hareketle el sıkıştılar.

"Nasılsın?" dedi babası.

Annesi başını salladı. "Baban ve ben mezuniyetini görmeye geldik."

Stoner bir an için sustu. Sonra, "İçeri girip kahvaltı etsek iyi olur," dedi.

Mutfakta yalnızdılar; Stoner çiftliğe geldiğinden beri Footelar geç saate kadar uyumayı âdet edinmişlerdi. Fakat ne o zaman ne de kahvaltılarını bitirdikten sonra, anne babasına planlarındaki değişiklikten, çiftliğe geri dönmeme kararından bahsetmeye dili varmadı. Bir ya da iki kez konuşmaya başladı; sonra yeni kıyafetlerinin içinden yükselen çıplak esmer suratlara baktı ve yaptıkları uzun yolculuğu ve geri dönüşünü bekleyerek geçirdikleri yılları düşündü. Onlar kahvelerini bitirinceye ve Footelar uyanıp mutfağa gelinceye kadar yanlarında dimdik oturdu. Sonra üniversiteye erken gitmesi gerektiğini ve daha sonra onları gün içinde orada törende göreceğini söyledi.

Kiraladığı siyah cüppeyi ve kepi taşıyarak kampüste dolandı durdu; cüppe ve kep ağır ve can sıkıcıydı fakat onları bırakacak hiçbir yer bulamadı. Annesiyle babasına ne söylemesi gerektiğini düşündü ve ilk defa, kararındaki kesinliğin farkına

vardı ve handiyse geri alabilmeyi diledi. Bu derece düşünmeden seçtiği hedef için yetersiz olduğunu ve terk ettiği dünyanın çekiciliğini hissetti. Kendi kaybı için üzüldü, annesiyle babasınınki için de ve üzüntüsünde bile onlardan uzaklaştığını hissetti.

Bu kayıp hissini mezuniyet töreni boyunca taşıdı; adı söylendiğinde ve gri yumuşak sakalından yüzü görünmeyen bir adamdan diplomasını almak için sahnede ilerlediğinde kendi mevcudiyetinin ve onun elindeki parşömen rulosunun hiçbir anlamı olmadığına inanamadı. Sadece, muazzam kalabalığın içinde dimdik ve tedirgin oturan anne ve babasını düşünebildi.

Törenler sona erince, onlarla birlikte geceyi geçirecekleri ve şafakla birlikte eve gitmek üzere ayrılacakları Footeların evine geri döndü.

Footeların oturma odasında geç saate kadar oturdular. Jim ve Serena Foote bir süre yanlarında kaldılar. Arada bir Jim ve Stoner'ın annesi bir akrabanın adından bahsedip sonra sessizliğe gömüldüler. Babası, bacakları iki yana açık, vücudu bir parça öne eğik, kaba elleri dizkapaklarını kavrayarak dik bir sandalyede oturdu. Nihayet, Footelar birbirlerine baktılar, esnediler ve geç olduğunu ilan ettiler. Yatak odalarına gittiler ve üçü yalnız kaldı.

Bir başka sessizlik daha yaşandı. Kendi gövdelerinin oluşturduğu gölgelere doğru bakan anneyle baba, sanki onu yeni mertebesinde rahatsız etmek istemiyormuş gibi arada bir yan yan, oğullarını süzdüler.

Birkaç dakika sonra William Stoner öne doğru eğildi ve konuştu, sesi planladığından daha yüksek ve güçlüydü: "Size daha önce söylemeliydim. Size geçen yaz söylemeliydim ya da bu sabah."

Anne babasının suratları kandil ışığı altında donuk ve ifadesizdi.

"Söylemeye çalıştığım şey, sizinle çiftliğe gelmiyorum."

Kimse kımıldamadı. Babası, "Burada bitirmen gereken şeyler var, biz sabah gideriz, sen de birkaç gün içinde eve gelirsin," dedi.

Stoner avuçlarıyla yüzünü ovuşturdu. "Demek istediğim bu değil. Sizinle çiftliğe hiç gelmeyeceğimi söylemeye çalışıyorum."

Elleri dizkapaklarına daha sıkı yapışan babası sandalyede geri çekildi. "Başını belaya mı soktun?" dedi.

Stoner gülümsedi. "Öyle bir şey değil. Okula bir yıl daha devam edeceğim, belki iki ya da üç."

Babası başını salladı. "Bu akşam senin bitirdiğini gördüm. Ayrıca ilçe temsilcisi çiftçilik okulunun dört yıl sürdüğünü söyledi."

Stoner babasına ne yapmayı planladığını açıklamaya, kendi değer ve amaç duygusunu onda uyandırmaya çalıştı. Kendi kelimelerini sanki başka birinin ağzından dökülüyormuş gibi dinledi ve bu sözleri arka arkaya yumruk atılan bir taş gibi karşılayan babasının yüzünü seyretti. Bitirdiğinde, ellerini dizlerinin arasında kenetleyip başını eğerek oturdu. Odanın sessizliğini dinledi.

Nihayet babası sandalyesinde kımıldadı. Stoner başını kaldırıp baktı. Annesiyle babasının suratları karşısına dikildi, neredeyse onlara bağıracaktı.

"Bilmiyorum," dedi babası. Sesi kısık ve yorgundu. "Bunun böyle olacağını düşünmemiştim. Seni buraya göndererek senin için yapabileceğimin en iyisini yaptığımı düşündüm. Annen ve ben her zaman senin için yapabileceğimizin en iyisini yaptık."

"Biliyorum," dedi Stoner. Onlara daha fazla bakamadı. "İdare edebilecek misiniz? Bu yaz bir süreliğine gelip yardım edebilirim. Ben..."

"Eğer burada kalman ve kitaplarını okuman gerektiğini düşünüyorsan, o zaman yapman gereken bu. Annen ve ben idare edebiliriz."

Annesinin yüzü ona dönüktü, fakat onu görmüyordu. Gözleri sımsıkı kapalıydı; ağır ağır nefes alıyordu, yüzü acı çekiyormuş gibi burulmuştu ve kapalı yumruklarını yanaklarına bastırıyordu. Stoner hayretle annesinin, nadiren ağlayanların utancı ve beceriksizliğiyle, derinden ve sessizce ağladığını fark etti. Bir süre daha onu izledi; sonra yavaşça ayağa kalktı ve oturma odasından çıktı. Tavan arasına açılan dar merdivenlerde yolunu buldu; uzun bir süre yatağında uzanıp açık gözlerle odanın karanlığa baktı.

II

Stoner'ın lisans diplomasını almasından iki hafta sonra, Arşidük Franz Ferdinand, bir Sırp milliyetçisi tarafından Saraybosna'da suikasta uğradı, sonbahar olmadan savaş tüm Avrupa'ya yayılmıştı. Bu durum daha eski öğrenciler arasında devamlı bir ilgi konusuydu; Amerika'nın zamanla oynayacağı rolü merak ediyorlardı ve kendi gelecekleri konusunda hoş bir belirsizlik içindeydiler.

Fakat William Stoner'ın önünde uzanan gelecek parlak ve kesindi ve değişmiyordu. Geleceği bir etkinlik, değişim ve olasılık akışı olarak değil, keşfini bekleyen bir ülke olarak, mahiyeti aslen değişmeden kalırken yeni kanatların inşa edilebileceği, yeni kitapların eklenip eskilerinin çıkarılabileceği büyük üniversite kütüphanesi olarak gördü. Geleceği, kendini adadığı ve bu kadar hatalı anladığı kurumda gördü; kendini bu gelecekte değişirken tasavvur etti, fakat geleceğin kendisini değişimin amacından ziyade aracı olarak gördü.

O yazın sonuna doğru, güz döneminin başlamasından hemen önce anne babasını ziyaret etti. Yaz mahsulüne yardım etmeyi planlamıştı; fakat babasının sessiz ve vahşi bir kuvvetle çalışan, kendi başına neredeyse William ve babasının aynı

zamanda birlikte yaptığı işi bitiren zenci bir çiftlik işçisini işe aldığını öğrendi. Annesiyle babası onu gördüklerine mutlu oldular; kararına alınmış görünmüyorlardı. Fakat onlara söyleyecek bir şeyi olmadığını anladı; anne babasıyla şimdiden yabancılaşmaya başladıklarını fark etti; ve kaybıyla sevgisinin büyüdüğünü hissetti. Columbia'ya planladığından bir hafta erken döndü.

Foote çiftliğinde çalışarak geçirmek zorunda olduğu zaman zoruna gitmeye başlamıştı. Eğitimine geç başlaması nedeniyle, ders çalışmanın ivediliğini hissediyordu. Bazen kitaplarına gömülmüşken, bilmediği her şeyin, okumadığı her şeyin farkına varıyordu; ve bu kadar çok okuması için, bilmesi gereken şeyleri öğrenmesi için hayatta az zamanının olduğunu gördüğünde, uğrunda çaba harcadığı huzur paramparça oluyordu.

1915 yılının baharında yüksek lisans diploması için gereken dersleri tamamladı ve yazı, tezini, Chaucer'in *Canterbury Hikâyeleri*'nden biri üzerine bürünsel (prosodik) bir çalışmaydı, tamamlayarak geçirdi. Yaz gelmeden önce Footelar artık çiftlikte ona ihtiyaçlarının olmayacağını söylediler.

İşten çıkarılmayı bekliyordu, bazı açılardan bunu iyi de karşıladı; fakat gerçekleştikten sonra bir an bir telaş sancısı yaşadı. Sanki kendisiyle eski hayatı arasındaki son bağ kesilmişti. Yazın son iki haftasını tezinin son düzeltmelerini yaparak babasının çiftliğinde geçirdi. O zamana kadar, Archer Sloane onun doktora için çalışmaya başladığında girmesi için yeni gelen birinci sınıflara iki İngilizce başlangıç dersi ayarlamıştı. Bunun için yılda dört yüz dolar aldı. Beş yıl boyunca işgal ettiği Footeların küçücük tavan arası odasından eşyalarını taşıdı ve üniversitenin yakınlarında oradan bile küçük bir oda tuttu.

Bir grup alelade birinci sınıf öğrencisine sadece gramer ve kompozisyonun esaslarını öğretecek olsa da, hevesle ve

kuvvetli bir ehemmiyet hissiyle görevini dört gözle bekledi. Dersi, güz döneminin başlangıcından bir önceki hafta planladı ve bir insanın bir uğraşın malzemeleri ve konularıyla boğuşurken gördüğü olasılık türlerini fark etti; gramerin mantığını anladı ve dile nüfuz ederek ve insan düşüncesini destekleyerek nasıl kendiliğinden açılıp genişlediğini algıladığını düşündü. Öğrencileri için hazırladığı basit kompozisyon alıştırmalarında düzyazının olanaklarını ve güzelliklerini gördü ve öğrencilerini algıladığı şeyin hissiyle canlandırmayı dört gözle bekledi.

Fakat girdiği ilk derslerde, kayıt ve çalışma planlarına ilişkin alışılageldik giriş konuşmasından sonra, derse geçip kendisini konusuna ve öğrencilerine adamaya başladığında, merak duygusunun içinde saklı kaldığını gördü. Bazen, öğrencilerine hitap ederken sanki kendisinin dışında duruyormuş da istemeyerek toplanmış bir gruba konuşan bir yabancıyı gözlemliyormuş gibi olurdu; hazırladığı malzemeyi ezberden anlatan kendi ruhsuz sesini duyardı ve bu ezber anlatıdan da kendi heyecanına dair hiçbir şey çıkmazdı.

Kurtuluşu ve doyumu kendisinin öğrenci olduğu derslerde buldu. Orada, Archer Sloane'un sınıfta onunla konuştuğu ve kendisinin bir anda daha önce olduğu insandan başka birine dönüştüğü o ilk gün hissettiği keşif duygusunu yeniden yakalayabiliyordu. Aklı kendini konusuyla meşgul ettiği, okuduğu ve doğasını anlamaya çalıştığı edebiyatın gücüyle cebelleştiği için sürekli bir değişim geçirdiğinin farkındaydı; farkında oldukça da kendiliğinden onu içine alan dünyaya yöneldi, böylece okuduğu Milton'ın şiirinin ya da Bacon'ın denemesinin ya da Ben Jonson'ın oyununun, konu edindiği dünyayı değiştirdiğini ve onu, ona bağımlı olması yüzünden değiştirdiğini anladı. Derste pek az konuştu ve ödevleri nadiren onu tatmin etti. Genç öğrencilerine verdiği dersler gibi, ödevleri de en derinde bildiklerine ihanet etmediler.

Bölümde aynı zamanda okutman olarak görev yapan sınıf arkadaşlarının birkaçıyla samimi olmaya başlamıştı. Bunların arasından kaynaştığı iki kişi vardı: David Masters ve Gordon Finch.

Masters, sivri dilli ve yumuşak bakışlı ince esmer genç bir adamdı. Stoner gibi doktora programına yeni başlıyordu, ama Stoner'dan bir yaş kadar gençti. Fakültede ve yüksek lisans öğrencileri arasında, kendini beğenmişliği ve küstahlığı ile ünlüydü ve sonunda doktorasını almakta bazı zorluklarla karşılaşacağına kesin gözüyle bakılıyordu. Stoner onun şimdiye kadar tanıdığı en zeki adam olduğunu düşünüyordu ve kıskançlık ya da öfke duymaksızın ona saygı gösterdi.

Gordon Finch, iriyarı ve sarışındı. Yirmi üç yaşındaydı, daha şimdiden yağ tulumu gibi olmaya başlamıştı. St. Louis'deki bir ticaret fakültesinden lisans derecesini almıştı ve üniversitede, ekonomi, tarih ve mühendislik bölümlerinde yüksek lisans derecelerinde muhtelif denemeler yapmıştı. Doktorasına edebiyat alanında başlamış olmasının en büyük nedeni "büyük oranda" İngilizce Bölümü'nden, son anda küçük bir okutmanlık işi alabilmiş olmasıydı. Bölümde kendini neredeyse en ilgisiz öğrenci olarak çabucak gösterdi. Fakat birinci sınıflar arasında popülerdi ve daha eski fakülte üyeleriyle ve idari memurlarla iyi anlaşıyordu.

Üçü –Stoner, Masters ve Finch– Columbia kent merkezinde küçük bir barda cuma öğleden sonraları buluşmayı, büyük bardaklarda bira içip gece geç saate kadar konuşmayı alışkanlık haline getirdiler. Bildiği tek sosyal keyfi bu akşamlarda bulsa da, Stoner çoğu zaman aralarındaki ilişkiye hayret ediyordu. Beraberken yeterince iyi anlaşsalar da sıkı dost olmamışlardı; birbirlerine sırlarını vermezlerdi ve haftalık buluşmaları haricinde nadiren görüşüyorlardı.

Hiçbiri bir kez olsun bu ilişkiyi sorgulamadı. Stoner, bunun Gordon Finch'in aklına gelmediğini biliyordu, fakat

David Masters'ın düşündüğünden şüpheleniyordu. Bir keresinde, akşam geç saatte, barın loşluğunda arka bir masada otururlarken, Stoner ve Masters çok ciddi insanların tuhaf alaycılığıyla öğretmenliklerinden ve çalışmalarından bahsettiler. Bedava öğle yemeğinden kalma katı bir yumurtayı havada sanki kristal bir küreymiş gibi tutan Masters, "Üniversitenin asıl mahiyetini siz baylar hiç sorguladınız mı? Bay Stoner? Bay Finch?" diye sordu.

Gülümseyerek kafalarını salladılar.

"Bahse girerim düşünmemişsinizdir. Stoner'ın, kendisi burada, üniversiteyi, erkeklerin özgür iradeleriyle geldikleri ve onları tamamlayacak şeyi seçtikleri, herkesin küçük arılar gibi ortak bir kovanda birlikte çalıştığı bir kütüphane ya da genelev gibi devasa bir ambar olarak gördüğünü sanıyorum. Doğru, İyi ve Güzel. Hemen köşeyi dönünce oradalar, bir sonraki koridorda; bir sonraki kitaptalar, daha okumadığın ya da bir sonraki rafta, henüz gitmediğin. Fakat bir gün oraya gideceksin. Ve gittiğinde... gittiğinde..." Yumurtaya bir süre daha baktı, sonra büyük bir ısırık aldı ve çenesi oynarken koyu renk gözleri parıldayarak Stoner'a döndü.

Stoner huzursuz bir şekilde gülümsedi ve Finch kahkahalarla gülerek masaya vurdu. "Seni yakaladı, Bill. Seni fena yakaladı."

Masters bir süre daha çiğnedi, yutkundu ve bakışlarını Finch'e çevirdi. "Ve sen, Finch. Senin fikrin nedir?" Elini kaldırdı. "Sen bunu düşünmediğini iddia edeceksin. Fakat düşündün. Bu dobra ve sağlam dış görünüşün altında basit bir akıl işliyor. Senin için, kurum bir iyilik aracı – en geniş manada dünya için, tabii ki ve tesadüfen de kendin için. Üniversiteyi, küçük piçlerin bir başka kışı çıkarmasını sağlamak için her güz verdiğin bir çeşit ruhani kükürtlü pekmez olarak görüyorsun ve sen de merhametle başlarını okşayıp paralarını cebine indiren iyiliksever yaşlı doktorsun."

Finch tekrar güldü ve kafasını salladı. "Yemin ederim, Dave, başladığında..."

Masters yumurtanın kalanını ağzına tıktı, bir süre mutluluk içinde çiğnedi ve birasından büyük bir yudum aldı. "Fakat ikiniz de yanılıyorsunuz," dedi. "Üniversite bir sığınma yeri ya da –şimdilerde ne diyorlar?– bir huzurevi, hastalıklılar, yaşlılar, hoşnutsuzlar ve başka bakımlardan kifayetsizler için. Üçümüze bakın – üniversite *biz*'iz. Yabancı biri bizim ne kadar ortak noktamız olduğunu bilemez, ama *biz* biliyoruz, öyle değil mi? Çok iyi biliyoruz."

Finch gülüyordu. "Neymiş o, Dave?"

Bu sefer onun söylediği şeye ilgi gösteren Masters, masanın öbür tarafına doğru mahsus eğildi. "İlk olarak sana bakalım Finch. Elimden geldiğince kibar olarak, sana kifayetsiz derdim. Senin de bildiğin gibi, gerçekten de pek akıllı değilsin – gerçi her şey bununla ilgili değil."

"Buyurun bakalım," dedi Finch, hâlâ gülüyordu.

"Fakat hayatta başına ne gelebileceğini idrak edecek kadar –ancak bu kadar– akıllısın. Başarısızlık için biçilmiş kaftansın ve bunu biliyorsun. Bununla birlikte bir orospu çocuğu olabilecek yeterliliktesin, ancak, sürekli öyle olmak için de bütünüyle zalim değilsin. Kesinlikle tanıdığım en dürüst adam olmasan da, destansı bir sahtekârlığın da yok. Bir taraftan, çalışabilecek yeterliliktesin, fakat tam da dünyanın senden yapmanı istediği gibi çok çalışamayacak kadar tembelsin. Öte yandan, senin çok önemli olduğun duygusunu dünyaya dayatabilecek kadar da tembel değilsin. Ve şanslı değilsin – pek sayılmaz. Bir özelliğin yok ve şaşkın bir ifaden var. Hayatta her zaman başarının sınırında duracak ve kendi başarısızlığınla mahvolacaksın. Bu yüzden seçildin, atandın; Tanrı'nın mizah anlayışı beni her zaman büyülemiştir, seni hayatın pençesinden kurtardı ve sağ salim buraya, biraderlerinin arasına yerleştirdi."

Gülümsemeye devam ederek ve alaycı bir kötü niyetle Stoner'a döndü. "Sen de kaçamazsın dostum. Gerçekten hayır. Kimsin sen? Kendini kandırdığın gibi basit bir toprak çocuğu musun? Ah, hayır. Sen de hastalıklılar arasındasın; hayalperestsin, senden daha deli bir dünyada bir delisin, mavi gökyüzü altında hoplayıp zıplayan, Sançe'su olmayan bizim kendi Ortabatılı Don Kişot'umuzsun. Sen yeteri kadar akıllısın; her halükârda ortak dostumuzdan daha akıllısın. Fakat kusurun var, eski hastalığın. *Burada* bir şey var, bir şey bulacaksın sanıyorsun. Pekâlâ, dünyada yeterince çabuk öğrenirdin. Sen de başarısızlık için biçilmiş kaftansın; dünyayla savaşacağından değil. Seni çiğneyip tükürmesine izin verecek ve yanlış olan neydi, diye düşünerek oraya serileceksin. Çünkü sen hayattan hep olmadığı bir şey olmasını, hiç olmak istemediği bir şey olmasını bekleyeceksin. Pamuktaki kurt, fasulye sapındaki solucan, mısırdaki kurt. Sen onlarla yüzleşemezsin, sen onlarla savaşamazsın. Çünkü sen çok zayıfsın ve çok güçlüsün. Ve dünyada gidebilecek hiçbir yerin yok."

"Peki ya sen?" diye sordu Finch. "Ya sen?"

"Ah," dedi Masters arkasına yaslanırken, "ben de sizlerden biriyim. Aslında, daha da kötü. Dünya için fazla akıllıyım ve bu konuda çenemi kapalı tutmuyorum; bu, tedavisi olmayan bir hastalık. Yani, güvenli bir şekilde sorumluluk almayacağım, hiçbir zarar veremeyeceğim bir yere kapatılmalıyım." Tekrar öne doğru eğildi ve onlara gülümsedi. "Hepimiz, zavallı Tom'larız ve üşüyoruz."

"Kral Lear," dedi Stoner ciddiyetle.

"Üçüncü Perde, Dördüncü Sahne," dedi Masters. "Bu nedenle Tanrı ya da toplum veya yazgı ya da ona hangi ismi vermek istiyorsan, bizim için bu barakayı yarattı ki fırtınada içeri sığınabilelim. Bizim için, dünyanın mülksüzleştirilmişleri için üniversite var; öğrenciler, özgeci bilgi arayışı için değil, duyduğunuz hiçbir sebep için değil. Nedenler ortaya atıyor ve

sıradan birkaç insanı, dünyayla başa çıkabilecekleri, içeri alıyoruz; fakat bu sadece koruyucu renklendirme. Kilise mensubu olmayanları ya da hatta Tanrı'yı bile iplemeyen Ortaçağlardaki kilise gibi, hayatta kalabilmek için kendi hilelerimiz var. Ve hayatta kalacağız – çünkü mecburuz."

Finch hayranlıkla kafasını salladı. "Bizleri bayağı berbat gösteriyorsun, Dave."

"Belki öyle yapıyorum," dedi Masters. "Fakat olduğumuz kadar berbat, dışarıdakilerden, çamurun içindekilerden, hayatın zavallı piçlerinden daha iyiyiz. Hiç zarar vermeyiz, istediğimizi söyleriz ve bunun için para da alırız; ve bu, doğal erdemin bir zaferidir ya da ona yakın lanet olası bir şey."

Masters masadan arkaya doğru yaslandı, kayıtsızdı, söylemiş olduğu şeyle artık ilgilenmiyordu.

Gordon Finch boğazını temizledi. "Peki, şimdi," dedi ciddiyetle. "Dediğinde haklılık payı olabilir, Dave. Fakat fazla ileri gittiğini düşünüyorum. Gerçekten böyle düşünüyorum."

Stoner and Masters birbirlerine gülümsediler ve o gece bu meseleyi bir daha konuşmadılar. Fakat sonrasında, yıllarca, fırsat buldukça, Stoner Masters'ın söylediklerini hatırladı; bu ona kendini adadığı üniversiteye ilişkin bir vizyon kazandırmasa da, bu iki adamla ilişkisine dair bir şeyi açığa çıkardı ve bir an için ona gençliğin yıpratıcı ve bozulmamış karamsarlığını gösterdi.

7 Mayıs 1915'te bir Alman denizaltısı, yüz on dört Amerikalı yolcu taşıyan İngiliz yolcu gemisi *Lusitania*'yı batırdı. 1916'nın sonunda Almanların yürüttüğü denizaltı savaşı sınır tanımıyordu ve Birleşik Devletler ve Almanya arasındaki ilişkiler giderek kötüleşti. Şubat 1917'de Başkan Wilson diplomatik ilişkileri kopardı. 6 Nisan'da Meclis tarafından Almanya ve Birleşik Devletler arasında savaş durumu ilan edildi.

Bu deklarasyonla, ülkenin dört bir tarafından binlerce genç erkek, sanki belirsizliğin yarattığı gerginliğin sonunda

kırılmasıyla rahatlamış gibi, birkaç hafta önce apar topar kurulmuş askere alma merkezlerine üşüştü. Doğrusu, yüzlerce genç adam Amerika'nın müdahalesini bekleyememiş ve daha 1915'te Kanada Kraliyet Kuvvetleri'nde ya da ambulans şoförü olarak Avrupa müttefiki ordulardan birinde görev için kaydolmuştu. Üniversitedeki yaşı daha büyük birkaç öğrenci de bunu yapmıştı; ve William Stoner bunlardan hiçbirini tanımasa da aylar ve haftalar hepsinin er ya da geç geleceğini bildiği âna yaklaştıkça onların efsanevi isimlerini artan bir sıklıkla duydu.

Savaş bir cuma günü ilan edildi ve ders programı değişmese de ertesi hafta birkaç öğrenci ya da profesör derslere girmeye niyetlendi. Koridorlarda boş boş dolandılar ve sessizce mırıldanan küçük gruplar halinde toplandılar. Bazen gergin sessizlik şiddete dönüştü; iki kere, öğrencilerin abuk subuk bağırdığı ve Amerikan bayrakları salladığı Alman karşıtı gösteriler yapıldı. Bir keresinde, profesörlerden birine, Münih'te doğmuş ve gençliğinde Berlin Üniversitesi'ne gitmiş yaşlı ve sakallı bir Cermen dilleri hocasına karşı kısa süreli bir gösteri oldu. Fakat öfkeli ve heyecanlı küçük öğrenci grubuyla karşılaşan profesör şaşkınlıkla gözlerini kırpıştırıp titreyen ince ellerini onlara uzatınca, can sıkıcı bir şaşkınlık içinde dağıldılar.

Savaşın ilan edilmesinden sonraki ilk günlerde Stoner da kafa karışıklığından mustaripti; fakat onunki kampüste çoğu insanı pençesine alan şaşkınlıktan çok farklıydı. Avrupa'daki savaş hakkında daha eski öğrenciler ve okutmanlarla konuşmuş olmasına rağmen hiçbir zaman savaşa tam olarak inanmamıştı; ve şimdi savaş onun kapısına, hepsinin kapısına dayanınca, içinde çok büyük bir kayıtsızlık keşfetti. Savaşın üniversitede yol açtığı aksamaya sinirlendi; fakat çok güçlü bir vatanperverlik hissi yoktu ve kendini Almanlardan nefret etme noktasına getiremedi.

Fakat Almanlar nefret edilmek için oradaydılar. Bir keresinde Stoner, Gordon Finch'in daha eski bir grup fakülte üyesiyle konuşmasına denk geldi. Finch'in yüzü burulmuştu ve yere tükürüyormuş gibi "Hunlar"dan bahsediyordu. Sonrasında yarım düzine genç okutmanın paylaştığı büyük ofiste Stoner'ın yanına geldiğinde, Finch'in havası değişmişti; şen şakrak, Stoner'ın omzuna hafifçe vurdu.

"Yanlarına kalmasına izin veremiyorum, Bill," dedi hızla. Toparlak yüzünde ince bir ter tabakası yağ gibi parlıyordu, cılız sarı saçları düz ve cansız tutamlar halindeydi. "Hayır efendim. Orduya katılacağım. İhtiyar Sloane'la bununla ilgili konuştum bile ve gitmemi söyledi. Yarın St. Louis'e gidiyorum ve kayıt oluyorum." Bir an çehresinde ağırbaşlı bir hava yaratmayı başardı. "Hepimiz üstümüze düşeni yapmalıyız." Sonra sırıttı ve Stoner'ın omzuna bir kez daha vurdu. "Benimle gelsen iyi olur."

"Ben mi?" dedi Stoner ve şaşkınlık içinde bir kez daha yineledi: "Ben mi?"

Finch güldü. "Elbette. Herkes askere yazılıyor. Daha yeni Dave'le konuştum, o da benimle geliyor."

Stoner sersemlemiş gibi kafasını salladı. "Dave Masters mı?"

"Elbette. Koca Dave bazen saçma konuşur ama harekete geçme zamanı geldiğinde üstüne düşeni yapar. Tıpkı senin de payına düşeni yapacağın gibi, Bill." Finch, Stoner'ın koluna vurdu. "Tıpkı senin de payına düşeni yapacağın gibi."

Stoner bir an sessiz kaldı. "Bunu düşünmemiştim," dedi. "Her şey çok çabuk oldu gibi geliyor. Sloane'la konuşmalıyım. Sana haber veririm."

"Tabii," dedi Finch. "Üstüne düşeni yapacaksın." Sesi duygusallıkla gürleşti: "Hepimiz artık hep birlikte bunun içindeyiz, Bill; hep birlikte içindeyiz."

Stoner sonra Finch'ten ayrıldı fakat Archer Sloane'u görmeye gitmedi. Onun yerine kampüste etrafına bakıp David Masters'ı aradı. Kütüphanenin tek kişilik çalışma bölümlerinden

birinde buldu onu, tek başına, pipo tüttürüp bir raf dolusu kitaba bakarken.

Stoner çalışma odasındaki masada oturan Masters'ın karşısına oturdu. Orduya katılma kararı konusunda onu sorguladı. Masters, "Tabii ki. Neden olmasın?" dedi.

Stoner ona nedenini sorduğunda, Masters, "Beni oldukça iyi tanıyorsun, Bill," dedi. "Almanlar umurumda değil. Mesele buysa, Amerikalılar da gerçekten umurumda değil, sanırım." Piposunun küllerini yere silkti ve ayağıyla süpürdü. "Zannediyorum yapıp yapmamam önemli olmadığı için yapıyorum. Ayrıca uzak ve ağır tükenişinden önce hepimizi bekleyen dünyayı bir kez daha yaşamak eğlenceli olabilir."

Stoner anlamasa da Masters'ın ona söylediklerini kabul ederek başını salladı. "Gordon seninle birlikte askere yazılmamı istiyor," dedi.

Masters gülümsedi. "Gordon, bugüne kadar hissetmesine izin verilmeyen erdem duygusunun olumlu bir şey olabileceğini ilk kez duyumsuyor ve doğal olarak dünyanın kalanını da buna dahil etmek istiyor ki böylece inanmaya devam edebilsin. Elbette. Neden olmasın ki? Bizimle kayıt ol. Hayatın nasıl bir şey olduğunu görmek sana iyi gelebilir." Duraksadı ve dikkatle Stoner'a baktı. "Ama bunu yaparsan, Tanrı aşkına bunu Tanrı, vatan ya da sevgili büyük M.Ü.* için yapma. Kendin için yap!"

Stoner birkaç dakika bekledi. Sonra, "Sloane'la konuşup sana haber vereceğim," dedi.

Archer Sloane'un tepkisinin ne olmasını beklediğini bilmiyordu; bununla birlikte kitapla dolu dar ofisinde karşısına çıkıp ona henüz tam olarak karar vermediği şeyi söylediğinde gösterdiği tepkiye şaşırdı.

Her zaman kendisine karşı alaycı, mesafeli ve saygılı bir

* Missouri Üniversitesi.

tavrı korumuş olan Sloane çılgına döndü. Uzun ince yüzü kızardı ve ağzının iki kenarındaki çizgiler öfkeden derinleşti, Stoner'a doğru sandalyesinden hafifçe doğruldu, yumrukları kenetlenmişti. Sonra yerine oturdu, dikkatli bir şekilde yumruklarını gevşetti ve ellerini masasının üzerine koydu; parmakları titriyordu, fakat sesi sabit ve sertti.

"Ani çıkışım için beni affetmenizi rica ediyorum. Ancak geçen birkaç gün içinde bölüm üyelerinin neredeyse üçte birini kaybettim ve yerlerinin doldurulması konusunda bir umudum yok. Sinirlendiğim siz değilsiniz, fakat..." Yüzünü Stoner'dan kaçırdı ve başını kaldırıp ofisinin en ucundaki yüksek pencereye baktı. Yüzüne çarpan ışık, kırışıklıklarını ortaya çıkardı ve göz altlarındaki gölgeleri derinleştirdi, bir an yaşlı ve hasta göründü. "Ben 1860'ta doğdum, İç Savaş'tan hemen önce. Elbette savaşı hatırlamıyorum; çok küçüktüm. Babamı da hatırlamıyorum; savaşın ilk yılı öldürüldü, Shiloh Muharebesi'nde." Hızla Stoner'a baktı. "Fakat sonuçta ortaya çıkanı görebiliyorum. Bir savaş sadece birkaç bin ya da birkaç yüz bin genç adamı öldürmez. Bir halkın içinde bir daha asla geri getirilemeyecek bir şeyi öldürür. Ayrıca eğer bir halk yeterince savaş görürse, çok geçmeden geriye kalan tek şey bizim –sizin ve benim ve bizim gibilerin– balçıktan büyüttüğümüz canavar, yaratık olacaktır." Uzun bir süre duraksadı; sonra hafifçe gülümsedi. "Akademisyenden, hayatında yaratmayı amaçladığı şeyi yok etmesi istenmemeli."

Stoner boğazını temizledi ve mahcubiyet içinde, "Her şey çok hızlı oldu gibi geliyor. Finch ve Masters'la konuşana kadar her nasılsa hiç aklıma gelmedi bile. Hâlâ da pek gerçek gibi gelmiyor," dedi.

"Değil tabii ki," dedi Sloane. Sonra başını çevirerek huzursuz bir şekilde kıpırdandı. "Size ne yapacağınızı söylemeyeceğim. Sadece şunu söyleyeceğim: Bu, sizin vereceğiniz bir karar; isterseniz, zorunlu askerlik dışında tutulabilirsiniz. Gitmeye korkmuyorsunuz, öyle değil mi?"

"Hayır efendim," dedi Stoner. "Sanmıyorum."

"O zaman bir seçeneğiniz var ve o seçimi kendiniz için yapmak zorunda kalacaksınız. Orduya katılmaya karar verirseniz, dönüşünüzde şu anki pozisyonunuza geri getirileceğinizi söylemeye bile gerek yok. Katılmamaya karar verirseniz burada devam edebilirsiniz fakat tabii ki bunun size özel bir yararı olmayacak; şimdi ya da gelecekte bir zararınızın olması muhtemel."

"Anlıyorum," dedi Stoner.

Uzun bir sessizlik oldu ve Stoner sonunda Sloane'un konuşmayı bitirdiğine karar verdi. Fakat tam ofisten çıkmak üzere ayağa kalktığında, Sloane tekrar konuştu.

Yavaşça, "Ne olduğunuzu ve ne olmayı seçtiğinizi ve yaptığınız şeyin önemini hatırlamalısınız. İnsan ırkının askeri olmayan ve tarih kayıtlarına geçmeyen savaşları ve yenilgileri ve zaferleri vardır. Ne yapacağınıza karar vermeye çalışırken bunu hatırlayın," dedi.

Stoner iki gün boyunca derslerine girmedi ve tanıdığı kimselerle konuşmadı. Kararıyla boğuşarak küçük odasında kaldı. Kitapları ve odasının sessizliğiyle kuşatılmıştı; odasının dışındaki dünyanın, bağıran öğrencilerin uzak uğultusunun, arnavutkaldırımı taşlı sokaklarda bir at arabasının hızla gelip geçen tıkırtısının ve kentteki bir düzine civarı otomobilden birinin motorundan çıkan tekdüze sesin bile farkına varmadı. Kendi düşünce ve hislerini tahlil etme alışkanlığı hiç olmamıştı ve dürtülerini araştırma işini zor ve bir parça tatsız bulurdu; kendine sunacak ve kendi içinde bulabildiği az şeye sahip olduğunu hissederdi.

Sonunda kararını verdiğinde, başından beri bu kararın ne olacağını biliyormuş gibi geldi. Masters ve Finch'le cuma günü buluştu ve Almanlarla savaşmak için onlara katılmayacağını söyledi.

Erdemi seçen Gordon Finch kaskatı kesildi ve yüz hatlarına kınayıcı bir keder ifadesi yerleşti. "Bizi hayal kırıklığına

uğratıyorsun Bill," dedi üzerine basarak. "Hepimizi hayal kırıklığına uğratıyorsun."

"Sakin ol," dedi Masters. Hevesle Stoner'a baktı. "Orduya katılmamaya karar verebileceğini düşünüyordum. Şu nahif, adanmış ifadeyi hep üzerinde taşıdın. Bu önemli değil elbette ki; fakat sonunda hangi sebeple bu kararı verdin?"

Stoner bir süre konuşmadı. Son iki günü, hiçbir sonuç ve hiçbir anlam vaat etmiyor gibi görünen sessiz mücadeleyi düşündü; üniversitedeki yedi yıllık hayatını; öncesindeki yılları, çiftlikte anne babasıyla geçen uzak geçmişini ve mucizevi biçimde üzerinden attığı ölü toprağını.

"Bilmiyorum," dedi en sonunda. "Her şey, sanırım. Emin değilim."

"Burada kalmak," dedi Masters, "zor olacak."

"Biliyorum," dedi Stoner.

"Fakat buna değer, böyle mi düşünüyorsun?"

Stoner başıyla onayladı.

Masters sırıttı ve ezeli alaycılığıyla, "Zayıf ve aç bir halin var, hakikaten. Elin mahkûm," dedi.

Finch'in hazin serzenişi belli belirsiz bir küçümsemeye dönüşmüştü. "Buna pişman olacaksın, Bill," dedi boğuk bir sesle ve sesi, tehditle acıma arasında gidip geldi.

Stoner başıyla onaylayarak, "Olabilir," dedi.

Onlara veda etti ve dönüp gitti. Ertesi gün askere kaydolmak için St. Louis'e gideceklerdi ve Stoner'ın ertesi hafta için hazırlaması gereken dersler vardı.

Kararından dolayı hiç suçluluk hissetmedi, ayrıca zorunlu askerlik uygulaması başladığında pişmanlık duymadan tecil için başvurdu; fakat daha yaşlı meslektaşlarının bakışlarının ve öğrencilerinin kendisine karşı gündelik davranışlarında baş gösteren saygısızlığın farkındaydı. Üniversite yaşamına devam etme kararını vaktiyle samimiyetle onaylayan Archer Sloane'un savaş ayları uzadıkça daha soğuk ve daha me-

safeli olduğundan bile şüphe etti.

Doktorası için gerekenleri 1918'in baharında bitirdi ve o yılın Haziran'ında diplomasını aldı. Diplomasını almasından bir ay önce, Subay Eğitim Okulu'nu bitirip New York City'nin hemen dışında bir eğitim kampına atanan Gordon Finch'ten bir mektup aldı. Mektupta Finch'in de, boş zamanlarında, yazın oradaki Eğitim Fakültesi'nden alacağı doktora eğitimi için gerekli koşulları yerine getirmeyi başardığı Columbia Üniversitesi'ne devam etmesine izin verildiğini bildiriyordu.

Ayrıca Dave Masters'ın Fransa'ya gönderildiğini ve çarpışmaya giren ilk Amerikan birliklerine yazılmasından tamı tamına bir yıl sonra Château-Thierry'de öldürüldüğünü de yazmıştı.

III

Stoner'ın doktorasını alacağı diploma töreninden bir hafta önce, Archer Sloane ona üniversitede tam zamanlı bir okutmanlık pozisyonu teklif etti. Sloane, kendi mezunlarını işe almanın üniversitenin prensibine uymadığını, fakat savaş zamanı eğitimli ve deneyimli üniversite hocası eksiği olduğundan idareyi bir istisna yapmaya ikna edebildiğini açıkladı.

Stoner, nedense istemeye istemeye bölgedeki üniversitelere ve yüksekokullara niteliklerini sıraladığı birkaç kısa başvuru mektubu yazmıştı; hiçbirinden ses çıkmayınca garip bir biçimde rahatlamış hissetti. Bu rahatlamayı kısmen anlıyordu; Columbia'daki üniversitede çocukken evinde hissetmesi gereken türden güven ve sıcaklığı tanımıştı ve bunları başka bir yerde bulmayı becerebileceğinden de emin değildi. Sloane'un teklifini minnetle kabul etti.

Ve bunu yaptığında, savaşın olduğu yıl Sloane'un çok yaşlandığı geldi aklına. Ellili yaşlarının sonlarında, on yaş daha büyük görünüyordu; bir zamanlar dalgalanan demir grisi asi gür saçları artık bembeyazdı ve sıska kafasından dümdüz ve cansız iniyordu. Kara gözleri, ince nem katmanlarıyla kaplanmış gibi donuklaşmıştı; vaktiyle ince deri gibi sert olan uzun,

çizgilerle kaplı yüzü, artık eski, kuruyan kâğıt gevrekliğindeydi ve ruhsuz alaycı sesi titremeye başlamıştı. Ona bakarken Stoner düşündü: Ölecek, bir ya da iki ya da on yıl içinde ölecek. Vakitsiz bir kayıp hissine tutuldu ve arkasını dönüp gitti.

O 1918 yazında, düşünceleri daha çok ölüm üzerineydi. Masters'ın ölümü onu kabul etmek istediğinden çok daha fazla sarsmıştı. Avrupa'da şehit düşen Amerikan askerlerinin listeleri yayımlanmaya başlamıştı. Daha önce ölümü ya edebi bir olay ya da kusurlu tene karşı zamanın yavaş, sessiz aşınması olarak düşünmüştü. Onu savaş alanında şiddetli bir patlama, kesilen gırtlaktan fışkıran kan olarak düşünmemişti. Ölmenin iki türü arasındaki farkı ve farkın ne anlama geldiğini merak ediyordu; ve bir zamanlar arkadaşı David Masters'ın yüreğinde bir an için gördüğü o karamsarlığın birazının kendi içinde büyüdüğünü sezdi.

Tez konusu "Klasik Geleneğin Ortaçağ Liriğine Etkisi" olmuştu. Yazın çoğunu Klasik ve Ortaçağ Latin şairlerini ve özellikle de onların ölümü konu alan şiirlerini tekrar okuyarak geçirdi. Romalı lirik yazarların ölüm olgusuna, sanki yüz yüze geldikleri hiçlik, tadını çıkardıkları yılların zenginliğine bir hürmetmiş gibi rahat, ağırbaşlı tavır içinde yaklaşmalarına şaşırdı; ve Latin geleneğinin son dönem Hıristiyan şairlerinden bazılarının, ne kadar belirsiz de olsa zengin ve esrik bir sonsuzluk vaat eden o ölüme, sanki o ölüm ve vaat, yaşadıkları günleri zehir eden bir maskaralıkmış gibi karamsarlık, yılgınlık ve zar zor gizlenmiş bir hınçla yaklaşmalarına şaşırdı. Masters aklına geldiğinde, onu bir Catullus ya da daha soylu ve lirik bir Juvenal, kendi ülkesinde bir sürgün olarak düşündü; onun ölümü daha önce aşina olduğundan daha tuhaf ve kalıcı başka bir sürgündü sanki.

1918'in sonbaharında yarıyıl başladığında, Avrupa'daki savaşın uzun süremeyeceğini herkes biliyordu. Almanların son, umutsuz karşı saldırısı Paris dışında durdurulmuştu ve

Mareşal Foch, Müttefiklere Almanları başlangıç hatlarına hızlı bir şekilde püskürten genel bir karşı saldırı emri vermişti. Genel coşku hali içinde büyük ölçüde görmezden gelinen bir bedel karşılığında İngilizler kuzeye ilerledi, Amerikalılar da Argonne'a girdi. Gazeteler, Almanların Noel'den önce çökeceğini varsayıyordu.

Bu yüzden, dönem, gergin bir ılımlılık ve esenlik atmosferinde başladı. Öğrenciler ve öğretim görevlileri kendilerini koridorlarda birbirlerine gülümseyip coşkuyla selamlaşırken buldular; öğrenciler arasındaki taşkınlık ve küçük şiddet patlamaları fakülte ve idare tarafından görmezden gelindi. Hemen adeta halk kahramanına dönüşen kimliği tespit edilemeyen bir öğrenci Jesse binası önündeki devasa sütunlardan birine tırmandı ve tepesinden içi saman doldurulmuş bir Kaiser kuklası sallandırdı.

Üniversitede genel heyecandan etkilenmemiş gibi görünen tek kişi Archer Sloane'du. Amerika'nın savaşa girdiği günden beri içine kapanmaya başlamıştı ve savaş sona yaklaşırken bu kapanma daha da bariz bir hale geldi. Bölüm işleri onu mecbur etmedikçe meslektaşlarıyla konuşmadı ve herkes birbirine derslerde çok tuhaflaştığı için öğrencilerinin derslerine çekinerek girdiğini fısıldadı; öğrencileriyle asla göz temasına girmeden donuk ve mekanik bir şekilde notlarını okuyordu; notlarına bakarken hiç kımıldamıyor, sesi sıkça kısılıyor, sınıftan gelen mahcup sorulara cevap verdiği zamanlar dışında bir, iki ya da bazen beş dakikalık sessizlikler oluyordu.

Archer Sloane akademik yıl için ona derslerini devrettiğinde, William Stoner öğrenciyken tanıdığı parlak, alaycı adamın son kalıntısını gördü. Sloane, Stoner'a birinci sınıflardan kompozisyon dersi alan iki şubeyi ve bir üst sınıfın Ortaçağ İngiliz Edebiyatı araştırmasını verdi ve sonra bir an yanıp sönen o eski alaycılığıyla, "Siz de, pek çok meslektaşımız ve sayıca pek de az olmayan öğrencilerimiz gibi, birtakım

derslerimi bıraktığımı öğrendiğinize memnun olacaksınız. Bunların arasında bir tanesi benim oldukça modası geçmiş gözdem: ikinci sınıftaki İngiliz Edebiyatı araştırması. Bu dersi hatırlıyor musunuz?" dedi.

Stoner gülümseyerek başıyla onayladı.

"Evet," diye devam etti Sloane, "ben de hatırlayacağınızı düşünmüştüm. Sizden, benim için bu dersi almanızı istiyorum. Muazzam bir hediye olduğundan değil; fakat bir hoca olarak resmi kariyerinize, öğrenci olarak yola çıktığınız yerden başlamanın hoşunuza gidebileceğini düşündüm." Sloane bir süre Stoner'a baktı; gözleri savaştan önce olduğu gibi parlak ve hevesliydi, sonra o gözler ince bir kayıtsızlık örtüsüyle kaplandı ve Sloane dönerek masasının üstündeki birtakım kâğıtları karıştırdı.

Böylece Stoner yola çıktığı yerden başladı, onu geldiği yere götüren sözleri dinleyen uzun boylu, zayıf, kambur bir delikanlı olarak oturduğu sınıfta, uzun boylu, zayıf, kambur bir adam olarak. Bir zamanlar işgal ettiği sandalyeye göz ucuyla bakmadığı ve orada olmadığını keşfettiğinde hep bir parça şaşırdığı o odaya asla gitmedi.

O yılın 11 Kasım'ında, dönemin başlamasından iki ay sonra, ateşkes imzalandı. Haber derste olduğu bir gün geldi ve hemen akabinde sınıflar dağıldı; öğrenciler amaçsızca kampüste oradan oraya koşuşturdular ve toplanıp dağılan ve tekrar toplanan küçük gösteriler başlatarak koridorları, sınıfları ve ofisleri dolaştılar. Stoner kendini, istemeden Jesse binasına giren, koridorları dolduran, merdivenleri çıkan ve sonra tekrar koridorları dolduran bu gösterilerden birinin ortasında buldu. Küçük bir öğrenci ve hoca kitlesiyle sürüklenerek Archer Sloane'un ofisinin açık kapısının önünden geçti ve gözüne masasının önündeki sandalyesinde oturan Sloane ilişti; yüzü asıktı, ağlıyordu, tenindeki derin çizgilerden aşağı gözyaşları süzülüyordu.

Bir süre daha, sanki şoktaymışçasına, Stoner kalabalığın

kendini sürüklemesine izin verdi. Sonra ayrıldı ve kampüsün yakınındaki odasına gitti. Odasının loşluğunda oturdu ve dışarıdaki sevinç ve kurtuluş çığlıklarını duydu ve sadece kendisinin gördüğü ya da gördüğünü düşündüğü bir yenilgiye ağlayan Archer Sloane'u düşündü; Sloane'un parçalanmış bir adam olduğunu ve artık hiçbir zaman eskisi gibi olmayacağını biliyordu.

Kasımın sonlarında, savaşa gidenlerin çoğu Columbia'ya geri dönmeye başladı ve üniversite kampüsü asker üniformalarının haki rengiyle beneklendi. Uzatılmış izinlerle geri dönenler arasında Gordon Finch de vardı. Üniversiteden uzakta geçen bir buçuk yılda kilo almıştı ve bir zamanlar yumuşak başlılıkla kabulleniş içeren o geniş, açık çehre şimdi dostane fakat olağanüstü ciddi bir ifade taşıyordu; yüzbaşı apoleti takmıştı ve sık sık babacan bir şefkatle "adamlarım" kelimesini kullanıyordu. William Stoner'a ruhsuz bir samimiyetle yaklaşıyor ve bölümün daha yaşlı mensuplarına saygılı davranmaya abartılı bir özen gösteriyordu. Ona herhangi bir ders tahsis etmek için çok geçti, haliyle akademik yılın geri kalanında kendisine, geçici bir ense işi olarak görülen Fen Edebiyat Fakültesi dekanına idari yardımcılık görevi verildi. Yeni görevinin muğlaklığının farkında olacak kadar duyarlı ve önündeki imkânları görecek kadar açıkgözdü; meslektaşlarıyla ilişkilerinde tereddütlü ve kibar bir şekilde çekimserdi.

Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Josiah Claremont, yaşını başını almış, zorunlu emeklilik yaşını birkaç yıl önce doldurmuş, sakallı, ufak tefek bir adamdı; önceki yüz yılın ilk yetmişli yıllarında, normal bir okuldan* tam teşekküllü bir üniversiteye dönüştüğünden beri buradaydı ve babası da bu üniversitenin ilk başkanlarındandı. Öylesine kemikleşmiş ve

* 1754'te King's College adıyla kurulmuştur.

üniversite tarihinin o kadar büyük bir parçası olmuştu ki ofisini çekip çevirme becerisinin giderek zayıflamasına rağmen emekliliği konusunda kimsenin ısrar etmeye pek cesareti yoktu. Hafızası neredeyse gitmişti; bazen ofisinin bulunduğu Jesse binasının koridorlarında kaybolur ve bir çocuk gibi masasına götürülmesi gerekirdi.

Kafası üniversite meseleleri konusunda o kadar bulanıktı ki ofisinden, fakülte ve idari personelden olup geri dönen gazilerin onuruna evinde bir davet verileceği duyurusu geldiğinde, daveti alanların çoğu dikkatle planlanmış bir şaka yapıldığını ya da bir hata olduğunu hissetti. Fakat şaka falan değildi ve hata da yapılmamıştı. Gordon Finch daveti doğruladı ve daveti teşvik edenin ve planları yapanın kendisi olduğunu da adamakıllı hissettirdi.

Josiah Claremont, yıllar önce dul kalmıştı ve neredeyse kendisi kadar yaşlı üç siyahi uşağıyla birlikte, bir zamanlar Columbia civarında yaygın olan fakat bağımsız çiftçilerin ve emlak müteahhitlerinin gelişiyle hızla yok olan İç Savaş öncesine ait geniş evlerden birinde tek başına yaşıyordu. Binanın mimarisi zevkliydi fakat tanımlanması imkânsızdı; genel biçimi ve büyüklüğü bakımından "Güneyli" olsa da Virginia evlerinin neo-klasik sertliğinden eser yoktu. Ahşap kaplamaları beyaza boyalı, pencereleri yeşil pervazlıydı ve küçük balkonların korkulukları üst katın orasından burasından çıkıntı yapıyordu. Arazi evin etrafını saran bir ormana kadar uzanıyordu, araba ve yürüyüş yollarının kenarlarında yapraksız uzun akkavaklar sıralanmıştı. William Stoner'ın o güne kadar yakınına geldiği en büyük evdi; o cuma öğleden sonrası, biraz çekinerek araba yolunda yürüdü ve ön kapıda içeri alınmayı bekleyen tanımadığı bir grup fakülte üyesine katıldı.

Hâlâ asker üniformasıyla dolaşan Gordon Finch, gelenleri içeri almak üzere kapıyı açtı; grup, sonunda ikinci kata çıkan cilalanmış meşe tırabzanlı dik bir merdivenin bulunduğu küçük

kare bir antreye girdi. İçeri giren adamların tam karşısına gelen merdiven duvarına asılmış Fransız kiliminin mavileri ve altınları o kadar solmuştu ki küçük ampullerin ölgün ışığında deseni güçlükle görülüyordu. Kendisiyle birlikte içeri girenler küçük antrede oyalanırken Stoner gözünü kilime dikerek ayakta dikildi.

"Paltonu ver bana, Bill." Kulağının dibinden gelen ses onu korkutmuştu. Arkasını döndü. Finch gülümsüyor ve Stoner'ın çıkarmadığı paltosunu almak için elini havada tutuyordu.

"Daha önce buraya gelmemiştin, değil mi?" diye sordu Finch neredeyse fısıldar gibi. Stoner başını salladı.

Finch diğer adamlara döndü ve sesini yükseltmeden onlara seslenmeyi başardı: "Baylar, misafir odasına doğru ilerleyin." Antrenin sağındaki bir kapıyı gösterdi. "Herkes orada."

Dikkatini yeniden Stoner'a yöneltti. Stoner'ın paltosunu merdivenin arkasındaki geniş gömme dolaba asarken, "Güzel eski bir ev," dedi. "Bu civardaki gerçek tarihi eserlerden biri."

"Evet," dedi Stoner. "İnsanların evden bahsettiğini duymuştum."

"Dekan Claremont da güzel eski bir adam. Bu akşam işlere göz kulak olmamı rica etti."

Stoner başını salladı.

Finch koluna girdi ve onu daha önce işaret ettiği kapıya doğru götürdü. "Akşamın ilerleyen saatlerinde laflamak için bir araya gelmemiz lazım. Şimdi sen içeri gir. Ben az sonra geliyorum. Tanışmanı istediğim bazı kişiler var."

Stoner konuşmaya başlamıştı ama Finch ön kapıya gelen başka bir grubu karşılamak üzere arkasını dönüp gitti. Stoner derin bir nefes aldı ve salonun kapısını açtı.

Soğuk antreden odaya girdiğinde, içerideki sıcak hava onu dışarı itmek ister gibi üzerine çullandı; içerideki insanların, kapıyı açmasıyla birlikte dışarı hücum eden ağır uğultusu, kulakları alışıncaya kadar kısa bir süre yükseldi.

Odada belki iki düzine insan dolanıyordu ve bir an için hiçbirini tanıyamadı; erkeklerin takım elbiselerinin ölçülü siyah, gri ve kahverengisini, asker üniformalarının hakisini ve sağda solda bir kadın elbisesinin zarif pembe ya da mavisini gördü. İnsanlar sıcaklığın içinde uyuşuk uyuşuk hareket ediyorlardı ve Stoner da, oturanlar arasında uzun boyunun bilincinde, artık tanıdığı yüzlere başıyla selam vererek onlarla birlikte hareket etti.

Odanın diğer ucunda başka bir kapı, uzun, dar yemek odasına bitişik bir oturma odasına açılıyordu. Yemek odasının açık duran çift kanatlı kapısından, üzerine sarı Şam işi bir kumaş örtülmüş, beyaz yemek takımı ve parlayan gümüş kâselerle dolu büyük ceviz bir yemek masası görünüyordu. Birkaç kişi, ağzı altın süslemeli porselen fincanlara çay dolduran genç, uzun ince ve alımlı, mavi hareli ipek bir elbise giymiş bir kadının başında durduğu masanın etrafında toplanmıştı. Stoner eşikte durakladı, genç kadının görüntüsünden etkilenmişti. Kadının uzun, ince hatlı yüzü etrafındakilere gülümsedi ve narin, neredeyse kırılacakmış gibi duran parmakları semaver ve fincanı ustalıkla idare etti; ona bakan Stoner, kendi zarafetten yoksun hantallığının bilincine varmıştı.

Birkaç dakika boyunca kapıdan ayrılmadı; servis yaptığı misafirlerin uğultusunun içinden kızın yumuşak, ince sesinin yükseldiğini işitti. Kız başını kaldırdı ve birden Stoner onunla göz göze geldi; gözleri açık renk ve iriydi ve kendi içlerinden gelen bir ışıkla parlıyor gibiydiler. Şaşkınlık içinde kapıdan çekildi ve oturma odasına döndü; duvar kenarında bir yerde boş bir koltuk buldu ve ayağının altındaki halıya bakarak orada oturdu. Yemek odası tarafına bakmadı, fakat ara sıra genç kadının yüzüne sevgiyle dokunan bakışını hissettiğini zannetti.

Misafirler Stoner'ın etrafında dolandılar, yer değiştirdiler, yeni sohbet arkadaşları buldukça seslerini yükseltip alçalttılar.

Stoner, kendisi seyirciymiş gibi bir pusun içinde gördü onları. Bir süre sonra Gordon Finch odaya girdi ve Stoner koltuğundan kalkıp onun yanına gitti. Neredeyse kaba bir biçimde Finch'in yaşlı bir adamla sohbetini böldü. Onu kenara çekip sesini alçaltmadan, çay ikram eden kadınla tanıştırılmayı istedi.

Finch ona bir süre baktı, faltaşı gibi açılan gözleri alnını buruşturan sinirle çatılmış kaşlarını düzleştirmişti. "Ne dedin?" dedi Finch. Stoner'dan kısa olmasına rağmen ona yukarıdan bakıyor gibiydi.

"Beni tanıştırmanı istiyorum," dedi Stoner. Yüzünün kızardığını hissetti. "Onu tanıyor musun?"

"Elbette," dedi Finch. Bir sırıtmanın başlangıcı ağzını çekelemeye başlamıştı. "Dekan'ın kuzini gibi bir şey, St. Louis'den, bir teyzesini ziyarete gelmiş." Sırıtış genişledi. "Koca Bill. Şu işe bak! Elbette, seni tanıştıracağım. Gel."

Adı Edith Elaine Bostwick'ti, St. Louis'de anne babasıyla yaşıyordu; geçen bahar genç hanımlara özel bir kız okulunda iki yıl bir eğitim almıştı; annesinin Columbia'daki ablasını birkaç haftalığına ziyarete gelmişti ve baharda –savaş bittiği için şimdi yeniden mümkün olan bir olay– Büyük Avrupa Turu'na çıkacaklardı. Sonradan New England'a yerleşmiş olan babası St. Louis'in küçük bankalarından birinin başkanıydı; yetmişlerde batıya gelmiş ve Missourili hali vakti yerinde bir ailenin en büyük kızıyla evlenmişti. Edith tüm hayatını St. Louis'de geçirmişti; birkaç yıl önce anne babasıyla birlikte doğuya, Boston'a gitmişti; New York'ta opera dinlemiş ve müzeleri gezmişti. Yirmi yaşındaydı, piyano çalıyordu ve annesinin teşvik ettiği sanatsal eğilimleri vardı.

Sonradan William Stoner bütün bunları nasıl öğrendiğini, Josiah Claremont'un evindeki o ilk öğleden sonrayı ve akşamüstünü hatırlayamadı; çünkü karşılaşmaları girişteki merdivenin duvarında asılı desenli kilim gibi bulanık ve biçimseldi. Edith ona bakabilsin, yanında dursun ve sorularını yanıtlayarak ve

karşılığında formalite gereği sorular sorarak ona yumuşak, ince sesini duyma zevkini versin diye onunla konuştuğunu hatırlıyordu.

Misafirler gitmeye başladı. Sesler hoşça kal dedi, kapılar çarpıldı ve odalar boşaldı. Misafirlerin çoğu gittikten sonra Stoner kaldı; Edith'in arabası geldiğinde onu antreye kadar takip etti ve paltosunu tuttu. Tam dışarı çıkmaya hazırlanırken ertesi akşam onu ziyaret edip edemeyeceğini sordu.

Edith onu duymamış gibi kapıyı açtı ve birkaç dakika kırpırdamadan durdu: Soğuk hava kapı aralığından içeri süzüldü ve Stoner'ın sıcak yüzüne değdi. Edith döndü, Stoner'a baktı ve birkaç kez gözünü kırpıştırdı; açık renk gözleri vesveseli, adeta küstahtı. Sonunda başıyla onayladı ve "Evet, ziyaret edebilirsiniz," dedi. Gülümsemedi.

Böylelikle Stoner, Ortabatı'nın aşırı soğuk bir kış gecesinde, onu teyzesinin evinde ziyaret etmek için kasabayı bir uçtan bir uca yürüdü. Gökyüzünde hiç bulut yoktu; öğleden sonra erken bir saatte yağmış ince karın üstünde yarımay parlıyordu. Sokaklar bomboştu ve sessizlik Stoner yürüdükçe ayağının altında gıcırdayan kuru karın sesiyle bozuluyordu. Vardığı büyük evin önünde uzun bir süre bu sessizliği dinleyerek dikildi. Soğuktan ayakları hissizleşmişti fakat kımıldamadı. Perdeleri çekili pencerelerden loş bir ışık, mavi-beyaz karın üzerine sarı bir leke gibi düşüyordu; içeride bir hareket gördüğünü sandı fakat emin olamadı. Bilerek ve isteyerek kendini bir şeye adıyormuş gibi öne doğru bir adım attı; verandaya giden yolu geçti ve kapıyı çaldı.

Edith'in teyzesi (adı, Stoner daha önce öğrenmişti, Emma Darley'ydi ve birkaç yıl önce eşini kaybetmişti) onu kapıda karşıladı ve içeri girmesini söyledi. İnce beyaz saçları yüzüne dökülen, kısa boylu, tombul bir kadındı; nemli kara gözleri parlıyordu ve sanki sırlar veriyormuş gibi yumuşak ve

nefes almadan konuşuyordu. Stoner onun peşinden oturma odasına gitti ve yüzü ona dönük, oturma yeri ve sırtı kalın mavi kadife kaplı uzun ceviz kanepeye oturdu. Kar ayakkabılarına yapışmıştı; erimesini ve ayağının altındaki çiçekli halının üstünde ıslak lekeler oluşturmasını izledi.

"Edith bana üniversitede ders verdiğinizi söyledi, Bay Stoner," dedi Bayan Darley.

"Evet, efendim," dedi ve boğazını temizledi.

"Yine oradaki genç profesörlerden biriyle konuşabilmek çok *hoş*," dedi Bayan Darley neşe içinde. "Merhum kocam Bay Darley birkaç yıl üniversitenin yönetim kurulundaydı – lakin sanırım bunu biliyorsunuz."

"Hayır, efendim," dedi Stoner.

"Ah," dedi Bayan Darley. "Şey, öğleden sonraları genç profesörlerden bazılarını buraya çaya davet ederdik. Fakat bu birkaç yıl önceydi, savaştan önce. Siz de savaşa gittiniz mi, Profesör Stoner?"

"Hayır, efendim," dedi Stoner. "Ben üniversitede kaldım."

"Evet," dedi Bayan Darley. Neşe içinde başını aşağı yukarı salladı. "Ne dersi veriyordunuz?"

"İngilizce," dedi Stoner. "Ayrıca ben profesör değilim, sadece okutmanım." Sesinin sert çıktığını biliyordu; sesine hâkim olamamıştı. Gülümsemeye çalıştı.

"Ah, evet," dedi Bayan Darley. "Shakespeare... Browning..."

Aralarında bir sessizlik oldu. Stoner ellerini birbirine kenetledi ve yere baktı.

Bayan Darley, "Edith hazır mı bir bakayım. İzninizle," dedi.

Stoner başını evet anlamında salladı ve Bayan Darley çıkar çıkmaz ayağa kalktı. Arka odadan hiddetli fısıltılar duydu. Birkaç dakika daha ayakta dikildi.

Edith, beti benzi atmış bir halde ve somurtarak geniş kapı ağzında belirdi. Tanımadan birbirlerine baktılar. Edith geriye

doğru bir adım attı, sonra ortaya çıktı, dudakları ince ve gergindi. Usulca el sıkıştılar ve birlikte kanepeye oturdular. Konuşmamışlardı.

Edith, hatırladığından biraz daha uzun ve daha kırılgandı. Yüzü ince ve uzundu, dudakları hayli sağlıklı dişlerinin üzerinde sımsıkı kapalıydı. Herhangi bir olayda kızaracak cinsten şeffaf bir teni vardı. Saçı, açık kızıl-kahverengiydi ve başının üstünde kalın örgüler halinde toplanmıştı. Fakat Stoner'ı yakalayan ve esir eden, gözleriydi, geçen gün olduğu gibi. Çok iri ve hayal edilebilecek en açık maviydiler. Gözlerine baktığında bedenini terk edip anlayamadığı bir gizeme doğru çekiliyor gibiydi. Onun gördüğü en güzel kadın olduğunu düşündü ve düşünmeden, "Ben... ben sizi tanımak istedim," dedi. Edith ondan biraz uzaklaştı. Stoner aceleyle, "Demek istediğim... dün, davette, pek konuşma şansımız olmadı. Sizinle konuşmak istedim, fakat çok kalabalıktı. İnsanlar bazen engel teşkil edebiliyor," dedi.

"Çok güzel bir davetti," dedi Edith belli belirsiz. "Herkes bence çok hoştu."

"Ah, evet, elbette," dedi Stoner. "Demek istediğim..." Devamını getiremedi. Edith sessizdi.

"Anladığım kadarıyla siz ve teyzeniz kısa bir süre sonra Avrupa'ya gidiyorsunuz," dedi.

"Evet," dedi Edith.

"Avrupa..." Başını salladı. "Çok heyecanlı olmalısınız."

Edith başını evet anlamında isteksizce salladı.

"Nereye gideceksiniz? Yani... hangi ülkelere?"

"İngiltere," dedi Edith. "Fransa, İtalya."

"Baharda mı... gidiyorsunuz?"

"Nisanda," diye cevap verdi Edith.

"Beş ay," dedi Stoner. "Çok uzun değil. Umarım bu zaman içinde biz..."

"Sadece üç hafta daha buradayım," dedi Edith çabucak.

"Sonra St. Louis'e geri dönüyorum. Noel için."

"*Bu* kısa bir zaman." Stoner gülümsedi ve beceriksizce, "O zaman birbirimizi tanıyabilmemiz için sizi olabildiğince sık görmek zorunda kalacağım," dedi.

Edith adeta korkuyla ona baktı, "Ben bunu kastetmedim," dedi. "Lütfen..."

Stoner bir süre sessiz kaldı. "Özür dilerim, ben... Fakat bana izin verdiğiniz sıklıkta sizi tekrar ziyaret etmek isterim. Ne dersiniz?"

"Ah," dedi Edith. "Şey." İnce parmakları kucağında birbirine kenetlenmişti ve parmak boğumları bembeyazdı. Ellerinin üstünde çok uçuk çiller vardı.

Stoner, "Kötü gidiyor, değil mi? Beni affetmelisiniz. Daha önce sizin gibi birini tanımamıştım ve biçimsiz şeyler söylüyorum. Eğer sizi utandırdıysam beni affedin," dedi.

"Ah, hayır," dedi Edith. Stoner'a döndü ve dudaklarını Stoner'ın tebessüm olması gerektiğini düşündüğü bir şekilde geriye çekti. "Hiç de değil. Hoş vakit geçiriyorum. Gerçekten."

Stoner ne diyeceğini bilemedi. Dışarıdaki havadan bahsetti ve halıyı ıslattığı için özür diledi; Edith bir şeyler mırıldandı. Stoner üniversitede vermesi gereken dersler hakkında konuştu ve Edith başıyla onayladı, kafası karışmıştı. Sonunda sessizce oturdular. Stoner ayağa kalktı; yorgunmuş gibi yavaş ve ağır hareket ediyordu. Edith ona boş gözlerle baktı.

"Şey," dedi Stoner ve boğazını temizledi. "Geç oluyor ve ben... Bakın, özür dilerim. Birkaç gün içinde sizi tekrar ziyaret edebilir miyim? Belki..."

Sanki Edith'le konuşmamıştı. Stoner başını salladı, "İyi geceler," dedi ve gitmek üzere arkasını döndü.

Edith Bostwick iniş çıkışları olmayan çok tiz bir sesle, "Altı yaşlarında küçük bir kızken piyano çalabiliyordum ve resim yapmayı severdim ve o kadar utangaçtım ki annem beni

Bayan Thorndyke'ın St. Louis'deki Kız Okulu'na gönderdi. Okulun en küçüğü bendim fakat bu sorun olmadı çünkü babacığım yönetim kurulundaydı ve durumu ayarladı. Başta hoşuma gitmedi fakat sonunda çok sevdim. Hepsi çok hoş ve hali vakti yerinde kızlardı ve hayat boyu sürecek arkadaşlıklar edindim orada ve..."

Edith konuşmaya başlayınca Stoner geri döndü ve ona yüzüne yansımayan bir şaşkınlıkla baktı. Edith'in gözleri tam önüne sabitlenmişti, yüzü ifadesizdi ve dudakları sanki görünmez bir kitaptan, anlamadan okuyor gibiydi. Stoner odada ağır ağır ilerledi ve onun yanına oturdu. Edith farkında değil gibiydi; gözleri önüne sabitlenmiş olarak kaldı ve Stoner'ın istediği gibi, ona kendini anlatmaya devam etti. Stoner ona durmasını söylemek, onu rahatlatmak, ona dokunmak istedi. Ama ne kımıldadı ne de konuştu.

Edith konuşmaya devam etti ve Stoner onun anlattıklarını neden sonra duymaya başladı. Yıllar sonra aklına, birlikte ilk kez uzun zaman geçirdikleri o aralık akşamı o bir buçuk saat içinde, Edith'in ona kendisiyle ilgili bir daha hiç anlatmadığı kadar çok şey anlattığı gelecekti. Bittiğinde, Stoner daha önce ihtimal vermediği kadar yabancı olduklarını hissetti ve âşık olduğunu anladı.

Edith Elaine Bostwick, muhtemelen o akşam William Stoner'a ne söylediğinin farkında değildi ve olsaydı bile, anlamının farkına varmış olamazdı. Fakat Stoner onun ne söylediğini anladı ve hiç unutmadı; duyduğu şey bir tür itiraftı ve anladığını düşündüğü şey ise bir yardım çağrısıydı.

Stoner onu daha iyi tanıdıkça, çocukluğuyla ilgili daha fazla şey öğrendi ve onun zamanında ve koşullarında yaşamış çoğu kız için bu durumun normal olduğunu anladı. Korunmanın adeta kutsal bir zorunluluk gibi görüldüğü bir sosyal ve ekonomik sınıfa mensuptu, hayatın yoluna çıkarabileceği

iğrenç olaylardan sakınabileceği ve o korunmaya ağırbaşlı ve hünerli bir aksesuar teşkil etmekten başka bir görevinin olmadığı ilkesine göre eğitilmişti. Okuma yazmayı ve basit aritmetik işlemleri yapmayı öğrendiği özel kız okullarına gitmişti; boş zamanlarında oya işi yapmaya, piyano çalmaya, suluboya yapmaya ve daha hafif edebiyat eserlerini tartışmaya teşvik edilmişti. Ayrıca giyim kuşam, duruş, hanımefendi diksiyonu ve ahlak konularında eğitilmişti.

Ahlaki eğitimi, hem gittiği okullarda hem evde, tabiatı gereği olumsuz, amacı gereği yasaklayıcı ve neredeyse tamamen cinsellik üzerineydi. Ne var ki cinsellik onaylanmaz, dolaylı yollardan anlatılırdı; dolayısıyla enerjisinin çoğunu bu baskılanmış ve konuşulmayan ahlaki güçten alan eğitimini her yönden etkilemişti. Kocasına ve ailesine karşı görevleri olduğunu ve bunları yerine getirmesi gerektiğini öğrendi.

Çocukluğu aşırı bir resmiyet içinde geçmişti, aile yaşamının en sıradan anlarında bile. Annesiyle babası birbirlerine mesafeli bir nezaketle yaklaşırlardı; Edith ikisinin arasından öfkenin ya da aşkın kendiliğinden yükselen sıcaklığının geçtiğine hiç rastlamamıştı. Öfke, seviyeli bir sessizlikle ifade ediliyordu ve aşk da yine seviyeli tatlı bir sözle. Tek çocuktu ve yalnızlık, hayatında en erken karşılaştığı durumlardan biriydi.

Böylece daha kibar sanatlara karşı nahif bir yetenekle ve gündelik yaşamın gereklerine dair hiçbir bilgisi olmadan büyüdü. Yaptığı oya işi nefis ve işlevsizdi; sisli manzaraları ince suluboya darbeleriyle boyadı ve piyanoyu güçsüz fakat kusursuz bir elle çaldı; yine de kendi bedensel fonksiyonlarından bihaberdi, kendi ihtiyaçlarını gidermek için hayatında bir gün bile yalnız kalmamıştı ne de başka birinin saadetinden sorumlu olabileceğini düşünmüştü. Hayatı zayıf bir mırıltı gibi inişsiz çıkışsızdı; ve Edith küçük bir çocukken, sanki ikisi için de başka hiçbir meşguliyet söz konusu değilmiş gibi, oturup saatlerce onun resimlerini yapmasını ya da piyano çalmasını

seyreden annesi tarafından izlenmişti.

On üç yaşında, Edith, olağan cinsel değişimi geçirmişti; fiziksel değişimi ise tersine olağandışıydı. Birkaç ay içinde neredeyse yarım metre atan boyu yetişkin bir insanınkine yaklaşmıştı. Vücudunun kabalığıyla yeni cinsel varlığı arasındaki uyumsuzluktan hiçbir zaman tamamen kurtulamamıştı. Bu değişimler onu daha da utangaç yapmıştı; okuldaki sınıf arkadaşlarından uzaktı, evde konuşabileceği kimse yoktu ve giderek daha da çok içine kapanmıştı.

Bu içsel mahremiyete şimdi Stoner davetsiz girmişti. İçinde umulmadık bir şey, bir his, Stoner kapıdan çıkmak üzereyken onu geri çağırmaya, daha önce hiç konuşmadığı ve bir daha hiç konuşmayacağı şekilde çabuk ve can havliyle konuşmaya itmişti.

Sonraki iki hafta boyunca Stoner Edith'i neredeyse her akşam gördü. Üniversitenin yeni müzik bölümünün parasal destek sağladığı bir konsere gittiler; akşamları, çok soğuk olmadığında, Columbia'nın sokaklarında ağır, törensel yürüyüşler yaptılar; fakat çoğunlukla Bayan Darley'nin oturma odasında oturdular. Bazen konuştular; Edith onun için piyano çaldığında Stoner onun parmaklarının tuşlar üzerinde cansız bir şekilde hareket etmesini izledi. Birlikte geçirdikleri o ilk akşamdan sonra kendileriyle ilgili konuşmadılar; Stoner onu çekingenliğinden çekip çıkaracak beceriye sahip değildi ve bunun için gösterdiği çabaların onu çok utandırdığını görünce denemeyi bıraktı. Yine de aralarında bir nevi rahatlık vardı ve Stoner uyuştuklarını farz etti. Edith'in St. Louis'e dönmesine bir haftadan az bir zaman kala Stoner ona ilanı aşk etti ve evlenme teklifinde bulundu.

Aşk ilanını ve evlenme teklifini nasıl karşılayacağını tam olarak bilmese de, Edith'in soğukkanlılığına şaşırmıştı. Stoner konuştuktan sonra Edith ona uzun, ihtiyatlı ve garip şekilde

arsız bir bakış attı; Stoner, onu ziyaret etmek için izin istedikten sonra, Edith'in üzerlerine soğuk bir rüzgârın estiği kapı aralığından ona baktığı ilk öğleden sonrayı hatırladı. Sonra Edith bakışını aşağı indirdi ve yüzüne yerleşen şaşkınlık Stoner'a gerçekdışı gözüktü. Stoner'a onu hiç o şekilde görmediğini, hiç öyle hayal etmediğini söyledi.

"Sana âşık olduğumu anlamalıydın," dedi Stoner. "Nasıl saklayabildiğimi anlamıyorum."

"Anlamadım. Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum," dedi Edith, bir parça canlılık belirtisi göstererek.

"O zaman sana yeniden anlatmalıyım," dedi Stoner tatlılıkla. "Ve sen de buna alışmalısın. Seni seviyorum ve sensiz bir hayatı düşünemiyorum."

Edith kafası karışmış gibi başını salladı. "Avrupa gezim," dedi belli belirsiz. "Emma Teyze..."

Boğazından bir kahkahanın yükseldiğini hissetti Stoner ve mutlu bir güven içinde, "Ah, Avrupa. Seni Avrupa'ya götüreceğim. Bir gün orayı beraber göreceğiz," dedi.

Edith Stoner'dan uzaklaştı ve parmak uçlarını alnına koydu. "Bana düşünmem için zaman vermelisin. Ayrıca bunu düşünebilmem için bile önce ailemle konuşmak zorundayım."

Bundan daha fazlasına söz veremezdi. St. Louis'den ayrılmadan önce onu bir daha görmeyecek, anne babasıyla konuştuktan ve kafasında bir şeyleri oturttuktan sonra Stoner'a yazacaktı. O akşam ayrılırken Stoner onu öpmek için eğildi; Edith kafasını çevirince dudakları yanağını sıyırdı. Edith Stoner'ın elini hafifçe sıktı ve bir daha yüzüne bakmadan kapıdan yolcu etti.

Stoner on gün sonra mektubunu aldı. Tuhaf biçimde resmi bir nottu ve aralarında geçen hiçbir şeyden bahsetmiyordu; annesiyle babasının tanışmak istediklerini ve eğer mümkünse, ertesi hafta Stoner St. Louis'e geldiğinde onu görmeyi sabırsızlıkla beklediklerini yazıyordu.

Edith'in anne babası onu beklediği gibi soğuk bir resmiyetle karşıladılar ve taşıyor olabileceği herhangi bir rahatlık duygusunu derhal yıkmaya çalıştılar. Bayan Bostwick, Stoner'a bir soru soracak ve onun cevabı karşısında, en kuşkucu tavır içinde, "Ev-vet," diyecek ve sanki yüzü kirlenmiş ya da burnu kanıyormuş gibi merakla Stoner'a bakacaktı. Edith gibi uzun ve inceydi. Stoner başta, tahmin etmediği bu benzerlik karşısında irkildi; fakat Bayan Bostwick'in bir kuvvet ya da duyarlılık içermeyen yüzü ağır ve halsizdi ve taşıdığı derin izler alışılmış bir tatminsizliğin sonucu olmalıydı.

Horace Bostwick de uzun boyluydu fakat garip ve kof bir kilosu vardı, handiyse şişmandı; kıvrılan gri bir perçem dışında kafası keldi ve çenesinin altından gevşek deri kıvrımları sarkıyordu. Stoner'la konuşurken, sanki bir şey görüyormuş gibi, dosdoğru onun başının gerisine bakıyordu. Stoner cevap verdiğinde kalın parmaklarıyla yeleğinin ortasından geçen şeridin üzerinde tempo tuttu.

Edith Stoner'ı sıradan bir misafirmiş gibi selamladı ve sonra, alakasız işlerle kendini oyalayarak kayıtsız bir tavırla uzaklaştı. Stoner'ın gözleri onu takip etti fakat onun kendisine bakmasını sağlayamadı.

O güne kadar gördüğü en büyük ve en zarif evdi. Odalar yüksek tavanlı ve karanlıktı ve her boy ve biçimde vazolarla, mermer masalar, şifoniyerler ve sandıklarla, solgun parıldayan gümüşlerle ve en zarif çizgilere sahip goblenlerle kaplı mobilyalarla doluydu. Birkaç odadan geçerek geldikleri büyük salonda Bayan Bostwick mırıltıyla dostlarıyla oturup resmiyetten uzak sohbetler etmeyi alışkanlık edindiklerini anlattı. Stoner kırılması o kadar kolay bir koltuğa oturmuştu ki üzerinde kımıldanmaya korkuyordu; koltuğun ağırlığının altında kaykıldığını hissetti.

Edith kaybolmuştu; Stoner onu görmek için adeta telaş içinde etrafa bakındı. Fakat yaklaşık iki saat, Stoner ve anne babası

"konuşmalarını" yapıncaya kadar küçük salona uğramadı.

"Konuşma" dolaylı, imalı ve yavaştı, uzun sessizliklerle bölünüyordu. Horace Bostwick, Stoner'ın başının birkaç santim üzerine yöneltilmiş kısa konuşmalarla kendinden bahsetti. Bostonlulardı. Bostwick'in babası, hayatının sonlarına doğru bankasının kapanmasına neden olan bir dizi akılsız yatırım yapmış New England'da bankacılık kariyerini ve oğlunun geleceğini mahvetmişti. ("Vefasız arkadaşlarının ihanetine uğradı," diye tavana açıkladı Bostwick.) Bu nedenle oğul İç Savaş'tan kısa süre sonra, batıya taşınma niyetiyle Missouri'ye gelmişti. Fakat ara sıra iş için gittiği Kansas City'den öteye hiçbir zaman geçememişti. Babasının yıkımını ya da ihaneti unutmamış, bu nedenle küçük bir St. Louis bankasındaki ilk işinde kalmıştı. Önemsiz bir başkan yardımcılığı görevinde güvendeydi; otuzlu yaşlarının sonlarında, oralı iyi bir ailenin kızıyla evlendi. Evliliklerinden yalnızca bir çocukları oldu; bir oğlan ve bir kız istemişti ve bu da, pek saklama zahmetine girmediği bir başka hayal kırıklığıydı. Başarısını yetersiz gören pek çok erkek gibi, fevkalade kendini beğenmişti ve aklını kendisinin önemli olduğu düşüncesiyle bozmuştu. Her on ya da on beş dakikada bir yelek cebinden altın bir saat çıkarıp baktı ve kendi kendine başını salladı.

Bayan Bostwick kendisinden daha seyrek ve daha dolaylı bahsediyordu, fakat Stoner onun hakkında çabucak fikir sahibi olmuştu. Kendisi Güneyli bir hanımefendiydi. Köklü ve fakirleşmiş bir ailedendi; ailesinin içinde bulunduğu yoksulluk koşullarının, asaletlerine uygun olmadığı inancıyla büyümüştü. Bu durumun bir derece düzelmesini beklemesi öğretilmiş, fakat bu iyileşmenin ne olduğu hiçbir zaman tam manasıyla belirtilmemişti. Horace Bostwick'le evliliğine, müzminleştiği için kişiliğinin bir parçası olan bu doyumsuzlukla başlamıştı; ve yıllar geçtikçe büyüyen bu doyumsuzluk ve hoşnutsuzluk her şeye öyle bir nüfuz etmişti ki, hiçbir çare onları hafifletemezdi. Sesi

ince ve tizdi ve söylediği her kelimeye özel bir değer kazandıran bir umutsuzluk belirtisi taşıyordu.

İkisinden biri onları bir araya getiren mevzudan bahsedene kadar vakit akşam olmuştu.

Ona Edith'in kendileri için ne kadar değerli olduğunu, gelecekteki mutluluğunu ne kadar önemsediklerini, sahip olduğu avantajları anlattılar. Stoner utanç içinde kıvranarak oturdu ve uygun olduğunu umduğu yanıtlar vermeye çalıştı.

"Olağanüstü bir kız," dedi Bayan Bostwick. "Çok hassas." Yüzündeki çizgiler derinleşti ve eskiden kalma umutsuzlukla devam etti: "Hiçbir erkek... hiç kimse tam manasıyla anlayamaz o... o duyarlılığı..."

"Evet," dedi Horace Bostwick kısaca. Stoner'ın "ileriye dönük beklentileri" olarak adlandırdığı şeyi sorgulamaya başladı. Stoner elinden geldiğince iyi cevapladı; "ileriye dönük beklentilerini" daha önce hiç düşünmemişti ve kulağa bu kadar yetersiz gelmelerine şaşırdı.

Bostwick, "Ve mesleğiniz dışında bir geliriniz yok mu?" dedi.

"Hayır, efendim," dedi Stoner.

Bay Bostwick mutsuz bir şekilde başını iki yana salladı. "Edith... avantajları var... biliyorsunuz. Güzel bir ev, uşaklar, en iyi okullar. Merak ediyorum... ben sizin... ah, durumunuzda... standardın kaçınılmaz olarak düşmesinden endişe ediyorum..." Sesi kısıldı.

Stoner içinde bir bulantının, bir öfkenin yükseldiğini hissetti. Cevap vermeden önce birkaç dakika bekledi ve sesinin mümkün olduğunca düz ve ifadesiz çıkmasını sağladı:

"Bu maddi meseleleri daha önce düşünmediğimi size söylemeliyim efendim. Edith'in mutluluğu, elbette ki, benim... Eğer Edith'in mutsuz olacağına inanıyorsanız, o zaman ben..." Durakladı, kelimeleri bulmaya çalıştı. Edith'in babasına, kızına olan aşkını, birlikte mutlu olacaklarından kuşku

duymadığını, sahip olabilecekleri hayatı anlatmak istedi. Fakat devam etmedi. Horace Bostwick'in yüzünde öyle bir endişe, umutsuzluk ifadesi ve korkuya benzer bir şey yakaladı ki sessiz kaldı.

"Hayır," dedi Horace Bostwick aceleyle ve yüzündeki ifade dağıldı. "Beni yanlış anladınız. Gelecekte ortaya çıkabilecek belli zorlukları önünüze sermeye çalışıyordum sadece. Siz gençlerin bu konuları konuşmuş olduğunuzdan ve ne istediğinizi bildiğinizden de eminim. Kararınıza saygı duyuyorum ve..."

Ve mevzu çözüldü. Birkaç kelime daha edildi ve Bayan Bostwick yüksek sesle Edith'in bu kadar zamandır nerelerde saklanıyor olabileceğini merak ettiğini söyledi. O ince, tiz sesiyle adını seslendi ve birkaç dakika sonra Edith, hepsinin beklediği odaya girdi. Stoner'a bakmadı.

Horace Bostwick Edith'e kendisinin ve onun "genç adamının" hoş bir sohbet yaptıklarını ve evlenmeleri için onay verdiğini söyledi. Edith başını evet anlamında salladı.

"Peki," dedi annesi, "plan yapmamız lazım. Bir bahar düğünü. Haziran, muhtemelen."

"Hayır," dedi Edith.

"Niye, hayatım?" diye sordu annesi tatlı bir şekilde.

"Eğer olacaksa," dedi Edith, "bir an önce olmasını istiyorum."

"Sabırsız gençlik," dedi Bay Bostwick ve boğazını temizledi. "Fakat annen haklı olabilir, tatlım. Plan yapılmalı; zaman lazım."

"Hayır," dedi Edith tekrar ve sesinde herkesin ona bakmasına yol açan bir kesinlik vardı. "Çabuk olmalı."

Bir sessizlik oldu. Sonra, babası şaşılacak kadar yumuşak bir sesle, "Pekâlâ, tatlım. Dediğin gibi olsun. Siz gençler kendi planlarınızı yapın," dedi.

Edith başıyla onayladı, yapması gereken bir işle ilgili bir

şeyler mırıldandı ve ortadan kayboldu. Stoner, Horace Bostwick'in krallara yaraşır bir sessizlik içinde idare ettiği akşam yemeğine kadar onu bir daha görmedi. Yemekten sonra Edith onlara piyano çaldı, fakat tarzı gergin ve kötüydü, bir sürü hata yaptı. İyi hissetmediğini söyleyip odasına gitti.

O gece William Stoner misafir odasında uyuyamadı. Gözlerini tavana dikti ve hayatının üzerine çöken tuhaflığı düşündü ve ilk defa yapmak üzere olduğu şeyin hikmetini sorguladı. Edith'i düşündü ve bir iç huzuru duydu. Hangi erkek olsa, kendisi gibi birden tereddüde kapılacağını ve aynı şüpheleri duyacağını varsaydı.

Ertesi sabah erken saatte Columbia'ya giden bir treni yakalamak zorundaydı, bu yüzden kahvaltıdan sonra çok az zamanı vardı. İstasyona giden bir troleybüse binmek istedi fakat Bay Bostwick uşaklardan birinin onu faytonla götürmesinde ısrar etti. Edith ona birkaç gün içinde düğün planlarıyla ilgili yazacaktı. Bostwicklere teşekkür etti ve hoşça kalın dedi; Edith'le birlikte onu ön kapıya kadar geçirdiler. Arkasından koşan adımları duyduğunda bahçe kapısına varmak üzereydi. Döndü. Gelen Edith'ti. Gergin ve dimdik duruyordu, yüzü solgundu ve dosdoğru kendisine bakıyordu.

"Sana iyi bir eş olmaya çalışacağım, William," dedi. "Çalışacağım."

Oraya geldiğinden beri ilk kez birisinin ismini söylediğini fark etti.

IV

Açıklamadığı nedenler yüzünden, Edith St. Louis'de evlenmek istemeyince, düğün Columbia'da, birlikte ilk saatlerini geçirdikleri Emma Darley'nin kabul salonunda yapıldı. Şubatın ilk haftasında, derslerin ara tatil nedeniyle sona ermesinden hemen sonra. Bostwickler St. Louis'den trene bindiler ve William'ın Edith'le tanışmamış olan anne babası ise çiftlikten arabayla yola çıktılar, düğünden bir gün önce, cumartesi öğleden sonra vardılar.

Stoner onları otele yerleştirmek istedi fakat onlar William'ın yanlarında çalışmayı bırakmasından beri soğuk ve mesafeli davranmalarına rağmen, Footelarda kalmayı tercih ettiler.

"Otelde ne yapacağımı bilemem," dedi babası ciddiyet içinde. "Ayrıca Footelar bir geceliğine bize katlanabilirler."

O akşam William bir at arabası kiraladı ve anne babasını Edith'le tanışabilsinler diye şehre, Emma Darley'nin evine götürdü.

Onları kapıda karşılayan Bayan Darley, William'ın anne babasına çabucak mahcup bir bakış attıktan sonra onları oturma odasına davet etti. Annesiyle babası sanki sert yeni kıyafetlerinin

içinde hareket etmeye korkuyormuş gibi dikkatli oturdular.

"Edith'in neden oyalandığını bilmiyorum," diye mırıldandı Bayan Darley bir süre sonra. "İzninizle." Yeğenini getirmek için odadan çıktı.

Neden sonra Edith aşağıya indi; oturma odasına ağır ağır, gönülsüz, adeta ürkek bir meydan okumayla girdi.

Ayağa kalktılar ve dördü birkaç dakika ne diyeceklerini bilemeden garip bir şekilde ayakta durdular. Sonra Edith gergin bir halde öne çıktı ve elini önce William'ın annesine, sonra da babasına uzattı.

"Memnun oldum," dedi babası usulen ve kırılmasından korkuyormuş gibi Edith'in elini bıraktı.

Edith ona baktı, gülümsemeye çalıştı ve geri çekildi. "Oturun," dedi. "Lütfen oturun."

Oturdular. William bir şey söyledi. Sesi kendisine gergin geldi.

William'ın annesi bir sessizlik içinde, usulca ve merakla, sanki sesli düşünüyormuş gibi, "Vay, hoş kız, değil mi?" dedi.

William hafifçe güldü ve kibarca, "Evet anneciğim, öyle," dedi.

Birbirlerine şöyle bir göz atıp sonra odanın uzak köşelerine baksalar da, bundan sonra daha kolay konuşabildiler. Edith onlarla tanıştığına memnun olduğunu, daha önce tanışmadıkları için üzgün olduğunu mırıldandı.

"Yerleştiğimizde..." Durdu, William onun devam edip etmeyeceğini merak etti. "Yerleştiğimizde bizi ziyarete gelmelisiniz."

"Çok teşekkür ederiz," dedi annesi.

Sohbet devam etti fakat uzun sessizliklerle bölündü. Edith'in tedirginliği arttı, daha belirgin hale geldi ve bir-iki kez birinin kendisine sorduğu bir soruya cevap vermedi. William ayağa kalktı, etrafına sinirli bir bakışla baktı, annesi de kalktı. Fakat babası kımıldamadı. Doğruca Edith'e baktı ve uzun süre bakışlarını ondan ayırmadı.

"William her zaman iyi bir çocuk oldu. Kendisine iyi bir kadın alıyor olduğu için memnunum. Bir erkeğin bakılması ve rahat ettirilmesi için bir kadına ihtiyacı vardır. Şimdi sen de William'a iyi bak. Ona iyi bakacak birine sahip olmalı," dedi sonunda.

Edith'in başı sanki bir darbe yemiş gibi geriye gitti; gözleri büyüdü ve bir an William onun kızdığını düşündü. Fakat kızmamıştı. Babası ve Edith uzun bir süre bakıştılar ve gözleri tereddüt etmedi.

"Çalışacağım, Bay Stoner," dedi Edith. "Çalışacağım."

Sonra William'ın babası ayağa kalktı ve başıyla Edith'i beceriksizce selamladı ve "Geç oldu. Gitsek iyi olur," dedi. Sonra Edith'i ve oğlunu birlikte bırakarak yanında şekilsiz, karanlık ve ufak karısıyla birlikte kapıya doğru yürüdü.

Edith William'la konuşmadı. Fakat iyi geceler demek için döndüğünde William onun gözlerinden yaşlar süzüldüğünü gördü. Onu öpmek için eğildi ve kollarında Edith'in ince uzun parmaklarının narin gücünü hissetti.

Şubat öğleden sonrasının soğuk berrak gün ışığı Darley malikânesinin ön pencerelerinden içeri yöneldi ve büyük salonda dolanıp duran figürlerden yansıdı. William'ın annesiyle babası garip bir yalnızlık içinde odanın bir köşesinde duruyorlardı; sabah treniyle onlardan en fazla bir saat önce gelen Bostwickler onlara bakmadan yanlarında durdular; Gordon Finch, bir sorumluluğu varmış gibi ağır ve endişeli etrafta dolanıyordu; az kişi vardı, Edith'in veya anne babasının William'ın tanımadığı arkadaşları. William, onlarla kendisi hakkında konuşurken duydu kendini, dudaklarının gülümsediğini hissetti ve kalın kumaş katmanlarıyla sarmalanmış gibi kendisine ulaşan sesleri işitti.

Gordon Finch arkasındaydı; yüzü terliydi ve koyu renk takımının üzerinde parlıyordu. Sinirli bir şekilde sırıttı.

"Hazır mısın, Bill?"

Stoner başının evet anlamında sallandığını hissetti.

"Kader mahkûmunun son bir isteği var mı?" dedi Finch.

Stoner gülümsedi ve başını salladı.

Finch onun omzuna vurdu. "Yanımdan ayrılma yeter; sana söylediğimi yap; her şey kontrol altında. Edith birkaç dakika içinde aşağıda olur."

Bittiğinde bunu hatırlayıp hatırlamayacağını merak ediyordu; her şey bir sisin arasından görünüyormuş gibi bulanıktı. Finch'e "Papaz... Papazı görmedim. Burada mı?" diye sorduğunu duydu.

Finch güldü ve başını salladı ve bir şey söyledi. Sonra odayı bir uğultu kapladı. Edith merdivenlerden iniyordu.

Beyaz elbisesi içinde odaya giren soğuk bir ışık gibiydi. Stoner gayri ihtiyari ona doğru yürümeye başladı ve Finch'in onu engelleyen elini kolunda hissetti. Edith solgundu, fakat William'a küçük bir gülücük gönderdi. Sonra onun yanına geldi ve birlikte yürüdüler. Yuvarlak yakalı bir yabancı önlerinde durdu; kısa boylu ve şişmandı ve yüzünün hatları belirsizdi. Kelimeler mırıldanıyor ve elindeki beyaz kitaba bakıyordu. William kendisini sessizliklere cevap verirken duydu. Edith'in yanında titrediğini hissetti.

Sonra uzun bir sessizlik oldu, ardından uğultu ve kahkaha sesi duyuldu. Biri, "Gelini öp!" dedi. Döndürüldüğünü hissetti; Finch ona sırıtıyordu. Karşısında yüzü allak bullak duran Edith'e gülümsedi ve onu öptü; onun dudakları da kendisininkiler kadar kuruydu.

Elinin sıkıldığını hissetti; insanlar sırtına vuruyor ve gülüyorlardı; oda dönüyordu. Kapıdan yeni insanlar girdi. Odanın diğer ucundaki uzun bir masanın üzerinde büyük kristal bir *punch* kâsesi belirivermişti. Pasta vardı. Birisi onun ve Edith'in ellerini birleştirip bir bıçak verdi; pastayı keserken Edith'in elini yönlendirmesi gerektiğini anladı.

Sonra Edith'ten ayrıldı ve insan kalabalığı içinde onu göremedi. Konuşuyor ve gülüyor, başıyla onaylıyor ve Edith'i bulup bulamayacağını görmek için odaya bakınıyordu. Annesiyle babasını, odanın hiçbir yere ayrılmadıkları aynı köşesinde ayakta dururken gördü. Annesi gülümsüyordu ve babası elini hantal bir şekilde annesinin omzuna koymuştu. Yanlarına gitmek üzere kımıldadı, fakat kendisiyle konuşan her kimse ondan kurtulamadı.

Sonra Edith'i gördü. Kendi anne babası ve teyzesinin yanındaydı; babası, yüzünde hafif bir hoşnutsuzlukla, tahammülü yokmuş gibi odayı süzüyordu; annesi ağlıyordu, belirgin elmacıkkemiklerinin yukarısında gözleri kırmızı ve şişti ve dudakları bir çocuğunkiler gibi aşağıya doğru kıvrılmıştı. Bayan Darley ve Edith kollarını ona dolamışlardı; Bayan Darley hızlı hızlı, sanki bir şey açıklamaya çalışıyor gibi onunla konuşuyordu. Fakat William odanın ta öteki ucundan Edith'in sustuğunu görebiliyordu; yüzü bir maske gibiydi, ifadesiz ve beyaz. Bir zaman sonra Bayan Bostwick'i odadan çıkardılar ve William davet bitene, Gordon Finch kulağına William'ın anlayamadığı bir şeyler fısıldayıp onu küçük bir bahçeye açılan yan kapıya götürene ve dışarı itene kadar, Edith'i bir daha görmedi. Edith orada bekliyordu, soğuğa karşı sarınıp sarmalanmıştı, yakasını kaldırdığı için William yüzünü göremiyordu. Anlayamadığı laflar eden ve gülen Gordon Finch onları ite kaka, kendilerini istasyona götürmek üzere bekleyen üstü kapalı bir faytonun durduğu sokağa çıkan bir patikadan geçirdi. William Stoner her şeyin bittiğini ve artık bir karısının olduğunu idrak ettiğinde, onları bir haftalık balayı için St. Louis'e götürecek trene binmişlerdi.

Evliliğe adım attıklarında masumdular, ancak son derece farklı biçimlerde masum. İkisi de bakirdiler ve tecrübesizliklerinin bilincindeydiler; fakat bir çiftlikte büyümüş olan William

hayatın doğal süreçlerini sıradan bulurken, Edith için bunlar oldukça esrarengiz ve beklenmedikti. Onlar hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve içten içe de bilmek istemiyordu.

Bu nedenle, başka pek çokları gibi, onların balayı da bir hayal kırıklığı oldu; yine de bunu kendilerine itiraf etmeyeceklerdi ve bu hayal kırıklığının önemini uzun bir zaman geçinceye kadar idrak etmediler.

Pazar gecesi geç saatte St. Louis'e vardılar. Trende, etraflarını merak ve beğeniyle onlara bakan yabancılarla çevriliyken Edith canlanmış ve handiyse neşelenmişti. Güldüler, el ele tutuştular ve gelecekten konuştular. Şehre geldiklerinde ve William onları otele götürmesi için bir at arabası bulduğunda, Edith'in şen hali hafifçe histerikleşmeye başladı.

William kahkahayla gülen Edith'i, kahverengi kesme taştan devasa bir yapı olan Ambassador Otel'in kapısından içeri taşıdı. Karanlık lobi adeta terk edilmiş bir kovuk gibi havasızdı; içeri girdiklerinde Edith ansızın sakinleşti ve resepsiyona ulaşmak için uçsuz bucaksız giriş katını boydan boya yürürlerken William'ın arkasından tereddütle salındı. Odalarına çıktıklarında Edith adeta fiziksel olarak hastalanmıştı; ateşi varmış gibi titriyordu, teni kireç gibi olmuş, dudakları morarmıştı. William bir doktor çağırmak istedi, ama Edith ısrarla sadece yorgun olduğunu, dinlenmeye ihtiyaç duyduğunu söyledi. Usulca günün geriliminden konuştular ve Edith zaman zaman kendisine sıkıntı veren bir hassasiyetten üstü kapalı bahsetti. Birlikte ilk saatlerinin mükemmel olmasını istediğini mırıldandı, fakat William'a bakmadan ve sesinde bir iniş çıkış olmadan.

William da "Öyle... Öyle olacak. Dinlenmelisin. Evliliğimiz yarın başlayacak," dedi.

Anlatıldığını duyduğu ve haklarında zaman zaman şakalar yaptığı diğer çiçeği burnunda kocalar gibi düğün gecesini karısından ayrı, uzun bedeni küçük bir kanepeye dimdik ve

uyumadan kıvrılmış, gözleri ilerleyen geceye açık bir halde geçirdi.

Erken kalktı. Edith'in anne babasının düğün hediyesi olarak ayarladığı ve parasını ödediği süitleri onuncu kattaydı ve şehir manzarasına bakıyordu. Usulca seslendi ve Edith birkaç dakika içinde, sabahlığının kuşağını bağlayarak ve uykulu uykulu esneyip bir parça gülümseyerek yatak odasından çıktı. William ona olan aşkının boğazını sımsıkı kavradığını hissetti; elini tuttu ve oturma odalarının penceresinden aşağı bakarak ayakta durdular. Altlarındaki dar sokaklarda otomobiller, yayalar ve at arabaları sessizce hareket ediyordu; kendilerini insanlığın koşturmacasından ve kovalamacalarından çok uzakta gibi hissettiler. Uzakta, kırmızı tuğla ve taştan kare binaların ardında görünen Mississippi Nehri sabah güneşinde maviye çalan kahverengi yatağında kıvrıla kıvrıla ilerliyordu; bacalarından kış havasına muazzam miktarlarda gri duman salınmasına rağmen, nehrin sarp dönemeçlerinde bir yukarı bir aşağı ilerleyen nehir botları ve römorkörler oyuncaklar gibiydiler. Üzerine bir dinginlik hissi geldi; kolunu karısının omzuna attı ve ona hafifçe yaslandı. Birlikte aşağıdaki umut ve huzurlu maceralarla dolu görünen bir dünyaya baktılar.

Erken kahvaltı ettiler. Edith canlanmış, bir gece önceki keyifsizliğini tamamen üzerinden atmışa benziyordu; adeta neşesi yerine gelmişti ve William'a, onun minnettarlık ve aşktan kaynaklandığını düşündüğü bir samimiyet ve sıcaklıkla baktı. Bir önceki geceden bahsetmediler; ara sıra Edith yeni yüzüğüne baktı ve parmağında düzeltti.

Soğuktan korunmak için sıkı giyindiler ve daha yeni kalabalıklaşmaya başlayan St. Louis sokaklarında yürüdüler; vitrinlerdeki eşyalara baktılar, gelecekten konuştular ve geleceği nasıl dolduracaklarını ciddi biçimde düşündüler. William,

artık karısı olan bu kadına kur yaptığı ilk zamanlarda keşfettiği rahatlık ve akıcılığı yeniden kazanmaya başladı; Edith, William'ın koluna sarıldı, söylediklerine daha önce hiç olmadığı kadar ilgileniyor gibiydi. Küçük sıcak bir dükkânda bir sabah kahvesi içtiler ve soğuk yüzünden hızlı hızlı yürüyenleri izlediler. Bir at arabasına rast geldiler ve Sanat Müzesi'ne gittiler. Kol kola yüksek tavanlı salonlarda, tablolardan yansıyan ışığın yoğun parıltısında gezindiler. Sessizliğin, sıcağın, eski tablolardan ve heykellerden gelen zamansızlığa bürünmüş havanın içinde, William Stoner, yanında yürüyen uzun ince kıza karşı güçlü bir duygusal yakınlık duydu ve içinde etrafını saran duvarlardan yayılan renkler gibi sımsıcak ve duygusal, dingin bir tutkunun yükseldiğini hissetti.

Öğleden sonra geç vakitte müzeyi terk ettiklerinde gökyüzü bulutlanmıştı ve ince bir ahmak ıslatan başlamıştı; fakat William Stoner müzede topladığı sıcaklığı içinde taşıdı. Günbatımından sonra kısa bir süre içinde otele döndüler; Edith dinlenmek için yatak odasına geçti ve William odalarına hafif bir akşam yemeği göndermeleri için aşağıyı aradı; ve ani bir ilhamla salona indi ve bir şişe şampanyanın soğutulup bir saat içinde gönderilmesini istedi. Barmen somurtarak başını salladı ve şampanyanın iyi olmayacağını söyledi. Temmuzun birinde alkol yasağı, ülke genelinde bir uygulama haline gelecekti; alkollü içki yapmak ya da damıtmak zaten yasal değildi; ve otelin mahzeninde değişik türlerde en fazla elli şişe şampanya vardı. Bu yüzden şampanyayı ederinin üzerinde ücretlendirmek zorunda kalacaktı. Stoner gülümsedi ve sorun olmadığını söyledi.

Edith, annesiyle babasının evinde özel kutlama ortamlarında bir parça şarap içmişti içmesine ama daha önce hiç şampanya tatmamıştı. Oturma odalarındaki kare yemek masasına kurulmuş akşam yemeğini yerlerken, buz kovasının içinde duran tuhaf şişeye sinirli bir bakış attı. Mat pirinç şamdanlar

içindeki iki beyaz mum karanlıkta bir alçalıp bir yükselerek yanıyordu; William diğer ışıkları kapatmıştı. Konuştuklarında ortalarında duran mumların alevi titriyor, ışık parlak koyu renk şişenin kavislerine vuruyor ve şişenin etrafını saran buzun üzerinde parıldıyordu. Gergin ve ihtiyatlı bir neşe içindeydiler.

William acemi hareketlerle şampanyanın mantarını çıkardı; Edith patlamanın gürültüsüyle yerinden zıpladı; şişenin ağzından beyaz köpükler saçıldı ve William'ın elini ıslattı. Sakarlığına kahkahalarla güldüler. Birer kadeh içtiler, Edith çakırkeyif olmuşa benziyordu. Birer kadeh daha içtiler. William Edith'in üzerine bir durgunluk çöktüğünü, yüzüne bir huzur geldiğini, derin düşüncelerin gözlerini gölgelendirdiğini gördüğünü zannetti. Ayağa kalktı ve küçük masada oturduğu yerde Edith'in arkasına geçti; ellerini omuzlarına koydu, onun bedeninin kırılganlığının yanında kendi parmaklarının kalınlığı ve ağırlığı garip gelmişti.

Edith onun dokunuşuyla kaskatı kesilmişti, William ellerini usulca onun ince boynuna götürdü ve güzel kızıl saçlarını okşadı; Edith'in boynu kaskatı, tendonları gerilimden titreşim halindeydi. Ellerini onun kollarının üzerine koydu ve yavaşça kaldırdı, o zaman Edith sandalyeden kalktı; William onu kendine doğru onu döndürdü. Edith'in faltaşı gibi açılmış donuk ve mum ışığında neredeyse saydam gözleri ona boş bakıyordu. Ona karşı mesafeli bir yakınlık duydu, çaresizliğine acıdı; arzu boğazında öyle bir yoğunlaştı ki konuşamadı. Derhal vücudunda sert bir direnç ve aynı anda direnci ortadan kaldıran bir irade hissederek onu usulca yatak odasına doğru çekti.

Karanlık yatak odasına açılan kapıyı açık bıraktı; cılız mum ışığı karanlıkta parlıyordu. Onu rahatlatmak ve güven vermek istermiş gibi mırıldandı, fakat kelimeleri boğuldu ve söylediği şeyi kendisi de duyamadı. Ellerini vücudunun üzerine koydu ve onu kendisine açacak düğmeleri aradı. Edith'in

onu kendinden uzaklaştırması şahsına yönelik bir hareket değildi; loşlukta gözleri kapalı, dudakları gergindi. Edith arkasını döndü ve hızlı bir hareketle düğmelerini açtığı elbisesi ayaklarının üzerine düştü darmadağın bir halde. Kolları ve omuzları çıplaktı; sanki soğuktanmış gibi titredi ve ruhsuz bir sesle, "Sen öteki odaya geç. Hemen hazır olurum," dedi. William onun kollarına dokundu ve dudaklarını omzuna değdirdi fakat Edith yüzünü ona dönmedi.

William oturma odasında, ortasında yarısından fazlası dolu şampanya şişesinin durduğu akşam yemeği kalıntılarının üzerinde titreşen mumlara gözü daldı. Bir kadehe biraz şampanya döktü ve tadına baktı; ısınmış ve tatlılaşmıştı.

Geri döndüğünde, Edith yatakta, çenesine kadar çektiği yorganın altındaydı; yüzü tavana dönük, gözleri kapalıydı, hafif çatık kaşları alnını kırıştırmıştı. Stoner sessizce, sanki Edith uyuyormuş gibi soyundu ve yatağa onun yanına girdi. Birkaç dakika, sadece kendisine ait, kişisel olmayan bir şey haline gelen arzusuyla baş başa, uzandı. Sanki hissettiği şeye bir sığınak arıyormuş gibi Edith'e seslendi; Edith cevap vermedi. Elini onun vücuduna koydu ve geceliğinin ince kumaşı altından hasretini çektiği teni hissetti. Elini üzerinde gezdirdi; Edith canlanmadı; kaşları daha da çatıldı. İsmini sessizliğe söyleyerek tekrar seslendi; sonra vücudunu, bütün beceriksizliğiyle yumuşak bir şekilde onun üzerinde hareket ettirdi. Baldırlarının yumuşaklığına dokunduğunda Edith kafasını sertçe öteki tarafa çevirdi ve gözlerini kapamak için kolunu kaldırdı. Hiç ses çıkarmadı.

Daha sonra yanında yattı ve aşkının gönül rahatlığı içinde konuştu onunla. Edith'in gözleri açıldı o zaman, gölgelerin arasından ona baktı; yüzünde ifade yoktu. Birden yorganı üzerinden attı ve hızla banyoya koştu. William ışığın yandığını gördü ve onun yüksek sesle ve acı çekiyormuş gibi öğürdüğünü duydu. Edith'e seslendi ve odanın diğer ucuna gitti;

banyo kapısı kilitliydi. Tekrar seslendi; Edith cevap vermedi. Yatağa geri döndü ve onu bekledi. Birkaç dakikalık sessizlikten sonra banyonun ışığı söndü ve kapı açıldı. Edith dışarı çıktı ve yatağa doğru dimdik yürüdü.

"Şampanya yüzünden," dedi. "İkinci kadehi içmemeliydim."

Üzerine yorganı çekti ve William'a arkasını döndü; birkaç dakika içinde nefesi uykuyla düzene girmiş ve ağırlaşmıştı.

V

Planladıklarından iki gün önce Columbia'ya döndüler; bir başınalıklarından huzursuz ve gerilmiş bir halde, birlikte bir hapishanede yürüyormuş gibiydiler. Edith gerçekten Columbia'ya geri dönmek zorunda olduklarını söyledi, böylece William derslerine hazırlanabilecek ve kendisi de yeni dairelerine yerleşmeye başlayabilecekti. Stoner hemen kabul etti ve kendilerine ait bir yerde, tanıdıkları insanlar arasında ve aşina bir çevrede her şeyin daha iyi olacağını söyledi kendi kendine. O öğleden sonra eşyalarını toparladılar ve aynı akşam, Columbia'ya giden trene bindiler.

Evliliklerinden önceki telaşlı, karışık günlerde, Stoner, üniversiteden beş sokak ötede ambara benzer eski bir evin ikinci katında boş bir daire bulmuştu. Küçük bir yatak odası, ufak bir mutfağı ve yüksek pencereli koca bir oturma odası olan daire karanlık ve tamtakırdı; ikisi de pek tertipli olmayan bir sanatçı ve bir üniversite hocası daha önce bu daireyi paylaşmıştı; koyu renk, ahşap döşeme parlak sarılar, maviler ve kırmızılarla lekelenmiş, duvarlara boya ve kir bulaşmıştı. Stoner burasının romantik ve kullanışlı olduğunu düşünüyordu ve yeni bir hayata başlamak için iyi bir yer olduğuna kanaat getirmişti.

Edith daireye adeta ele geçirilmesi gereken bir düşmanmış gibi taşındı. Bedensel çalışmaya alışkın olmamasına rağmen, yerlerden ve duvarlardan boyanın çoğunu kazıyarak temizledi ve her yere gizlendiğini düşündüğü kiri ovaladı; elleri su topladı, gözlerinin altındaki koyu halkalar yüzünü yorgun gösteriyordu. Stoner ona yardım etmeye çalıştığında inatçılık etti, dudakları kasıldı ve kafasını hayır anlamında salladı; William'ın çalışmaları için zamana ihtiyacı olduğunu söyledi; bu *onun* işiydi. Zorla yardım etmek istediğinde ise, aşağılandığı düşüncesiyle handiyse yüzü asıldı. Stoner şaşkın ve çaresiz, geri çekildi ve beceriksiz hareketlerle parıldayan yerleri ve duvarları ovmaya, perdeleri dikmeye ve yüksek pencerelere eğri büğrü asmaya, toplamaya başladıkları kullanılmış eşyaları tamir edip boyamaya ve sonra yeniden boyamaya devam ederken Edith'i acımasızca izledi. Beceriksiz olmakla birlikte sessiz ve güçlü bir yırtıcılıkla çalıştığı için öğleden sonra William üniversiteden eve geldiğinde yorgunluktan bitmiş oluyordu. Sürünerek akşam yemeğini hazırlar, birkaç ısırık alır ve sonra bir şeyler mırıldanarak ertesi gün William derse gitmek için evden çıkıncaya kadar uyuşturulmuş gibi uyumak üzere yatak odasında kaybolurdu.

Bir ay içinde evliliğinin bir hata olduğunu anladı; bir yıl içinde iyiye gideceğini ummaktan vazgeçti. Sessizliği öğrendi ve aşkında ısrarcı olmadı. Ona şefkatle dokunduğunda veya konuştuğunda, Edith ondan uzaklaşıp kendi içine kapanıyor, sessiz, cefakâr birine dönüşüyor ve sonrasında günlerce kendini tükenmişliğin yeni sınırlarına ulaşmaya zorluyordu. İkisinin de dile getirilmeyen inadı yüzünden aynı yatağı paylaştılar; Edith geceleri bazen uykusunda farkında olmadan ona yanaşırdı. O zaman, bazen, azmi ve bilgisi aşkının önünde un ufak olur ve Edith'in üzerine çıkardı. Yeterince uyanıksa Edith gerilir, kaskatı kesilir ve tanıdık bir hareketle kafasını yana çevirip yastığa gömer, tecavüze katlanırdı; böyle zamanlarda Stoner sevişme işini olabildiğince hızlı icra eder, acelesi yüzünden

kendinden iğrenir ve tutkusundan pişmanlık duyardı. Edith'in uyku ağır bastığı için kısmen uyuşuk kaldığı zamanlar enderdi; o zaman pasif oluyor ve uykusunda Stoner'ın tepkiden mi şaşkınlıktan mı olduğunu bilemediği bir şeyler mırıldanıyordu. Stoner bu seyrek ve beklenmedik anları iple çeker bir hale gelmişti; o zaman bu uykuyla uyanıklık arası teslimiyet hali içinde bir nevi karşılık bulmuş gibi kendini kandırabiliyordu.

Edith'le, onun mutsuzluğu olarak yorumladığı şey konusunda konuşamadı. Bunu yapmaya kalkıştığında Edith kendi yeterliğine ve kişiliğine kusur bulduğunu düşündü ve onunla sevişirken yaptığı gibi suratını asıp ondan uzaklaştı. Stoner, Edith'in geri çekilmesinin suçunun kendi beceriksizliğinde olduğunu düşündü ve onun hissettiği şeyin sorumluluğunu üzerine aldı.

Çaresizliğinden doğan gizli bir gaddarlıkla, Edith'i hoşnut etmek için küçük yöntemler denedi. Ona kayıtsızlıkla kabul ettiği, bazen ederleri üzerine nazikçe yorum yaptığı hediyeler getirdi; onu Columbia civarındaki ormanlık arazide yürüyüşlere ve pikniklere götürdü, fakat Edith çabucak yoruluyor ve bazen de hastalanıyordu; flört ettikleri sırada yaptığı gibi ona işinden bahsediyordu ancak Edith'in ilgisi baştansavma ve hoşgörülü bir hal almıştı.

Sonunda, Edith'in utangaç olduğunu bilmesine rağmen, elinden geldiğince tatlılıkla misafir ağırlamaya başlamaları için ısrar etti. Bölümdeki genç okutmanların ve doçentlerin birkaçının çağrıldığı resmiyetten uzak bir çay daveti ve birtakım küçük akşam yemeği partileri verdiler. Edith hiçbir şekilde hoşnut mu, hoşnutsuz mu olduğunu belli etmedi; fakat davetler için yaptığı hazırlıklar o kadar coşkulu ve takıntılıydı ki davetliler geldiğinde kendini zorlamaktan ve bitkinlikten yarı histerik bir halde oluyordu, ama William dışında kimse gerçekten bunun farkında değildi.

İyi bir ev sahibesiydi. Misafirleriyle, William'a bir yabancı gibi gözükmesine yol açan bir canlılık ve rahatlıkla sohbet ediyor, misafir varken kendisiyle onu her zaman şaşırtan bir samimiyet ve sıcaklıkla konuşuyordu. Onu Willy diye çağırması Stoner'a tuhaf bir şekilde dokunuyordu ve Edith'in bazen de elini yumuşakça onun omzuna koyduğu oluyordu.

Fakat misafirler gittikten sonra, bu aldatıcı görünüm kendi kendine yıkılır ve Edith'in bunalımını gözler önüne sererdi. Kafasında belirsiz hakaretler ve aşağılamalar hayal ederek misafirlerin arkasından alınganlıkla konuşurdu; sessizce ve çaresizlik içinde kendisinin affedilemez olarak gördüğü başarısızlıklarını sayıp dökerdi; misafirlerin bıraktığı çöplerin arasında hareketsiz ve düşünceli oturur, William'ın varlığıyla kendine gelmez ve onu ruhsuz, iniş çıkışsız bir sesle ve perişan bir halde yanıtlardı.

Dış görünüş yalnızca bir kere misafirler varken çatırdamıştı.

Stoner ve Edith'in evliliklerinden birkaç ay sonra, Gordon Finch, New York'a görevli gittiği sırada rastlantı eseri tanıştığı ve ailesi Columbia'da yaşayan bir kızla nişanlanmıştı. Finch'e dekan yardımcısı olarak daimi bir pozisyon verilmişti ve Josiah Claremont öldüğünde Finch'in fakülte dekanlığı için ilk düşünülecek kişi olduğu, bu konuda pek konuşulmasa da anlaşılıyordu. Bir şekilde üzerinden epey zaman geçtikten sonra, Stoner hem Finch'in yeni görevini hem de nişan duyurusunu kutlamak için onu ve nişanlısını akşam yemeğine davet etti.

Mayıs sonlarında ılık bir akşam, gün batmadan az önce, Stoner'ın evinin önündeki tuğla yolda ustalıkla durduğunda arka arkaya birkaç patlama sesi çıkaran parlak siyah bir gezinti arabasıyla geldiler. Finch kornayı çaldı ve William'la Edith aşağı gelene kadar neşe içinde el salladı. Yanında yuvarlak, güler yüzlü ufak tefek esmer bir kız oturuyordu.

Finch kızı Caroline Wingate diye tanıştırdı ve onun arabadan inmesine yardım ederken dördü bir süre konuştular.

"Pekâlâ, nasıl buldunuz?" diye sordu Finch, arabanın ön çamurluğuna yumruğuyla vururken. "Nadide bir parça, değil mi? Caroline'in babasının. Aynı bunun gibi bir tane almayı düşünüyorum, yani..." Sesi gitti ve gözleri kısıldı; sanki istikbalin ta kendisiymiş gibi, şüphe ve serinkanlılıkla baktı arabaya.

Sonra yine canlı ve şakacı haline döndü. Şakacıktan esrarengiz bir hava içinde işaretparmağını dudaklarına götürdü, etrafına kaçamak bakışlar attı ve arabanın ön koltuğundan büyük kahverengi bir kesekâğıdı aldı. "Ev yapımı şarap," diye fısıldadı. "Yeni geldi. Koru beni dostum; belki eve kadar dayanabiliriz."

Yemek iyi geçti. Finch, Stoner'ın onu yıllardır gördüğünden daha içtendi; Stoner, Finch ve Dave Masters'la birlikte dersten sonra oturup bira içip sohbet ettikleri o uzak cuma öğleden sonralarını hatırladı. Nişanlısı Caroline az konuştu; Finch şaka yapıp göz kırptığında mutlulukla gülümsedi. Finch'in bu esmer güzel kıza gerçekten tutkun olduğunu ve kızın sessizliğinin de ona duyduğu esrik bir şefkatten kaynaklandığını fark etmek Stoner'da adeta uğursuz bir şok etkisi yaratmıştı.

Edith bile gerginliğinden ve sıkıntısından biraz kurtulmuştu; rahatça gülümsedi ve kahkahası içtendi. Stoner Finch'in Edith'e karşı, kendisinin, Edith'in kocasının, hiçbir zaman olamayacağı şekilde şakacı ve samimi olduğunu fark etti. Edith aylardır olmadığı kadar mutlu görünüyordu.

Akşam yemeğinden sonra Finch kahverengi kesekâğıdını daha önce soğuması için koyduğu buzluktan aldı ve içinden koyu kahverengi birkaç şişe çıkardı. Bunlar büyük bir gizlilik ve merasimle bekâr evinin dolabında yaptığı içkilerdi.

"Kıyafetlerime yer yok," dedi, "fakat bir erkek değerlerine sahip çıkmak zorundadır."

Dikkatle, gözleri kısılı, beyaz teninde ve seyrelmiş sarı saçlarında parıldayan ışıkla, bir kimyagerin az bulunan bir maddeyi ölçmesi gibi, birayı şişelerden bardaklara döktü.

"Bu merete dikkat etmelisin," dedi. "Dibinde çok fazla tortu oluyor, eğer çok hızlı dökersen bardağa dolar."

Lezzeti konusunda Finch'e iltifat ederek birer bardak bira içtiler. Gerçekten de şaşılacak kadar iyi ve hafifti, güzel bir rengi vardı. Edith bile bardağındakini bitirip bir tane daha aldı.

Hafifçe sarhoş oldular; anlaşılmaz ve duygusal kahkahalar attılar; birbirlerini yeniden ama daha farklı gördüler.

Bardağını ışığa doğru kaldıran Stoner, "Dave olsa bu birayı ne kadar severdi," dedi.

"Dave mi?" diye sordu Finch.

"Dave Masters. Birayı ne kadar sevdiğini hatırlıyor musun?"

"Dave Masters," dedi Finch. "Hey gidi koca Dave. Büyük bir talihsizlik."

"Masters," dedi Edith. Gülümsemesi donuktu. "Savaşta ölen arkadaşınız değil mi o?"

"Evet," dedi Stoner. "O." O eski üzüntü üzerine çöktü fakat Edith'e gülümsedi.

"Hey gidi koca Dave," dedi Finch. "Edie, kocan, ben ve Dave çok içerdik... o seni tanımadan çok önce tabi ki. Hey gidi koca Dave..."

David Masters'ın anısına gülümsediler.

"İyi arkadaşın mıydı?" diye sordu Edith.

Stoner başıyla doğruladı. "İyi bir arkadaştı."

"Château-Thierry." Finch bardağını bitirdi. "Savaş lanet bir şey." Başını salladı. "Ama koca Dave. Şimdi büyük ihtimalle bir yerde bize kahkahalarla gülüyordur. Kendisi için üzülmezdi. Fransa'da bir yerleri görmeye fırsatı oldu mu gerçekten, merak ediyorum."

"Bilmiyorum," dedi Stoner. "Gittikten sonra o kadar kısa bir süre içinde öldü ki."

"Görmediyse büyük talihsizlik. Orduya katılmasının en büyük nedenlerinden birinin bu olduğunu düşündüm hep.

Avrupa'yı biraz görmek."

"Avrupa," dedi Edith belirgin bir biçimde.

"Ya," dedi Finch. "Koca Dave çok fazla şey istemedi, fakat ölmeden önce Avrupa'yı görmek istedi."

"Bir keresinde ben de Avrupa'ya gidiyordum," dedi Edith. Gülümsüyordu ve gözleri çaresizlikle parıldadı. "Hatırlıyor musun, Willy? Emma Teyzemle gidecektim, biz evlenmeden hemen önce. Hatırlıyor musun?"

"Hatırlıyorum," dedi Stoner.

Edith kulakları tırmalayan bir kahkaha attı ve sanki kafası karışmış gibi başını salladı. "Çok uzun zaman geçmiş gibi geliyor, ama değil. Ne kadar oldu, Willy?"

"Edith..." dedi Stoner.

"Bir bakalım, nisanda gidiyorduk. Ve sonra bir yıl. Şimdi mayıs. Ben..." Ansızın gözleri yaşlarla doldu, buna rağmen değişmeyen bir canlılıkla hâlâ gülümsüyordu. "Oraya bir daha asla gidemeyeceğim, sanırım. Emma Teyze çok yakında ölecek ve benim asla böyle bir şansım..."

Sonra, dudaklarını germeye devam eden gülümsemeyle birlikte hıçkırarak ağlamaya başladı. Stoner ve Finch yerlerinden fırladılar.

"Edith," dedi Stoner çaresizlik içinde.

"Ah, beni yalnız bırakın!" Gözleri sımsıkı kapalı ve yumrukları iki yanında sıkılı, bedenini tuhaf bir şekilde döndürerek önlerinde dimdik durdu. "Hepiniz! Yalnız bırakın beni!" Sonra arkasını döndü, sendeleyerek yatak odasına girdi ve kapıyı arkasından çarptı.

Bir süre kimse konuşmadı; Edith'in boğuk hıçkırıklarını dinlediler. Sonra Stoner, "Onu mazur görün. Yorgun ve pek iyi değil. Gerilim..." dedi.

"Elbette, nasıl olduğunu bilirim, Bill." Finch içi boş bir kahkaha attı. "Kadınlar işte. Pek yakında ben de alışacağım sanırım." Caroline'e baktı, tekrar güldü ve sesini alçalttı:

"Peki, şu andan itibaren Edie'yi rahatsız etmeyelim. Bizim adımıza teşekkür et ona, güzel bir yemek olduğunu söyle. Siz millet, yerleştikten sonra bizim eve gelmeniz gerekecek."

"Teşekkürler Gordon," dedi Stoner. "Ona söylerim."

"Ve *endişelenme*," dedi Finch. Stoner'ın koluna bir yumruk attı. "Olur böyle şeyler."

Gordon ve Caroline gittikten, yeni arabanın geceye kükreyip öksürdüğünü duyduktan sonra, William Stoner oturma odasının ortasında durdu ve Edith'in kuru ve düzenli hıçkırıklarını dinledi. Ses garip bir şekilde ruhsuz ve duygusuzdu ve sonu hiç gelmeyecekmiş gibi devam etti. Onu rahatlatmak, yatıştırmak istedi; ama ne söyleyeceğini bilmiyordu. Bu yüzden durdu ve dinledi; ve bir süre sonra Edith'in ağladığını daha önce hiç duymadığını fark etti.

Gordon Finch ve Caroline Wingate'in geldiği korkunç davetten sonra, Edith neredeyse hoşnut, evlilikleri süresince herhangi bir zamanda olduğundan daha sakindi. Fakat eve kimse gelsin istemedi ve evden dışarı çıkma isteği de duymadı. Stoner alışverişlerinin büyük bölümünü, onun küçük mavi not kâğıtlarına, acayip emek verilmiş ve çocuksu bir el yazısıyla hazırladığı listelere göre yapıyordu. En çok yalnız başınayken mutlu görünüyordu; dudaklarında içine dönük hafif bir gülümsemeyle, iğne oyası yaparak ya da masa örtüsü ve peçeteler işleyerek saatlerce oturabilirdi. Teyzesi Emma Darley onu giderek daha sık ziyaret etmeye başlamıştı; öğleden sonra William üniversiteden geldiğinde sıklıkla ikisini birlikte çay içip fısıltı denebilecek denli alçak sesle sohbet ederken buldu. Onu her seferinde kibarca selamladılar fakat William ona pişmanlıkla baktıklarını biliyordu; o geldikten sonra Bayan Darley birkaç dakikadan fazla oturmaz, hemen giderdi. Edith'in yaşamaya başladığı dünyayla, dikkat çekmeyen ve nazik bir ilişkiyi sürdürmeyi öğrendi.

1920 yazında, Edith St. Louis'deki akrabalarını ziyarete gittiğinde, o da anne babasıyla bir hafta geçirdi; onları düğünden beri görmemişti.

Bir veya iki gün tarlada çalıştı, babasına ve zenci işçiye yardım etti; fakat ayaklarının altındaki ılık nemli toprak kümelerinin yumuşaklığı ve burun deliklerindeki yeni çapalanmış toprak kokusu, onda hiçbir geri dönme ya da yakınlık hissi uyandırmadı. Columbia'ya döndü ve yazın kalanını, yeni akademik yılda ders vereceği sınıflar için hazırlık yaparak geçirdi. Günlerinin büyük bölümünü kütüphanede geçiriyor, bazen Edith'e ve eve gece geç saatte, ılık havada ve karanlıkta hayalet gibi hışırdayan ve dönen kızılcık ağaçlarının narin yapraklarının arasında gezinen ağır tatlı hanımeli kokularının içinden geçerek dönüyordu. Gözleri metinlere odaklanmaktan yanmış, zihni gözlemledikleriyle ağırlaşmıştı ve eski deri, karton ve kâğıda dokunmaktan hissizleşmiş parmakları sızlıyordu; fakat kendisi bir an içinde yürüdüğü dünyaya açıktı ve ondan bir neşe kaynağı bulmuştu.

Bölüm toplantılarında birkaç yeni yüz belirdi; bazı tanıdık yüzler orada değildi; ve Stoner'ın Archer Sloane'un savaş sırasında fark etmeye başladığı ağır çöküşü devam etti. Elleri titriyor, dikkatini söylediği şeyin üzerinde odaklayamıyordu. Bölüm, geleneğinden ve varoluşunun mutlak gerçekliğinden aldığı güçle ayakta kaldı.

Stoner, bölümün yeni üyelerinden bazılarını dehşete düşüren ve onu biraz daha uzun zamandır tanıyan meslektaşları arasında endişeye neden olan bir güç ve yırtıcılıkla ders vermeye başladı. Yüzü inceldi, kilo verdi ve omuzları daha da çöktü. O yılın ikinci döneminde ek ücret için fazladan ders verme fırsatı buldu ve bunu değerlendirdi; yine ek ücret için o yılın yeni yaz okulunda ders verdi. Yurtdışına gitmek için para biriktirmekle ilgili belli belirsiz bir düşüncesi vardı, böylece Edith'e, onun uğruna vazgeçtiği Avrupa'yı gösterebilecekti.

1921 yazında, unuttuğu bir Latin şiiriyle ilgili bir kaynak ararken üç yıl önce onaya sunduğundan beri ilk defa bitirme tezine göz gezdirdi; onu okudu ve iyi olduğuna kanaat getirdi. Cüretinden biraz ürkerek kitaplaştırmak üzere üzerinde yeniden çalışmayı düşündü. Bütün yaz dönemi boyunca yine ders veriyor olsa da daha önce kullandığı metinlerin çoğunu baştan okudu ve araştırmasını genişletmeye başladı. Ocak sonlarında bir kitabın mümkün olduğuna karar verdi; bahar başında deneme niteliğindeki ilk sayfaları yazabilecek kadar yol almıştı.

Aynı yılın baharında Edith, sakin ve neredeyse kayıtsız, çocuk sahibi olmak istediğine karar verdiğini söyledi.

Karar ani gelmişti ve görünürde bir sebebi yoktu; öyle ki bir sabah kahvaltıda, William'ın ilk dersi için evden ayrılmasından sadece birkaç dakika önce duyuruyu yaptığında, sanki bir şey keşfetmiş gibi şaşkındı.

"Ne?" dedi William. "Ne dedin?"

"Bir bebek istiyorum," dedi Edith. "Sanırım bir bebek sahibi olmak istiyorum."

Bir tost parçasını kemiriyordu. Peçetenin köşesiyle dudaklarını sildi ve gözlerini dikerek gülümsedi.

"Sence de bir bebeğimiz olması gerekmez mi?" diye sordu. "Neredeyse üç yıldır evliyiz."

"Tabii ki," dedi William. Fincanını tabağına büyük bir dikkatle koydu. Edith'e bakmadı. "Emin misin? Bunu hiç konuşmamıştık. Senin..."

"Ah evet," dedi Edith. "Çok eminim. Çocuk sahibi olmamız gerektiğini düşünüyorum."

William saatine baktı. "Geç kaldım. Keşke konuşmak için daha çok vaktimiz olsaydı. Senden emin olmanı istiyorum," dedi.

Edith'in kaşları hafif çatıldı. "Sana emin olduğumu söyle-

dim. Sen çocuk istemiyor musun? Neden bana sorup duruyorsun? Artık bununla ilgili konuşmak istemiyorum."

"Peki, tamam," dedi William. Ona bakarak biraz daha oturdu. "Gitmeliyim." Fakat kımıldamadı. Sonra elini beceriksizce Edith'in masa örtüsünün üzerinde duran uzun parmaklarının üzerine koydu ve Edith elini çekene kadar orada tuttu. Masadan kalktı, adeta çekinerek onun etrafından dolandı ve kitaplarıyla kâğıtlarını topladı. Edith her zaman yaptığı gibi onu yolcu etmek için oturma odasına geldi. William onu yanağından öptü, uzun zamandır yapmadığı bir şeydi bu.

Kapıda döndü ve "Ben... ben bir çocuk istediğine sevindim, Edith. Evliliğimizin seni bazı açılardan hayal kırıklığına uğrattığını biliyorum. Umarım bu aramızda bir şeyleri değiştirir," dedi.

"Evet," dedi Edith. "Derse gecikeceksin. Acele etsen iyi olur."

O gittikten sonra, Edith, bir şey hatırlamaya çalışıyormuş gibi kapalı kapıya bakarak birkaç dakika odanın ortasında kalakaldı. Sonra bir oraya bir buraya yürüyerek, elbisesinin içinde sanki hışırdamasına ve teninin üzerinde kaymasına dayanamıyormuş gibi hareketler yaparak huzursuz bir şekilde döşemenin üzerinde gezindi. Sert taftadan gri sabahlığının düğmelerini açtı ve yere düşmesine izin verdi. Kollarını göğüslerinin üzerinde kavuşturdu ve ince pazen geceliğinin üzerinden kollarını ovuşturarak kendini kucakladı. Hareket halindeyken yine duraksadı ve kararlı bir şekilde küçük yatak odasına doğru yürüdü ve içinde bir boy aynasının asılı olduğu dolap kapağını açtı. Aynayı ışığa göre ayarladı, yansıttığı düz mavi geceliğin içindeki uzun ince figürü inceleyerek geriye çekildi. Gözlerini aynadan ayırmadan geceliğinin üst düğmelerini açtı ve üzerinden sıyırıp çıkarınca sabah ışığında çıplak kaldı. Geceliği dertop etti ve dolabın içine fırlattı. Sonra başkasına aitmiş gibi vücudunu inceleyerek aynanın

önünde kendi etrafında döndü. Ellerini küçük göğüslerinin üzerinde gezdirdi ve ellerinin uzun belinin ve düz karnının hafif altına inmesine izin verdi.

Aynadan uzaklaştı ve hâlâ düzeltilmemiş olan yatağa gitti. Üzerindekileri çekip aldı, rasgele katladı ve dolaba tıktı. Yatağın çarşafını düzeltti ve kolları yanlarında, bacaklarını dümdüz uzatarak sırtüstü yattı. Gözünü kırpmadan ve kıpırdamadan tavana baktı ve sabah ve bütün öğleden sonra bekledi.

William Stoner o akşam eve geldiğinde hava kararmaya yüz tutmuştu fakat ikinci katın pencerelerinde hiç ışık yoktu. Belli belirsiz bir endişeyle merdivenleri çıktı ve oturma odasının ışığını açtı. Oda boştu. "Edith?" diye seslendi.

Cevap yoktu. Tekrar seslendi.

Mutfağa baktı; kahvaltıdan kalma bulaşıklar hâlâ küçük masanın üzerindeydi. Hızla oturma odasını geçti ve yatak odasının kapısını açtı.

Edith bomboş yatakta çıplak yatıyordu. Kapının açılmasıyla oturma odasının ışığı üzerine düşünce, başını ona doğru çevirdi fakat kalkmadı. Koskocaman açılmış gözleri boşluğa bakıyordu; aralık ağzından küçük mırıltılar çıktı.

"Edith!" dedi ve yattığı yere gidip yanında diz çöktü Stoner. "İyi misin? Ne oldu?"

Cevap vermedi, fakat mırıltıları yükseldi ve ona sokuldu. Elleri aniden pençe gibi üzerine atıldı, az kalsın onu kapıyordu, fakat ancak giysisine ulaşabildi ve onu yırtarak Stoner'ı yatağa, yanına çekti. Ağzı aralıktı, şehvetle ona sokuldu; elleri üzerinde geziniyordu, kıyafetlerini çekiştiriyor, onu arıyordu; ve bütün bunlar olurken gözleri, sanki başka birine aitlermiş de hiçbir şey görmüyorlarmış gibi koskocaman açık, kıpırtısız ve sakindi.

Edith'e dair edindiği yeni bir bilgiydi bu, açlığa benzeyen bu arzu öyle yoğundu ki onun şahsıyla hiç alakası yokmuş gibi geliyordu; ve doyurulur doyurulmaz da vakit kaybetmeden

Edith'in içinde yeniden büyümeye başlıyordu, böylece ikisi de onun mevcudiyetinin gergin beklentisiyle yaşadılar.

Sonraki iki ay, William ve Edith Stoner'ın o güne kadar birlikte geçirdikleri tek tutkulu zaman olsa da ilişkileri gerçekte pek değişmedi. Stoner, vücutlarını birbirine yakınlaştıran gücün aşkla çok az ilgisi olduğunu çok çabuk anladı; ateşli fakat mesafeli bir kararlılıkla birlikte olmuş, ayrılmış ve sonra, ihtiyaçlarını fazlasıyla doyuracak güç olmadan yeniden birlikte olmuşlardı.

Bazen gün içinde, William üniversitedeyken, arzu Edith'in üzerine öyle bir güçlü çöküyordu ki rahat duramıyordu; evden çıkıyor, oradan oraya amaçsızca geziniyor, sokaklarda hızlı hızlı bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Sonra geri dönüyor, pencerelerin perdelerini çekiyor, soyunuyor ve yarı karanlıkta büzülerek William'ın eve gelmesini bekliyordu. William kapıyı açtığında üstüne atlıyordu, sanki kendi başlarına bir hayatları varmış gibi vahşi ve talepkâr elleriyle onu yatak odasına, geceden ya da önceki sabahtan beri darmadağınık duran yatağa çekiyordu.

Edith haziranda hamile kaldı ve hemen arkasından bütün bekleme süresi boyunca tam manasıyla iyileşemediği bir hastalığa yakalandı. Neredeyse hamile kaldığı dakikada, hatta olay daha doktoru tarafından doğrulanmadan önce, iki ayı aşkın bir süre içinde William'a karşı kabaran açlık sona erdi. Elinin ona değmesine bile katlanamadığını kocasına belli etti. Stoner'a, ona bakması bile bir nevi tecavüzmüş gibi gelmeye başlamıştı. Tutkularının açlığı bir anıya dönüştü ve sonunda Stoner bu anıyı sanki ikisiyle de alakası olmayan bir rüyaymış gibi gördü.

Böylece tutkularının sahnesi olan yatak, Edith'in hastalığının dayanağı haline geldi. Günün çoğunu sadece sabahları bulantısını gidermek ve öğleden sonraları birkaç dakika oturma odasında sarsak sarsak yürümek için kalktığı yatakta geçirdi.

William, öğleden sonra ve akşamları, üniversitedeki işinden aceleyle geldikten sonra odaları temizledi, bulaşıkları yıkadı ve akşam yemeğini hazırladı; Edith'e yemeğini tepside götürdü. Edith onun kendisiyle beraber yemesini istemese de akşam yemeğinden sonra birlikte açık bir çay içmekten memnun görünüyordu. O zaman akşamları birkaç dakika, sanki eski arkadaş ya da yorgun düşmüş düşmanlarmış gibi, usul usul ve gelişigüzel konuştular. Edith hemen sonrasında uyuyakalıyor, William mutfağa dönüp işleri bitiriyor ve sonra oturma odasındaki kanepenin önüne üzerinde sınav kâğıtlarını okuyacağı ya da ders hazırlığı yapacağı bir sehpa yerleştiriyordu. Sonra, gece yarısını geçe, düzgün katlanmış bir şekilde kanepenin arkasında tuttuğu bir battaniyeyi üstüne örtüyor ve kanepeye kıvrılarak sabaha kadar kesik kesik uyuyordu.

Çocuk, bir kız çocuğu, 1923 yılında Mart'ın ortalarında, üç günlük bir sancı sürecinden sonra doğdu. Ona, Edith'in yıllar önce ölmüş teyzelerinden birinin anısına Grace ismini verdiler.

Doğduğunda bile Grace belirgin hatları ve altın sarısı seyrek saçları olan güzel bir bebekti. Birkaç gün içinde teninin ilk kırmızılığı, parlak altın pembesine döndü. Nadiren ağlıyor ve etrafının her zaman farkındaymış gibi duruyordu. William ânında ona âşık oldu; Edith'e gösteremediği düşkünlüğü kızına gösterebiliyordu ve onunla ilgilenmekten önceden tahmin etmediği bir zevk alıyordu.

Grace'in doğumundan sonra neredeyse bir yıl, Edith kısmen yatalak kaldı; doktor belirli bir sorun bulamasa da hastalığının kalıcı olabileceği korkusu vardı. William Edith'e bakmak için sabahları gelen bir kadın tuttu ve derslerini öğleden sonra erken bir saatte evde olabilecek şekilde ayarladı.

Bu şekilde, William bir yıldan fazla evi çekip çevirdi ve iki aciz insana baktı. Kâğıtları okumak ve derslere hazırlanmak için gün doğana kadar ayakta oluyordu; üniversiteye gitme-

den önce Grace'i besliyor, kendine ve Edith'e kahvaltı hazırlıyor ve okula götüreceği bir öğlen yemeği ayarlıyordu. Derslerden sonra silip süpürüp temizlediği eve geliyordu.

Kızına babalıktan çok adeta annelik etti. Bezlerini değiştirdi ve yıkadı; giyeceğini seçti ve yıprandığında tamir etti; onu doyurdu ve yıkadı ve sıkıntılı olduğunda kollarında salladı. Edith ara sıra mızmızlanarak bebeğini ister, William Grace'i ona getirir ve Edith yatakta otururken sessiz ve rahatsız bir şekilde bebek sanki yabancı birine aitmiş gibi onu birkaç dakika kollarında tutardı. Sonra yorulur ve iç geçirerek bebeği William'a verirdi. Anlaşılması güç bir duygunun etkisi altında biraz ağlar, gözlerini siler ve sonra William'a arkasını dönerdi.

Bu nedenle, hayatının ilk yılında Grace Stoner, sadece babasının dokunuşunu, onun sesini ve sevgisini tanıdı.

VI

1924'ün yaz başında, bir cuma öğleden sonra, Archer Sloane birkaç öğrenci tarafından ofisine girerken görüldü. Bunu takip eden pazartesi günü, güneş doğduktan az sonra, çöp kutularını boşaltmak için Jesse binasındaki ofisleri dolaşan hademe tarafından bulundu. Sloane, masasının arkasında oturduğu sandalyesinde kaskatı yığılmıştı, başı tuhaf bir açıda, gözleri açık ve korkunç bir bakışla kalmıştı. Hademe ona seslendi ve sonra bağırarak boş koridorlarda koştu. Cesedin ofisten çıkarılmasında bir gecikme oldu ve tuhaf bir şekilde kambur ve çarşafa sarılı beden sedyeyle merdivenlerden indirilip aşağıda bekleyen ambulansa taşınırken birkaç erkenci öğrenci koridorlarda dolanıyordu. Sonradan ortaya çıkarıldığına göre, Sloane cuma gecesi geç vakitte ya da cumartesi sabah erken, besbelli ki doğal fakat hiçbir zaman tam olarak açıklanamayan nedenlerden dolayı ölmüş ve bütün hafta sonu durmadan önüne bakarak masada kalmıştı. Soruşturmayı yürüten görevli ölüm nedeninin kalp yetmezliği olduğunu bildirdi, fakat William Stoner hep Sloane'un bir öfke ve çaresizlik ânında, sanki ona çok derinden ihanet ettiği için artık katlanamadığı bir dünyaya son bir sessiz sevgi ve küçümseme gösterisiyle, kalbinin durmasını dilediğini hissetmişti.

Stoner cenazede tabutu taşıyanlardan biriydi. Törende vaizin söylediği boş sözlere aklını veremedi. Sloane'un ilk kez sınıfta gördüğü halini, ilk sohbetlerini hatırladı; ve uzaktan arkadaşı olmuş bu adamın ağır çöküşünü düşündü. Sonrasında, tören bittikten sonra, bir kulpundan tuttuğu gri tabutun cenaze arabasına taşınmasına yardım ettiğinde, taşıdığı şey öyle hafif geldi ki dar kutunun içinde bir şey olduğuna inanamadı.

Sloane'un ailesi yoktu; sadece meslektaşları ve şehirden birkaç kişi dar çukurun etrafında toplandılar ve vaiz konuşmasını yaparken huşu ve utanç içinde ve saygıyla dinlediler. Ölümünün yasını tutacak bir ailesi ya da sevdikleri olmadığı için tabut indirilirken, o gözyaşları son yolculuğun yalnızlığını azaltabilirmiş gibi, ağlayan Stoner oldu. Kendisine mi, geçmişinin ve gençliğinin toprağın altına giren kısmına mı ağlıyordu, yoksa bir zamanlar sevdiği adamı saklayan zavallı ince şekle mi, bilemedi.

Gordon Finch onu arabayla şehre bıraktı, yolun büyük bir kısmında konuşmadılar. Sonra, şehre yaklaştıklarında Gordon Edith'i sordu; William bir şey söyledi ve Caroline'in hatırını sordu. Gordon cevap verdi ve uzun bir sessizlik oldu. William'ın evine gelmeden hemen önce Gordon Finch tekrar konuştu:

"Bilmiyorum. Tören boyunca Dave Masters'ı düşünüp durdum. Dave'in Fransa'da ölmesini ve yaşlı Sloane'un öldükten sonra masasında iki gün oturuşunu; sanki ikisi benzer ölümler. Sloane'u hiçbir zaman çok iyi tanımadım fakat iyi bir adamdı sanırım; en azından öyle olduğunu duyuyorum. Şimdi başka birini getirmemiz ve bölüme yeni bir başkan bulmamız gerekecek. Dönüp dolaşıp hep aynı şey oluyor ve olmaya devam ediyor gibi. İnsanı düşündürüyor bu."

"Evet," dedi William ve daha fazla konuşmadı. Fakat bir an için Gordon Finch'i sevdi; arabadan inip Gordon'un

uzaklaşmasını izlerken kendisine ait, geçmişine ait başka bir parçanın daha yavaşça, adeta belli belirsiz ondan uzaklaştığını, karanlığa gömüldüğünü bütün açıklığıyla bildiğini hissetti.

Dekan yardımcılığı görevlerine ek olarak, Gordon Finch'e İngilizce Bölümü'nün geçici başkanlığı verildi ve acil olarak Archer Sloane'un yerine birini bulmak onun görevi oldu.

Sorunun çözülmesi temmuzu buldu. Finch, bölümün yaz boyunca Columbia'da kalan üyelerini çağırdı ve Sloane'un yerini alacak kişiyi açıkladı. Finch küçük gruba bu insanın, Harvard Üniversitesi'nden doktora derecesini yeni almış olmasına rağmen birkaç yıldır New York dışında küçük bir sosyal bilimler enstitüsünde ders veren bir on dokuzuncu yüzyıl uzmanı olan Hollis N. Lomax olduğunu söyledi. Lomax çok iyi referanslarla geldi; çoktandır yazıları yayımlanıyordu ve işe doçent seviyesinde alınmıştı. Finch, bölüm başkanlığı konusunda halihazırda bir plan olmadığını belirtti; kendisi en az bir yıl daha geçici kürsü başkanı olarak kalacaktı.

Yazın geri kalanında Lomax, fakültenin daimi üyelerinin gözünde gizemli bir şahsiyet ve spekülasyon konusu olmaya devam etti. Dergilerde yayımladığı makaleler aranıp bulundu, okundu ve tedbirli baş sallamalarla elden ele dolaştırıldı. Lomax, Yeni Öğrenci Haftası'na kadar ortalıkta görünmedi, pazartesi günkü öğrenci kayıtlarından önce cuma günü yapılan genel fakülte toplantısına da katılmadı. Kayıt sırasında, uzun sıraların arkasında yan yana oturan, bıkkınlık içinde öğrencilere derslerini seçmelerinde ve sıkıcı form doldurma işinde yardım eden bölüm üyeleri, gizlice yeni bir yüz aradılar. Lomax hâlâ arz-ı endam etmemişti.

Lomax, kayıtlar tamamlandıktan sonra, salı günü akşama doğru yapılan bölüm toplantısına kadar ortalarda görünmedi. O zamana kadar, son iki günün yeknesaklığıyla uyuşmuş, ama buna rağmen yeni bir okul döneminin başlamasının heyecanıyla

gergin olan İngiliz Edebiyatı Bölümü Lomax'ı neredeyse unutmuştu. Jesse binasının doğu kanadındaki büyük bir konferans salonunda tablalı sandalyelere yayıldılar ve kibirli fakat sabırsız bir beklentiyle, Gordon Finch'in büyük bir iyilikseverlikle durup onlara göz gezdirdiği podyuma baktılar. Salonu seslerin alçak uğultusu doldurdu; sandalyeler yerde gıcırdayarak çekildi; ara ara birileri mahsus, kahkahalarla güldü. Gordon Finch sağ elini kaldırdı ve avucunu seyircilerine çevirip havada tuttu; uğultu bir parça dindi.

Salon, içeride herkesin arkadaki kapının gıcırtıyla açıldığını ve çıplak ahşap döşemenin üzerinde ayırt edilebilen, ahenkte bir ayak sürüme sesini duyacağı kadar sessizleşmişti. Arkalarını döndüler, konuşmalarının uğultusu sona erdi. Biri, "Bu, Lomax," diye fısıldadı; ses tizdi ve salonun her yerinden duyulabiliyordu.

Kapıdan içeri girmiş, kapıyı kapamış ve eşikten birkaç adım ilerleyerek şimdi olduğu yerde durmuştu. Taş çatlasa bir elli boyunda bir adamdı ve vücudunda gülünç bir biçimsizlik vardı. Sol omzunu boynuna kadar kaldıran küçük bir kamburu vardı ve sol kolu çuval gibi yanında sallanıyordu. Üst gövdesi güçlüydü ve çarpıktı, bu yüzden hep dengesini bulmaya çalışıyormuş gibi geliyordu insana; bacakları inceydi ve kaskatı sağ bacağı yürürken aksıyordu. Birkaç dakika sarışın başı önüne eğik durdu, iyice parlatılmış siyah ayakkabılarını ve siyah pantolonunun keskin ütü çizgisini inceliyor gibiydi. Sonra başını kaldırdı, sağ kolunu öne doğru uzattığında altın kol düğmeli sert beyaz manşeti meydana çıktı; solgun uzun parmaklarında sigara vardı. Sigaradan derin bir nefes çekti ve ince bir dumanı dışarı üfledi. Ancak ondan sonra yüzünü görebildiler.

Bir tiyatro idolünün yüzüne sahipti. Bu yüz uzun, ince ve değişken olmakla birlikte hatları keskindi; kalın damarlı alnı çıkık ve dardı; olgun başak rengi gür dalgalı saçları o alından

geriye doğru kabartılarak taranmıştı.

Sigarasını yere attı, ayağının altında ezdi ve konuştu: "Ben Lomax." Duraksadı; gür ve derinden gelen sesi etkileyici bir tınlamayla kelimelerini tam olması gerektiği gibi ifade ediyordu. "Umarım toplantınızı bölmemişimdir."

Toplantı devam etti fakat Gordon Finch'in anlattığı şeye kimse pek ilgi göstermedi. Lomax ara sıra kendisine bakmak için dönen kafalardan belli ki habersiz, sigara içip yüksek tavana bakarak salonun arka tarafında tek başına oturdu. Toplantı bittikten sonra sandalyesinden kalkmadı ve meslektaşlarının yanına gelip kendilerini tanıtmalarını ve söylemek istedikleri şeyi söylemelerini bekledi. Her birini, tuhaf alaycı bir nezaketle, kısaca selamladı.

Sonraki birkaç hafta boyunca Lomax'ın kendini Missouri, Columbia'nın sosyal, kültürel ve akademik programına uydurmaya hiç niyetinin olmadığı iyice anlaşıldı. Meslektaşlarına karşı alaycı bir canayakınlık göstermekle birlikte, herhangi bir sosyal daveti ne kabul etti ne de teklifte bulundu; davet gelenekselleştiği için katılımın neredeyse zorunlu olmasına rağmen Dekan Claremont'un evinde her sene yapılan açılışa bile katılmadı; üniversite konserlerinin ya da konferanslarının hiçbirinde görünmedi; derslerinin canlı olduğu ve derste uçuk davranışlar sergilediği söyleniyordu. Popüler bir hocaydı; çalışma saatleri dışında öğrenciler masasının etrafına toplanır ve koridorlarda peşinden koştururlardı. Zaman zaman öğrencileri gruplar halinde, onları sohbet ve yaylı çalgılar dörtlülerinin kayıtlarıyla eğlendirdiği odasına davet ettiği biliniyordu.

William Stoner onu daha iyi tanımak istiyor, fakat bunu nasıl yapacağını bilmiyordu. Söyleyecek bir şeyi olduğunda onunla konuştu ve akşam yemeğine davet eti. Lomax ona da aynı başkalarına yaptığı gibi cevap verip –alaycı bir kibarlıkla ve soğuk– yemek davetini geri çevirince, Stoner'ın aklına yapacak başka bir şey gelmedi.

Bu davet, Hollis Lomax'a duyduğu ilginin kaynağını fark etmesinden önceydi. Stoner Lomax'ın kibrinde, kıvraklığında ve neşeli karamsarlığında, arkadaşı Dave Masters'ın bozulmuş, fakat ayırt edilebilir yansımasını görmüştü. Onunla Dave'le konuştuğu gibi konuşmak istiyordu. Fakat bunu yapamadı, arzusunu kendine itiraf ettikten sonra bile. Gençliğinden gelen beceriksizlik peşini bırakmamış, fakat arkadaşlığı olanaklı hale getirebilecek gayret ve açıksözlülük gitmişti. İstediği şeyin imkânsız olduğunu anladı ve bunu bilmek onu üzdü.

Akşamları, evi temizledikten, akşam yemeğinin bulaşıklarını yıkadıktan ve Grace'i oturma odasının bir köşesinde duran karyolasına yatırdıktan sonra, kitabının düzeltmeleri üzerinde çalıştı. Yıl sonunda kitap bitmişti; sonuçtan tümüyle memnun olmamasına rağmen, kitabı bir yayıncıya gönderdi. Sandığının aksine çalışma kabul edildi ve 1925'in sonbaharında basılmasına karar verildi. Yayımlanmamış kitabın etkisiyle doçentliğe getirildi ve kadroya alınması kabul edildi.

Terfisinin kesin olduğunu kitabı kabul edildikten birkaç hafta sonra öğrenmişti; bu haber üzerine, Edith, bebekle birlikte anne babasını ziyaret etmek için bir hafta St. Louis'de kalacaklarını haber verdi.

Bir haftadan kısa bir zamanda, siniri bozuk ve yorgun fakat zaferinden duyduğu sessiz memnuniyet içinde Columbia'ya geri döndü. Ziyaretini kısa kesmişti çünkü bir bebeğe bakmanın yükü annesine çok fazla gelmişti ve yolculuk onu o kadar yormuştu ki Grace'e tek başına bakamayacaktı. Fakat bir şeyi başarmıştı. Çantasından bir kâğıt tomarı çıkardı ve küçük bir kâğıt parçasını William'a verdi.

Bay ve Bayan Stoner adına düzenlenmiş ve Horace Bostwick'in kaba, okunaksız karalamasıyla imzalanmış altı bin dolarlık bir çekti bu. "Bu ne?" diye sordu Stoner.

Edith ona öteki kâğıtları da verdi. "Kredi," dedi. "Tek yapman gereken bunları imzalamak. Ben zaten imzaladım."

"Fakat altı bin dolar! Ne için bu para?"

"Ev için," dedi Edith. "Bize ait *gerçek* bir ev için."

William Stoner tekrar kâğıtlara bakıp çabucak göz gezdirdi ve "Edith, yapamayız. Üzgünüm fakat... bak... önümüzdeki yıl ancak bin altı yüz kazanacağım. Bunun ödemeleri ayda altmış doların üzerinde olacak, bu maaşımın neredeyse yarısı. Sonra vergiler ve sigorta olacak ve... bunu nasıl yaparız bilemiyorum. Önceden benimle konuşsaydın keşke," dedi.

Edith'in yüzü hüzünlendi; William'a arkasını döndü. "Sana sürpriz yapmak istemiştim. Elimden çok az şey geliyor. Ve bunu *yapabildim*."

William itiraz ederek minnettar olduğunu söyledi fakat Edith teselli bulmayacaktı.

"Seni ve bebeği düşünüyordum," dedi. "Senin bir çalışma odan olabilir, Grace'in de oynayabileceği bir bahçesi."

"Biliyorum," dedi William. "Belki birkaç sene sonra."

"Birkaç sene sonra," diye tekrarladı Edith. Bir sessizlik oldu. Sonra boğuk bir sesle, "Ben böyle yaşayamam. Artık değil. Bir apartman dairesinde. Nereye gidersem gideyim seni duyabiliyorum ve bebeği ve... kokuyu. Kokuya... dayanamıyorum! Her gün bezlerin kokusu ve... buna dayanamıyorum ve bundan kaçamıyorum. Anlamıyor musun? Anlamıyor musun?"

Nihayetinde parayı kabul ettiler. Stoner, çalışmak ve yazmak için kendisine sakladığı yaz mevsimlerini ders vermeye ayırabileceğine karar verdi, en azından birkaç yıl.

Edith ev bakma işini üzerine aldı. Bahar sonu ve yaz başı boyunca bıkıp usanmadan aradı, görünüşe bakılırsa bu iş hastalığını derhal geçirmişti. William dersten eve gelir gelmez dışarı çıkıyor, genellikle güneş batıncaya kadar dönmüyordu. Bazen yürüyor, bazen de ara sıra yakınlık gösterdiği Caroline

Finch'in arabasıyla dolaşıyorlardı. Haziran sonunda istediği evi buldu; bir opsiyon sözleşmesi imzaladı ve evi ağustos ortasına kadar satın almayı kabul etti.

Kampüsten en fazla birkaç sokak ötede iki katlı eski bir evdi; eski sahipleri eve hiç bakmamışlardı, ahşap kaplamaların üzerindeki koyu yeşil boya pul pul dökülüyordu, çimenler sararmış ve yabani otların istilasına uğramıştı. Fakat bahçe büyük, ev ferahtı; Edith'in yenilenmiş halini gözünde canlandırabildiği köhnemiş bir güzelliği vardı.

Babasından, mobilyalar için beş yüz dolar daha borç aldı ve William, yaz dönemiyle güz döneminin başlaması arasında kalan zamanda evi yeniden boyadı; Edith beyaz olmasını istediği için koyu yeşili kapatsın diye üç kattan fazla boyaması gerekmişti. Eylülün ilk haftasında, ansızın Edith bir davet tertip etmek –onun deyişiyle, yeni eve taşınma partisi– istediğine karar verdi. Yeni bir başlangıçmış gibi bir söylemle yaptı duyuruyu.

Bölümün yaz tatilinden dönmüş tüm üyelerinin yanında, Edith'in şehirden birkaç tanıdığını da davet ettiler; Hollis Lomax daveti kabul ederek herkesi şaşırtmıştı; bir yıl önce Columbia'ya gelişinden beri kabul ettiği ilk davetti. Stoner bir içki kaçakçısı buldu ve birkaç şişe cin satın aldı; Gordon Finch bira getireceğine söz verdi; Edith'in Emma Teyzesi de sert içki içemeyenler için iki şişe yıllanmış şeriyle katkıda bulundu. Edith içki ikram etmek konusunda gönülsüzdü; kurallara göre bunu yapmak yasaktı. Fakat Caroline Finch üniversiteden kimsenin bunu gerçekten uygunsuz bulmayacağını anlatınca, ikna oldu.

Sonbahar o yıl erken geldi. Eylülün onunda, kayıttan önceki gün, hafif bir kar yağdı; gece sıkı bir don toprağa yapışmıştı. Haftanın sonunda, davet zamanı, soğuk hava yükseldiği için havada sadece bir serinlik vardı; ancak ağaçlar yapraklarını dökmüş, çimenler sararmaya başlamıştı ve sert bir kışın

habercisi olan genel bir çıplaklık hâkimdi. Dışarının serin havası, bahçelerinde tüm çıplaklığıyla dikilen akkavaklar ve karaağaçlar, içeride yaklaşan davetin sıcaklığı ve sıraya konmuş gereçleri, William Stoner'a başka bir günü hatırlatmıştı. Bir süre neyi hatırlamaya çalıştığını kestiremedi; sonra böyle bir günde, yaklaşık yedi yıl önce, Josiah Claremont'un evine gittiğini ve Edith'i ilk defa gördüğünü fark etti. Ona çok uzak ve çok zaman önceymiş gibi geldi; bu birkaç senenin getirdiği değişiklikleri sayamadı.

Davetten önceki neredeyse bütün hafta Edith bir hazırlık çılgınlığı içinde kendini kaybetti; yardım ve hizmet etmesi için bir haftalığına zenci bir kız tuttu; ikisi birlikte yerleri ve duvarları ovdular, ahşapları cilaladılar, mobilyaların tozunu alıp temizlediler, düzenlediler ve tekrar düzenlediler, o kadar ki davet gecesi Edith tükenmeye yakın bir haldeydi. Gözlerinin altında siyah halkalar vardı ve sesi sessiz bir histerinin eşiğindeydi. Saat altıda –davetlilerin saat yedide gelmesi bekleniyordu– bir kere daha kadehleri saydı ve beklenen davetlilere yetecek kadar kadehinin olmadığını fark etti. Gözyaşlarına boğuldu, üst kata koştu ve ne olduğuna aldırmadığını ve aşağıya inmeyeceğini söyleyerek hüngür hüngür ağladı. Stoner onu rahatlatmaya çalıştı fakat Edith ona karşılık vermedi. Endişelenmemesini, kadehleri getireceğini söyledi. Hizmetçiye az sonra döneceğini söyleyip telaşla evden çıktı. Neredeyse bir saat kadeh alabileceği açık bir dükkân aradı; kadehleri seçip eve döndüğünde saat yediyi epey geçmiş ve ilk davetliler gelmişti. Edith davetlilerle oturma odasındaydı, hiçbir derdi tasası yokmuş gibi gülümsüyor ve sohbet ediyordu; William'ı ilgisiz karşıladı ve ona paketi mutfağa götürmesini söyledi.

Davet başka pek çokları gibiydi. Sohbet havadan sudan başlamış, hızlı fakat dermansız bir güç kazanmış ve alakasız başka sohbetlere sürüklenmişti; kahkahalar kısa ve gergindi ve küçük patlayıcılar gibi sürekli fakat bağlantısız bir yaylım

ateşi halinde odanın her yerinde patlıyorlardı; davetliler, yer değiştiren stratejik konumları ele geçiriyorlarmış gibi, bir o yana bir bu yana gelişigüzel süzüldüler. Misafirlerden birkaçı, casus gibi, ya Edith ya da William'ın rehberliğinde evi dolaştılar ve bunun gibi eski evlerin, şehrin civarında sağda solda yükselen yeni, çürük yapılardan üstünlüğü üzerine yorum yaptılar.

Saat on olduğunda davetlilerin çoğu dilimlenmiş soğuk jambon ve hindi, kayısı turşusu, küçük domatesler, kereviz sapları, zeytinler, turşular, cips, kırmızıturplar ve küçük çiğ karnabahar çiçeklerinden oluşan çeşitli garnitürlerle dolu tabaklarını almışlardı; birkaçı bir şeyler yiyemeyecek kadar sarhoştu. Saat on birde davetlilerin çoğu gitmişti; kalanlar arasında Gordon ve Caroline Finch, Stoner'ın yıllardır tanıdığı bölümden birkaç kişi ve Hollis Lomax vardı. Lomax çok abartılı olmamakla birlikte sarhoştu; engebeli bir yerde yük taşıyormuş gibi dikkatli yürüyordu ve ince solgun yüzü ince bir ter tabakasıyla parlıyordu. İçki dilini çözmüştü; düzgün konuşuyordu ama sesi alaycı keskinliğini yitirmişti ve kalkanlarını indirmiş görünüyordu.

Babasının epey başarılı küçük bir işyerine sahip olduğu Ohio'da geçen çocukluğunun yalnızlığını anlattı; başka birisi hakkında konuşuyormuş gibi, nereden geldiğini anlayamadığı ve hiçbir savunma bulamadığı ilk utançtan, sakatlığının ona dayattığı bir başınalıktan bahsetti. Odasında tek başına, çarpık bedeninin ona dayattığı sınırlardan kaçmak için okuyarak geçirdiği ve doğasını anladıkça içinde giderek güçlenen bir özgürlük hissi bulduğu uzun günleri ve geceleri anlattığında... o bunu anlatınca, William Stoner şüphe duymadığı bir yakınlık hissetti; Lomax'ın, bir zamanlar Archer Sloane'un dersinde kendi başına gelene benzer bir tür dönüşüm geçirdiğini, kelimelere dökülemeyen bir şeyi kelimeler vasıtasıyla anladığı bir tezahür ânı yaşadığını biliyordu. Lomax bu noktaya

erken ve tek başına gelmişti, dolayısıyla bu bilgi onun içine Stoner'ın içine işlediğinden daha fazla işlemişti; fakat nihayetinde, her ne kadar bunu birbirlerine ya da kendilerine bile itiraf etmek istemeseler de, iki adam en önemli hususta birbirlerine benziyorlardı.

Sabah neredeyse dörde kadar konuştular; ve daha çok içmelerine rağmen konuşmaları en sonunda hiç kimse konuşmayıncaya kadar giderek sessizleşti. Davet enkazının ortasında, sanki bir adadaymışlar da ısınmak ve korunmak için birbirlerine sokulmuşlar gibi birbirlerine yakın oturuyorlardı. Bir süre sonra Gordon ve Caroline Finch kalktılar ve Lomax'ı arabayla evine bırakmayı teklif ettiler. Lomax Stoner'ın elini sıktı, kitabını sordu ve ona başarılar diledi; arkası düz bir sandalyede dimdik oturan Edith'e doğru yürüdü ve elini tuttu; davet için ona teşekkür etti. Sonra, sanki sessiz bir dürtüyle, hafifçe eğildi ve dudaklarını Edith'inkilere dokundurdu; Edith'in eli hafifçe onun saçına geldi ve diğerleri bakarken bu şekilde birkaç dakika kaldılar. Stoner'ın şimdiye kadar gördüğü en masum öpücüktü ve tamamen doğal geldi.

Davetlilerin ön kapıdan çıktıklarını gören Stoner birkaç dakika oyalandı, basamakları inip verandanın ışığında gözden kaybolmalarını izledi. Soğuk hava etrafını sardı; derin derin nefes aldı, keskin soğuk onu canlandırmıştı. İstemeye istemeye kapıyı kapadı ve arkasını döndü; oturma odası boştu; Edith çoktan yukarı çıkmıştı. Işıkları söndürdü ve darmadağın odayı geçerek merdivenlere doğru ilerledi. Artık eve alışmaya başlamıştı; göremediği bir korkuluğu tuttu ve onun rehberliğinde yukarı çıktı. Son basamağa geldiğinde yatak odasının yarı açık kapısından gelen ışıkla aydınlanan koridorda önünü görebiliyordu. Koridoru geçerken ve yatak odasına girerken tahtalar gıcırdadı.

Edith'in kıyafetleri, örtüsü dikkatsizce çekilmiş yatağın yanında yere darmadağın fırlatılmıştı; Edith çıplak yatıyordu ve

beyaz kırışıksız çarşafa düşen ışığın altında parıldıyordu. Umursamaz ve iffetsiz bedeni çırılçıplak serilmişti ve donuk altın sarısı gibi ışıldadı. William yatağın yanına geldi. Edith derin uykudaydı, fakat bir ışık oyunu içinde hafif aralık ağzı sessiz tutku ve aşk kelimelerini biçimlendiriyor gibiydi. Ona bakarak uzunca bir süre durdu. Soğuk bir şefkat, gönülsüz bir dostluk ve tanıdık bir saygı hissetti; ayrıca Edith'in görüntüsünün artık ona arzunun bir zamanlar bildiği ıstırabını hissettiremeyeceğini ve artık onun varlığından bir zamanlar olduğu gibi asla etkilenmeyeceğini bildiği için yorucu bir hüzün de duydu. Hüzün azaldı ve usulca onun üstünü örttü, ışığı söndürdü ve yanına girdi.

Ertesi sabah Edith hasta ve yorgundu, günü odasında geçirdi. William evi temizledi ve kızıyla ilgilendi. Pazartesi Lomax'ı gördü ve onunla davet gecesinden kalma bir samimiyetle konuştu; Lomax ona soğuk bir öfkeye benzer bir alayla karşılık verdi ve o gün veya sonrasında davetten bahsetmedi. Sanki kendisini Stoner'dan uzak tutacak bir nefret keşfetmiş gibiydi ve bunun peşini bırakmayacaktı.

William'ın korktuğu gibi, çok kısa bir süre içinde evin adeta yıkıcı bir mali yük olduğu ortaya çıktı. Maaşını oldukça dikkatli bölüştürmesine rağmen, ay sonunda hep parasız kalıyordu ve her ay, yaz hocalığı yaparak biriktirdiği, durmadan küçülen yedek parasını harcadı. Evi satın aldıkları ilk yıl Edith'in babasına iki kez ödeme yapamadı ve sağlıklı mali planlama konusunda soğuk ve ilkeli bir tavsiye mektubu aldı.

Yine de mülkün içinde bir keyif hissetmeye ve tahmin etmediği bir rahatlığı tatmaya başlamıştı. Çalışma odası birinci katta oturma odasının bitişiğindeydi, kuzeye bakan yüksek bir penceresi vardı; gündüzleri oda yumuşak bir ışıkla aydınlanıyordu ve ahşap lambriler eskiliğin zenginliğiyle parlıyordu. Depoda bulduğu toz ve küften zarar görmüş birkaç tahta

odanın lambrilerine uymuştu. Bu ahşap plakaları boyadı ve kitaplık yaptı, böylece etrafını kitaplarıyla kuşatabilirdi; ikinci el mobilya satan bir dükkânda birkaç dolar ödediği ve haftalarca tamir etmeye uğraştığı külüstür koltuklar, bir kanepe ve eski bir masa buldu.

Oda üzerinde çalıştıkça ve oda yavaş yavaş şekil almaya başladıkça, yıllardır içinde bir yerde, kendisinin bile bilmediği, utanç veren bir sır gibi saklı duran bir hayale, görünürde bir yerle ilgili olan fakat aslında kendisiyle ilgili bir hayale sahip olduğunu fark etti. Bu çalışma odası üzerinde çalışırken tanımlamaya çalıştığı şey kendisiydi. Kitaplıkları için eski tahtaları zımparaladığında ve yüzeydeki pürüzlerin kaybolduğunu, gri aşınmanın kabarıp dökülmesiyle esas ahşabın ve nihayetinde damar ve dokunun zengin saflığının ortaya çıktığını gördüğünde, eşyalarını tamir edip odaya yerleştirdiğinde, yavaş yavaş şekil verdiği kendisiydi, bir nevi düzene soktuğu kendisiydi, geçerli kıldığı kendisiydi.

Böylece, düzenli olarak yinelenen borç ve ihtiyaç baskılarına rağmen, sonraki birkaç yıl mutlu geçti ve üniversitede genç bir öğrenciyken ve ilk evlendiğinde yaşamayı düşlediği gibi yaşadı. Edith bir zamanlar umduğu gibi hayatının o kadar büyük bir bölümüne iştirak etmiyordu; aslına bakılırsa, çıkmaza benzer uzun bir barış dönemine girmiş gibiydiler. Hayatlarının büyük bölümünü ayrı geçiriyorlardı; Edith nadiren misafir gelen evi pırıl pırıl tutuyordu. Süpürmediği ya da toz almadığı ya da silmediği ya da cilalamadığı zaman, odasında oturuyor ve bunu yapmaktan memnun gözüküyordu. William'ın çalışma odasına asla girmezdi; onun açısından oda sanki hiç var olmamış bir yerdi.

Kızlarıyla her zaman olduğu gibi en çok William ilgileniyordu. Öğleden sonraları üniversiteden eve gelince Grace'i çocuk odasına çevirdiği üst kattaki yatak odasından alır, kendisi çalışırken çalışma odasında oynamasına izin verirdi.

Grace yalnız olmaktan hoşnut, sessiz ve mutlu, yerde oynardı. Arada bir William onunla konuştuğunda, Grace ağırbaşlı ve telaşsız bir sevinçle ona bakmak için oyununa ara verirdi.

Bazen öğrencilerinden konferanslar ve sohbet etmek için uğramalarını isterdi. Masasının yanında bulundurduğu küçük bir ısıtıcıda onlara çay demlerdi ve koltuklara oturduklarında, kütüphanesiyle ilgili yorum yaptıklarında ve kızının güzelliğini övdüklerinde, onlara tuhaf bir sevgi duyardı. Karısı orada olmadığı için özür dilerdi ve hastalığını açıklardı, ta ki bir gün tekrar tekrar özür dilemesinin karısının yokluğunu açıklamaktan çok altını çizdiğini anlayıncaya kadar; artık bir şey söylemiyordu ve sessizliğinin açıklamalarından daha az şüphe uyandırmasını umuyordu.

Edith'in yokluğu hariç, hayatı neredeyse olmasını istediği gibiydi. Derse hazırlanmadığı ya da sınav kâğıtlarını ya da tezleri okumadığı zamanlar çalıştı ve yazdı. Zamanla hem bir araştırmacı hem de hoca olarak ün yapmayı umuyordu. İlk kitabıyla ilgili beklentileri hem temkinli hem de alçakgönüllüydü ve isabetli de olmuşlardı; bir eleştirmen kitabına "yavan" dedi, bir diğeri "ehil bir araştırma" olduğunu söyledi. Başta kitabıyla çok gurur duymuştu; elinde tutmuş, sade kabını okşamış ve sayfalarını çevirmişti. Bir çocuk gibi kırılgan ve hayat dolu görünüyordu. Basılı halini yeniden okudu, nedense olacağını düşündüğünden ne daha iyi ne daha kötü bulunca biraz şaşırdı. Bir süre sonra kitabı görmekten bıktı; fakat kitabı ve yazarlığını hiçbir zaman, kendi cesareti ve üstlendiği sorumluluk karşısında duyduğu şaşkınlık ve güvensizlik hissi olmadan düşünmedi.

VII

1927 baharında bir akşam William Stoner eve geç geldi. Tomurcuklanmış çiçeklerin kokusu birbirine karışıyor, nemli ılık havada asılı duruyordu; cırcırböcekleri kuytularda vızıldıyordu; uzakta bir otomobil toz kaldırdı ve sessizliğin içinde gürültülü ve cüretkâr bir tangırtı çıkardı. Yeni mevsimin uyuşukluğuna kapılmış, çalı ve ağaç karartılarında parlayan minik yeşil tomurcuklara dalmış, ağır ağır yürümüştü.

Eve girdiğinde Edith oturma odasının en uzak köşesindeydi, telefonun ahizesi kulağındaydı ve ona bakıyordu.

"Geç kaldın," dedi.

"Evet," dedi tatlı bir şekilde. "Doktora sınavlarının sözlüleri vardı."

Edith ahizeyi ona verdi. "Sana, şehirler arası. Bütün öğleden sonra biri sana ulaşmaya çalıştı. Onlara üniversitede olduğunu söyledim fakat her saat başı arıyorlar."

William ahizeyi aldı ve ağız kısmına doğru konuştu. Kimse cevap vermedi. "Alo," dedi tekrar.

İnce tuhaf bir erkek sesi cevap verdi:

"Bill Stoner mı?"

"Evet, kimsiniz?"

"Siz beni tanımazsınız. Geçerken anneniz sizi aramamı istedi. Bütün öğleden sonra size ulaşmaya çalıştım."

"Evet," dedi Stoner. Telefonun ağız kısmını tutan eli titriyordu. "Ne oldu?"

"Babanız," dedi ses. "Nasıl söyleyeceğimi bilmiyorum."

Kuru, az konuşan, korkmuş ses devam etti ve William Stoner onu, kulağına tuttuğu ahizenin ötesinde bir varlığı yokmuş gibi donuk dinledi. Duydukları babasıyla ilgiliydi. Yaklaşık bir haftadır (dedi ses) kendini kötü hissediyormuş; çiftlikte çalışan işçi saban sürmeyi ve ekmeyi kendi başına beceremediği için, ateşinin yüksek olmasına rağmen sabahın erken saatinde ekim işinin bir kısmını bitirmek için çalışmaya başlamış. İşçi onu kuşluk vakti bozuk arazide baygın bir halde yüzüstü yatarken bulmuş. Onu eve taşımış, yatağa yatırmış ve doktor getirmeye gitmiş; fakat öğlen baba ölmüş.

"Aradığınız için teşekkür ederim," dedi Stoner makine gibi duygusuz. "Yarın orada olacağımı anneme söyleyin."

Ahizeyi kancasına yerleştirdi ve uzun bir süre telefonun siyah dar silindire tutturulmuş çan şeklindeki ağız kısmına gözünü dikti. Arkasını döndü ve odaya baktı. Edith sabırsızlıkla onu izliyordu.

"Evet? Ne oldu?" diye sordu.

"Babam," dedi Stoner. "Ölmüş."

"Ah, Willy!" dedi Edith. Sonra başını salladı. "O zaman büyük ihtimalle haftanın geri kalanında burada olmayacaksın."

"Evet," dedi Stoner.

"O zaman gelip Grace konusunda yardım etmesi için Emma Teyze'yi getireceğim."

"Tamam," dedi Stoner yine makine gibi. "Tamam."

Haftanın geri kalanında derslerine girmesi için birini buldu ve ertesi sabah erken vakitte Booneville'e giden otobüsü yakaladı. Booneville'in içinden geçerek Columbia'dan Kansas

City'ye giden otoban, on yedi yıl önce, üniversiteye ilk geldiği zaman kullandığı yoldu; şimdi geniş ve asfalt kaplıydı ve otobüsün penceresinden yanından yıldırım gibi geçen buğday ve mısır tarlaları muntazam çitlerle çevrilmişti.

Booneville, William'ın görmediği yıllar içinde çok az değişmişti. Birkaç yeni bina yükselmiş, birkaç eski bina yıkılmıştı; fakat kasaba çıplaklığından ve uyduruklığından bir şey kaybetmemişti ve hâlâ sanki bu her an vazgeçilebilecek geçici bir düzenlemeymiş gibi duruyordu. Caddelerin çoğu son birkaç yılda asfaltlanmış olsa da, ince bir toz bulutu kasabanın üstünde asılı duruyordu ve ortalıkta hâlâ çelik tekerlekli birkaç at arabası dolaşıyordu, tekerlekler sokağın ve kaldırım taşlarının beton döşemesini sıyırdığında bazen kıvılcımlar çıkıyordu.

Evde de önemli bir değişiklik olmamıştı. Belki eskisinden de sıkıcı ve griydi; ahşap kaplamalarda bir parça bile boya kalmamıştı ve sundurmanın boyasız ahşabı toprağa doğru bir parça daha bel vermişti.

Evde Stoner'ın hatırlamadığı bazı insanlar –komşular– vardı; beyaz gömlek giymiş, ince kravat takmış siyah takım elbiseli uzun boylu sıska bir adam, babasının ölüsünü taşıyan dar ahşap sandığın yanında bir sandalyede oturan annesinin üzerine eğilmişti. Stoner odada ilerlemeye başladı. Uzun boylu adam onu görmüştü ve karşılamak için yürüdü; adamın gözleri sırlı çanak çömlek parçaları gibi gri ve donuktu. Kalın ve yapmacık bariton bir ses, sakin ve boğuk, bazı sözler söyledi; adam Stoner'a "kardeşim" diye hitap ediyordu, "kayıp"tan ve "onu alan Tanrı"dan bahsetti ve Stoner'ın onunla birlikte dua etmek isteyip istemediğini sordu. Stoner onunla birlikte dua etmek istiyordu. Sürtünerek adamın yanından geçti ve annesinin önünde durdu; annesinin yüzü sırılsıklamdı.

Bir bulanıklığın içinden annesinin ona başıyla selam verdiğini ve sandalyeden kalktığını gördü. Stoner'ın kolunu tuttu

ve "Babanı görmek istersin," dedi.

Annesi onu çok hafif olduğu için zar zor hissedebildiği bir dokunuşla açık tabutun yanına götürdü. William aşağı baktı. Gözlerindeki pus dağılıncaya kadar baktı ve sonra şok içinde geri döndü. Gördüğü beden bir yabancıya ait gibiydi; çekmiş, küçücük kalmıştı ve yüzü, gözlerin olması gereken yerde derin siyah çukurların bulunduğu, ince ambalaj kâğıdından yapılmış bir maske gibiydi. Bedeni saran lacivert takım elbise gülünç bir şekilde büyüktü ve göğsünün üzerinde birleştirilmiş eller bir hayvanın kurutulmuş pençeleri gibiydi. Stoner annesine döndü ve hissettiği dehşetin gözlerinden okunduğunu anladı.

"Baban geçtiğimiz bir-iki hafta içinde çok kilo kaybetti," dedi. "Tarlaya gitmesini istemedim fakat ben uyanmadan kalkıp gitmiş. Aklı yerinde değildi. O kadar hastaydı ki aklı yerinde değildi, ne yaptığını bilmiyordu. Doktor öyle olması gerektiğini söyledi, yoksa bu durumla başa çıkamazmış."

Annesi konuştukça Stoner onu daha net görüyordu; konuşurken sanki o da ölmüş, bir parçası geri döndürülmesi imkânsız bir şekilde o sandığa, bir daha çıkmamak üzere kocasının yanına girmiş gibiydi. Artık annesini görüyordu; yüzü zayıftı ve küçülmüştü; o kadar çekilmişti ki konuşmadığında bile dişlerinin uçları ince dudaklarının arkasından görünüyordu. Bir kelime mırıldandı ve salondan çıktı; büyüdüğü odaya gitti ve odanın çıplaklığı içinde dikildi. Gözleri kırmızı ve kuruydu ama ağlayamadı.

Cenaze için yapılması gereken düzenlemeleri ayarladı ve imzalanması gereken kâğıtları imzaladı. Bütün taşra halkı gibi, ebeveynlerinin de ölüm sigortası vardı, bunun için hayatlarının büyük bir kısmında her hafta kenara birkaç kuruş koymuşlardı, en vahim ihtiyaç anlarında bile. Annesinin yatak odasındaki eski bir sandıktan çıkardığı poliçelerin acınacak bir yanı vardı; özenle hazırlanmış baskının yaldızı pul pul

dökülmeye başlamış, ucuz kâğıt eskilikten gevrekleşmişti. Annesiyle gelecek hakkında konuştu; onunla Columbia'ya gelmesini istedi. Bir sürü oda vardı, öyle dedi ve Edith onun arkadaşlığından memnuniyet duyacaktı (yalan ıstırap verdi).

Fakat annesi onunla gelmedi. "Doğru gelmiyor," dedi. "Baban ve ben... Neredeyse tüm hayatım boyunca burada yaşadım. Sadece başka bir yere yerleşebileceğimi ve bunun bana iyi geleceğini sanmıyorum. Hem, Tobe," –Stoner Tobe'un babasının yıllar önce işe aldığı zenci işçi olduğunu hatırladı– "ona ihtiyacım olduğu sürece burada kalacağını söyledi. Baban ona depoda güzel bir oda ayarlamıştı. Biz başımızın çaresine bakarız."

Stoner onunla tartıştı fakat annesi etkilenmedi. Sonunda annesinin sadece ölmek istediğini ve bunu yaşadığı yerde yapmak istediğini fark etti; ve onun istediği şeyi yaparak ulaşacağı küçük saygınlığı hak ettiğini biliyordu.

Babasını Booneville civarında küçük bir arsaya gömdüler ve William annesiyle çiftliğe döndü. O gece uyuyamadı. Giyindi ve babasının seneler boyunca işlediği tarlaya, artık ulaşmış olduğu sona doğru yürüdü. Babasını hatırlamaya çalıştı fakat gençliğindeki yüzü aklına gelmiyordu. Tarlanın ortasında diz çöktü ve eline bir parça kuru toprak aldı. Onu parçaladı ve ay ışığında koyu renk taneciklerin ufalanıp parmaklarının arasından dökülüşünü izledi. Ellerini pantolonunun paçasında temizledi ve ayağa kalkıp eve döndü. Uyumadı; yatakta uzandı ve şafak sökene, arazinin üzerinde tek bir gölge kalmayıncaya, karşısında gri ve çorak ve sınırsız uzayıp gidinceye kadar tek pencereden dışarıya baktı.

Babasının ölümünden sonra Stoner çiftliğe olabildiğince sık hafta sonu gezileri yaptı; annesini her seferinde daha zayıf, daha solgun ve daha durgun buldu, ta ki en sonunda sadece çökmüş parlak gözleri canlıymış gibi görününceye kadar. Son günlerinde William'la hiç konuşmadı; yatağında

yukarı bakarken gözleri hafifçe oynadı ve ara sıra dudaklarından küçük bir iç çekiş döküldü.

William onu kocasının yanına gömdü. Tören bitip yas tutan birkaç kişi gittikten sonra, soğuk bir kasım rüzgârında tek başına durdu ve biri açık, diğeri kabarık ve ince bir çimen örtüsüyle kaplı iki mezara baktı. Anne ve babası gibi başkalarını da barındıran çıplak, ağaçsız küçük araziye döndü ve doğduğu ve annesiyle babasının yıllarını geçirdiği çiftlik yönünde, düz araziye baktı. Toprağın yıldan yıla dayattığı bedeli düşündü; nasılsa öyle kalmıştı... biraz daha çorak, belki, üretimde biraz daha kanaatkâr. Hiçbir şey değişmemişti. Hayatları keyifsiz bir işte harcanmış, iradeleri kırılmış, beyinleri uyuşmuştu. Artık hayatlarını verdikleri toprağın içindeydiler; ve toprak onları yıldan yıla, azar azar alacaktı. Rutubet ve küf bedenlerini taşıyan çam mahfazaları ağır ağır istila edecek, toprak ağır ağır ulaşacaktı etlerine ve en sonunda varlıklarının son kalıntılarını da tüketecekti. Ve uzun zaman önce kendilerini adadıkları o inatçı toprağın anlamsız bir parçası olacaklardı.

Tobe'un kış boyunca çiftlikte kalmasına izin verdi; 1928 baharında çiftliği satışa çıkardı. Anlaşmaya göre, Tobe satılana kadar çiftlikte kalacak ve yetiştirdiği her şey kendisine ait olacaktı. Tobe evi onararak ve küçük ambarı tekrar boyayarak orayı elinden geldiği kadar düzene sokmuştu. Buna rağmen, Stoner ancak 1929 baharının başında uygun bir alıcı bulabildi. Verilen ilk teklif, iki bin doların biraz üzerindeydi, kabul etti; Tobe'a birkaç yüz dolar verdi ve kalanını, ağustos sonunda Columbia'daki ev için aldığı borcu azaltmak için kayınpederine gönderdi.

Aynı yılın ekim ayında borsa battı ve yerel gazeteler Wall Street'le, yok olan servetler ve değişen muhteşem hayatlarla ilgili hikâyelerle dolup taştı. Columbia'da az insan etkilenmişti; yöre halkı muhafazakârdı ve şehirde neredeyse hiç kimse-

nin borsada ya da tahvilde parası yoktu. Fakat bütün ülkede bankaların iflas haberleri duyulmaya başlamıştı ve başlarda belirsizlik bazı insanları etkiledi; birkaç çiftçi birikimlerini çektiler ve birkaçı daha (yerel bankerlerin baskısıyla) da yatırımlarını artırdı. Fakat küçük bir özel bankanın, St. Louis'deki Merchant's Trust'ın iflas haberi gelene kadar kimse gerçekten kaygılı değildi.

Haber geldiğinde, Stoner üniversite kafeteryasında öğle yemeğindeydi ve derhal Edith'e anlatmak için eve gitti. Merchant's Trust, evlerini ipotekleyen ve Edith'in babasının başkanı olduğu bankaydı. Edith o öğleden sonra St. Louis'i aradı ve annesiyle konuştu; annesinin neşesi yerindeydi, Edith'e Bay Bostwick'in onu endişelenecek bir şey olmadığına ve birkaç hafta içinde her şeyin düzeleceğine ikna ettiğini söyledi.

Üç gün sonra Horace Bostwick intihar etti. Bir sabah alışılmadık neşeli bir ruh hali içinde bankadaki odasına gitmiş, bankanın kapalı kapılar ardında çalışmaya devam eden birkaç banka çalışanını selamlamış, sekreterine kimseyi bağlamamasını söyledikten sonra odasına girmiş ve kapıyı kilitlemiş, sabah saat on civarında bir gün önce satın aldığı ve çantasında getirdiği tabancayı kafasına sıkmıştı. Arkasında bir not bırakmamıştı; fakat masasının üzerinde duran düzenli bir şekilde yerleştirilmiş kâğıtlar, onun söyleyeceği her şeyi anlatıyordu. Onun söylemesi gereken şey de basitçe mali yıkımdı. Bostonlu babası gibi, sadece kendi parasıyla değil aynı zamanda bankanınkiyle de akılsızca yatırım yapmıştı; ve yıkımı o kadar tamdı ki başka bir çıkış düşünememişti. Yıkımın, intiharı sırasında düşündüğü kadar olmadığı ortaya çıktı. Mal varlığıyla borcu ödenip temizlendikten sonra, aile evi dokunulmadan kaldı ve St. Louis civarında ufak bir gayrimenkul, karısına hayatı boyunca küçük bir gelir sağlamaya yetti.

Fakat bu durum hemen belli olmamıştı. William Stoner, Horace Bostwick'in yıkımını ve intiharını bildiren bir telefon

aldı ve haberi Edith'e ona yabancılaşmasının izin verdiği ölçüde yumuşak bir şekilde iletti.

Edith haberi metanetle karşılamıştı, sanki bunu bekliyordu. Birkaç dakika konuşmadan Stoner'a baktı; sonra kafasını sallayıp, "Zavallı annem. Ne yapacak? Her zaman ona bakan birileri vardı. Nasıl yaşayacak?" dedi dalgın dalgın.

"Ona söyle..." dedi Stoner –tuhaf bir biçimde durakladı– "eğer isterse gelip bizimle yaşayabileceğini söyle ona. Başımızın üstünde yeri var. "

Edith birbirine karışan bir yakınlık ve horgörüyle gülümsedi ona. "Ah, Willy. Tek başına ölmeyi yeğler. Bunu bilmiyor musun?"

Stoner başını sallayarak doğruladı. "Sanırım biliyorum," dedi.

Böylece, Stoner'ın telefonu aldığı günün akşamı, Edith cenaze için St. Louis'e gitmek ve kendisine ihtiyaç duyulduğu sürece orada kalmak üzere Columbia'dan ayrıldı. Stoner ondan annesiyle iki hafta daha, belki daha uzun kalacağını bildiren kısa bir not aldığında, gideli bir hafta olmuştu. Neredeyse iki aydır yoktu ve William koca evde kızıyla tek başınaydı.

İlk birkaç gün evin boşluğu tuhaf ve beklenmedik şekilde endişe vericiydi. Fakat boşluğa alışmış, keyif almaya başlamıştı; bir hafta içinde kendini eskiden olduğu gibi mutlu hissediyordu ve Edith'in kaçınılmaz dönüşünü düşündüğünde, artık kendinden saklamasına gerek kalmayan sessiz bir pişmanlık duyuyordu.

Grace o yılın baharında altıncı yaşını kutladı ve o sonbahar birinci sınıfa başladı. Stoner onu her sabah okula hazırlıyor ve öğleden sonraları üniversiteden, eve geldiğinde onu karşılamak için, tam vaktinde dönüyordu.

Altı yaşındaki Grace, kızıldan çok sarı saçlı, ince uzun boylu bir çocuktu; teninin kusursuz bir beyazlığı vardı ve lacivert gözleri menekşeye çalıyordu. Sakin ve neşeliydi, olup

bitenlerden babasında geçmişe götüren bir özlem uyandıran bir haz alıyordu.

Bazen Grace komşu çocuklarıyla oynardı fakat genellikle geniş çalışma odasında babasıyla birlikte oturur, sınav kâğıtlarına bakarken ya da okurken ya da makale yazarken onu izlerdi. Onunla konuşurdu, öyle sessiz ve ciddi sohbet ederlerdi ki William Stoner hiç tahmin etmediği bir sevecenlikle duygulanırdı. Grace saman kâğıtlara tuhaf ve büyüleyici resimler çizer ve onları büyük bir ciddiyetle babasına takdim eder ya da birinci sınıf kitabından yüksek sesle ona okuma yapardı. Geceleri Stoner onu yatağa yatırıp çalışma odasına geri döndüğünde, odasındaki yokluğunu hissederdi ve yukarıda güven içinde uyuduğunu bilmek içini rahatlatırdı. Pek bilincinde olmadığı yöntemlerle eğitimini başlatmıştı, gözünün önünde büyüyen ve zekâsı yüzünden okunmaya başlayan kızını hayret ve sevgiyle izliyordu.

Edith Columbia'ya yılın ilk gününden önce dönmeyince, William Stoner ve kızı Noel'i kendi başlarına geçirdiler. Noel sabahı birbirlerine hediyelerini verdiler; Grace, üniversiteye bağlı yenilikçi okulda, sigara içmeyen babası için basit bir kül tablası modeli çıkarmıştı. William ona, şehir merkezindeki bir dükkândan kendi seçtiği yeni bir elbise, bir sürü kitap ve bir boya takımı verdi. Günün büyük bir kısmında küçük ağacın önünde oturdular, konuştular ve süslerin üzerinde yanıp sönen ışıkları ve koyu yeşil çam ağacından gömülü ateş gibi göz kırpan simli şeritleri seyrettiler.

Noel tatili sırasında, yarıyıl telaşının ortasındaki o tuhaf geçici duraklama döneminde, William Stoner, kendi varoluşunda Grace'in ne kadar temel bir öneme sahip olduğunu ve iyi bir hoca olabileceğini fark etmeye başlamıştı.

O güne kadar iyi bir hoca olmadığını kendine itiraf etmeye hazırdı. Her zaman, birinci sınıfların ilk İngilizce derslerini el yordamıyla yürüttüğü zamandan beri, konusuyla ilgili

hissettikleriyle sınıfta anlattıkları arasında uzanan uçurumun farkında olmuştu. Zaman ve deneyimin bu uçurumu kapatacağını ummuştu; fakat kapatmamışlardı. En derinde sakladığı şeyler, öğrencilerine onlardan bahsettiğinde ihanetin en büyüğüne uğrayanlardı; en canlı olan, kelimelerinde soluyordu; onu en çok etkileyen, lafa döküldüğünde buz kesiyordu. Yetersizliğini bilmek de onu o kadar büyük bir sıkıntıya sokuyordu ki bu duygu giderek sırtındaki kambur gibi onun bir parçası olmuş, alışkanlığa dönüşmüştü.

Fakat Edith'in St. Louis'de olduğu haftalarda, ders anlatırken ara sıra yetersizliğini, kendi varlığını ve hatta karşısında oturan öğrencileri bile unutacak kadar konusuna dalmış buldu kendini. Ara sıra heyecanına o kadar kapılıyordu ki kekeliyor, el kol hareketleri yapıyor ve genelde konuşmalarına yön veren ders notlarını yok sayıyordu. Başta bu taşkınlıklarından sanki dersi üzerinden fazla samimiyete yeltenmiş gibi rahatsızlık duydu ve öğrencilerinden özür diledi; fakat dersten sonra yanına gelmeye ve kâğıtlarında hayal gücünün izlerini ve belli belirsiz bir sevginin ilhamını göstermeye başladıklarında, daha önce ona kimsenin yapmayı öğretmediği bir şeyi yapma cesareti buldu. Kendilerini en karanlık ve en soğuk nüshada, harflerin ve sözcüklerin önemsiz, garip ve beklenmedik birleşimlerinde gösteren edebiyat sevgisini, dil sevgisini, akıl ve yüreğin gizemine duyulan sevgiyi... haram ve tehlikeliymiş gibi sakladığı sevgiyi, başta tereddütle ama sonra açıkça ve daha sonra da gururla göstermeye başladı.

Neler yapabileceğini keşfetmesiyle hem hüzne boğuldu hem de sevince; hiç istemeden, hem öğrencilerini hem kendini kandırmış olduğunu hissetti. O vakte kadar mekanik adımları tekrarlayarak derslerinde ağır ağır ilerleyen öğrenciler, kendisine şaşkınlık ve içerlemeyle bakmaya başladılar; ondan ders almayanlar derslerini dinlemeye, koridorlarda başlarıyla selam vermeye başladılar. Daha kendinden emin konuşuyor

ve içinde tatlı-sert bir ciddiyetin büyüdüğünü hissediyordu. Kim olduğunu keşfetmeye on yıl geç başladığını farz ediyordu; gördüğü insan bir zamanlar olmasını hayal ettiğinden hem biraz eksik hem de biraz fazlaydı. Nihayet, hoca olmaya başladığını hissediyordu. Bu hoca, basitçe kendi kitabına göre hareket eden, kendisine bir erkek olarak sersemliği ya da zayıflığı ya da yetersizliğiyle pek alakası olmayan sanatsal bir payenin verildiği bir insandı. Söze dökemediği, fakat onu değiştiren bir bilgiydi bu, onu bir kez elde etmişti, o yüzden varlığından artık kimse şüphe duyamazdı.

Böylece, St. Louis'den dönen Edith onu anlayamadığı fakat derhal farkına vardığı bir şekilde değişmiş buldu. Bir öğleden sonra treniyle geleceğini haber vermeden döndü ve oturma odasından geçerek kocasıyla kızının sessizce oturduğu çalışma odasına girdi. Hem varlığı hem de değişen görüntüsüyle onları şaşırtmak niyetindeydi; fakat William bakışlarını ona doğru kaldırdığında ve Edith onun gözlerindeki şaşkınlığı gördüğünde, asıl değişikliğin onda olduğunu ve bu değişim çok güçlü olduğu için kendi görüntüsünün etkisinin kaybolduğunu derhal anladı; ve biraz mesafeli fakat yine de azıcık şaşkınlıkla, onu şimdiye kadar farkına vardığımdan daha iyi tanıyorum, diye düşündü kendi kendine.

William onun mevcudiyetine ve değişmiş görüntüsüne şaşırmıştı, fakat artık ikisi de onu bir zamanlar olduğu gibi etkilemedi. Ona birkaç dakika baktı ve sonra masasından kalktı, odayı geçti ve onu büyük bir ciddiyet içinde selamladı.

Edith saçını küt kestirmişti ve kafasını sımsıkı saran şapkalardan birini oturttuğu için kısa kesilmiş saçları biçimsiz bir çerçeve gibi yüzünü çevreliyordu; dudakları parlak portakal kırmızısına boyanmıştı ve allıkla yapılmış iki küçük benek elmacıkkemiklerini belirginleştirmişti. Son birkaç yıldır genç kadınlar arasında moda olan şu kısa elbiselerden giymişti; dümdüz omuzlarından iniyor ve dizlerine kadar uzanıyordu.

Kocasına utangaç bir gülümsemeyle karşılık verdi ve odanın öteki ucunda yerde oturan, sessizce ve dikkatle kendisine bakan kızına doğru yürüdü. Dizlerinin üstüne oturdu, dapdaracık yeni elbisesi bacaklarına yapıştı.

"Grace'ciğim, tatlım," dedi William'a yapmacık ve kırılgan gelen bir sesle, "anneciğini özledin mi? Hiç dönmeyeceğini mi düşündün?"

Grace annesini yanağından öptü ve ona ciddiyetle baktı. "Farklı görünüyorsun," dedi.

Edith güldü ve yerden kalktı; ellerini başının üstünde tutarak kendi etrafında döndü. "Yeni bir elbisem, yeni ayakkabılarım ve yeni bir saç modelim var. Sevdin mi?"

Grace şüpheyle başını salladı. "Farklı görünüyorsun," dedi tekrar.

Edith'in gülümsemesi büyüdü; dişlerinden birinin üzerinde soluk bir ruj lekesi vardı. William'a döndü ve "Farklı görünüyor muyum?" diye sordu.

"Evet," dedi William. "Çok alımlı. Çok hoş."

Edith ona güldü ve başını salladı. "Zavallı Willy," dedi. Sonra tekrar kızına döndü. "Değiştiğime inanıyorum," dedi ona. "Gerçekten inanıyorum değiştiğime."

Fakat William Stoner onun kendisiyle konuştuğunu biliyordu. O anda, bir şekilde, Edith'in, maksadının veya anlayışının ötesinde, kendisinin bile bilmediği yeni bir savaş kararını ona duyurmaya çalıştığını da anladı.

VIII

Karar, babasının ölümünden sonra St. Louis'de "evde" geçirdiği haftalarda Edith'in gerçekleştirmeye başladığı değişikliğin bir parçasıydı. İyi bir hoca olabileceğini keşfetmesinden sonra William Stoner'da başlayan ve yavaşça büyüyen öteki değişimle güçlendi ve nihayet maksatlı ve acımasız bir hal aldı.

Babasının cenazesinde Edith garip bir biçimde umursamazdı. Özenle hazırlanmış törenler sırasında dimdik ve kaskatı oturmuş, babasının şatafatlı tabutun içindeki görkemli ve dolgun naaşının yanından geçmesi gerektiğinde ifadesi değişmemişti. Fakat mezarlıkta, tabut yapay çim halılarla gizlenmiş dar çukura indirildiğinde, ifadesiz yüzünü ellerine gömdü ve biri omzuna dokununcaya kadar kaldırmadı.

Cenazeden sonra eski odasında, büyüdüğü odada birkaç gün geçirdi; annesini sadece kahvaltı ve akşam yemeğinde gördü. Misafirler kederinden kimseyle görüşmediğini düşündüler. "Çok yakındılar," dedi Edith'in annesi sır verir gibi. "Göründüklerinden çok daha yakın."

Fakat o odada Edith, sanki ilk defa, özgürce, duvarlara ve pencerelere dokunup sağlamlıklarını kontrol ederek etrafı dolaştı. Tavan arasından indirilmiş çocukluk eşyalarıyla dolu bir

sandığı vardı; on yıldan fazladır dokunulmamış çalışma masasının çekmecelerine göz attı. Şaşkın bir aylaklık havası içinde, sanki dünyadaki tüm zamana sahipmiş gibi, eşyalarını inceledi, adeta bir ayindeymiş gibi dikkatle onları okşadı, evirip çevirdi. Çocukken aldığı bir mektuba rastlayınca, ilk kezmiş gibi, başından sonuna okudu mektubu; unutulmuş bir bebeğe rastlayınca, ona gülümsedi ve yeniden hediye almış bir çocukmuş gibi, yanağının renkli sırsız porselenini okşadı.

Sonunda tüm çocukluk eşyalarını düzgün bir şekilde iki küme haline getirdi. Bunlardan biri kendi edindiği oyuncak ve biblolardan, okul arkadaşlarından gelen gizli fotoğraf ve mektuplardan, bir zamanlar uzak akrabalardan aldığı hediyelerden, diğer küme babasının ona verdiği şeylerden ve doğrudan ya da dolaylı olarak babasıyla bağlantılı şeylerden oluşuyordu. İlgi gösterdiği, bu kümeydi. Düzen içinde, ifadesiz, ne öfke ne de neşeyle, tek tek oradaki eşyaları aldı ve imha etti. Mektupları ve kıyafetleri, bebeklerin dolgu malzemelerini, iğnedenlikleri ve resimleri şöminede yaktı; bebeklerin kil ve porselenden kafalarını, ellerini, kollarını ve ayaklarını şöminenin tabanında çekiçle un ufak etti; yakma ve ezme işini bitirdikten sonra geriye kalanı süpürerek küçük bir yığın yaptı ve odasına bitişik banyonun tuvaletine atıp sifonu çekti.

İş bittiğinde –oda dumandan arındırıldı, şömine süpürüldü, kalan birkaç eşya çekmeceli dolaplara geri kondu– Edith Bostwick Stoner küçük tuvalet masasına oturdu ve gümüş sırı inceldiği ve döküldüğü için yer yer görüntüsünü ya kusurlu yansıtan ya da hiç yansıtmayarak yüzünün tuhaf bir şekilde eksik görünmesine neden olan aynada kendine baktı. Otuz yaşındaydı. Gençliğin ışıltısı saçlarından dökülmeye yüz tutmuş, gözlerinin etrafında ince çizgiler görünmeye ve yüzünün derisi çıkık elmacıkkemiklerinin etrafında sertleşmeye başlamıştı. Aynadaki görüntüsüne başını salladı, birden ayağa kalktı ve aşağı indi, günlerdir ilk defa annesiyle neşe

içinde ve adeta samimi konuştu.

Kendinde bir değişiklik istiyordu (böyle söyledi). Fazlasıyla uzun bir zamandır şimdi olduğu gibiydi; çocukluğundan ve evliliğinden bahsetti. Ancak hayal meyal ve tereddütle bahsedebildiği kaynaklardan yola çıkarak oluşturmak istediği bir görüntü belirledi; ve St. Louis'de annesiyle kaldığı iki ayın neredeyse tamamında, kendini bunu gerçekleştirmeye adadı.

Bir miktar borç para isteyince, annesi düşünmeden ona hediye olarak verdi. Yeni giysiler alarak Columbia'dan getirdiği kıyafetlerin hepsini yaktı; saçını kısa kestirdi ve günün modasına göre yaptırdı; her gün odasında sürdüğü kozmetik ürünleri ve parfümler aldı. Sigara içmeyi öğrendi ve nazik, İngilizcesi zor anlaşılan ve bir parça kulak tırmalayan yeni bir konuşma biçimi geliştirdi. Columbia'ya bu tamamen kontrol altındaki görünür ve gizli ve içinde ortaya çıkmayı bekleyen başka bir değişiklikle döndü.

Columbia'ya dönüşünden sonraki ilk birkaç ay, gözü dönmüş bir faaliyet içindeydi; anlaşıldığı kadarıyla artık hasta ya da güçsüzmüş gibi yapmasına gerek kalmamıştı. Küçük bir tiyatro grubuna katıldı ve kendini ona verilen işe adadı; dekor tasarladı ve boyadı, grup için para buldu ve hatta oyunlarda bazı küçük roller aldı. Stoner öğleden sonraları eve geldiğinde oturma odasını Edith'in arkadaşlarıyla, kendisine davetsiz bir misafirmiş gibi bakan yabancılarla dolu buluyordu, onlara başıyla kibarca selam verip boğuk ve coşkulu seslerini duvarlarının arkasından duyabildiği çalışma odasına çekiliyordu.

Edith kullanılmış bir duvar piyanosu satın aldı ve oturma odasına, o odayı William'ın çalışma odasından ayıran duvara koydurttu; evliliğinden kısa bir süre önce müzik çalışmalarını bırakmıştı ve şimdi neredeyse yeni baştan başladığı için gamları çalışıyor, onun için fazlasıyla zor alıştırmalarla uğraşıyor, bazen günde iki-üç saat, çoğunlukla akşamları Grace yatırıldıktan sonra, piyano çalıyordu.

Stoner'ın sohbet için çalışma odasına davet ettiği öğrenci grupları giderek büyümüş ve toplantılar sıklaşmıştı; Edith artık üst katta, toplantılardan uzakta kalmaktan hoşnut değildi. Onlara çay ya da kahve servisi yapmakta ısrar etti ve servisi bitirdiğinde odada oturdu. Yüksek sesle ve şen şakrak konuşarak sohbeti küçük tiyatrodaki işine ya da müziğine ya da zaman bulur bulmaz tekrar başlamayı planladığı (ilan etti) resim ve heykel uğraşına getirmeyi başarıyordu. Öğrenciler, şaşkın ve mahcup, gelmeyi bıraktılar; Stoner onlarla kahve içmek için üniversite kafeteryasında ya da kampüs çevresine dağılmış küçük kahvelerden birinde buluşmaya başladı.

Edith'le yeni davranış tarzı hakkında konuşmadı; faaliyetleri fazla rahatsızlık vermiyordu ve belki bir parça aşırı olmakla birlikte Edith mutlu görünüyordu. En nihayetinde, Edith'in hayatının aldığı yeni yönden sorumlu tuttuğu kendisiydi; birlikte geçirdikleri hayatlarında, evliliklerinde Edith için bir anlam yaratamamıştı. Bu nedenle Stoner'la ilgisi olmayan alanlarda bulabildiği anlamı yakalamak ve onun takip edemediği yollardan gitmek Edith açısından doğruydu.

Bir hoca olarak yeni başarısının ve iyi lisansüstü öğrencileri arasında giderek daha popüler olmasının verdiği cesaretle, 1930 yılının yazında yeni kitabına başladı. Artık boş zamanının neredeyse tamamını çalışma odasında geçiriyordu. Edith'le kendi aralarında aynı yatak odasını paylaşıyormuş gibi yapmaya devam ettiler, halbuki Stoner o odaya nadiren giriyor ve gece asla adım atmıyordu. Çekyatında uyuyor, elbiselerini bile odanın bir köşesine yaptığı küçük bir dolapta tutuyordu.

Grace'le birlikte zaman geçirebiliyordu. Annesinin ilk uzun yokluğunda alışkanlık edindiği için, Grace, zamanının çoğunu babasıyla onun çalışma odasında geçiriyordu; Stoner ona, okuması ve ödevlerini yapması için bir yeri olsun diye küçük bir masa ve sandalye bile bulmuştu. Yemeklerini sık sık yalnız yiyorlardı; Edith çoğu zaman ev dışındaydı ve

evde olduğunda da sıklıkla tiyatro arkadaşlarını bir çocuğun katılmasına olanak vermeyen küçük davetlerle eğlendiriyordu.

Sonra, birdenbire, Edith evde kalmaya başladı. Üçü tekrar beraber yemek yemeye başladılar ve Edith evi çekip çevirmeye yönelik birkaç faaliyette bile bulundu. Ev sessizdi; piyano bile kullanılmıyordu, tuşları toz tutmuştu.

Birlikte geçirdikleri hayatlarında, birlikte yaşamalarını imkânlı kılan hassas denge bozulmasın diye kendilerinden ya da birbirlerinden nadiren bahsettikleri bir noktaya gelmişlerdi. Bu nedenle ancak uzun bir süre tereddüt ettikten ve sonuçlarını düşündükten sonra, Stoner nihayet Edith'e ters bir şey olup olmadığını sordu.

Yemek masasındaydılar; Grace'e izin verilmiş, o da bir kitap alarak Stoner'ın çalışma odasına gitmişti.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Edith.

"Arkadaşların," dedi William. "Bir zamandır arkadaşların gelmiyor ve artık tiyatrodaki işinle de o kadar ilgilenmiyor gibisin. Ters bir şey mi var diye merak ettim sadece."

Edith adeta erkeksi bir hareketle, tabağının yanındaki sigara paketini sallayarak bir sigara çıkardı, dudaklarının arasına sıkıştırdı ve yarısı içilmiş başka bir sigarayla yaktı. Sigarayı dudaklarından çekmeden derin bir nefes aldı ve başını arkaya attı, öyle ki William'a baktığında gözleri kısılmış, alaycı ve ihtiyatlıydı.

"Ters bir şey yok," dedi. "Sadece onlardan ve işten sıkıldım. Her zaman bir şeyin ters gitmesi mi gerekiyor?"

"Hayır," dedi William. "İyi olmadığını falan düşündüm sadece."

Konuşmaya daha fazla kafa yormadı ve kısa bir süre sonra masadan kalktı ve kitabına dalmış masasında oturan Grace'in yanına, çalışma odasına gitti. Masa lambasının ışığında saçı parlıyor ve küçük, ciddi yüzü keskin hatlar kazanıyordu. Geçtiğimiz yıl içinde büyüdü, diye düşündü William; küçük,

tatsız olmayan bir hüzünle boğazı düğümlendi kısa bir süre. Gülümsedi ve sessizce masasına ilerledi.

Birkaç dakika içinde işine dalmıştı. Bir akşam önce sınıf çalışmasının programını yapmıştı; sınav kâğıtları okunmuş ve bir sonraki haftanın tüm dersleri hazırlanmıştı. Kitabı üzerinde rahatça çalışacağı önündeki akşamı ve başka birçok akşamı düşündü. Bu yeni kitapta ne yapmak istediğini daha tam olarak bilmiyordu; genel olarak, hem zaman hem de kapsam bakımından kendini ilk çalışmasından ileriye taşımak istiyordu. İngiliz Rönesansı dönemi üzerine çalışmak ve Klasik ve Ortaçağ Latin etkileri üzerine yaptığı çalışmayı o çağa genişletmek istiyordu. Çalışmasını planlama aşamasındaydı ve ona en çok keyif veren aşama da buydu: alternatif bakış açıları arasında seçim yapmak, belirli stratejilerin reddedilmesi, gün ışığına çıkarılmamış olasılıklarda yatan sırlar ve belirsizlikler, tercih sonuçları... Görebildiği olasılıklar onu o kadar keyiflendiriyordu ki yerinde duramıyordu. Masasından kalktı, birkaç adım attı ve bir nevi ket vurulmuş bir keyifle, kafasını kitabından kaldırıp ona bakan ve karşılık veren kızıyla konuştu.

Grace onun ruh halini anlıyordu ve William'ın söylediği bir şey onu güldürdü. Sonra ikisi birlikte çocukmuş gibi anlamsızca kahkahalar attılar. Aniden çalışma odasının kapısı açıldı ve oturma odasının çiy ışığı çalışma odasının kuytu köşelerine süzüldü. O ışıkta Edith'in vücudunun anahatları görünüyordu.

"Grace," dedi kararlı ve yavaşça, "baban çalışmaya çalışıyor. Onu rahatsız etmemelisin."

William ve kızı bu ani müdahaleden öyle afallamışlardı ki birkaç dakika ne kıpırdadılar ne de konuştular. Sonra William, "Sorun değil, Edith, beni rahatsız etmiyor," diyebildi.

Sanki William bir şey dememiş gibi, "Grace, beni duydun mu? Derhal oradan çık," dedi Edith.

Şaşkına dönen Grace sandalyesinden indi ve odada ilerledi. Önce babasına, sonra annesine bakarak odanın ortasında durdu. Tam Edith tekrar bir şey söyleyecekti ki, William onu susturmayı başardı.

"Sorun yok, Grace," dedi elinden geldiğince yumuşak. "Sorun yok. Annenle git."

Grace çalışma odasının kapısından oturma odasına geçerken, Edith kocasına, "Çocuk çok fazla özgür. Bu kadar sessiz, bu kadar çekingen olması normal değil. Çok fazla yalnız kaldı. Daha faal olmalı, yaşıtlarıyla oynamalı. Ne kadar mutsuz olduğunu fark etmiyor musun?" dedi.

Onun cevap vermesini beklemeden kapıyı kapadı.

William uzun bir zaman kımıldamadı. Notlar ve açık duran kitaplarla darmadağın çalışma masasına baktı; ağır ağır odayı arşınladı ve ne yapacağını bilmez bir halde kâğıt tomarlarını, kitapları yeniden düzenledi. Orada, kaşları çatık, sanki bir şey hatırlamaya çalışıyormuş gibi dikildi birkaç dakika. Sonra tekrar döndü ve Grace'in küçük masasına gitti; kendi masasının başında durduğu gibi, bir süre de orada durdu. Oradaki lambayı söndürmesiyle masanın üzerinde renk ve yaşam kalmadı, sonra kanepeye gitti ve açık gözleri tavana dikili uzandı.

Şer yavaş yavaş geldi üstüne, öyle ki Edith'in yaptığı şeyi kendine itiraf edebildiğinde birkaç hafta geçmişti; ve nihayet bu itirafta bulunabildiğinde, bunu neredeyse hiç şaşırmadan yaptı. Edith'inki öyle bir akıl ve beceriyle yürütülen bir savaştı ki William şikâyet edecek hiçbir mantıklı neden bulamadı. O gece çalışma odasına ani ve adeta acımasız girişinden sonra –geriye dönüp baktığında ona sürpriz bir saldırı gibi görünen bir girişti– Edith'in stratejisi daha dolaylı, daha sessiz ve kontrollü hale geldi. Kendini sevgi ve alaka biçiminde gizleyen ve bu nedenle karşısında çaresiz olduğu bir stratejiydi.

Edith artık hemen hemen hep evdeydi. Sabah ve öğlen, Grace okuldayken, kendini Grace'in odasını yeniden dekore ederek oyaladı. Küçük masayı Stoner'ın çalışma odasından çıkardı, uçuk pembeye boyadı ve cilaladı, Grace'in alıştığı masayla hiçbir benzerliği kalmasın diye kenarına uyumlu fırfırlı satenden geniş bir kurdele geçirdi; bir öğleden sonra, Grace yanında sessizce dururken, William'ın ona aldığı bütün kıyafetleri elden geçirdi, çoğunu attı ve Grace'e, o hafta sonu, şehre inip attıklarının yerine daha uygun, daha "kız işi" bir şeyler alacaklarına söz verdi. Öyle de yaptılar. Akşama doğru, Edith, yorgun fakat muzaffer, bir sürü paket ve kola ve bir sürü fırfır yüzünden kazık gibi yeni elbisesinin içinde çok rahatsız, balon eteğinin altından ince bacakları gülünç değnekler gibi çıkan, bitkin bir kız çocukla geri döndü.

Edith kızına bebekler ve oyuncaklar aldı ve onlarla oynarken sanki bir görevmiş gibi başında bekledi; ona piyano dersleri aldırmaya başladı ve alıştırma yaparken taburede yanına oturdu; en küçük fırsatta onun için, kaskatı ve resmi kıyafetleri içinde kindar ve huysuz komşu çocuklarının katıldığı küçük davetler verdi ve kendisine tanınan süre dışında çalışmasına izin vermeyerek kızının okumalarını ve ev ödevlerini sıkı bir şekilde denetledi.

Artık Edith'in misafirleri mahalleli annelerdi. Sabahları çocukları okuldayken geldiler, kahve içtiler ve sohbet ettiler; öğleden sonraları çocuklarını beraberlerinde getirdiler ve geniş oturma odasında oyun oynarken onları izleyip oyun ve koşturmaca gürültüleri arasında oradan buradan konuştular.

Bu öğleden sonralarda Stoner genelde çalışma odasında oluyor ve çocuk seslerini bastırmak için odanın içinde birbirleriyle yüksek sesle konuştukları için annelerin söylediklerini duyabiliyordu.

Bir keresinde, gürültü bir an dindiğinde, Edith'in "Zavallı

Grace. Babasına çok düşkün fakat onun Grace'e ayıracak o kadar az zamanı var ki. İşi yüzünden, biliyorsunuz. Yeni bir kitaba da başladı..." dediğini duydu.

Merakla, adeta aldırış etmeden, bir kitabı tutmaktayken titremeye başlayan ellerini izledi. Onları ceplerine sokup sıkarak ve orada tutarak kontrol altına alana kadar birkaç dakika titrediler.

Artık kızını nadiren görüyordu. Üçü birlikte yemek yiyorlardı, fakat böyle zamanlarda onunla konuşmaya pek cesaret edemiyordu, çünkü bunu yaptığında ve Grace ona cevap verdiğinde, Edith hemen Grace'in sofra adabına ya da sandalyesinde oturma şekline bir kusur buluyor ve o kadar sert konuşuyordu ki kızı yemek boyunca sessiz ve mahzun duruyordu.

Grace'in zaten dal gibi olan bedeni giderek inceliyordu; Edith onun "dışa yansımayan büyümesine" kibarca gülüyordu. Gözleri tetikte, neredeyse ürkek bakıyordu; bir zamanlar sessiz bir huzur taşıyan ifadesi artık ya bir uçta bir parça suratsız ya da öteki uçta histerinin sınırında neşeli ve canlıydı; artık çok fazla kahkaha atmasına rağmen nadiren gülümsüyordu. Gülümsediğinde de, sanki yüzünden hızla bir hayalet geçmiş gibi oluyordu. Bir keresinde, Edith üst kattayken, William ve kızı oturma odasında karşılaştılar. Grace babasına çekinerek gülümsedi ve William elinde olmadan dizlerinin üzerine çöktü ve onu kucakladı. Grace'in vücudunun kasıldığını hissetti ve yüzündeki şaşkınlık ve korkuyu gördü. Yavaşça ayağa kalkarak ondan uzaklaştı, alakasız bir şey söyledi ve çalışma odasına çekildi.

Bundan sonraki sabah, saat dokuzdaki dersine geç kalacağını bile bile Grace okula gidene kadar kahvaltı masasından kalkmadı. Edith Grace'i ön kapıdan geçirdikten sonra yemek odasına dönmedi, William onun kendisinden uzak durduğunu biliyordu. Karısının bir fincan kahve ve bir sigara ile kanepenin bir ucunda oturduğu oturma odasına girdi.

Lafı dolandırmadan, "Edith, Grace'in durumu hoşuma gitmiyor," dedi.

"Ne demek istiyorsun?" dedi Edith ânında, sanki bir ipucu yakalıyormuş gibi.

Edith'ten uzağa, kanepenin öteki ucuna bıraktı kendini. Üzerine bir çaresizlik hissi çöktü. "Ne demek istediğimi biliyorsun," dedi bıkkınlıkla. "Fazla üzerine varıyorsun. Ona bu kadar yüklenme."

Edith sigarasını küllüğe koydu. "Grace hiç bu kadar mutlu olmamıştı. Artık arkadaşları, oyalanacağı şeyler var. Bunları idrak edemeyecek kadar meşgul olduğunu biliyorum fakat... son zamanlarda çok daha sosyal olduğunu fark etmişsindir elbette. Ve kahkaha atıyor. Hiç kahkaha atmazdı. Neredeyse hiç."

William ona sessiz bir hayretle baktı. "Buna inanıyorsun, değil mi?"

"Elbette inanıyorum," dedi Edith. "Ben onun annesiyim."

İnanıyordu da, Stoner bunu anlamıştı. Başını salladı.

"Bunu kendime itiraf etmeyi hiç istemedim," dedi bir nevi sükûnetle, "fakat sen benden gerçekten nefret ediyorsun, değil mi Edith?"

"Nasıl?" Edith'in sesindeki şaşkınlık samimiydi. "Ah Willy!" Belirgin ve kontrolsüz bir kahkaha attı. "Saçmalama. Tabii ki hayır. Sen benim kocamsın."

"Çocuğu kullanma." Sesinin titremesini engelleyemedi. "Artık bunu yapmak zorunda değilsin, bunu biliyorsun. Başka herhangi bir şeyi. Fakat eğer Grace'i kullanmaya devam edersen, ben..." Cümlesini bitirmedi.

"Sen, ne?" dedi Edith bir süre sonra. Usulca ve meydan okumadan konuşuyordu. "Tek yapabileceğin beni terk etmek ve bunu da asla yapmazsın. Bunu ikimiz de biliyoruz."

William başını salladı doğrulamak için. "Sanırım haklısın." Körlemesine ayağa kalktı ve çalışma odasına gitti. Dolaptan

paltosunu ve masasının yanından çantasını aldı. Oturma odasından geçerken Edith tekrar konuştu:

"Willy, Grace'e zarar vermem. Bunu bilmelisin. Onu seviyorum. O benim bir tanecik kızım."

Bunun doğru olduğunu biliyordu; Edith onu gerçekten seviyordu. Bilginin doğruluğu karşısında az daha çığlık atıyordu. Başını salladı ve dışarı çıktı.

O akşam eve geldiğinde, Edith'in gün boyunca oralı bir işçinin yardımıyla çalışma odasındaki tüm eşyalarını dışarı çıkarttığını gördü. Masası ve kanepesi oturma odasının bir köşesine tıkıştırılmış, karmakarışık kıyafetleri, kâğıtları ve kitaplarının hepsi üzerlerine atılmıştı.

Edith artık daha fazla evde olduğu için, tekrar resim ve heykele başlamaya karar vermişti (ona öyle söyledi); ve William'ın kuzeyden ışık alan çalışma odası, ona evdeki gerçekten uygun yegâne aydınlatmayı sağlayacaktı. Onun taşınmaktan gocunmayacağını biliyordu; evin arkasındaki camlı verandayı kullanabilirdi; eski çalışma odasına göre oturma odasına daha uzaktı, çalışırken daha fazla sessizlik bulacaktı.

Fakat camlı veranda o kadar küçüktü ki kitaplarına çekidüzen veremedi ve çalışma odasında olduğu gibi masasını ve kanepesini koyacak yer yoktu, bu yüzden ikisini de bodruma kaldırdı. Kışın verandayı ısıtmak zordu ve yazın güneşin verandayı çevreleyen camlara vuracağını, bu yüzden içeride oturmanın neredeyse imkânsız olacağını biliyordu. Yine de orada birkaç ay çalıştı. Küçük bir masa edindi ve onu çalışma masası olarak kullandı; geceleri ince ahşap dış cephe kaplamalarından içeri sızan soğuğu bir parça kırmak için portatif bir elektrik sobası satın aldı. Geceleri oturma odasındaki kanepede bir battaniyeye sarınıp uyuyordu.

Rahatsız olmakla birlikte nispeten huzurlu geçen birkaç aydan sonra, akşamüstleri üniversiteden eve döndüğünde, artık

onun çalışma odası olan odaya gelişigüzel atılmış ufak tefek ev eşyaları bulmaya başladı: bozuk lambalar, kilimler, küçük dolaplar ve kutular dolusu biblo.

"Bodrum çok rutubetli," dedi Edith, "orada mahvolurlar. Bunları bir süre burada tutmama aldırmazsın, değil mi?"

Bir bahar öğleden sonrası eve sert bir sağanak altında döndüğünde cam levhalardan birini bir şekilde kırılmış buldu, yağmur kitaplarından birkaçına zarar vermiş, notlarının pek çoğunu okunmaz hale getirmişti; birkaç hafta sonra içeriye girdiğinde Grace ve birkaç arkadaşının odada oynamasına izin verildiğini ve başka notlarının ve yeni kitabının taslağının ilk sayfalarının yırtılıp tahrip edildiğini öğrendi. "Sadece birkaç dakika girmelerine izin verdim," dedi Edith. "Oyun oynayacak bir yerleri olmalı. Fakat hiç düşünmedim. Grace'le konuşmalısın. Çalışmanın senin için ne kadar önemli olduğunu ona söylemiştim."

Bunun üstüne vazgeçti. Kitaplarının mümkün olduğunca çoğunu, üç genç okutmanla paylaştığı üniversitedeki ofisine taşıdı; ondan sonra daha önce evde geçirdiği zamanın çoğunu üniversitede geçirdi, eve ancak kızının bir anlık küçük bir bakışına ya da onunla iki çift laf etmeye duyduğu özlem uzak kalmayı onun için imkânsız hale getirdiğinde erken dönüyordu.

Fakat ofisinde kitaplarından ancak birkaçı için yer vardı ve taslak üzerine çalışması sıklıkla bölünüyordu, çünkü gerekli metinler yanında olmuyordu; dahası ofis arkadaşlarından birinin –hevesli bir genç adam– öğrenci toplantılarını akşama koymak gibi bir huyu vardı ve odanın bir ucundan öteki ucuna sürdürülen fısır fısır, yorucu sohbetler aklını karıştırdığı için dikkatini vermekte zorlanıyordu. Kitabına ilgisini kaybetti; çalışması ağırlaştı ve durma noktasına geldi. Nihayet geceleri ofise gitmenin bir kaçamak, bir liman, bir bahane haline geldiğini fark etti. Okudu ve araştırdı, en

nihayetinde biraz huzur bulmaya geldi, biraz da haz almaya ve hatta dur durak bilmeden öğrenmekten aldığı o eski hazzın hayaletini bulmaya geldi.

Edith Grace'i takip etmeyi ve onunla saplantı halinde ilgilenmeyi bırakmıştı, çocuk zaman zaman gülümsemeye, hatta onunla rahat konuşmaya başlıyordu. Bu sayede yaşama ve hatta ara sıra mutlu olma imkânı buldu.

IX

Archer Sloane'un ölümünden sonra İngilizce Bölümü'nün Gordon Finch'in üstlendiği geçici bölüm başkanlığı, sonunda bölümün bütün üyeleri derslerin bir şekilde programlandığı ve işlendiği, kadroya yeni atamaların yapıldığı, bölümle ilgili önemsiz ayrıntıların her nasılsa halledildiği ve bir yılın bir şekilde diğerini takip ettiği gündelik kargaşaya giderek alışana kadar, her yıl yenilendi. Finch'i, aslında ofiste bulunmasa da fiilen yürüttüğü bir görev olan Fen Edebiyat Bölümü dekanlığına getirmek mümkün olur olmaz, kalıcı bir bölüm başkanının atanacağı genel anlamda anlaşılmıştı; artık nadiren koridorlarda dolaşırken görülse de, Josiah Claremont hiç ölmeyecekmiş gibi duruyordu.

Bölüm üyeleri bildiklerini okudular, bir önceki yıl verdikleri dersleri verdiler ve ders aralarında birbirlerinin ofislerini ziyaret ettiler. Resmi olarak, sadece her dönem başında Gordon Finch formalite gereği bir bölüm toplantısı yaptığında ve Yüksek Lisans Okulu'nun dekanı çalışmalarını sonlandırmak üzere olan lisansüstü öğrencilerine sözlü sınav ve tez sınavlarına girmelerini isteyen kısa notlar gönderdiğinde bir araya geldiler.

Bu tür sınavlar Stoner'ın giderek daha çok zamanını aldı. Şaşkınlık içinde bir hoca olarak mütevazı bir popülaritenin keyfini çıkarmaya başlamıştı; Latin Geleneği ve Rönesans Edebiyatı üzerine verdiği lisansüstü seminerine katılmak isteyen öğrencileri geri çevirmek zorunda kaldı, lisans araştırma dersleri her zaman doluydu. Birkaç lisansüstü öğrencisi tez danışmanı olmasını istediler ve birkaçı da tez komitelerinde olmasını rica ettiler.

1930 yılının sonbaharında seminer dersi neredeyse kayıttan önce dolmuştu; pek çok öğrenci önceki yılın sonunda ya da yazın Stoner'la ayarlamalar yapmışlardı. Dönem başladıktan ve seminer gerçekleştikten bir hafta sonra, bir öğrenci Stoner'ın ofisine geldi ve derse kabul edilmek istedi.

Stoner önünde seminer öğrencilerinin bir listesiyle çalışma masasındaydı; öğrenciler için seminer ödevlerine karar vermeye çalışıyordu ve çoğunu yeni tanıdığı için özellikle zor bir işti bu. Bir eylül öğleden sonrasıydı ve masasının yanındaki pencere açıktı; devasa binanın ön cephesi gölgede kaldığı için önündeki yeşil çayırlık, yeşilliği karartan ve kampüsün üzerine ve dışına doğru belli belirsiz sürünerek ilerleyen yarı dairesel kubbesi ve düzensiz çatı hattıyla binanın asıl şeklini gösteriyordu. Soğuk bir esinti sonbaharın soğuk hoş kokusunu getirerek pencereden içeri süzüldü.

Kapı vuruldu; Stoner açık duran kapıya döndü ve "Girin," dedi.

Biri ayağını sürüyerek koridorun karanlığından odanın ışığına girdi. Gözlerini uykulu uykulu kırpıştırarak loşluğa bakan Stoner, koridorlarda fark ettiği fakat tanımadığı bir öğrenciyi ayırt etti. Genç adamın sol kolu yanında kaskatı sarkıyordu ve yürürken sol bacağı sürükleniyordu. Yüzü solgun ve yuvarlaktı, kemik çerçeveli gözlüğü yuvarlaktı ve siyah cılız saçları tam yandan ayrılmış ve yuvarlak kafasına yapıştırılmıştı.

"Dr. Stoner?" diye sordu; sesi tizdi, kesik kesik ve tane tane konuşuyordu.

"Evet," dedi Stoner. "Oturmaz mısınız?"

Genç adam eğilerek Stoner'ın masasının yanında duran dik ahşap sandalyeye oturdu; bacağı düz bir çizgi halinde uzatıldı ve sürekli yarı kapalı bir yumruk şeklinde bükülü sol eli bacağının üzerine kondu. Gülümsedi, başıyla selam verdi ve garip bir kendini küçümser edayla, "Beni tanımıyor olabilirsiniz, efendim; ben Charles Walker. Doktora programının ikinci yılındayım; Dr. Lomax'ın asistanıyım," dedi.

"Evet, Bay Walker," dedi Stoner. "Sizin için ne yapabilirim?"

"Şey, sizden bir iyilik istemek için buradayım, efendim." Walker tekrar gülümsedi. "Seminerinizin dolu olduğunu biliyorum fakat katılmayı çok istiyorum." Duraksadı ve "Dr. Lomax sizinle konuşmamı önerdi," dedi üzerine basarak.

"Anlıyorum," dedi Stoner. "Uzmanlığınız nedir, Bay Walker?"

"Romantik şairler," dedi Walker. "Dr. Lomax tez danışmanım olacak."

Stoner onaylar biçimde başını salladı. "Derslerde ne kadar ilerlediniz?"

"İki yıl içinde bitirmeyi umuyorum," dedi Walker.

"Peki, bu işi kolaylaştırır," dedi Stoner. "Her yıl seminer veriyorum. Şu anda o kadar dolu ki artık neredeyse seminer olmaktan çıktı ve bir kişi daha neredeyse bu işi bitirir. Eğer bu dersi gerçekten istiyorsanız neden gelecek yıla kadar bekleyemiyorsunuz?"

Walker'ın gözleri Stoner'dan uzaklaştı. "Şey, açıkçası," dedi ve tekrar gülümsedi, "bir yanlış anlamaya kurban gittim. Hepsi benim hatam, tabii ki. Her doktora öğrencisinin diplomasını almak için en az dört lisansüstü seminer almaya mecbur olduğunu fark etmedim ve geçen yıl hiç ders almadım.

Bildiğiniz gibi her dönem birden fazla ders almanıza izin vermiyorlar. Dolayısıyla eğer iki yıl içinde mezun olacaksam, bu dönem bir tane almak zorundayım."

Stoner iç geçirdi. "Anlıyorum. O zaman Latin geleneğinin etkisi konusuna öyle özel bir ilginiz yok?"

"Ah, aslında var efendim. Aslında var. Tezimde çok yardımı olacak."

"Bay Walker, bunun daha çok bir ihtisas dersi olduğunu bilmelisiniz ve özel bir ilgisi olmayan kimseye bu derse girmeyi önermiyorum."

"Evet, efendim," dedi Walker. "Özel bir ilgim olduğuna sizi temin ederim."

Stoner onaylar biçimde başını salladı. "Latinceniz nasıl?" Walker başını salladı. "Ah, iyi efendim. Latince sınavına henüz girmedim fakat çok iyi okuyorum."

"Fransızcanız ya da Almancanız var mı?"

"Ah, evet efendim. Aynı şekilde, sınavlara henüz girmedim; hepsini aynı anda, bu yılın sonunda veririm, diye düşündüm. Fakat iki dilde de iyi okuyorum." Walker duraksadı, sonra ekledi: "Dr. Lomax seminer çalışmasını kesinlikle yapabileceğimi düşündüğünü söyledi."

Stoner iç geçirdi. "Pekâlâ," dedi. "Okumaların çoğu Latince olacak, Fransızca ve Almanca az, gerçi bu ikisi olmadan da idare edebilirsiniz. Size bir okuma listesi vereceğim ve seminer konunuzla ilgili gelecek çarşamba öğleden sonra konuşacağız."

Walker Stoner'a coşkuyla teşekkür etti ve zorlukla sandalyesinden kalktı. "Hemen okumalara başlayacağım," dedi. "Beni dersinize aldığınıza pişman olmayacağınızdan eminim efendim."

Stoner ona belli belirsiz bir şaşkınlıkla baktı. "Hiç şüphe etmedim Bay Walker," dedi kuru bir şekilde. "Çarşamba görüşürüz."

Seminer Jesse binasının güney kanadında, bodrum katındaki küçük bir odada yapılıyordu. Beton duvarlardan rutubetli fakat nahoş olmayan bir koku yayılıyor, çıplak beton zeminde içi boş fısıltılar halinde ayak sürüme sesleri duyuluyordu. Odanın ortasında tekli bir lamba tavandan sarkıyor ve aşağıya doğru ışık veriyor, böylelikle odanın ortasındaki tablalı sandalyelerde oturanlar bir ışık huzmesinin altında duruyorlardı; buna karşılık duvarlar dümdüz boyasız beton tavandan gelen ışığı emiyormuş gibi soluk gri ve köşeler neredeyse siyahtı.

Seminerin o ikinci çarşambası William Stoner odaya birkaç dakika geç girdi; öğrencilerle konuştu ve karatahtanın bulunduğu duvarın ortasını işgal eden küçük meşe kaplama masasının üzerindeki kitaplarını ve kâğıtlarını düzenlemeye başladı. Odaya dağılmış küçük gruba göz attı. Bazılarını tanıyordu; erkeklerden ikisi danışmanlığını yaptığı doktora adaylarıydı; diğer dördü bölümün, onunla lisans çalışmaları yapmış yüksek lisans öğrencileriydi; kalan öğrencilerden üçü modern dilde yüksek lisans adayları, biri tezini skolastik düşünce üzerine yapan bir felsefe öğrencisi, biri araştırma izni sırasında yüksek lisans derecesi almaya çalışan orta yaşın sonlarında lise öğretmeni bir kadın ve sonuncusu, Doğu'daki bir üniversitede ders yükünü bitirdikten sonra başladığı tezini tamamlarken iki yıllık bir iş bulan, bölümün yeni okutmanı, koyu renk saçlı genç bir kadındı. Kadın, Stoner'a semineri dinleyip dinleyemeyeceğini sormuş, Stoner da kabul etmişti. Charles Walker grubun içinde yoktu. Stoner kâğıtlarını karıştırarak birkaç dakika daha bekledi; sonra boğazını temizledi ve derse başladı.

"İlk toplantımızda bu seminerin kapsamını tartıştık ve Ortaçağ Latin geleneğiyle ilgili çalışmamızı yedi özgür sanatın ilk üçüyle sınırlamamız gerektiğine karar verdik. Bunlar gramer, retorik ve diyalektiktir." Durdu ve kendisine ve söylediğine

odaklanmış çekingen, meraklı ve maskemsi yüzleri izledi.

"Böyle bir sınırlama bazılarınıza aptalca katı görünebilir; fakat bu üçünün on altıncı yüzyıla uzanan yolunu sadece yüzeysel olarak takip etsek bile, bizi meşgul etmeye yetecek kadarını bulacağımızdan hiç şüphem yok. Bu retorik, gramer ve diyalektik sanatlarının Geç Ortaçağ ve Erken Rönesans insanı için, bizim bugün tarihsel imgelem alıştırması yapmadan ancak belli belirsiz sezebileceğimiz bir şey ifade ettiğini anlamamız önemli. Böyle bir bilim insanı için, gramer bilimi mesela, sadece konuşmanın bölümlerinin mekanik bir tertibi değildir. Geç Helenistik çağdan Ortaçağ'a kadar, gramer çalışmaları ve uygulamaları sadece Platon ve Aristo'nun bahsettiği 'edebiyat yeteneği'ni değil, aynı zamanda –ve bu çok önemli hale geldi– teknik uygunlukları açısından bir şiir çalışmasını, hem biçim hem de içerik açısından retorikten ayırt edilebilebilecek kadar şiir tefsirini ve üslup inceliğini de içeriyordu."

Anlattığı konuya ısındığını hissediyordu, birkaç öğrencisinin öne doğru eğildiğinin ve not almayı bıraktığının farkındaydı. Devam etti: "Dahası, eğer bize şimdi yirminci yüzyılda bu üç bilimden hangisi daha önemli diye sorulsa, diyalektiği ya da retoriği seçeriz, grameri seçmemiz çok düşük bir ihtimaldir. Oysa Romalı Ortaçağ bilim insanı –ve şairi– neredeyse kesinlikle grameri en önemli olarak addederdi. Hatırlamamız gereken..."

Büyük bir gürültü sözünü böldü. Kapı açılmıştı ve Charles Walker odaya girdi; kapıyı kapatırken sakat kolunun altında taşıdığı kitaplar kayıp yere düştü. Beceriksizce eğildi, sakat bacağı arkasında uzandı, yavaşça kitaplarını ve kâğıtlarını topladı. Sonra doğruldu ve çıplak betona sürten ayağı, odada ıslık gibi yankılanan gürültülü ve kulak tırmalayıcı bir hışırtı sesi çıkararak ilerledi. Ön sırada bir yer bulup oturdu.

Walker yerleşip kâğıtlarını ve kitaplarını sandalyesinin etrafında düzene koyduktan sonra, Stoner devam etti: "Hatırla-

mamız gereken, Ortaçağ'da gramer anlayışının Geç Helenistik ya Roma dönemlerinden bile daha genel olduğudur. Sadece doğru konuşma bilimini ve tefsir sanatını değil, aynı zamanda analoji, etimoloji, sunum metotları, kuruluş, kuralsız konuşma koşulu ve bu koşulun istisnaları gibi modern kavramları ve hatta metaforik dil ve konuşma biçimlerini de içeriyordu."

Saydığı gramer kategorilerini ayrıntılandırarak devam ederken, Stoner'ın gözleri sınıfta gezindi; Walker'ın girişi sırasında öğrencilerin ilgisini kaybettiğini fark etti ve onları bir kez daha kendi dünyalarından çıkmaya ikna edebilmesinin zaman alacağını biliyordu. Bakışı tekrar tekrar merakla, birkaç dakika harıl harıl not aldıktan sonra bir şaşkınlık ifadesiyle kaşları çatık, Stoner'a bakarken yavaş yavaş kalemini defterinin üzerine bırakan Walker'a kaydı. Nihayet Walker'ın eli havaya kalktı; Stoner başladığı cümleyi bitirdi ve başıyla ona söz verdi.

"Efendim," dedi Walker, "bağışlayın ama anlamıyorum. Şiirle..." –duraksadı ve ağzının sözcüğün etrafında yuvarlanmasına izin verdi– "*gramerin* ne alakası var? Özünde demek istiyorum. *Gerçek* şiirle."

Stoner nazikçe, "Siz içeri girmeden önce açıkladığım gibi, Bay Walker, gramer terimi hem Roma hem de Ortaçağ retorikçileri için bugün olduğundan çok daha kapsamlıydı. Onlara göre, şu anlama geliyordu..." Dersinin ilk bölümlerini tekrar etmek üzere olduğunu fark ederek durdu; öğrencilerin huzursuzlukla kıpırdandıklarını hissetti. "Sanırım ders ilerleyip Orta ve Geç Rönesans şairlerinin ve oyun yazarlarının bile Latin retorikçilere ne kadar borçlu olduğunu gördükçe bu ilişki sizin için daha açık bir hale gelecek."

"Hepsi mi, efendim?" Walker gülümsedi ve sandalyesinin arkasına yaslandı. "Shakespeare'in çok az Latince ve daha da az Yunanca bildiğini söyleyen Samuel Johnson değil miydi?"

Bastırılmış kahkahalar odayı karıştırınca Stoner üzerine bir merhamet duygusunun çöreklendiğini hissetti. "Ben Jonson

demek istiyorsunuz, tabii ki."

Walker gözlüğünü çıkardı ve elinde olmadan gözlerini kırpıştırırken onu temizledi. "Tabii ki," dedi Walker. "Dil sürçmesi."

Walker birkaç kez sözünü kestiyse de Stoner dersini ciddi bir sorun yaşamadan bitirmeyi başardı ve ilk raporlar için ödevleri verebildi. Semineri neredeyse yarım saat erken bitirdi ve Walker'ın yüzünde hiç bozulmayan bir sırıtışla ayağını sürüyerek kendisine doğru geldiğini görünce aceleyle sınıftan çıktı. Bodrum kattan yukarı çıkan ahşap merdiveni patır patır, ikinci kata uzanan pürüzsüz mermer merdivenleri ikişer ikişer tırmandı; tuhaf bir şekilde Walker'ın inatla ayağını sürüyerek arkasından geldiği, kendi katında onu yakalamaya çalıştığı hissine kapıldı. Derhal bir utanç ve suçluluk dalgasına yakalandı.

Üçüncü katta doğrudan Lomax'ın ofisine gitti. Lomax bir öğrencisiyle görüşme yapıyordu. Stoner kapıdan başını uzattı ve "Holly, bitirdiğinizde seni bir dakika görebilir miyim?" dedi.

Lomax arkadaşça el salladı. "İçeri gir. Tam bitiriyorduk."

Stoner içeri girdi ve Lomax ve öğrencisi son sözlerini söylerken kitaplıktaki sıra sıra kitabı incelermiş gibi yaptı. Öğrenci odadan çıktığında, Stoner ondan boşalan sandalyeye oturdu. Lomax ona merakla bakıyordu.

"Bir öğrenci hakkında," dedi Stoner. "Charles Walker. Bana kendisini senin gönderdiğini söyledi."

Lomax parmak uçlarını birbirine yapıştırdı ve başını evet anlamında sallarken parmaklarına baktı. "Evet. Sanıyorum şu seminerinden –neydi?– Latin geleneği konulu seminerinden faydalanabileceğini ben söyledim."

"Bana onun hakkında ne söyleyebilirsin?"

Lomax gözlerini ellerinden ayırdı ve tavana dikti, alt dudağı düşünceli bir şekilde öne doğru uzadı. "İyi bir öğrenci. Üstün nitelikli bir öğrenci diyebilirim. Tezini Shelley ve

Helenistik İdeal üzerine yapıyor. Parlak olacağa benziyor, oldukça parlak. Bazılarının..." sözcük üzerinde hassasiyetle durdu, "*kusursuz* dediği cinsten değil ama çok yaratıcı. Sormanın özel bir nedeni var mıydı?"

"Evet," dedi Stoner. "Bugün seminerde oldukça aptalca davrandı. Buna özel bir mana yüklemeli miyim, diye düşünüyordum."

Lomax'ın az önceki yumuşaklığından eser kalmamış, daha tanıdık gelen alaycı maskesi üzerine yerleşmişti. "Ah evet," dedi dondurucu bir gülümsemeyle. "Gençlerin kabalığı ve aptallığı. Walker anlayabileceğin nedenlerden ötürü tuhaf biçimde bir hayli utangaç ve dolayısıyla zaman zaman savunmacı ve haddinden fazla iddialı. Hepimizin olduğu gibi kendine göre sorunları var; fakat akademik ve eleştirel kabiliyetleri, umarım ki az çok anlaşılabilir ruhsal bozukluklarının ışığında yargılanmaz." Dosdoğru Stoner'a baktı ve neşe saçan bir düşmanlıkla, "Fark etmiş olabileceğin gibi kendisi sakat," dedi.

"O yüzden olabilir," dedi Stoner düşünceli bir şekilde. İç geçirdi ve sandayeden kalktı. "Zannediyorum endişelenmem için gerçekten fazla erken. Sadece sana danışmak istedim."

Aniden Lomax'ın sesi gerildi ve bastırılmış öfkeden neredeyse titriyordu: "Üstün nitelikli bir öğrenci olduğunu göreceksin. Sana garanti ediyorum, *mükemmel* bir öğrenci olduğunu göreceksin."

Stoner şaşkın bir halde kaşlarını çatarak bir an ona baktı. Sonra başını salladı ve odadan çıktı.

Seminer haftada bir yapılıyordu. İlk birkaç toplantıda Walker öyle şaşılacak kadar isabetsiz soru ve yorumlarla dersi böldü ki Stoner onları karşılamak için ne yapacağını bilemedi. Çok geçmeden Walker'ın soru ve açıklamaları bizzat öğrenciler tarafından kahkahalarla karşılanır oldu ya da açıkça

dikkate alınmadı; birkaç hafta sonra hiç konuşmadı ama seminer etrafında hareketlenirken neredeyse katı bir dargınlık ve öfkeli bir bütünlük havası içinde oturdu. Stoner Walker'ın öfkesinde ve kırgınlığında bu kadar çıplak bir şey olmasa, eğlenceli olacağını düşündü.

Fakat, Walker'a rağmen başarılı bir seminerdi, Stoner'ın şimdiye kadar verdiği en iyi derslerden biriydi. Neredeyse ilk dersten beri konunun içerimleri öğrencilerin ilgisini çekmişti; hepsi, insan ele alınan konunun çok daha geniş bir konunun merkezinde yattığını anladığında ve konuyla ilgili bir araştırmanın nereye götürebileceğini bilmediğini güçlü bir şekilde hissettiğinde gelen keşif duygusuna sahiptiler. Seminer kendi kendine örgütlendi ve öğrenciler kendilerini o kadar verdiler ki Stoner da onlar kadar durup dinlenmeden araştırma yaparak onlardan biri haline geldi. Dinleyici bile –tezini bitirirken Columbia'da kalan genç okutman– bir seminer konusu hakkında rapor hazırlayıp hazırlayamayacağını sordu; diğerlerine faydalı olabilecek bir şeye rastladığını düşünüyordu. Adı Katherine Driscoll'du ve yirmili yaşlarının sonlarındaydı, dersten sonra rapor hakkında kendisiyle konuşana ve bitirdiğinde tezini okumak isteyip istemeyeceğini sorana kadar Stoner onu gerçekten fark etmemişti. Ona raporu memnuniyetle karşılayacağını ve tezini okumaktan mutluluk duyacağını söyledi.

Seminer raporları dönemin ikinci yarısına, Noel tatilinden sonraya tarihlendirildi. Walker'ın "Helenizm ve Ortaçağ Latin Geleneği" üzerine raporu dönem başında bekleniyordu, fakat o Stoner'a üniversite kütüphanesinde mevcut olmadığı için ihtiyaç duyduğu kitapları temin etmekte zorlandığını söyleyerek raporu erteleyip durdu.

Bayan Driscoll'un, dinleyici olarak raporunu, kredili öğrencilerin raporlarından sonra vereceği anlaşılmıştı; fakat Stoner'ın seminer raporlarının teslimi için verdiği son gün, dönem bitmeden iki hafta önce, Walker yine kendisine bir

hafta daha verilmesi için yalvardı; hasta olmuştu, gözleri ona rahatsızlık veriyordu ve kütüphaneler arası ödünç verilen elzem bir kitap geri gelmemişti. Böylece Bayan Driscoll çalışmasını Walker'ın çekilmesiyle boşalan günde verdi.

Araştırması "Donatus ve Rönesans Trajedisi" başlığını taşıyordu. Odağı Shakespeare'in, Ortaçağ gramer kurallarının ve kılavuzlarının kullanılmasında ısrar eden bir gelenek olan Donatyen geleneğini kullanması üzerineydi. Driscoll'un sunuma başlamasından birkaç dakika sonra Stoner araştırmanın iyi olduğunu anladı ve uzun zamandır hissetmediği bir heyecanla dinledi. Sunumu bittikten ve sınıf üzerinde tartıştıktan sonra öteki öğrenciler odadan çıkarken onu birkaç dakikalığına tuttu.

"Bayan Driscoll, söylemek istediğim sadece..." Duraksadı ve bir an üzerine bir beceriksizlik ve utanç dalgası çöktü. Bayan Driscoll iri koyu renk gözleriyle merak içinde Stoner'a bakıyordu; sımsıkı taranmış ve küçük bir topuz halinde arkada toplanmış saçlarının oluşturduğu keskin siyah çerçevenin içinde yüzü oldukça beyazdı. Stoner devam etti: "Söylemek istediğim, sunumunuz konuyla alakalı bildiğim en iyi tartışmaydı ve paylaşmaya gönüllü olduğunuz için minnettarım."

Bayan Driscoll cevap vermedi. İfadesi değişmemişti fakat Stoner bir an onun kızdığını düşündü; çünkü gözlerinin ardında yabanıl bir şey parıldıyordu. Sonra kıpkırmızı oldu ve başını öne eğdi, kızdığı için mi kabul ettiği için mi, Stoner anlayamadı ve hızla yanından uzaklaştı. Stoner, şaşkın ve huzursuz, beceriksizliğiyle onu rencide etmiş olabileceğinden endişeli, ağır ağır odadan çıktı.

Walker'ı, elinden geldiğince nazik, eğer dersten geçmek istiyorsa çalışmasını gelecek çarşamba teslim etmesi gerektiğine dair uyarmıştı; kısmen beklediği gibi, Walker uyarıya soğukkanlı ve saygılı bir biçimde sinirlendi, gecikmesine neden olan çeşitli durum ve zorlukları tekrarladı ve Stoner'ı

endişelenmesi için hiçbir neden olmadığına, çalışmasının neredeyse bitmiş olduğuna temin etti.

O son çarşamba günü, Stoner, öğrenci kulübünden atılmamak için ikinci sınıf araştırma dersinden C alacağından emin olmak isteyen çaresiz bir lisans öğrencisi yüzünden ofisinde dakikalarca oyalandı. Aşağıya aceleyle koşturdu ve bodrum kattaki seminer odasına girdiğinde neredeyse nefes nefeseydi; Charles Walker'ı küçük öğrenci grubuna sıkıntılı ve amirane bakarak kendi masasında otururken buldu. Kişisel bir fanteziyle iştigal ettiği ortadaydı. Stoner'a döndü ve ona sanki taşkın bir birinci sınıf öğrencisini kontrol altına almaya çalışan bir profesörmüş gibi kibirle baktı. Sonra ifadesi çözüldü ve "Az daha siz olmadan başlıyorduk," dedi –son anda duraksadı, dudaklarına bir gülümseme yerleştirdi, başını salladı ve Stoner'ın şaka yapıldığını anlaması için, ekledi– "efendim."

Stoner bir an ona baktı, sonra sınıfa döndü. "Üzgünüm, geciktim. Bildiğiniz gibi Bay Walker bugün 'Helenizm ve Ortaçağ Latin Geleneği' başlıklı sunumunu yapacak," dedi ve ilk sırada kendine bir yer buldu, Katherine Driscoll'un yanında.

Charles Walker önündeki masada duran kâğıt tomarıyla bir süre oyalandı ve soğuk ifadenin tekrar yüzüne yerleşmesine fırsat verdi. Sağ elinin işaretparmağını notlarının üzerinde tıkırdattı ve sanki bir şey bekliyormuş gibi odanın Stoner ve Katherine Driscoll'dan uzak köşesine baktı. Sonra masanın üstündeki kâğıt tomarına ara sıra göz atarak sunumuna başladı:

"Edebiyatın gizemiyle ve onun tarif edilemeyen gücüyle karşılaştığımızda bunların kaynağını keşfetmemiz icap eder. Ancak, nihayetinde, bu neye yarar? Edebiyat eseri önümüze derinliklerine inemediğimiz engin bir örtü fırlatır. Ve biz onun karşısında, etkisine karşı koyamayan adanmışlardan başka bir şey değiliz. O örtüyü kaldırmaya kim cüret edebilir, keşfedilmezi keşfetmek, ulaşılmaza ulaşmak için? En güçlümüz bile ebedi gizemin önünde, güçsüzlerin en çelimsizinden başka, zil

şıngırtısından ve teneke tıngırtısından başka nedir?"

Sesi yükselip alçalıyordu, parmakları yakarır gibi yukarı kıvrılmış sağ eli kalktı ve vücudu sözcüklerinin ritmiyle sarsıldı; gözleri, zikir yapıyormuş gibi bir parça yukarı devrildi. Söylediği ve yaptığı şey garip bir şekilde tanıdık geliyordu. Aniden Stoner onun ne olduğunu anladı. Hollis Lomax'tı bu; ya da daha ziyade onun kaba bir karikatürü, karikatüristin haberi olmadan vücuda gelmişti, küçümseme ya da nefret değil, saygı ve sevgi sembolü olarak.

Walker'ın sesi sohbet seviyesine indi ve sakin ve dengeli bir tonla odanın arka duvarına konuştu: "Yakın zamanda akademik çevrenin anlayışına göre çok mükemmel kabul edilmesi gereken bir sunum dinledik. Şimdi gelecek yorumlar kişisel algılanmaması gereken yorumlardır. Bir konuyu açıklamak isterim. Bu çalışmada, Shakespeare'in sanatının gizemi ve artan lirizminin açıklaması olduğu iddia edilen bir hikâye duyduk. Peki, ben size bunun," –sanki onlara saplayacakmış gibi işaretparmağını seyircilerine doğru savurdu– "size bunun doğru olmadığını söylüyorum." Sandalyesinin arkasına yaslandı ve masanın üzerindeki kâğıtlara göz attı. "Bizden bir Donatus'un, –millattan sonra dördüncü yüzyıla ait Romalı meçhul bir gramerci– böyle bir adamın, bu kadar kuralcı bir insanın, sanat tarihinin gelmiş geçmiş en büyük dehalarından birinin eserlerine şekil verecek kadar güçlü olduğuna inanmamız bekleniyor. Böyle bir teoriden, ilk bakışta şüphelenmemeli miyiz? *Şüphelenmememiz* mi gerekiyor?"

Stoner'ın içinde, sunumun başında taşıdığı karmakarışık hisleri bastıran yalın ve kör bir öfke yükseldi. Anlık tepkisi ilerleyen maskaralığı kısa kesmek için ayağa kalkmak oldu; eğer Walker'ı hemen durdurmazsa konuşmak istediği sürece devam etmesine izin vermesi gerekeceğini biliyordu. Katherine Driscoll'un yüzünü görebilmek için başını hafifçe yana çevirdi, nazik ve yansız bir ilgi okunan yüzü sakin ve ifadesizdi;

koyu renk gözleri sıkıntıya benzer bir kayıtsızlıkla Walker'a bakıyordu. Stoner gizlice ona bir süre baktı; kendini onun ne hissettiğini ve kendisinden ne yapmasını istediğini düşünürken buldu. Nihayet bakışını ondan uzaklaştırdığında, kararın verildiğini fark etti. Kesmek için fazla beklemişti ve Walker söylemesi gereken şeyleri aceleyle anlatıyordu.

"...Rönesans edebiyatı denen bu anıtsal yapı, bu yapı muazzam on dokuzuncu yüzyıl şiir sanatının temel taşıdır. Eleştiriden ayrı olarak bilimin sıkıcı rotasına özgü ispat meselesi de ne yazık ki noksandır. Shakespeare'in bu meçhul Romalı gramerciyi okuduğuna dair hangi *kanıt* sunuluyor? Hatırlamalıyız ki Ben Jonson," –kısa bir an tereddüt etti– "Ben Jonson'un kendisi, Shakespeare'in arkadaşı ve çağdaşı, çok az Latince bildiğini ve Yunancasının daha da geri olduğunu söyledi. Ve kesinlikle Shakespeare'i neredeyse taparcasına idolleştiren Jonson, büyük arkadaşında herhangi bir eksiklik bulmadı. Aksine, benim yaptığım gibi o da Shakespeare'in yükselen lirizminin sabahlara kadar çalışmaya değil, doğal ve kurala ve dünyevi kanuna üstün bir dehaya dayandırılabileceğini göstermek istedi. Daha az başarılı şairlerden farklı olarak Shakespeare görülmeden kızarmak ve hoş kokusunu çöl havasında ziyan etmek için doğmadı; bütün şairlerin beslenmeye gittiği o gizemli kaynağı andıran ölümsüz şairin önemsiz bir gramerin ket vuran kurallarına ne ihtiyacı vardı? Okumuş olsa bile Donatus onun için ne ifade edecekti? Deha, eşsiz ve başına buyruk, bize açıklandığı gibi böyle bir 'geleneğin' desteğine ihtiyaç duymaz, adı ister Latin olsun ister Donatyen. Deha, yüce ve özgür..."

Öfkesine alıştıktan sonra, Stoner gönülsüz ve sapkın bir hayranlıkla sarmalanırken buldu kendini. Ne kadar abartılı ve özensiz olsa da, adamın belagat ve uydurma gücü korkulacak derecede etkileyiciydi; ve ne kadar grotesk olursa olsun, varlığı gerçekti. Gözlerinde soğuk, çıkarcı ve tetikte bir şey vardı,

gereksiz yere pervasız bir şey ve aynı zamanda aşırı ihtiyatlı. Stoner, başa çıkmak için hiçbir hazırlığının olmadığı çok büyük ve cüretkâr bir blöfle karşı karşıya olduğunu fark etti.

Walker'ın tamamen doğaçlama bir performans yaptığı, sınıftaki en dikkatsiz öğrenci için bile açıktı. Stoner, sınıfın karşısında masaya oturup soğuk, buyurgan tarzıyla öğrencilere bakıncaya kadar söyleyecek çok belirgin bir fikri olduğundan şüpheliydi. Önündeki masanın üzerinde duran kâğıt tomarının sadece bir kâğıt tomarı olduğu anlaşıldı; hararetlendikçe onlara yalandan bile bakmadı ve konuşmanın sonuna doğru, heyecan ve telaştan onları kendinden uzağa itti.

Bir saate yakın konuştu. Sonuna doğru, seminerdeki diğer öğrenciler, neredeyse bir tehlikeyle karşı karşıyaymışlar, bir kaçış yolu düşünüyorlarmış gibi endişeyle birbirlerine bakıyorlardı; hem Stoner'a hem de sakin bir şekilde yanında oturan genç kadına bakmaktan özellikle kaçınıyorlardı. Walker, birden, sanki huzursuzluğu sezmiş gibi konuşmasını sona erdirdi, arkasına yaslandı ve muzafferane gülümsedi.

Walker konuşmasını sonlandırdığı an Stoner ayağa kalktı ve dersi bitirdi; o sırada farkına varmasa da bunu Walker'la ilgili duyduğu belli belirsiz bir kaygıdan yapmıştı; böylelikle hiçbiri söylediği şeyleri tartışma fırsatı bulamayacaktı. Sonra, Stoner Walker'ın başında beklediği masaya gitti ve birkaç dakika kalmasını istedi. Walker sanki aklı başka bir yerdeymiş gibi dalgın dalgın başını salladı. Bunun üzerine Stoner döndü ve odadan koridora çıkan tek tük öğrencileri izledi. Katherine Driscoll'un dışarı çıktığını, koridorda tek başına yürüdüğünü gördü. Ona seslendi ve durunca yanına gitti ve önünde durdu. Onunla konuşurken yine geçen hafta ona sunumuyla ilgili iltifat ederken üstüne çöken tedirginliği hissetti.

"Bayan Driscoll, ben... ben, üzgünüm. Gerçekten çok insafsızcaydı. Kendimi bir şekilde sorumlu hissediyorum. Belki durdurmalıydım."

Bayan Driscoll hâlâ cevap vermemişti, yüzü ifadesizdi; odada Walker'a baktığı gibi baktı ona da.

"Her neyse," diye devam etti Stoner, daha da tedirgin, "size saldırdığı için üzgünüm."

O zaman Driscoll gülümsedi. Gözlerinde başlayan ve dudaklarını yüzü aydınlık, gizli ve samimi bir sevinçle kaplanıncaya kadar geren, ağır bir gülümsemeydi. Stoner, bu ani ve istemdışı yakınlıktan neredeyse geri çekildi.

"Ah, bana değildi," dedi, bastırılmış kahkahanın neden olduğu küçük bir titremenin kısık sesine verdiği tınıyla. "Bana hiç değildi. Saldırdığı sizdiniz. Benimle alakası bile yoktu."

Stoner, taşıdığını bilmediği bir pişmanlık ve endişe yükünün üstünden kalktığını hissetti; rahatlama adeta fizikselдi, kuş gibi hafif ve biraz sersemlemiş hissediyordu. Kahkaha attı.

"Elbette," dedi. "Elbette bu doğru."

Yüzündeki gülümseme kendiliğinden gevşedi ve Driscoll bir süre daha ciddiyetle Stoner'a baktı. Sonra başını aşağı yukarı salladı, ona arkasını döndü ve koridordan aşağı süratle yürüdü. Vücudu ince ve dimdikti, kendini dikkat çekmeden taşıyordu. Stoner, Driscoll gözden kaybolduktan sonra birkaç dakika daha koridora bakmaya devam etti. Sonra iç geçirdi ve Walker'ın beklediği odaya geri döndü.

Walker masadan kalkmamıştı. Gözünü Stoner'a dikti ve gülümsedi, yüzünde yalakalık ve kibrin tuhaf bir karışımı vardı. Stoner birkaç dakika önce kalktığı sandalyeye oturdu ve merakla Walker'a baktı.

"Evet, efendim?" dedi Walker.

"Bir açıklamanız var mı?" diye sordu Stoner sakince.

Walker'ın yuvarlak suratını kırgın bir şaşkınlık ifadesi ele geçirdi. "Ne demek istiyorsunuz efendim?"

"Bay Walker, lütfen," dedi Stoner bıkkınlıkla. "Uzun bir gündü ve ikimiz de yorgunuz. Bu öğleden sonraki performansınızla ilgili bir açıklamanız var mı ?"

"Kuşkusuz efendim niyetim gücendirmek değildi." Gözlüğünü çıkardı ve hızlı hızlı temizledi; yüzündeki çıplak kırılganlık Stoner'ı yine etkilemişti. "Kişisel algılanmaması gereken görüşlerimi söyledim. Eğer rencide olunmuşsa, genç hanıma açıklamaktan mutluluk..."

"Bay Walker," dedi Stoner. "Konunun bu olmadığını biliyorsunuz."

"Genç hanım size şikâyette mi bulundu?" diye sordu Walker. Gözlüğünü takarken parmakları titriyordu. Gözlük gözündeyken öfkeyle kaşlarını çatmayı başarmıştı. "Gerçekten, efendim, duyguları incinmiş bir öğrencinin şikâyetleri..."

"Bay Walker!" Stoner sesinin bir parça kontrolden çıktığını duydu. Derin bir nefes aldı. "Bu olayın genç hanımla ya da benimle ya da sizin performansınız hariç herhangi bir şeyle alakası yok. Ve hâlâ yapacağınız açıklamayı bekliyorum."

"O zaman korkarım ki hiçbir şey anlamadım, efendim. Eğer..."

"Eğer, ne Bay Walker?"

"Eğer bu basit bir anlaşmazlık meselesi değilse," dedi Walker. "Fikirlerimin sizinkilerle uyuşmadığının farkındayım, fakat hep tartışmanın sağlıklı bir şey olduğunu düşünmüşümdür. Sizin yeterince olgun..."

"Bu meseleden yan çizmenize izin vermeyeceğim," dedi Stoner. Sesi soğuk ve dengeliydi. "Şimdi. Size verilen seminer konusu neydi?"

"Kızgınsınız," dedi Walker.

"Evet, kızgınım. Size verilen seminer konusu neydi?"

Walker aşırı resmi ve kibar oluverdi. "Konum Helenizm ve Ortaçağ Latin Geleneği'ydi efendim."

"Peki o ödevi ne zaman bitirdiniz, Bay Walker?"

"İki gün önce. Size söylediğim gibi, birkaç hafta önce neredeyse bitmişti, fakat kütüphaneden ödünç almam gereken bir kitap bu zamana kadar..."

"Bay Walker, madem ödeviniz iki hafta önce *neredeyse* bitmişti, nasıl oldu da onu bütünüyle Bayan Driscoll'un daha geçen hafta sunulan raporuna dayandırabildiniz?"

"Son anda birkaç değişiklik yaptım efendim." Sesi istihzayla sertleşmişti. "Buna müsaade edildiğini zannediyordum. Ayrıca metinden zaman zaman uzaklaştım. Diğer öğrencilerin de aynısını yaptığını fark ettim ve bu ayrıcalığın bana da tanınacağını düşündüm."

Stoner histeriye yakın bir gülme dürtüsüne var gücüyle direndi. "Bay Walker, Bayan Driscoll'un ödevine saldırınızın Ortaçağ Latin geleneğinde Helenizm'in varlığını sürdürmesiyle ne alakası olduğunu bana açıklar mısınız?"

"Konuma dolaylı yoldan yaklaştım efendim," dedi Walker. "Kavramlarımızı geliştirirken belirli bir serbestliğe izin verildiğini düşündüm."

Stoner bir an sessiz kaldı. Sonra bıkkınlıkla, "Bay Walker, bir yüksek lisans öğrencisini dersten bırakmak zorunda kalmak hoşuma gitmez. Özellikle de sadece çizmeyi aşan birini," dedi.

"Efendim!.." dedi Walker, kızgın.

"Fakat siz bunu yapmamayı benim için imkânsız hale getiriyorsunuz. Şimdi, bana sadece birkaç seçenek varmış gibi geliyor. Size bu dersten yetersizlik verebilirim, önümüzdeki üç hafta içinde verilen konu üzerine tatmin edici bir çalışma yapmanız şartıyla."

"Fakat efendim," dedi Walker. "Ben çalışmamı zaten yaptım. Eğer başka bir tane yapmayı kabul edersem, şunu kabul etmiş olurum... şunu..."

"Pekâlâ," dedi Stoner. "O zaman bu öğleden sonra... dışına çıktığınız taslağı bana verirseniz, bir şeyler kurtarılabilir mi, bakarım."

"Efendim!" diye haykırdı Walker. "Hemen şu anda benden çıkmasına izin vermekte tereddütlüyüm. Taslak daha *çok* kabataslak."

Acımasız ve huzursuz bir utançla devam etti Stoner: "Sorun değil. Bilmek istediğimi bulabilirim."

Walker kurnazca ona baktı. "Söyleyin efendim, başka birinden taslağını size vermesini istediniz mi?"

"İstemedim," dedi Stoner.

"O zaman," dedi Walker muzafferane, adeta mutlulukla, "prensip olarak taslağını size vermeyi ayrıca reddetmeliyim. Eğer başka herkesin de teslim etmesini şart koşmazsanız."

Stoner bir süre kımıldamadan ona baktı. "Pekâlâ, Bay Walker. Kararınızı verdiniz. Bu kadar."

"Bundan ne anlamalıyım efendim? Bu dersten ne beklemeliyim?" dedi Walker.

Stoner kısaca güldü. "Bay Walker, beni hayrete düşürüyorsunuz. Elbette ki F alacaksınız."

Walker yuvarlak yüzünü asmaya çalıştı. Sabırla acı çekmiş bir kurban gibi, "Anlıyorum. Pekâlâ, efendim. İnsan inançları yüzünden acı çekmeye hazırlıklı olmalı," dedi.

"Ve tembelliği, yalancılığı ve cehaleti yüzünden," dedi Stoner. "Bay Walker, bunu söylemek neredeyse lüzumsuz ama buradaki pozisyonunuzu yeniden gözden geçirmenizi şiddetle tavsiye ederim. Lisansüstü bir programda yeriniz olup olmadığına ilişkin ciddi şüphelerim var."

İlk defa Walker'ın tepkisi içten gözüküyordu; öfkesi ona asalete yakın bir hava veriyordu. "Bay Stoner, çok ileri gidiyorsunuz! Bunu kastediyor olamazsınız."

"Kesinlikle bunu kastediyorum," dedi Stoner.

Walker bir an için sessiz kaldı; Stoner'a düşünceli düşünceli baktı. Sonra, "Bana vereceğiniz notu kabul etmeye hazırdım. Ama bunu kabul edemeyeceğimi bilmelisiniz. Benim yeterliliğimi sorguluyorsunuz!" dedi.

"Evet, Bay Walker," dedi Stoner bıkkınlıkla. Sandalyesinden kalktı. "Şimdi, izninizle..." diyerek kapıya yöneldi.

Fakat ismini haykıran ses onu durdurdu. Döndü. Walker'ın

yüzü kıpkırmızıydı; cildi o kadar kabarmıştı ki, kalın gözlüğünün ardındaki gözleri küçük noktalara benziyordu. "Bay Stoner!" diye tekrar bağırdı. "Bu iş burada bitmedi. İnanın bana, bu iş burada bitmedi."

Stoner, donuk ve kayıtsız, ona baktı. Karışık duygularla başını salladı, arkasını döndü ve koridora çıktı. Ağırlaşmış ayakları çıplak beton zeminde sürükleniyordu. Sinirleri alınmıştı, kendini çok yaşlı ve yorgun hissediyordu.

X

Ve bu iş burada bitmemişti.

Dönemin bittiği cuma gününü takip eden pazartesi notları teslim etti. Ders vermenin en sevmediği kısmıydı bu ve hep olabildiğince çabuk yapıp kurtulamaya bakardı. Walker'a F notunu verdi ve bu konu hakkında daha fazla düşünmedi. İki dönem arasındaki haftanın çoğunu, baharda son sunumu yapılacak olan iki tezin ilk taslaklarını okuyarak geçirdi. Tezler acemice yazılmışlardı ve dikkatle incelenmeleri gerekiyordu. Walker olayı bu arada aklından çıkmıştı.

Fakat ikinci dönem başladıktan iki hafta sonra ona tekrar hatırlatıldı. Bir sabah posta kutusunda Gordon Finch'ten müsait olduğu zaman sohbet etmeye ofisine uğramasını isteyen bir not buldu.

Gordon Finch ve William Stoner arasındaki arkadaşlık, bu kadar uzun süredir devam eden bütün ilişkilerin geldiği noktaya ulaşmıştı; gündelik, derin ve o kadar ölçülü bir biçimde samimiydi ki adeta kişisellikten uzaktı. Caroline Finch formalite icabı arada sırada Edith'i arayıp çağırıyor olsa da, ikisi sosyal ortamlarda nadiren görüşüyorlardı. Konuştukları zaman

gençlik yıllarını hatırlarlardı ve ikisi de birbirinin başka bir zamandaki halini aklından geçirirdi.

Orta yaşın başlarındaki Finch, kilosunu zindelikle kontrol altında tutmaya gayret eden birinin yumuşak dik duruşuna sahipti; yüzü iriydi ve henüz kırışmamıştı ama gıdığı sarkmaya başlamıştı ve ensesinde etler kat kat toplanıyordu. Çok seyrek olan saçlarını kelliği hemen göze çapmayacak şekilde taramaya başlamıştı.

Öğleden sonra Stoner ofisine uğradı, aileleri hakkında gelişigüzel sohbet ettiler; Finch Stoner'ınki normal bir evlilikmiş gibi davranma âdetini sürdürdü, Stoner da her zamanki gibi Gordon ve Caroline'in küçüğü bile anaokuluna giden iki çocuğun anne babası olduklarına inanamadığını dile getirdi.

Gündelik samimiyetlerine ilişkin iradedışı jestlerini yaptıktan sonra, Finch dikkati dağılmış gibi penceresinden dışarı baktı ve "Peki, seninle konuşmak istediğim neydi? Ah, evet. Yüksek Lisans Okulu'nun dekanı... arkadaş olduğumuz için, sana bahsetmem gerektiğini düşünmüş. Önemli bir şey değil," dedi. Ajandasındaki bir nota baktı. "Geçen dönem senin derslerinden birinde sakata geldiğini düşünen kızgın bir yüksek lisans öğrencisi sadece," dedi.

"Walker," dedi Stoner. "Charles Walker."

Finch başıyla doğruladı. "O işte. Hikâyesi ne?"

Stoner omzunu silkti. "Söyleyebileceklerim şunlar: Verilen okumaların hiçbirini yapmadı... Latin Geleneği üzerine verdiğim seminerdi. Hazırlamadığı halde seminer raporu varmış gibi yapmaya çalıştı ve kendisine başka bir rapor hazırlaması ya da kâğıdının bir kopyasını vermesi için fırsat tanıdığımda, kabul etmedi. Onu bırakmaktan başka şansım yoktu."

Finch tekrar başıyla doğruladı. "Bunun gibi bir şey olduğunu tahmin etmiştim. Tanrı biliyor ya, böyle şeylerle zamanımı harcamasınlar isterdim; fakat soruşturulması gerekiyor, her şeyden çok senin korunman için."

"Herhangi... özel bir zorluk var mı burada?" diye sordu Stoner.

"Hayır, hayır," dedi Finch. "Katiyen. Sadece bir şikâyet. Bu işlerin nasıl yürüdüğünü bilirsin. Doğrusunu istersen, Walker yüksek lisans öğrencisi olarak burada aldığı ilk dersten C aldı; eğer isteseydik, hemen şimdi programdan atılabilirdi. Ancak gelecek ayki sözlü yeterlilik sınavlarına girmesine izin vermeye ve bunun vaziyeti göstermesine karar verdik sanırım. Seni bu yüzden rahatsız etmek zorunda kaldığım için üzgünüm."

Başka şeyler hakkında birkaç dakika daha konuştular. Sonra, Stoner tam çıkmak üzereyken, Finch onu gelişigüzel durdurdu:

"Ah, sana söylemek istediğim bir şey daha var. Başkan ve yönetim kurulu nihayet Claremont konusunda bir şey yapılması gerektiğine karar verdiler. Dolayısıyla, zannediyorum gelecek yıldan itibaren Fen Edebiyat Fakültesi dekanı olacağım... resmi olarak."

"Sevindim, Gordon," dedi Stoner. "Zamanı gelmişti."

"Bu demek oluyor ki bölüme yeni bir bölüm başkanı bulmamız gerekiyor. Bu konuda bir fikrin var mı?"

"Hayır," dedi Stoner, "gerçekten hiç düşünmedim."

"Ya bölüm dışına çıkıp yeni birini getirebiliriz ya da mevcut kişilerden birini bölüm başkanı yapabiliriz. Anlamaya çalıştığım şey, eğer bölümden birini *seçersek*... Şey, *senin* bu pozisyonda gözün var mı?"

Stoner bir an için düşündü. "Bunu düşünmemiştim, fakat... hayır. Hayır, isteyeceğimi sanmıyorum."

Finch'in rahatladığı o kadar aşikârdı ki Stoner gülümsedi. "İyi. İsteyeceğini düşünmemiştim. Bu iş bir sürü saçma sapan şey demek. Eğlence ve sosyalleşme ve..." Bakışlarını Stoner'dan çevirdi. "Bu tür bir şeye girmeyeceğini biliyorum, fakat ihtiyar Sloane öldüğüne, Huggings ve adı neydi, Cooper,

geçen yıl emekliye ayrıldığına göre, bölümün en kıdemli üyesi sensin. Ama eğer bu işte gözün yoksa, o zaman..."

"Hayır," dedi Stoner kesin olarak. "Muhtemelen berbat bir bölüm başkanı olurdum. Bu görevi ne bekliyordum ne de istiyorum."

"İyi," dedi Finch. "İyi. Bu, işleri büyük oranda kolaylaştırıyor."

Birbirlerine hoşça kal dediler ve Stoner bu konuşmayı unutup gitti.

Charles Walker'ın ilk sözlü yeterlilik sınavları mart ortasına tarihlendirilmişti; Stoner'ı bir bakıma şaşırtan, Finch'ten Walker'ı değerlendirecek komitedeki üç kişiden biri olduğunu bildiren bir not alması oldu. Finch'e Walker'ı dersten bıraktığını, Walker'ın bunu kişisel aldığını hatırlattı ve bu görevden alınmasını istedi.

"Yönetmelikler," diye cevap verdi Finch iç geçirerek. "Nasıl olduğunu bilirsin. Komite, adayın danışmanı, yüksek lisans seminerini aldığı bir profesör ve uzmanlık alanı dışından birisinden oluşur. Lomax onun danışmanı, sen de kendisinden yüksek lisans semineri aldığı tek insansın, uzmanlık alanı dışından üye olarak da yeni adamı, Jim Holland'ı seçtim. Yüksek Lisans Okulu'nun dekanı Rutherford ve ben görev icabı bulunacağız. Olabildiğince acısız geçmesine çalışacağım."

Fakat acısız olması imkânsız bir çileydi. Stoner mümkün olduğunca az soru sormak istiyorduysa da sözlü yeterliliği düzenleyen kurallar esnek değildi; diğer profesörler usulen katılıyorlardı, ama her profesörün adaya istediği soruları sormak için kırk beş dakikası vardı.

Sınavın konduğu öğleden sonra Stoner, Jesse binasının üçüncü katındaki seminer odasına kasten geç geldi. Walker, uzun, iyice cilalanmış bir masanın en ucunda oturuyordu; çoktan orada hazır bulunan dört komite üyesi –Finch, Lomax, yeni

gelen adam Holland ve Henry Rutherford– onun oturduğu tarafa yakın masaya dağılmışlardı. Stoner kapıdan içeri sessizce girdi ve masanın Walker'ın tam karşısındaki ucunda bir sandalyeye yerleşti. Finch ve Holland başlarıyla ona selam verdiler; Lomax sandalyeye yığılmış, uzun beyaz parmaklarını masanın ayna gibi yüzeyinde hafifçe tıklatarak dosdoğru karşıya bakıyordu. Walker masaya göz gezdirdi, soğuk bir kibir içinde başı dik ve mağrurdu.

Rutherford boğazını temizledi. "Ah, Bay..." –önünde duran bir kâğıttan kontrol etti– "Bay Stoner." Rutherford yuvarlak omuzlu, ince yapılı, saçları ağarmış bir adamdı; gözlerinin ve kaşlarının dış kenarları aşağı doğru sarkık olduğu için yüzünde hep biraz çaresiz bir ifade vardı. Stoner'ı yıllardır tanımasına rağmen, adını hep unuturdu. Boğazını tekrar temizledi. "Biz de tam başlamak üzereydik."

Stoner başını onaylar biçimde salladı, kollarını masaya dayadı, parmaklarını kenetledi ve Rutherford'ın sesi sözlü sınavın resmi açılış konuşmasını homurdanırken onları dikkatle seyretti.

Bay Walker (Rutherford'un sesi sabit, tonlamasız bir mırıltıya dönüşmüştü) Missouri Üniversitesi İngilizce Bölümü'nün doktora programına devam etme yeteneğini belirlemek üzere sınavdan geçiriliyordu. Bütün doktora adaylarının geçtiği bir sınavdı bu ve sadece adayın genel yeterliliğine hükmetmek değil, aynı zamanda onun gelecekteki çalışmalarını verimli bir şekilde yönlendirebilmek için, güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek amacıyla da düzenlenmişti. Üç sonuç muhtemeldi: geçti, şartlı geçti ve kaldı. Rutherford bu ihtimallerin koşullarını tanımladı ve kafasını kaldırmadan sınav komitesi üyelerinin ve adayın, usulen takdimini yaptı. Sonra önündeki kâğıdı kendinden uzaklaştırdı ve etrafındakilere umutsuzca baktı.

"Âdet olan," dedi usulca, "adayın tez danışmanının soru

sormaya başlamasıdır. Bay..." –kâğıda göz attı– "Bay Lomax, sanırım, Bay Walker'ın danışmanı. Dolayısıyla..."

Lomax'ın başı sanki şekerleme yaparken aniden uyandırılmış gibi hızla geriye gitti. Dudaklarında hafif bir gülümsemeyle gözlerini kırpıştırarak masanın etrafına bir göz attı; fakat gözleri cin gibi ve tetikteydi.

"Bay Walker, Shelley ve Helenistik İdeal üzerine bir tez planlıyorsunuz; konunuzu şimdiden enine boyuna düşünmüş olmanız muhtemel değil fakat bize arkaplandan, konuyu seçme nedeninizden ve bunun gibi şeylerden bahsederek başlayabilir misiniz?"

Walker başıyla onayladı ve seri bir şekilde konuşmaya başladı. "Shelley'nin az çok Platoncu bir ideal uğruna, 'Entelektüel Güzelliğe Övgü'de bu idealin olgun kullanımı yoluyla, *Zincirleri Çözülmüş Prometheus*'da önceki dönem ateistliğinin, radikalliğinin, Hıristiyanlığının ve bilimsel belirlenimciliğinin kapsamlı bir sentezi olarak ve nihayet *Hellas* gibi bir geç dönem eserinde o idealin bozulmasının sebebi olarak Godwinyen belirlenimciliğini ilk reddinin izini sürmek niyetindeyim. Benim görüşüme göre bu, üç nedenden ötürü önemli bir konu: İlk olarak, Shelley'nin zekâsının niteliğini gösteriyor ve bu yolla bize onun şiirinin daha iyi anlaşılmasının yolunu açıyor. İkinci olarak, on dokuzuncu yüzyılın başındaki başlıca felsefi ve edebi çatışmaları gösteriyor ve dolayısıyla Romantik şiir kavrayışımızı ve değerlendirmemizi geliştiriyor. Ve üçüncüsü, bizim kendi zamanımızla, Shelley ve çağdaşlarının yüz yüze geldiği aynı çatışmaların çoğuyla karşılaştığımız bir zaman, özel bir ilintisi olabilecek bir konu."

Stoner dinledi ve dinledikçe hayreti büyüdü. Bu adamın kendi seminerini alan, tanıdığını sandığı adamla aynı insan olduğuna inanamıyordu. Walker'ın sunumu açık, dobra ve zekiceydi; kimi zaman neredeyse dâhiyaneydi. Lomax haklıydı; eğer

vaat ettiği gibi çıkarsa, parlak bir tez olacaktı. İçten ve heyecan verici bir umut doğdu içinde ve Stoner dikkatle öne doğru eğildi.

Walker tez konusu hakkında on dakika kadar konuştu ve sonra birden sustu. Lomax çabucak bir başka soru sordu ve Walker bir kerede cevap verdi. Gordon Finch, Stoner'la göz göze geldi ve biraz sorgular gibi bir bakış attı; Stoner, kendi hatasının farkında, gülümsedi belli belirsiz ve hafifçe omuz silkti.

Walker tekrar sustuğunda, Jim Holland konuştu hemen. Hafif fırlak mavi gözleri olan, hararetli ve solgun, ince bir genç adamdı; zoraki bir baskı karşısında hep titrermiş gibi gelen bir sesle, kasıtlı bir yavaşlıkla konuştu. "Bay Walker, biraz önce Godwin'in belirlenimciliğinden bahsettiniz. Bununla John Locke'un fenomenizmi arasında bir bağ kurabilir misiniz merak ediyorum?" Stoner, Holland'ın on sekizinci yüzyılcı olduğunu hatırladı.

Anlık bir sessizlik oldu. Walker Holland'a döndü, yuvarlak gözlüğünü çıkardı ve temizledi; gözlerini kırpıştırdı ve gelişigüzel baktı. Gözlüğünü taktı ve tekrar gözlerini kırpıştırdı. "Soruyu tekrar eder misiniz lütfen?"

Holland konuşmaya başlamıştı ki Lomax sözünü kesti. "Jim," dedi dostane, "soruyu bir parça genişletmeme izin verir misin?" Holland cevap veremeden, hemen Walker'a döndü. "Bay Walker, Profesör Holland'ın sorusunun anıştırmalarından hareketle, yani Godwin'in Locke'un bilginin duyusal doğası teorisini kabul etmesi, *tabula rasa* ve bunun gibi bir sürü şey ve Godwin'in Locke'la beraber o muhakeme ve bilginin tutkunun arazlarıyla çarpıtılabilir olduğuna ve cehaletin kaçınılmazlığının eğitimle düzeltilebileceğine inanması, bütün bu anıştırmaları göz önünde bulundurarak, 'Adonais'in son dörtlüklerinde ifade edilen Shelley'nin bilgi düsturu, özellikle de güzellik düsturu üzerine fikrinizi söyler misiniz?"

Holland kaşlarını yukarı kaldırarak sandalyesinin arkasına

yaslandı. Walker başıyla onayladı ve hızlıca, "Shelley'nin arkadaşı ve akranı John Keats'e övgüsü olan 'Adonais'in giriş dörtlükleri Anne'ye, Saatler'e, Urania'ya ve benzerlerine göndermeleriyle ve tekrarlanan yakarma cümleleriyle alışılageldiği üzere klasikse de, esas klasik an, aslında, ebedi Güzellik Düsturu'na görkemli bir övgü olan son dörtlüklere kadar ortaya çıkmaz. Eğer bir an için dikkatimizi şu ünlü dörtlüğe verebilirsek:

Hayat, renkli camdan bir kubbe gibi
Lekeler sonsuzluğun beyaz nurunu
*Ta ki Ölüm onu paramparça edinceye kadar.**

"Bu mısralardaki örtülü sembolizm biz mısraları kendi bağlamlarında değerlendirene kadar açık değildir. 'O kalır,' diye yazar Shelley birkaç mısra önce, 'çoğu değişir ve göçer.' Ve Keats'in şu aynı derecede ünlü mısralarını hatırlarız:

Güzellik doğruluktur, doğruluk ise Güzellik – hepsi bu
Yeryüzünde bildiğin ve bilmen gereken her şey.

"Düstur, o zaman, Güzelliktir; fakat güzellik ayrıca bilgidir. Ve öyle bir kavram ki kökleri..."

Walker'ın sesi, akıcı ve kendinden emin, devam etti; hızlı hareket eden ağzından çıkan kelimeler... sanki Stoner konuşmaya başlamıştı ve içinde yeşeren ümit doğduğu gibi ansızın öldü. Bir an için neredeyse fiziksel olarak hasta hissetti. Başını eğip masaya baktı ve kollarının arasından iyi cilalanmış ceviz tablada yüzünün yansımasını gördü. Aksi karanlıktı, hatlarını seçemiyordu; bir sertlikten gerçekdışı parıldayarak onunla buluşmaya gelen bir hayalet görmüş gibiydi.

* *Cogito*, Yapı Kredi Yayınları, Sayı, 44-45, Kış 2006.

Lomax sorularını bitirdi ve Holland başladı. Stoner ustalıklı bir performans olduğunu kabul ediyordu; Lomax, yüksek cazibe ve iyi mizahla, dikkat çekmeden hepsinin üstesinden gelmişti. Bazen, Holland bir soru sorduğunda, Lomax babacan bir şaşkınlık numarası yaptı ve açıklık getirmesini istedi. Diğer zamanlarda, kendi coşkusu için özür dileyip Holland'ın sorularından birinin arkasına kendi yorumlarını ekleyerek tartışmanın içine çektiği Walker, gerçek bir katılımcı gibi görünüyordu. Soru cümlelerini hep özür dileyerek, esas maksadı açıklamanın içinde kaybolacak şekilde baştan kurdu. Konuşmanın çoğunu kendisi yapsa da Walker'ı dikkatle işlenmiş teorik argümanlar gibi gözüken şeye dahil etti. Ve nihayet, hâlâ özürler dileyerek, Holland'ın sorusunu kendi sorusuyla bölüp Walker'ı gitmesini istediği yere yönlendirdi.

Bu süre boyunca Stoner konuşmadı. Etrafında dönen konuşmayı dinledi; Finch'in ağır bir maskeye dönüşmüş yüzünü seyretti; başını onaylar biçimde sallayarak gözleri kapalı oturan Rutherford'a ve Walker'ın saygılı kibri ve Lomax'ın ateşli canlılığı karşısında Holland'ın şaşkınlığına baktı. Yapmak zorunda olduğunu bildiği şeyi yapmak için ve geçen her dakika daha da büyüyen bir korku, öfke ve kederle bekliyordu. Onlara bakarken hiçbiriyle göz göze gelmediğine memnundu.

Nihayet Holland'ın soru sorma süresi sona erdi. Stoner'ın hissettiği korkuya bir şekilde katılırmış gibi, saatine baktı ve başını salladı Finch. Konuşmadı.

Stoner derin bir nefes aldı. Yüzünün masanın ayna gibi cilalı yüzeyindeki hayaletine bakarak "Bay Walker, size İngiliz Edebiyatı'yla ilgili birkaç soru soracağım. Bunlar basit sorular olacak ve ayrıntılı yanıtlar gerektirmeyecek. İlk dönemlerden başlayacağım ve zaman elverdiğince kronolojik olarak ilerleyeceğim. Bana Anglo-Sakson nazım kurallarını anlatarak başlar mısınız?" dedi.

"Peki efendim," dedi Walker. Suratı donuktu. "İlk olarak,

Anglo-Sakson şairler, Ortaçağlarda yaşamaları nedeniyle, İngiliz geleneğinin geç dönem şairleri gibi duyarlılığın avantajlarına sahip değildiler. Aslında, şiirlerinin ilkelcilikle tanımlandığını söylemeliyim. Bununla beraber, bu ilkelcilik içinde, bazıları görmese de, bir potansiyel var ki duygunun maharetiyle karakterize..."

"Bay Walker," dedi Stoner, "nazım kurallarını sordum. Bana onları söyleyebilir misiniz?"

"Tamam, efendim," dedi Walker, "oldukça kaba ve düzensiz. Nazım sanatı, yani."

"Konu hakkında söyleyebileceğiniz bu kadar mı?"

"Bay Walker," dedi Lomax aceleyle –biraz çıldırmış gibi diye düşündü Stoner– "bahsettiğiniz kabalık... bunu izah edebilir misiniz, mesela..."

"Hayır," dedi Stoner, hiç kimseye bakmadan kararlı bir şekilde. "Sorumun cevaplanmasını istiyorum. Anglo-Sakson şiir kalıbıyla ilgili söyleyebilecekleriniz bu kadar mı ?"

"Şey, efendim," dedi Walker; gülümsedi, gülümsemesi gergin bir kıkırdamaya dönüştü. "Açıkçası, Anglo-Sakson üzerine zorunlu dersimi henüz almadım ve yetkim olmadan bu konuları tartışmakta tereddüt ediyorum."

"Pekâlâ," dedi Stoner. "Anglo-Sakson edebiyatını geçelim. Rönesans tiyatro sanatının gelişiminde herhangi bir etkisi olan bir Ortaçağ oyununun adını söyleyebilir misiniz?"

Walker başını salladı. "Elbette bütün Ortaçağ oyunları Rönesans'ın yüksek başarısında kendilerine göre rol oynamışlardır. Olsa olsa birkaç yıl sonra, Ortaçağ'ın kurak toprağından Shakespeare'in dram sanatının çiçek vereceğini idrak etmek zor ve..."

"Bay Walker, basit sorular soruyorum. Basit cevaplarda ısrar etmem gerekiyor. Soruyu daha da basit hale getireyim: Üç Ortaçağ oyununun adını söyleyin."

"Erken mi yoksa geç dönem mi, efendim?" Gözlüğünü çıkarmıştı ve hiddet içinde siliyordu.

"*Herhangi* üçü, Bay Walker."

"Pek çok var," dedi Walker. "Sayması zor... *Everyman* var..."

"Başka aklınıza gelen var mı?"

"Hayır, efendim," dedi Walker. "Sizin sorduğunuz alanlarda zayıf olduğumu itiraf etmeliyim..."

"Başka isimler verebilir misiniz? Sadece isimler... Ortaçağlara ait edebiyat eserlerinden..."

Walker'ın elleri titriyordu. "Dediğim gibi efendim, bu konudaki zayıflığımı..."

"O zaman Rönesans'a geçelim. Bu döneme ilişkin en çok hangi türde kendinize güveniyorsunuz, Bay Walker?"

"Aaa..." –Walker tereddüt etti ve elinde olmadan yardım dilenircesine Lomax'a baktı– "şiir, efendim. Ya da... dram. Dram, belki."

"Dram, o zaman. İngilizce'de ilk kafiyesiz trajedi hangisidir, Bay Walker?"

"İlk mi?" Walker dudaklarını yaladı. "Konu hakkındaki araştırmalar farklı farklı, efendim. Cevap vermekte tereddüt..."

"Shakespeare öncesi önemli herhangi bir oyunun ismini söyleyebilir misiniz?"

"Kesinlikle, efendim," dedi Walker. "Marlowe var... güçlü repliği..."

"Marlowe'un birkaç oyununu söyleyin."

Walker gayretle kendini toparladı. "Elbette, ününü hak eden *Dr. Faust* var. Ve... ve... *Malfi Yahudisi.*"

"*Faustus ve Malta Yahudisi.* Başka sayabilir misiniz?"

"Açıkçası, efendim, bunlar geçen yıl tekrar okuma fırsatını bulabildiğim iki oyun. Bu yüzden saymamayı tercih..."

"Tamam. Bana *Malta Yahudisi*'yle ilgili bir şeyler anlatın."

"Bay Walker!" diye haykırdı Lomax. "Soruyu biraz genişletebilir miyim? İzin verirseniz..."

"Hayır!" dedi Stoner vahşice, Lomax'a bakmadan. "Kendi sorularıma yanıt istiyorum. Bay Walker?"

Walker çaresizce, "Marlowe'un güçlü repliğinde..." dedi.

"'Güçlü repliği' unutalım," dedi Stoner bıkkın. "Oyunda ne oluyor?"

"Şey," dedi Walker biraz kızgınlıkla, "Marlowe, on altıncı yüzyılda kendini belli eden Yahudi karşıtlığı meselesine saldırıyor. Sempati, bile diyebilirim, derin sempati..."

"Boş verin, Bay Walker. Şuna geçelim..."

Lomax, "Adayın soruyu cevaplamasına izin verin. En azından cevaplaması için zaman verin!" diye bağırdı.

"Pekâlâ," dedi Stoner nezaketle. "Cevabınıza devam etmek ister misiniz, Bay Walker?"

Walker bir an tereddüt etti. "Hayır, efendim," dedi.

Stoner bıkıp usanmadan soru sormaya devam etti. Walker ve Lomax'ı içine alan öfke ve kızgınlık, kendisini de içine alan bir tür acıma ve hastalıklı bir pişmanlığa dönüşmüştü. Bir süre sonra Stoner'a bedeninin dışına çıkmış gibi geldi ve konuştukça konuşan, kişiliksiz ve ölü bir sesi dinliyordu sanki.

Sonunda sesin, "Pekâlâ, Bay Walker. Sizin uzmanlık döneminiz on dokuzuncu yüzyıl. Daha önceki yüzyılların edebiyatı hakkında az şey biliyorsunuz gibi görünüyor; belki de Romantik şairler arasında kendinizi daha rahat hissedeceksiniz," dediğini duydu.

Walker'ın yüzüne bakmamaya çalışıyordu, fakat gözlerinin soğuk, donuk bir kinle dik dik kendisine bakan yuvarlak maskeyi görmek için ara sıra kalkmasına engel olamadı. Walker ters ters başını salladı.

"Lord Byron'ın önemli şiirlerine aşinasınız, değil mi?"

"Elbette," dedi Walker.

"O zaman 'İngiliz Ozanlar ve İskoç Eleştirmenler' üzerine yorum yapmak ilginizi çeker miydi?"

Walker bir an ona şüpheyle baktı. Sonra muzafferane gülümsedi. "Ah, efendim," dedi ve başını bütün gücüyle salladı. "Anlıyorum. *Şimdi* anlıyorum. Beni oyuna getirmeye çalışı-

yorsunuz. Elbette. 'İngiliz Ozanlar ve İskoç Eleştirmenler' Byron tarafından yazılmadı. John Keats'in, ilk şiirleri yayımlandıktan sonra, bir şair olarak ününe leke sürmeye kalkan gazetecilere ünlü cevabıydı. Çok iyi, efendim. Çok..."

"Pekâlâ, Bay Walker," dedi Stoner, yorgun. "Başka sorum yok."

Birkaç dakika boyunca grubu sessizlik sardı. Sonra Rutherford boğazını temizledi, masanın üzerinde önünde duran kâğıtları karıştırdı ve "Teşekkür ederiz, Bay Walker. Birkaç dakika dışarı çıkıp beklerseniz, komite sınavınızı görüşecek ve size kararı bildirecek," dedi.

Rutherford'un söylemesi gerekenleri söylemek için harcadığı birkaç dakikada Walker kendine yeniden çekidüzen vermişti. Ayağa kalktı ve sakat elini masanın üstüne koydu. Gruba adeta küçümser gibi gülümsedi. "Teşekkürler baylar," dedi. "Çok faydalı bir deneyim oldu." Odadan topallayarak çıktı ve kapıyı arkasından kapattı.

Rutherford iç geçirdi. "Peki, baylar, tartışılacak bir şey var mı?"

Odayı yine sessizlik kapladı.

Lomax, "Sınavda benim kısmımda oldukça iyi olduğunu düşünüyorum. Holland'ın kısmında da epey iyiydi. Sınavın son kısmının gidişatından bir parça hayal kırıklığına uğradığımı itiraf etmem gerek fakat oraya gelinceye kadar oldukça yorulduğunu sanıyorum. İyi bir öğrenci fakat baskı altındayken yapabileceklerini o kadar iyi gösteremiyor." Stoner'a boş, kederli bir gülücük attı. "Ve sen de bir parça üstüne gittin, Bill. Bunu kabul etmelisin. Geçmesi için oy veriyorum," dedi.

Rutherford, "Bay Holland?" dedi.

Holland, Lomax'tan Stoner'a doğru baktı; şaşkınlık içinde kaşlarını çattı ve gözlerini kırpıştırdı. "Fakat... şey... bana aşırı zayıf göründü. Nasıl ifade edeceğimi tam bilemiyorum." Rahatsızlıkla yutkundu. "Burada girdiğim ilk sözlü sınav bu.

Standartların ne olduğunu gerçekten bilmiyorum fakat... şey, aşırı zayıf göründü. Bir dakika düşünmeme izin verin."

Rutherford başıyla onayladı. "Bay... Stoner?"

"Kalsın," dedi Stoner. "Açık seçik ortada olan bir başarısızlık."

"Ah, hadi ama Bill!" diye bağırdı Lomax. "Çocuğa biraz fazla yükleniyorsun, öyle değil mi?"

"Hayır," dedi Stoner ölçülü bir şekilde, gözleri dosdoğru önüne bakıyordu. "Öyle yapmadığımı biliyorsun, Holly."

"Ne demek istiyorsun şimdi?" diye sordu Lomax; sesini yükselterek bir duygu uyandırmaya çalışıyor gibiydi. "Şimdi ne demek istiyorsun?"

"Bırak şimdi, Holly," dedi Stoner yorgun. "Adam yeterli değil. Buna hiç şüphe yok. Ona sorduklarım vasat bir üniversite öğrencisine sorulması gereken sorulardı; ve tek bir tanesine bile tatminkâr bir cevap veremedi. Ayrıca hem tembel hem de sahtekâr. Geçen dönem benim seminerimde..."

"Senin seminerin!" diye güldü Lomax ters ters. "Evet, duydum. Ayrıca, bu başka bir mesele. Soru, bugün nasıl olduğu. Açıkçası..." –gözleri kısıldı– "açıkçası bugün sen onunla uğraşana kadar oldukça iyiydi."

"Ona sorular sordum," dedi Stoner. "Hayal edebileceğim en kolay soruları. Ona her türlü fırsatı vermeye hazırlamıştım kendimi." Duraksadı ve dikkatli bir şekilde devam etti: "Sen onun tez danışmanısın ve ikinizin tez konusu üzerine konuşmuş olmanız doğal. Dolayısıyla teziyle ilgili ona soru sorduğunda iyiydi. Fakat onun dışına çıktığımızda..."

"Ne demek istiyorsun!" diye bağırdı Lomax. "İma etmeye çalıştığın benim... herhangi bir..."

"Benim fikrime göre adayın düzgün bir iş çıkaramaması dışında bir şey ima etmiyorum. Geçmesine rıza gösteremem."

"Bak," dedi Lomax. Sesi alçalmıştı ve gülümsemeye çalıştı. "İşiyle ilgili neden senden daha iyi bir kanaatim olduğunu

anlayabiliyorum. Benim birkaç dersime girdi ve... her neyse. Ödün vermeye hazırım. Fazlasıyla ağır olduğunu düşünsem de ona şartlı sınıf geçmeyi önermek istiyorum. Bu da birkaç dönem daha inceleme yapabileceği anlamına gelir, sonra da..."

"Şey," dedi Holland, bir parça rahatlamıştı, "doğrudan geçmesinden daha iyi geliyor. Adamı tanımıyorum fakat açıkça hazır olmadığı..."

"İyi," dedi Lomax, coşkuyla Holland'a gülümseyerek. "O zaman çözüldü. Biz..."

"Hayır," dedi Stoner. "Kalması yönünde oy kullanmam gerek."

"*Lanet* olsun!" diye bağırdı Lomax. "Ne yaptığının farkında mısın, Stoner? Çocuğa ne yaptığının farkında mısın?"

"Evet," dedi Stoner usulca, "ve onun için üzgünüm. Derecesini almasına engel oluyorum ve bir kolej ya da üniversitede ders vermesine engel oluyorum. Zaten yapmak istediğim de tam olarak bu. Onun bir hoca olması... felaket olur."

Lomax çok sakindi. "Son sözün bu mu?" diye sordu buz gibi.

"Evet," dedi Stoner.

Lomax başını salladı. "Seni uyarayım Profesör Stoner, meselenin burada kalmasına izin vermeye niyetim yok. Bugün burada bazı suçlamalarda bulundun... bazı suçlamalar ima ettin... önyargılı davrandın..."

"Baylar, lütfen," dedi Rutherford. Ağlayacakmış gibi bakıyordu. "Bakış açımızı koruyalım. Bildiğiniz gibi, adayın geçmesi için, oybirliği gerekiyor. Bu fikir ayrılığını çözmenin bir yolu yok mu?"

Kimse konuşmadı.

Rutherford iç geçirdi. "Pekâlâ, o zaman, başka çarem yok, adayın..."

"Bir dakika." Konuşan Gordon Finch'di; tüm sınav boyunca o kadar sessiz kalmıştı ki diğerleri neredeyse varlığını

unutmuştu. Şimdi sandalyesinde biraz doğrulmuştu ve yorgun, fakat kararlı bir sesle masaya konuştu: "Bölümün vekil bölüm başkanı olarak bir öneride bulunacağım. Uyulacağına güveniyorum. Kararı yarından sonraki güne ertelemeyi öneriyorum. Bu bize meselenin soğuması ve üzerinde konuşmak için zaman verecek."

"Üzerinde konuşulacak bir şey yok," dedi Lomax öfkeyle. "Eğer Stoner istiyorsa..."

"Ben tavsiyemi ilettim," dedi Finch usulca, "ve ona uyulacak. Dekan Rutherford, bu konu hakkındaki kararımızın adaya bildirilmesini öneriyorum."

Walker'ı konferans odasının bulunduğu koridorda gayet rahat otururken buldular. Sağ elinde laubali bir tavırla bir sigara tutuyor ve can sıkıntısı içinde tavana bakıyordu.

"Bay Walker," diye seslendi Lomax ve topallayarak ona doğru ilerledi.

Walker ayağa kalktı; boyu Lomax'tan on-on beş santim uzun olduğu için ona yukarıdan bakmak zorundaydı.

"Bay Walker, sınavınızla ilgili olarak komitenin bir anlaşmaya varamadığını size bildirmekle görevlendirildim; yarından sonraki gün bilgilendirileceksiniz. Fakat sizi temin ederim..." –sesi yükseldi– "sizi temin ederim endişe etmenizi gerektirecek bir şey yok. Hem de hiç."

Walker bir an birinden diğerine soğuk soğuk bakarak durdu. "Değerlendirmeniz için size tekrar teşekkür ederim, baylar." Stoner'la göz göze geldi ve dudaklarından titrek bir gülümseme geçti.

Gordon Finch hiçbiriyle konuşmadan telaşla uzaklaştı; Stoner, Rutherford ve Holland beraber koridordan aşağı yürüdüler; ciddiyetle Walker'la konuşan Lomax geride kaldı.

"Şey," dedi Stoner'la Holland'ın arasında yürüyen Rutherford, "tatsız bir iş bu. Nereden bakarsanız bakın, tatsız bir iş."

"Evet, öyle," dedi Stoner ve onlardan ayrıldı. Giriş katına

yaklaştıkça adımları hızlanarak mermer basamaklardan aşağı indi ve dışarı çıktı. Öğleden sonra havasının isli kokusunu ciğerlerine doldurdu ve sudan çıkan bir yüzücü gibi tekrar nefes aldı. Sonra ağır ağır evine doğru yürüdü.

Ertesi öğleden sonra erken bir saatte, daha öğle yemeğini yemeye fırsat bulamadan, Gordon Finch'in sekreterinden derhal ofise gelmesini isteyen bir çağrı aldı.

Stoner odaya girdiğinde Finch sabırsızlıkla bekliyordu. Ayağa kalktı ve Stoner'a masasının yanına çektiği sandalyeye oturmasını işaret etti.

"Walker işiyle mi alakalı bu?" diye sordu Stoner.

"Bir bakıma," diye cevapladı Finch. "Lomax bu olayı çözmeye çalışmak için benden bir toplantı rica etti. Tatsız olacak gibi. O buraya gelmeden seninle birkaç dakika yalnız konuşmak istedim." Tekrar oturdu ve dalgın dalgın Stoner'a bakarak birkaç dakika döner sandalyede öne arkaya sallandı. "Lomax iyi bir adam," dedi birdenbire.

"Öyle olduğunu biliyorum," dedi Stoner. "Bazı açılardan belki de bölümdeki en iyi adam."

Finch, sanki Stoner hiç konuşmamış gibi devam etti: "Sorunları var fakat çok sık ortaya çıkmıyor; çıktığında da genellikle baş etmesini biliyor. Bu işin şu an gündeme gelmesi talihsizlik; zamanlaması o kadar kötü ki. Bölümde bir çatlak şu anda..." Finch başını salladı.

"Gordon," dedi Stoner rahatsızlıkla, "umarım sen..."

Finch elini kaldırdı. "Bekle," dedi. "Sana bunu daha önce söylemiş olmayı isterdim. Fakat söylenmemesi gerekiyordu ve kesin olarak resmi değildi. Hâlâ gizli tutulması gerek, fakat... bölüm başkanlığı hakkında birkaç hafta önceki konuşmamızı hatırlıyor musun?"

Stoner başını onaylar biçimde salladı.

"İşte, o Lomax. Yeni başkan. Bitti, karar verildi. Öneri

yukarıdan geldi fakat benim de katıldığımı sana söylemeliyim." Kısa bir kahkaha attı. "Farklı bir şey yapabilecek bir konumda olduğumdan değil, ama olsaydım da desteklerdim... o zaman. Şimdi o kadar emin değilim."

"Anlıyorum," dedi Stoner, düşünceli. Birkaç dakika sonra devam etti: "Bana söylemediğine memnunum. Söyleseydin de bir şey fark edeceğini sanmıyorum, ama en azından sonuca gölge düşürmedi."

"Lanet olsun, Bill," dedi Finch. "Anlamalısın. Walker ya da Lomax ya da... umurumda değil, fakat sen eski arkadaşımsın. Bak. Bence bu konuda haklısın. Lanet olsun, haklı olduğunu biliyorum. Fakat gerçekçi olalım. Lomax bunu çok ciddiye alıyor ve vazgeçmeyecek. Ve eğer bu bir kavgaya dönüşürse, fena halde yakışıksız olur. Lomax kin tutabilir; bunu benim kadar sen de biliyorsun. Seni kovamaz fakat onun dışında her şeyi yapabilir. Ve ben bir noktaya kadar ona uymak zorunda kalırım." Tekrar acı acı güldü. "Kahretsin, büyük ölçüde ona uymak zorunda kalırım. Eğer bir dekan bölüm başkanının kararlarını bozmaya başlarsa onu başkanlıktan kovmak zorunda kalır. Şimdi, eğer Lomax çizgiyi aşarsa, onu bölüm başkanlığından alabilirim; ya da en azından bunu deneyebilirim. Bu işten paçayı da kurtarabilirim ya da kurtaramam. Ama kurtarsam da, bölümü, hatta belki okulu bölecek bir kavga çıkacaktır. Ve lanet olsun ki..." Finch birden utanca kapıldı, "Lanet olsun ki okulu düşünmek zorundayım," diye mırıldandı. Doğruca Stoner'a baktı. "Söylemeye çalıştığım şeyi anlıyor musun?"

Stoner'ın üzerine eski dostuna duyduğu sevgiden ve müşfik saygıdan gelen sıcak bir duygu çöktü. "Elbette anlıyorum Gordon. Anlamayacağımı mı düşündün?"

"Pekâlâ," dedi Finch. "Bir şey daha var. Lomax'ın bir şekilde rektörle arası iyi ve onu parmağında oynatıyor. Dolayısıyla düşündüğünden daha zor olabilir. Bak, yapman gereken tek şey, kararını tekrar gözden geçirdiğini söylemen.

Suçu benim üzerime bile atabilirsin... sana bunu benim yaptırdığımı söyle."

"Bu bir itibar kurtarma meselesi değil, Gordon."

"Öyle olmadığını biliyorum," dedi Finch. "Yanlış ifade ettim. Şu açıdan bak: Walker'ın ne önemi var? Tabii ki biliyorum; prensip meselesi; fakat düşünmek zorunda olduğun başka bir prensip daha var."

"Prensip değil," dedi Stoner. "Walker. Onun bir sınıfa salıverilmesine göz yummak bir felaket olacaktır."

"Kahretsin," dedi Finch bıkkınlıkla. "Bu işi burada yapmazsa başka bir yere gidip derecesini alabilir; ve her şeye rağmen burada bile yapabilir. Biliyorsun, ne yaparsan yap, bunu kaybedebilirdin. Walker gibileri dışarıda tutamayız."

"Belki hayır," dedi Stoner. "Fakat deneyebiliriz."

Finch birkaç dakika sessiz kaldı. İç geçirdi. "Pekâlâ. Lomax'ı daha fazla bekletmenin bir anlamı yok. Biz de bu işi bir an önce bitirip kurtulabiliriz." Masasından kalktı ve küçük bekleme odasına açılan kapıya yöneldi. Fakat Stoner'ın yanından geçerken, Stoner elini onun koluna koyarak bir an için onu alıkoydu.

"Gordon, bir keresinde Dave Masters'ın söylediği şeyi hatırlıyor musun?"

Finch şaşkınlıkla kaşlarını kaldırdı. "Neden Dave Masters'ın bahsini açtın ki?"

Stoner hatırlamaya çalışarak odanın öteki tarafındaki pencereden dışarıya baktı. "Üçümüz birlikteydik ve Dave üniversitenin mülksüzleştirilmişler, sakatlar için dünyadan kaçılacak bir sığınak, bir akıl hastanesi olmasıyla ilgili bir şeyler söylemişti. Fakat kastettiği Walker değildi. Dave, Walker'ı dünya... dünya olarak düşünürdü. Biz onu aramıza alamayız. Çünkü eğer bunu yaparsak, dünya gibi oluruz, onun kadar gerçekdışı, onun kadar... Sahip olduğumuz tek umut onu dışarıda tutmak."

Finch birkaç dakika ona baktı. Sonra sırıttı. "Seni orospu çocuğu," dedi neşeyle. "Artık Lomax'ı görsek iyi olur." Kapıyı açtı, el işaretiyle çağırdı ve Lomax odaya girdi.

Odaya o kadar kaskatı ve resmi girmişti ki sağ bacağındaki küçük aksama güçbela fark ediliyordu; ince yakışıklı yüzü kararlı ve soğuktu ve başını dik tuttuğu için biraz uzun ve dalgalı saçları neredeyse sol omzunun altında sırtının şeklini bozan kamburuna değiyordu. Kendisiyle beraber odada bulunan iki adamdan hiçbirine bakmadı; Finch'in masasının karşısındaki bir sandalyeyi aldı ve Finch'le Stoner'ın arasında kalan boşluğa bakarak elinden geldiğince dik oturdu. Başını hafifçe Finch'e doğru çevirdi.

"Üçümüzün toplanmasını basit bir nedenle rica ettim. Profesör Stoner'ın dünkü mahzurlu kararını gözden geçirip geçirmediğini öğrenmek istiyorum. "

"Bay Stoner ve ben meseleyi tartışıyorduk," dedi Finch. "Korkarım çözmeyi başaramadık."

Lomax Stoner'a döndü ve gözünü ona dikti; açık mavi gözleri donuktu, sanki üzerleri ince, yarı saydam bir zarla kaplanmıştı. "O zaman korkarım bazı son derece ciddi suçlamaları ortaya dökmek zorunda kalacağım."

"Suçlamalar mı?" Finch'in sesi şaşırmış, bir parça kızgındı. "Bunun hakkında bir şey söylememiştin..."

"Üzgünüm," dedi Lomax. "Fakat bu gerekli." Stoner'a, "Charles Walker'la ilk kez yüksek lisans seminerinize kabul edilmek istediğinde konuştunuz. Bu doğru mu?" dedi.

"Evet, doğru," dedi Stoner.

"Onu kabul etmeye gönülsüzdünüz, değil mi?"

"Evet," dedi Stoner. "Sınıfta zaten on iki öğrenci vardı."

Lomax sağ elinde tuttuğu birtakım notlara baktı. "Ve öğrenci size dersi almak zorunda olduğunu söylediğinde, onu istemeden kabul ettiniz, aynı zamanda onun katılmasının seminerı fiilen mahvedeceğini söylediniz. Bu doğru mu?"

"Tam olarak değil," dedi Stoner. "Hatırladığım kadarıyla, dedim ki, sınıfta bir kişi *daha*..."

Lomax elini salladı. "Önemli değil. Bir bağlam oluşturmaya çalışıyorum. Şimdi, bu ilk konuşma sırasında, seminerdeki çalışmayı yapacak yetkinliği olup olmadığını sorgulamadınız mı?"

Gordon Finch yorgun bir şekilde, "Holly, nereye bağlanacak bütün bunlar? Ne yapmaya..." dedi.

"Lütfen," dedi Lomax. "Ortaya koyacağım suçlamalar var, dedim. Onları açmam için izin vermelisiniz. Şimdi. Yetkinliğini sorgulamadınız mı?"

Stoner sükûnetle, "Kendisine birkaç soru sordum, evet, çalışmayı yapabilecek mi diye görmek için," dedi.

"Ve yapabileceğine ikna oldunuz mu?"

"Emin değildim, sanırım," dedi Stoner. "Hatırlaması zor."

Lomax, Finch'e döndü. "O zaman, birincisi, Profesör Stoner'ın Walker'ı seminerine kabul etmeye gönülsüz olduğunu; ikincisi, gönülsüzlüğünün Walker'ı katılımının semineri mahvedeceği gerçeğiyle tehdit edecek kadar yoğun olduğunu; üçüncüsü, Walker'ın çalışmayı yapmaya yetkin olduğundan en azından şüphe duyduğunu; ve dördüncüsü, şüphesine ve bu güçlü memnuniyetsizlik hissine rağmen yine de onu derse kabul ettiğini belirledik."

Finch umutsuzlukla başını salladı. "Holly, bunların hepsi anlamsız."

"Bekleyin," dedi Lomax. Aceleyle notlarına göz attı ve sonra kurnaz bir ifadeyle Finch'e baktı. "Başka birkaç noktaya daha temas edeceğim. Onları 'çapraz sorgu'yla genişletebilirim," –kelimeleri alaycı tonlamalarla söylemişti– "fakat ben avukat falan değilim. Ama sizi temin ederim ki eğer yapmam gerekirse bu suçlamaları ayrıntılarıyla saymaya hazırım." Sanki gücünü toplarmış gibi duraksadı. "İlk olarak, Profesör Stoner'ın Bay Walker'ı seminerine kendisi hakkında başlangıçta önyargılı hisler

beslediği halde kabul ettiğini göstermeye hazırım; bu önyargılı hissin bu seminer sırasında bazı karakter ve duygu çatışmalarının ortaya çıkmasıyla arttığını, bu çatışmanın sınıfın diğer üyelerinin Bay Walker'ı alaya alıp ona gülmelerine izin veren ve hatta kimi zaman bunu teşvik eden Bay Stoner'ın kendisi tarafından tırmandırıldığını göstermeye hazırım. Birden fazla durumda bu önyargının Profesör Stoner'ın öğrencilere ve başkalarına beyanlarıyla ortaya konduğunu göstermeye; sadece karşıt bir görüş ifade ederken, Bay Walker'ı bir sınıf üyesine 'saldırmakla' suçladığını, bu sözde 'saldırı' üzerine öfkelendiğini ve dahası Bay Walker'ın 'aptalca davranışı' ile ilgili bayağı konuşmalara girdiğini göstermeye hazırım. Profesör Stoner'ın bu önyargıdan yola çıkarak, durup dururken Bay Walker'ı tembellik, cahillik, sahtekârlıkla suçladığını göstermeye de hazırım. Ve nihayet, sınıfın on üç üyesinin hepsinin içinden, *sadece* Bay Walker'ın, Profesör Stoner tarafından şüphe yüzünden, seminer raporunu teslim etmesi için seçilen tek kişi –*tek kişi*– olduğunu. Şimdi Profesör Stoner'ı bu suçlamaları reddetmeye davet ediyorum, tek tek ya da tümden."

Stoner adeta hayranlıkla başını salladı. "Tanrım," dedi. "Olayı ne hale getirdiniz! Şüphesiz söylediğiniz her şey bir gerçek, fakat hiçbiri doğru değil. Söylediğiniz şekilde değil."

Lomax sanki bu cevabı bekliyormuş gibi başını salladı. "Söylediğim her şeyin doğruluğunu göstermeye hazırım. Gerekirse o seminerin üyelerini teker teker çağırmak ve sorgulamak basit bir iş olacaktır."

"Hayır!" dedi Stoner sertçe. "Bazı yönlerden bütün öğleden sonra söylediklerinizin içinde ölçüyü en çok aşan şey bu. Öğrencileri bu pisliğe bulaştırmam."

"Başka seçeneğiniz olmayabilir, Stoner," dedi Lomax usulca. "Başka hiçbir şansınız olmayabilir."

Gordon Finch, Lomax'a baktı ve sessizce, "Nereye varacaksın?" dedi.

Lomax onu umursamadı. Stoner'a, "Bay Walker bana, prensipte bunu yapmaya karşı olsa da, bir sürü çirkin şaibe altında bıraktığınız seminer raporunu size şimdi vermeye hazır olduğunu söyledi; sizin ve herhangi iki yetkin bölüm üyesinin vereceği karara, ne olursa olsun, uymaya hazır. Eğer rapor üç kişinin çoğunluğundan geçer not alırsa, seminerden geçer not alacak ve yüksek lisans okulunda kalmasına izin verilecek."

Stoner başını salladı; Lomax'a bakmaya utanıyordu. "Bunu yapamayacağımı biliyorsunuz."

"Pekâlâ. Bunu yapmaktan hoşlanmıyorum, fakat... dünkü oyunuzu değiştirmezseniz aleyhinizde resmi suçlamalarda bulunmaya mecbur olacağım."

Gordon Finch'in sesi yükseldi: "*Neye* mecbur olacaksın?"

Lomax soğukkanlılıkla, "Missouri Üniversitesi tüzüğü kadrolu her fakülte üyesinin herhangi başka bir kadrolu fakülte üyesine suçlamada bulunabilmesine izin verir; eğer suçlanan fakülte üyesinin yetersiz olduğuna, etikdışı davrandığına ya da tüzüğün altıncı maddesinin üçüncü bendinde belirtilen etik standartlar uyarınca görevlerini yerine getirmediğine inanacak mücbir sebepler varsa. Bu suçlamalar ve onları destekleyen deliller tüm fakülte tarafından dinlenir ve dava sonunda fakülte ya üçte iki oyla suçlamaları onaylar ya da daha az oyla kaldırır," dedi.

Gordon Finch ağzı açık, sandalyesinin arkasına yaslandı; hayretle başını salladı. "Şimdi bakın. Bu iş çığırından çıkıyor. Ciddi olamazsın, Holly," dedi.

"Ciddi olduğuma seni temin ederim," dedi Lomax. "Bu ciddi bir mesele. Prensip meselesi; ve... ve benim dürüstlüğüm sorgulandı. Uygun görürsem suçlamada bulunmak benim hakkım."

Finch, "Hiçbir zaman kanıtlayamazsın," dedi.

"Yine de suçlamada bulunmak benim hakkım."

Finch, Lomax'a bir an gözünü dikti. Sonra sakince, adeta

dostça, "Hiçbir suçlama olmayacak. Bu şey nasıl çözülecek bilmiyorum ve çok da umurumda değil. Fakat hiçbir suçlama olmayacak. Birkaç dakika içinde hepimiz buradan çıkacağız ve bu öğleden sonra söylenenlerin çoğunu unutacağız. Ya da en azından unutmuş gibi yapacağız. Bölümün ya da okulun bir karmaşaya sürüklenmesine izin vermeyeceğim. Hiçbir suçlama olmayacak. Çünkü," dedi ve memnuniyetle ekledi, "olursa, seni temin ederim mahvını görmek için en korkunç şeyleri yaparım. Hiçbir şey beni durduramaz. Sahip olduğum tüm nüfuzun her bir zerresini kullanırım; gerekirse yalan söylerim; mecbur kalırsam sana komplo kurarım. Şimdi Dekan Rutherford'a Bay Walker hakkındaki oylamanın aynen geçerli olduğunu rapor edeceğim. Eğer hâlâ buna devam etmek istiyorsan, bunu onunla, rektörle ya da Tanrı'yla görüşebilirsin. Fakat bu ofisin bu meseleyle işi bitti. Daha fazla bununla ilgili bir şey duymak istemiyorum," dedi.

Finch'in konuşması sırasında, Lomax'ın ifadesi düşünceli ve sakin bir hal almıştı. Finch bitirdiğinde, Lomax neredeyse gelişigüzel başını salladı ve sandalyesinden kalktı. Stoner'a bir kez baktı ve sonra odadan topallayarak çıktı. Finch ve Stoner birkaç dakika sessizce oturdular. Nihayet Finch, "Walker'la arasında ne olduğunu merak ediyorum," dedi.

Stoner başını salladı. "Düşündüğün şey değil," dedi. "Ne olduğunu bilmiyorum. Bilmek istediğimi de sanmıyorum."

On gün sonra Hollis Lomax'ın İngilizce Bölüm Başkanlığı'na atandığı ilan edildi; ve bundan iki hafta sonra bir sonraki senenin ders programı bölüm üyelerine dağıtıldı. Stoner akademik yılı oluşturan her iki dönemde de üç birinci sınıf kompozisyon dersi ve bir ikinci sınıf araştırma dersiyle görevlendirildiğini gördüğünde şaşırmadı; üst sınıf Ortaçağ Edebiyatı Okumaları dersi ve yüksek lisans semineri programdan çıkarılmıştı. Stoner bunun yeni başlayan

bir okutmanın bekleyebileceği türden bir program olduğunu fark etti. Bazı açılardan daha da kötüydü; program öyle bir düzenlenmişti ki, haftanın altı günü, tuhaf ve birbiriyle alakası olmayan saatlerde dersi vardı. Programıyla ilgili hiçbir itirazda bulunmadı ve o yıl sanki hiçbir terslik yokmuş gibi derslerine girmeye karar verdi.

Fakat ders vermeye başladığından beri ilk kez üniversiteyi bırakmak, başka bir yerde ders vermek ona mümkün görünmeye başlamıştı. Bu ihtimalden bahsettiğinde Edith ona sanki dayak yemiş gibi baktı.

"Yapamam," dedi Edith. "Ah, yapamam." Sonra da, korkusunu göstererek kendini ele verdiğini fark edip sinirlendi. "Aklından ne geçiyor?" diye sordu. "Evimiz... güzel evimiz. Ve arkadaşlarımız. Ve Grace'in okulu. Bir çocuğun okuldan okula sürüklenmesi onun için iyi değil."

"Gerekli olabilir," dedi. Ona Charles Walker olayını ve Lomax'la ilgisini anlatmamıştı; fakat onun bu konu hakkında her şeyi bildiği hemen belli oldu.

"Düşüncesizce," dedi. "Kesinlikle düşüncesizce." Fakat öfkesi tuhaf bir şekilde kararsız, adeta göstermelikti; açık mavi gözleri Stoner'la ilgilenmeyi bıraktılar ve sanki sürekli orada durduklarından emin olmak istermiş gibi, oturma odasındaki tuhaf eşyalarda gelişigüzel gezindiler; ince, hafif çilli parmakları huzursuz kımıldadılar. "Ah, başındaki belayı biliyorum. Hiçbir zaman işine karışmadım, fakat... gerçekten çok inatçısın. Yani, *Grace* ve beni de ilgilendiriyor bu. Ve sen kendini tuhaf bir duruma düşürdün diye toparlanıp taşınmamız kesinlikle beklenemez."

"Ama bunu, en azından kısmen, sen ve Grace için düşünüyorum. Burada kalırsam bölümde daha fazla yükselmem mümkün değil."

"Ah," dedi Edith soğuk bir şekilde, sesine karamsarlık yükleyerek. "Bu önemli değil. Şimdiye kadar fakirdik; bu şekilde

devam etmememiz için hiçbir neden yok. Bunun nereye varacağını önceden düşünmeliydin. Bir sakat." Birden sesi değişti ve hoşgörüyle, neredeyse sevecenlikle güldü. "Dürüst olmak gerekirse, olayları fazla önemsiyorsun. Ne *fark* eder ki?"

Ve Edith Columbia'dan ayrılmayı kabul etmeyecekti. İş bu noktaya gelirse, o ve Grace'in her zaman Emma Teyze'nin yanına yerleşebileceklerini söyledi; Emma Teyze giderek dermansızlaşıyordu ve misafirliklerini hoş karşılardı.

Böylelikle Stoner neredeyse konuşmaya başlar başlamaz bu ihtimalden vazgeçti. O yaz ders verecekti ve derslerinden ikisi özel ilgisinin olduğu alanlardı; Lomax bölüm başkanı olmadan önce konmuşlardı. Bir daha bu derslere girmeye uzun süre fırsat bulamayacağını bildiğinden, bütün dikkatini onlara vermeyi kararlaştırdı.

XI

1932 yılı güz döneminin başlamasından birkaç hafta sonra William Stoner, Charles Walker'ı İngilizce yüksek lisans programının dışında tutma savaşında başarısız olduğunu anlamıştı. Yaz tatilinden sonra Walker bir arenaya muzafferane girer gibi kampüse döndü; ve Stoner'ı Jesse binasının koridorlarında gördüğünde başını kinayeyle eğerek selam verdi ve ona kötü kötü sırıttı. Stoner, Jim Holland'dan Dekan Rutherford'un geçen yılın oylamasını resmileştirmeyi geciktirdiğini ve nihayetinde Walker'ın sözlü yeterlilik sınavlarına tekrar girmesine izin verilmesine ve değerlendirme komitesinin bölüm başkanınca seçilmesine karar verildiğini öğrendi.

Bu durumda savaş sona ermişti ve Stoner yenilgisini kabul etmek niyetindeydi; fakat kavga bitmemişti. Stoner koridorlarda ya da bir bölüm toplantısında ya da bir okul töreninde Lomax'la karşılaştığında onunla eskiden nasılsa öyle konuşuyordu, sanki aralarında hiçbir şey olmamış gibi. Fakat Lomax onun selamına karşılık vermiyor, adeta sakinleştirilemeyeceğini ifade etmek için soğuk soğuk bakıp gözlerini çeviriyordu.

Sonbahar sonlarında bir gün Stoner planlamadan Lomax'ın ofisine girdi ve Lomax dudakları gergin ve bakışları

sert, zoraki kafasını kaldırıp ona bakana kadar birkaç dakika masasının başında dikildi.

Lomax'ın konuşmayacağını fark edince Stoner beceriksizce, "Bak, Holly, geçti ve bitti. Bunu bir kenara bırakamaz mıyız?" dedi.

Lomax kıpırdamadan ona baktı.

Stoner devam etti: "Bir anlaşmazlığımız oldu fakat bu alışılmadık bir şey değil. Biz önceden arkadaştık ve tekrar arkadaş ol..."

"Biz hiçbir zaman arkadaş olmadık," dedi Lomax açıkça.

"Tamam," dedi Stoner. "Fakat en azından iyi anlaşıyorduk. İhtilaflarımız varsa bunları kendimize saklayabiliriz, fakat Tanrı aşkına, bunları sergilemeye gerek yok. Öğrenciler bile fark etmeye başladı."

"Öğrenciler pekâlâ fark edebilir," dedi Lomax acı acı, "kendi aralarından birinin neredeyse kariyeri mahvolacaktı. Tek suçu hayal gücü olan pırıl pırıl bir öğrenci, onu seninle çatışmaya iten bir şevk ve dürüstlük –ve evet, şunu da söyleyebilirim– normal bir insanda sempati uyandırması gereken talihsiz bir fiziksel özür." Lomax sağlam olan sağ elinde bir kalem tutuyordu ve kalem önünde titredi; Stoner adeta dehşet içinde Lomax'ın fazlasıyla ve geri dönülmez biçimde samimi olduğunu fark etti. "Hayır," diye devam etti Lomax hırsla, "bundan dolayı seni affedemem."

Stoner sesinin sertleşmesini engellemeye çalıştı. "Mesele affetme meselesi değil. Mesele basitçe öğrencilerde ve diğer bölüm üyelerinde çok fazla huzursuzluk yaratmasın diye birbirimize karşı nasıl davranacağımız."

"Sana karşı çok açık olacağım, Stoner," dedi Lomax. Öfkesi yatışmıştı, dolayısıyla sesi sakindi. "Hoca olmaya uygun olduğunu düşünmüyorum; önyargıları yeteneklerinin ve öğreniminin önüne geçen hiç kimse uygun değildir. Eğer yetkim olsaydı seni muhtemelen kovmam gerekirdi, fakat ikimizin de

bildiği gibi yetkim yok. Kadro sistemi bizi... seni koruyor. Bunu kabul etmeliyim. Fakat riyakârlık etmeye mecbur değilim. Seninle hiçbir alakam olsun istemiyorum. Hem de hiç. Ve bunun tersiymiş gibi davranmayacağım."

Stoner birkaç dakika ona dik dik baktı. Sonra başını salladı. "Pekâlâ, Holly," dedi, yorgun. Gitmek üzere ayağa kalktı.

"Bir dakika," dedi Lomax.

Stoner arkasını döndü. Lomax masasının üstündeki birtakım kâğıtlara dikkatle bakıyordu; yüzü kızarmıştı ve kendisiyle mücadele ediyor gibiydi. Stoner gördüğü şeyin öfke değil utanç olduğunun farkına vardı.

Lomax, "Bundan böyle eğer beni –bölümle ilgili işler hakkında– görmek istersen sekreterden randevu alacaksın," dedi. Stoner orada ona bakarak birkaç dakika daha durduysa da Lomax başını kaldırmadı. Yüzü bir an acıyla buruldu; sonra sakinleşti. Stoner odadan çıktı.

Ve yirmi yıldan daha uzun bir süre, iki adam doğrudan birbirleriyle konuşmadılar.

Stoner öğrencilerin etkilenmesinin kaçınılmaz olduğunu sonradan fark etti; Lomax'ı hiçbir şey yokmuş gibi davranmaya ikna etmeyi başarmış olsaydı bile, uzun vadede öğrencilerin çatışmayı fark etmelerini engelleyemeyecekti.

Eski öğrencileri, epeyce iyi tanıdığı öğrencileri bile sıkılgan, hatta kaçamak selam vermeye ve onunla konuşmaya başlamışlardı. Birkaçı onunla konuşmak ya da koridorlarda onunla yürürken görülmek için yollarını değiştirerek gösteriş yaparcasına canayakın davrandılar. Fakat artık onlarla arasında eski zamanlardaki güven ve saygı ilişkisi yoktu; özel bir kişiydi ve özel nedenlerle biri onun yanında görülür ya da görülmezdi.

Varlığının hem dostları hem de düşmanları için bir utanç kaynağı olduğunu hisseder oldu ve gittikçe içine daha çok kapandı.

Üzerine bir tür atalet çöktü. Derslerini elinden geldiğince iyi veriyordu, ancak değişmeyen zorunlu birinci ve ikinci sınıf ders programı şevkini kırıyor ve günün sonunda onu bitkin ve hissiz düşürüyordu. Derslerinin arasındaki uzun boş saatleri yapabildiğince öğrenci görüşmeleriyle, öğrencilerin çalışmalarını adamakıllı inceleyerek, onları tedirgin olmaya ve sabırsızlanmaya başlayıncaya kadar tutarak dolduruyordu.

Zaman onun için yavaş akıyordu. Bu zamanın çoğunu evde karısı ve çocuğuyla birlikte geçirmeye çalıştı; fakat tuhaf ders programı yüzünden evde geçirebildiği saatler alışılmadıktı ve Edith'in her günkü dolu programına göre hesaplanmamıştı; düzenli mevcudiyetinin karısını huzursuz ettiğini ve sessizleştirdiğini ve onu bazen bedenen hasta düşürecek kadar sinir bozucu olduğunu keşfetti. Ve evde geçirdiği onca zamanda Grace'i nadiren görebiliyordu. Edith kızının gününü özenle planlamıştı; tek "boş" zamanı akşamdı ve Stoner'ın haftanın dört günü geç saatte dersi vardı. Ders bittiğinde Grace genelde yatmış oluyordu.

Bu yüzden Grace'i sabahları, kahvaltıda kısa bir süre görmeye devam etti; ve onunla sadece birkaç dakika, Edith kahvaltı bulaşıklarını masadan alıp lavaboda sudan geçirirken yalnız kalıyordu. Vücudunun uzadığını, uzuvlarına tuhaf bir zarafetin geldiğini, sessiz bakışlarında ve dikkatli yüzünde bir zekânın geliştiğini izledi. Ve bazı zamanlar aralarında bir yakınlığın, ikisinin de kabul etmeyi göze alamayacağı bir yakınlığın varlığını koruduğunu hissetti.

Sonunda zamanının çoğunu Jesse binasındaki ofisinde geçirme alışkanlığına geri döndü. Kendi kendine bu belirli dersleri hazırlama baskısından, öğreniminin önceden belirlenmiş yönlendirmelerinden uzak, kendi başına okuma fırsatı için minnettar olması gerektiğini söyledi. Yıllardır okumayı beklediği şeylerin çoğunu rasgele, kendi keyfi ve zevki için okumaya çalıştı. Fakat zihni gitmesini istediği yere yönelmiyordu; dikkati önünde tuttuğu sayfalardan ayrılıyor, kendini giderek

daha çok aptal aptal önüne, boşluğa bakarken buluyordu; sanki anbean zihninden bildiği her şey boşalıyor ve iradesi güçten düşüyordu. Bazı zamanlar kendini bitki gibi hissediyor ve içine işleyecek, onu canlandıracak bir şeyin –acının bile– özlemini çekiyordu.

Göğüs germek için hiçbir donanımının olmadığı, bunaltıcı basitlikte bir sorunun giderek artan bir şiddetle ayırdına vardığı o âna, yaşı kemale erdiğinde ulaşmıştı. Hayatının yaşanmaya değer olup olmadığını düşünürken buldu kendini, o güne kadar değip değmediğini. Bunun er ya da geç bütün insanların karşısına çıkan bir soru olduğunu tahmin ediyordu; merak ettiği sorunun onların karşısına da kendisine olduğu gibi nereden geldiği bilinmeyen bir güçle çıkıp çıkmadığıydı. Soru beraberinde üzüntüyü getirdi; fakat kendisiyle ya da ona mahsus kaderle çok az ilişkisi olan genel bir üzüntüydü bu (öyle düşünüyordu); sorunun en birincil ve gözle görünen sebeplerden, hayatının geldiği noktadan çıktığından bile emin değildi. Yılların birikiminden, rastlantı ve şartların yoğunluğundan ve bunlardan çıkardığı sonuçlardan kaynaklandığına inandı. Almayı başardığı önemsiz öğrenimin kendisini bu bilgiye ulaştırmış olması ihtimalinden acımasız ve alaycı bir zevk duydu: Uzun vadede her şey, bu bilgiye ulaşmasını sağlayan öğrenim bile, boş ve değersizdi ve en sonunda değişiklik yaratmadığı bir hiçlikte yok oluyordu.

Bir keresinde, akşam dersinden sonra geç vakitte ofisine döndü ve masasına oturup okumaya çalıştı. Mevsim kıştı ve gün boyu kar yağmıştı, bu yüzden dışarısı bembeyaz bir yumuşaklıkla örtülmüştü. Ofis fazla sıcaktı; kapalı odaya serinlik girsin diye masasının yanındaki pencereyi açtı. Derin bir nefes aldı ve gözlerini kampüsün beyaz zemininde gezdirdi. Ani bir istekle masasındaki lambayı söndürdü ve ofisinin sıcak karanlığında oturdu; soğuk hava ciğerlerine doldu ve Stoner açık pencereye doğru eğildi. Kış gecesinin sessizliğini

dinledi ve karın hassas ve karmaşık gözenekli yapısının emdiği sesleri bir şekilde hissediyormuş gibi geldi ona. Beyazlığın üzerinde hiçbir şey kımıldamıyordu; tıpkı sesleri çekip soğuk beyaz yumuşaklığına gömdüğü gibi kendisini de çekip bilincini emmek ister gibi duran cansız bir dekordu. Dışarıya, göz alabildiğine uzanan ve içinden parladığı karanlığın, ne yüksekliği ne derinliği olan açık ve bulutsuz gökyüzünün bir parçası olan beyazlığa doğru çekildiğini hissetti. Bir an için pencerenin önünde hareketsiz oturan bedeninden çıktığını duyumsadı; ve süzüldüğünü hissederken her şey –düz beyazlık, ağaçlar, yüksek kolonlar, gece, uzaktaki yıldızlar– inanılmaz minik ve uzak göründü, sanki bir hiçliğe doğru ağır ağır küçülüyorlardı. Sonra, arkasında bir radyatör lıkırdadı. Kımıldamasıyla sahne eski haline geldi. Garip bir isteksizlik içinde rahatlayarak masa lambasını yaktı yeniden. Bir kitap ve birkaç kâğıdı toplayarak ofisten çıktı, karanlık koridorları geçti ve Jesse binasının arka tarafındaki geniş çift kanatlı kapıdan kendini dışarıya bıraktı. Sıkı karda boğuk bir gürültüyle gıcırdayan her bir adımı algılayarak yavaş yavaş eve yürüdü.

XII

O yıl, özellikle kış ayları boyunca kendini giderek daha sık böyle bir gerçekdışılık haline geri dönerken buldu; isteği doğrultusunda bilincini onu taşıyan bedenden ayırabiliyor gibiydi ve kendini, yapmak zorunda olduğu tuhaf şekilde tanıdık işleri yapan tuhaf şekilde tanıdık bir yabancı gibi gözlemliyordu. Daha önce hiç hissetmediği bir bölünmeydi bu; bundan rahatsızlık duyması gerektiğini biliyordu fakat hissizdi ve bunun bir sorun olduğuna kendini ikna edemedi. Kırk iki yaşındaydı ve önünde tadını çıkarmak istediği ve arkasında ise hatırlamaya değecek hiçbir şey göremiyordu.

Kırk üçüncü yılında William Stoner'ın vücudu neredeyse gençliğinde olduğu gibi, onun üzerindeki etkisini asla tamamen kaybetmeyen kampüste sersemleten bir huşu içinde ilk defa yürüdüğü zamanki kadar zayıftı. Yıllar geçtikçe sırtı daha da kamburlaşmıştı ve elindeki ayağındaki çiftçi hoyratlığı hantallıktan ziyade ağırbaşlılık gibi görünsün diye hareketlerini yavaş yapmayı öğrenmişti. Uzun yüzü zamanla yumuşamıştı; ve teni hâlâ tabaklanmış deri gibi olsa da çıkık elmacık kemiklerinin üzerinde eskisi kadar gergin durmuyordu; gözlerinin ve ağzının çevresindeki ince çizgilerle gevşemişti. Hâlâ

keskin ve parlak gri gözleri, ustalık isteyen bir uyanıklık halinin kısmen saklı durduğu yüzünde daha derine gömülmüştü; bir zamanlar açık kahve olan saçları şakaklarında beyazlaşan birkaç tutam haricinde koyulaşmıştı. Geçen yılları ne sık düşündü ne de geçtiklerine üzüldü; fakat yüzünü aynada gördüğünde ya da Jesse binasına açılan cam kapılardan birindeki yansımasına yaklaştığında, uğradığı değişiklikleri hafif bir şaşkınlıkla fark ediyordu.

Baharın ilk günlerinde bir akşamüstü ofisinde tek başına oturuyordu. Bir tomar birinci sınıf ödevi masasının üzerine yayılmıştı; kâğıtlardan birini elinde tutuyor fakat ona bakmıyordu. Son zamanlarda sık sık yaptığı gibi pencereden dışarıyı, kampüsün ofisinden görebildiği kısmını seyrediyordu. Hava açıktı ve o izlerken Jesse binasının gölgesi dikdörtgen avlunun ortasında güçlü, ayrık bir zarafetle dikilen beş kolonun neredeyse dibine kadar uzanmıştı. Avlunun gölgede kalan kısmı koyu kahverengiye çalan griydi; gölgenin hemen ötesinde kahverengimsi sarı kış çimleri parıldayan açık yeşil bir tabakayla örtülmüştü. Mermer kolonlar, onları siyah örümcek ağları gibi saran asma dallarına rağmen ışıl ışıl beyazdı; yakında gölge üzerlerine tırmanacak, diye düşündü Stoner ve kaideleri kararacak ve karanlık önce yavaş, sonra hızla yukarılara tırmanacak, ta ki... Arkasında birinin durduğunu fark etti.

Sandalyesinde döndü ve yukarı baktı. Gelen Katherine Driscoll'du, geçen yıl seminerine katılmış olan genç okutman. O zamandan beri, koridorlarda bazen karşılaşıp selamlaşmışlar ama birbirleriyle pek konuşmamışlardı. Stoner bu karşılaşmanın belli belirsiz keyfini kaçırdığının farkındaydı; semineri ve ardından gelen şeyleri hatırlamak istemiyordu. Sandalyesini geriye itti ve zorla ayağa kalktı.

"Bayan Driscoll," dedi ağırbaşlılıkla ve masasının yanındaki sandalyeyi eliyle işaret etti. Driscoll bir an gözünü ona

dikip baktı; gözleri iri ve koyu renkti, Stoner onun yüzünün olağandışı bir şekilde beyaz olduğunu düşündü. Hafif bir baş eğme hareketiyle ondan uzaklaştı ve Stoner'ın belli belirsiz gösterdiği sandalyeye yerleşti.

Stoner tekrar oturdu ve bir an ona, aslında onu görmeden baktı. Sonra ona bakışının kabalık olarak algılanabileceğinin farkına vararak gülümsemeye çalıştı ve dersleriyle ilgili anlamsız, otomatik bir soru geveledi.

Driscoll aniden konuştu: "Siz... siz bir keresinde tezimi, ben iyi bir başlangıç yapınca incelemek isteyeceğinizi söylemiştiniz."

"Evet," dedi Stoner ve başını salladı. "Sanırım demiştim. Elbette." Sonra, Driscoll'un bir dosya kâğıdı sıkıca kucağında tuttuğunu ilk kez fark etti.

"Tabii meşgulseniz..." dedi çekinerek.

"Hiç de değil," dedi Stoner, sesine biraz heyecan katmaya çalışarak. "Üzgünüm. İlgilenmiyor gibi görünmek istememiştim."

Driscoll tereddütle dosyayı ona doğru uzattı. Stoner dosyayı aldı, kaldırdı ve Driscoll'a gülümsedi. "Bundan daha fazla ilerlemiş olacağınızı düşünmüştüm," dedi.

"Öyleydi," dedi Driscoll. "Ancak baştan başladım. Başka bir yol izliyorum ve... ve ne düşündüğünüzü söylerseniz minnettar olurum."

Stoner ona tekrar gülümsedi ve başını onaylar biçimde salladı; ne söyleyeceğini bilemedi. Bir an tuhaf bir sessizlik içinde oturdular.

"Bunu ne zaman geri almanız gerekiyor?" dedi Stoner sonunda.

Driscoll başını salladı. "Ne zaman olursa. Ne zaman vakit bulabilirseniz."

"Sizi geciktirmek istemem. Önümüzdeki cuma nasıl? Böylelikle bayağı zamanım olur. Saat üç civarı?"

Driscoll oturduğu gibi aniden ayağa kalktı. "Teşekkür

ederim," dedi. "Zahmet vermek istemem. Teşekkür ederim." Arkasını döndü ve incecik ve dimdik, ofisten dışarı çıktı.

Dosyayı birkaç dakika elinde tutarak uzun uzun baktı. Sonra masasına koydu ve birinci sınıf ödevlerine geri döndü.

Günlerden salıydı, sonraki iki gün taslak masasının üzerinde ellenmeden durdu. Tam olarak anlayamadığı nedenlerle dosyayı bir türlü açıp birkaç ay önce ona zevk verecek bir iş olan okumaya başlayamadı. Dosyaya, onu yeniden vazgeçtiği bir savaşa çekmeye çalışan bir düşmanmış gibi temkinli baktı.

Cuma günü geldiğinde Stoner dosyayı hâlâ okumamıştı. Saat sekizdeki dersi için sabah kitaplarını ve kâğıtlarını toplarken dosyanın suçlar gibi masasının üstünde durduğunu gördü; saat dokuzu biraz geçe geri döndüğünde, tam Bayan Driscoll'un ana ofisteki posta kutusuna bir hafta daha süre isteyen bir not bırakmayı düşünürken, dosyaya saat on birdeki dersinden önce hızlıca bakmaya ve öğleden sonra ofisine geldiğinde ona baştan savma birkaç şey söylemeye karar verdi. Fakat bir türlü başlayamadı; ve derse –günün son dersiydi– gitmek için ofisten çıkmadan hemen önce dosyayı masadan aldı, diğer kağıtlarının arasına tıktı ve dersine yetişmek için kampüste aceleyle koşturdu.

Ders öğlen bittikten sonra onunla konuşması gereken birkaç öğrenci tarafından lafa tutuldu. Onlardan kurtulabildiğinde saat biri geçiyordu. Adeta katı bir kararlılıkla kütüphaneye yöneldi; boş bir çalışma yeri bulup Driscoll'la üçteki randevusundan önce bir saatlik hızlı bir okuma yapmaya niyetleniyordu.

Fakat kitap raflarının en dibinde saklı bulduğu boş bir çalışma yerinde, kütüphanenin loş, tanıdık sessizliğinde bile yanında taşıdığı sayfalara bakmakta zorluk çekti. Başka kitapları açtı ve rasgele paragraflar okudu; eski kitaplardan gelen küf kokusunu içine çekerek kımıldamadan oturdu. Nihayet iç geçirdi;

daha fazla savsaklayamayacağından, dosyayı açtı ve ilk sayfalara aceleyle baktı.

Başta, okuduğu şeye aklının sadece gergin bir köşesi temas etti; fakat giderek kelimeler kendilerini ona dayattılar. Kaşlarını çattı ve daha dikkatli okudu. Ondan sonra kendini kaptırmıştı; başladığı yere geri döndü ve dikkati sayfanın üzerinde gezindi. Evet, dedi kendi kendine, elbette. Seminer raporunda sunduğu malzemenin çoğu buraya konmuş, fakat kendisinin ancak belli belirsiz gözüne ilişen yönlere işaret edilerek yeniden düzeltilmiş, düzenlenmişti. Tanrım, dedi kendi kendine az çok hayretle; ve sayfaları çevirirken parmakları heyecanla titredi.

Daktiloyla yazılmış metnin son sayfasına geldiğinde mutlu bir yorgunlukla arkasına yaslandı ve karşısındaki gri beton duvara baktı. Okumaya başlayalı sadece birkaç dakika geçmiş gibi gelse de saatine baktı. Dört buçuğa geliyordu. Apar topar ayağa kalktı, telaş içinde taslağı topladı ve hızla kütüphaneden çıktı; ve bir işe yaramayacak kadar geç olduğunu bilmesine rağmen Jesse binasına kadar kampüsü koşar adım geçti.

Kendi ofisine giden yol üzerinde ana ofisin açık kapısının önünden geçerken adının seslenildiğini duydu. Durdu ve başını kapıdan içeri uzattı. Sekreter –Lomax'ın yakın zamanda işe aldığı yeni kız– ona suçlar gibi, adeta küstahça, "Bayan Driscoll sizi görmek için saat üçte buradaydı. Neredeyse bir saat bekledi," dedi.

Stoner başını salladı, teşekkür etti ve ofisine daha yavaş ilerledi. Kendi kendine sorun olmadığını, taslağı ona pazartesi geri verebileceğini ve o zaman özür dileyebileceğini söyledi. Fakat taslağı okumayı bitirdiğinde duyduğu heyecan yatışmamıştı, ofisinde huzursuzluk içinde volta attı; arada bir durdu ve kendi kendine başını salladı. Nihayet kitaplığına gitti, bir süre arandı ve kapağında dağılmış siyah harflerle

"*Missouri Üniversitesi, Fakülte ve Personel Rehberi*" şeklinde yazan ince bir kitapçık çıkardı: Katherine Driscoll'un ismini buldu; telefonu yoktu. Adresini not etti, taslağı masasından aldı ve ofisinden çıktı.

Kampüsten neredeyse üç sokak ötede, şehre doğru eski büyük evlerden bir küme birkaç yıl önce apartmanlara çevrilmişti; bunlar daha eski öğrencilerle, üniversitenin genç fakülte ve personel üyeleriyle ve az miktarda şehir halkıyla doluydu. Katherine Driscoll'un yaşadığı ev bunların orta yerinde duruyordu. Gri taştan üç katlı muazzam bir binaydı, şaşırtıcı çeşitlilikteki giriş ve çıkışları, dışarı ve yukarı doğru çıkıntı oluşturan her cephedeki küçük kuleleri ve cumbaları ve balkonları vardı. Stoner nihayet Katherine Driscoll'un adını, birkaç beton basamağın bir bodrum katına indiği binanın yanında, posta kutusunun üzerinde buldu. Bir an tereddüt etti, sonra kapıyı çaldı.

Katherine Driscoll kapıyı açtığında Stoner onu tanımakta zorlandı; saçını geriye doğru tarayıp yukarıda gelişigüzel toplayınca küçük pembe-beyaz kulakları açığa çıkmıştı; gerisinde koyu renk gözlerinin faltaşı gibi açıldığı ve irkildiği kalın çerçeveli bir gözlük takmıştı; yakası iliklenmemiş erkeksi bir gömlek ve onu hatırladığından daha ince ve zarif gösteren koyu renk kumaş pantolon giymişti.

"Ben... ben üzgünüm, randevumuzu kaçırdım," dedi Stoner rahatsızlıkla. Dosyayı ona doğru uzattı. "Hafta sonu buna ihtiyacınız olabileceğini düşündüm."

Katherine Driscoll birkaç dakika konuşmadı. İfadesiz bir şekilde ona baktı ve alt dudağını ısırdı. Kapıdan çekildi. "İçeri girmez misiniz?"

Onun peşinden çok kısa, dar bir holden geçerek içinde kanepe vazifesi gören alçak tek kişilik bir yatak, onun önünde uzun bir sehpa, bir koltuk, küçük bir çalışma masası ve sandalyeyle bir duvarda kitaplarla dolu bir kitaplığın olduğu

küçük, alçak tavanlı ve loş bir odaya girdi. Yerde ve kanepenin üzerinde bir sürü kitap açık duruyordu ve kâğıtlar masaya dağılmıştı.

"Çok küçük," dedi Katherine Driscoll, yerdeki kitaplardan birini almak için eğilirken, "fakat fazla yere ihtiyacım yok."

Stoner kanepenin karşısındaki koltuğa oturdu. Katherine kahve içmek isteyip istemeyeceğini sorunca, istediğini söyledi. Katherine oturma odasının sağındaki küçük mutfağa gitti; Stoner rahatladı ve onun mutfakta hareket ederken çıkardığı ufak tefek sesleri dinleyerek etrafına bakındı.

Kahveyi siyah lake bir tepsiyle zarif beyaz porselen fincanlarda getirdi, kanepenin önündeki sehpaya koydu. Kahvelerini yudumladılar ve birkaç dakika zoraki konuştular. Sonra Stoner taslağın okuduğu bölümünden bahsetti ve daha önce kütüphanedeyken hissettiği heyecan çöktü üzerine; kendini kaptırarak konuşurken öne doğru eğildi.

İkisi dakikalar boyunca kendilerinden geçerek, söylemin örtüsü altına gizlenerek birbirleriyle konuşabildiler. Katherine Driscoll kanepenin ucuna oturdu, gözleri parlıyor, ince parmakları sehpanın üstünde bir kenetleniyor, bir çözülüyordu. William Stoner koltuğunu öne çekti ve dikkatle ona doğru eğildi; o kadar yakınlardı ki elini uzatıp ona dokunabilirdi.

Çalışmasının ilk bölümlerinin ortaya çıkardığı sorunları, araştırmanın nereye gidebileceğini, konunun önemini konuştular.

"Vazgeçmemelisiniz," dedi Stoner ve sesinde anlayamadığı bir ısrar vardı. "Bazen ne kadar zor görünürse görünsün vazgeçmemelisiniz. Vazgeçemeyeceğiniz kadar iyi. Ah, gerçekten iyi, buna hiç şüphe yok."

Katherine Driscoll sessizdi, bir ara yüzü soldu. Arkasına yaslandı, bakışlarını ondan kaçırdı ve sanki dalgın gibi, "Seminer... söylediğiniz bazı şeyler... çok yardımı oldu," dedi.

Stoner gülümsedi ve başını salladı. "Seminere ihtiyacınız

yoktu. Fakat katılabildiğinize memnunum. İyi bir seminerdi, diye düşünüyorum."

"Ah, utanç verici!" diye patladı. "Utanç verici. Seminer... siz... seminerden sonra baştan başlamak *zorunda* kaldım. Onların... utanç verici..." Buruk, öfkeli bir kafa karışıklığı içinde duraksadı, kanepeden kalktı ve huzursuz bir şekilde çalışma masasına yürüdü.

Onun patlamasına şaşıran Stoner bir an konuşmadı. Sonra, "Siz dert etmeyin. Böyle şeyler olur. Zamanla her şey düzelir. Gerçekten önemli değil," dedi.

Birden, bu sözleri söyledikten sonra, artık önemli olmadığını hissetti. Bir anda söylediklerinin doğruluğunu ve aylardır ilk defa üzerinden ağırlığını tamamen fark edemediği bir umutsuzluğun yükünün kalktığını hissetti. Adeta uçarılıkla, neredeyse gülerek, "*Gerçekten* önemli değil," dedi bir kez daha.

Fakat bir tuhaflık girmişti aralarına, birkaç dakika önce olduğu gibi rahat konuşamadılar. Az sonra Stoner ayağa kalktı, kahve için ona teşekkür etti ve oradan ayrıldı. Katherine onu kapıya kadar geçirdi, iyi geceler dilerken halinde bir terslik vardı.

Dışarısı karanlıktı ve akşam havasında baharın esintisi vardı. Stoner derin derin nefes aldı ve serinlikte vücudunun ürperdiğini hissetti. Apartmanların girintili çıkıntılı siluetinin ötesinde, şehrin ışıkları havada asılı ince bir sis perdesinin üzerinde parlıyordu. Köşede bir sokak lambası etrafını saran karanlığı ittiriyordu hafifçe; onun gerisindeki karanlıktan gelen bir kahkaha sesi aniden sessizliği bozdu ve can çekişerek öldü. Arka bahçelerde yakılan çöplerden çıkan dumanın kokusu siste asılı kalmıştı; ciğerlerinde bu koku ve dilinde gecenin keskin havasının tadıyla akşamın içinde ağır ağır ilerlerken yaşadığı o an onun için yeterliymiş ve daha fazlasına ihtiyacı yokmuş gibi geldi.

Böyle başladı aşk macerası.

Katherine Driscoll'a karşı hislerinin farkına varması zaman

aldı. Kendini öğleden sonraları onun dairesine gitmek için bahaneler üretirken buldu; bir kitabın ya da makalenin başlığı aklına geldiğinde not ediyor ve öğleden sonra ona makaleden bahsetmek, bir fincan kahve içmek ve sohbet etmek için evine uğrayabilsin diye bilerek Jesse binasının koridorlarında ona rastlamamaya çalışıyordu. Bir keresinde gününün yarısını, tezin ikinci bölümünde tartışmalı gördüğü bir noktayı güçlendirebilecek bir örnek bulmaya çalışarak kütüphanede geçirdi; bir başka sefer, kütüphanede fotokopi makinesi olmadığı için az bilinen Latince bir elyazmasının bir bölümünü güçbela kopya etti ve bu sayede pek çok öğleden sonrayı çeviride ona yardım ederek geçirebildi.

Birlikte geçirdikleri öğleden sonralarda Katherine Driscoll nazik, canayakın ve mesafeliydi; çalışmasına ilgi gösterdiği ve vakit ayırdığı için ona minnettardı, onu daha önemli işlerinden alıkoymadığını umuyordu. Stoner'ın aklına onun kendisini hayran olduğu ve ne kadar dostça da olsa görevinin gerektirdiğinden biraz daha fazla yardım eden ilgili bir profesörden farklı görebileceği gelmiyordu. Kendini şahsi olmayan bir mesele dışında kimsenin ilgi göstermeyeceği, bir parça gülünç biri olarak görüyordu; Katherine Driscoll'a karşı hislerini kabul ettikten sonra, bu hisleri belli edecek herhangi bir şey yapmamak için büyük dikkat sarf etti.

Bir aydan daha uzun bir süre, hiçbir zaman iki saatten uzun kalmamak koşuluyla haftada iki ya da üç kez onun dairesine uğradı; sürekli karşısına çıkarsa onu rahatsız edeceğinden korkuyordu, bu yüzden ancak çalışmasına gerçekten yardımı dokunacağına emin olduğu zamanlarda gitmeye özen gösterdi. Buruk bir keyifle ona yaptığı ziyaretlere, derslerine hazırlandığı gibi titizlikle hazırlandığını fark etti; bu kadarına razı olduğunu, Katherine onun varlığına katlanabildiği sürece onu sadece görmenin ve onunla sohbet etmenin yeterli olacağını söyledi kendine kendine.

Fakat bütün dikkatine ve çabasına rağmen beraber geçirdikleri öğleden sonralar giderek daha gerilimli bir hal almıştı. Dakikalarca birbirlerine söyleyecek hiçbir şey bulamadıklarını gördüler; kahvelerini yudumladılar ve başka taraflara baktılar, "Şey..." dediler, çekingen ve temkinli seslerle, odada huzursuzluk içinde birbirlerinden uzak durmak için nedenler buldular. Stoner, beklemediği kadar büyük bir kederle ziyaretlerinin ona külfet haline gelmeye başladığını ve görgüsünün bu durumu kendisine hissettirmesini engellediğini düşündü. Yapmak zorunda kalacağı şeyi bildiğinden, kararını vermişti; sanki yardım edebileceği hiçbir şey kalmamış gibi, adım adım uzaklaşarak ona huzursuzluğunu anladığını fark ettirmeyecekti.

Sonraki hafta dairesine sadece bir kez uğradı ve ondan sonraki hafta hiç ziyaret etmedi. Kendisiyle vereceği mücadeleyi tahmin edememişti; öğleden sonraları, ofisinde otururken masasından kalkıp dışarı koşmamak ve onun dairesine yürümemek için adeta bedenini dizginlemesi gerekiyordu. Bir ya da iki kez onu uzaktan, koridorlarda, bir dersten diğerine koşuştururken gördü; karşılaşmak zorunda kalmasınlar diye arkasını döndü ve ters tarafa yürüdü.

Bir süre sonra üzerine bir uyuşukluk çöktü; kendini bunun geçeceğine, birkaç gün içinde onu koridorlarda gördüğünde başıyla selamlayabileceğine ve gülümseyebileceğine, hatta belki onu bir süre tutup çalışmasının nasıl gittiğini bile sorabileceğine inandırdı.

Sonra, bir öğleden sonra ana ofiste, posta kutusundan mektupları çıkarırken, genç bir okutmanın diğerine Katherine Driscoll'un hasta olduğunu, geçen iki gün derse girmediğini söylediğini duydu. Uyuşukluk üzerinden kalkmıştı; göğsünde keskin bir acı hissetti, ne azmi kalmıştı ne de direnci. Sarsıla sarsıla ofisine yürüdü, çaresizlik içinde kitaplığına göz gezdirdi, bir kitap seçti ve dışarı çıktı. Katherine Driscoll'un

dairesine vardığında nefes nefese olduğu için, kapının önünde birkaç dakika beklemek zorunda kaldı. Yüzüne, kayıtsız göründüğünü umduğu bir gülümseme yerleştirdi ve onu hiç bozmadan kapısını çaldı.

Her zaman olduğundan daha solgun görünüyordu ve gözlerinin etrafında koyu halkalar vardı; koyu mavi renkte düz bir sabahlık giymiş, saçlarını sıkıca arkaya toplamıştı.

Stoner gergin ve saçma sapan konuştuğunun farkındaydı, yine de sözlerinin akışına engel olamıyordu. "Merhaba," dedi neşeyle, "hasta olduğunuzu duydum, nasıl olduğunuzu görmek için uğrayayım dedim, size iyi gelebilecek bir kitabım var, siz iyi misiniz? Rahatsız etmek..." Gergin gülümsemesinden dökülen sesleri dinledi ve gözlerini onun yüzünü incelemekten alıkoyamıyordu.

Sonunda sustuğunda Katherine kapıdan çekildi ve yavaşça, "İçeri gelin," dedi.

Küçük oturma-yatak odasına girer girmez gevelediği anlamsız sözlerden eser kalmamıştı. Yatağın tam karşısındaki koltuğa oturdu ve Katherine Driscoll karşısına oturduğunda içine tanıdık bir ferahlığın dolmaya başladığını hissetti. Birkaç dakika konuşmadılar.

"Kahve ister misiniz?" diye sordu nihayet.

"Zahmet etmeyin," dedi Stoner.

"Zahmet olmaz." Sesi haşindi ve Stoner'ın daha önce duyduğu o öfke ifadesini taşıyordu. "Sadece ısıtacağım."

Mutfağa gitti. Stoner, küçük odada tek başına, somurtarak sehpaya baktı ve gelmemesi gerektiğini söyledi kendi kendine. Erkekleri böyle şeyleri yapmaya iten aptallığa hayret etti.

Katherine Driscoll kahve demliği ve iki fincanla geri döndü; kahvelerini koyduktan sonra koyu renk sıvıdan yükselen buharı izleyerek oturdular. Buruşmuş bir paketten bir sigara aldı, yaktı ve bir süre sinirli bir şekilde fosurdattı. Stoner yanında getirdiği kitabı hatırladı ve onu hâlâ elinde tuttuğunu

fark etti. Ortalarında duran sehpanın üzerine bıraktı.

"Belki bunu yapacak gücünüz yoktur," dedi, "fakat size iyi gelebilecek bir şeye rastladım ve düşündüm ki..."

"Sizi neredeyse iki haftadır görmedim," dedi Katherine ve sigarasını öfkeyle küllüğe bastırarak söndürdü.

Stoner şaşırıp kalmıştı. "Epey meşguldüm... bir sürü şey..."

"Önemi yok," dedi Katherine. "Gerçekten, yok. Ben..." Avucuyla alnını ovuşturdu.

Stoner ona endişeyle baktı; ateşi olabileceğini düşündü. "Hasta olmanıza üzüldüm. Yapabileceğim bir şey varsa..."

"Ben hasta değilim," dedi. Sakin, kuruntulu ve neredeyse kayıtsız bir sesle ekledi: "Çok ama çok mutsuzum."

Stoner yine anlayamamıştı. Bu etkileyici yalın sözler bir bıçak gibi içine işledi; yüzünü hafif başka tarafa çevirdi. "Üzgünüm. Bana anlatabilir misiniz? Eğer yapabileceğim bir şey varsa..." dedi kafası karışmış bir halde.

Katherine Driscoll başını kaldırdı. Yüzü buz gibiydi ama gözleri yaşlar içinde parıldıyordu. "Sizi utandırmak niyetinde değildim. Üzgünüm. Beni çok aptal buluyor olmalısınız."

"Hayır," dedi. Bir süre daha ona, irade gücüyle ifadesi boşaltılmış gibi duran o solgun yüze baktı. Sonra tek dizinin üzerinde birbirine kenetlenmiş duran kendi iri kemikli ellerine dalıp gitti; parmaklar küt ve kalındı, mafsallar esmer tenin üzerinde beyaz yumrular gibiydi.

Sonunda, ciddiyetle ve usulca, "Ben pek çok açıdan cahil bir adamım; aptal olan benim, siz değilsiniz. Sizi görmeye gelmedim çünkü... sıkıntı vermeye başladığımı düşündüm... hissettim. Belki bu doğru değildir," dedi.

"Hayır," dedi. "Hayır, doğru değil."

Stoner ona bakmadan devam etti: "Ve size karşı hislerimle... uğraşmaya mecbur kalmanın sıkıntısını yaşamayın istedim, sizi görmeye devam edersem er ya da geç ortaya çıkacağını biliyordum."

Katherine Driscoll kıpırdamadı; kirpiklerinden iki damla yaş süzüldü ve yanaklarından aşağı yuvarlandı; onları silmedi.

"Belki de bencillik ettim. Bunun size rahatsızlık vereceğini ve bana da mutsuzluktan başka bir şey getirmeyeceğini hissettim. Benim koşullarımı biliyorsunuz. Bana karşı bir şey hissetmeniz imkânsız geliyordu... şeyin haricinde..."

"Sus," dedi yumuşak ve ateşli bir sesle. "Ah canım, sus ve buraya yanıma gel."

Stoner titrediğini fark etti; bir oğlan çocuğu gibi becerik-siz, sehpanın etrafından dolaşıp onun yanına oturdu. Sıkıntılı elleri tereddüt içinde birbirine uzandı; gergin bir kucaklaşmayla tuhaf bir şekilde birbirlerine kenetlendiler; ve en ufak bir hareket tek hamlede aralarında tuttukları yabancı ve korkunç şeyin onlardan kaçmasına yol açabilirmiş gibi, uzun bir süre kımıldamadan oturdular.

Stoner'ın koyu kahve ya da siyah renk olduğunu düşündüğü gözleri, koyu menekşe rengiydi. Bazen odadaki bir lambanın soluk ışığına yakalanır, ıslak ıslak parıldarlardı; Stoner başını şu veya bu yöne çevirdiğinde bakışlarının altındaki gözler onun hareketine göre renk değiştirdiği için, hareketsizken bile asla durgun görünmezlerdi. Uzaktan öyle soğuk ve solgun görünen teninin altta süt beyaz camın arkasında yanan ışık gibi sıcak, pembe bir rengi vardı. Bu saydam ten gibi, Katherine Driscoll'un karakteri olduğunu düşündüğü dinginlik, soğukkanlılık ve ihtiyat da, bu özellikleri gizleyen dış görünüşün aynı zamanda çarpıcılık kazandırdığı bir içtenliği, şakacılığı ve mizah anlayışını maskeliyordu.

William Stoner başkalarının ondan önce, çok daha gençken öğrendiği bir şeyi kırk üçüncü yaşında öğrendi: insanın ilk aşkının son aşkı olmadığını ve aşkın bir son değil, bir insanın başka bir insanı tanımaya çalıştığı bir süreç olduğunu.

İkisi de çok utangaçtı; birbirlerini yavaş yavaş, denemeler

yaparak tanıdılar; yakınlaşıp uzaklaştılar, dokundular ve geri çekildiler, ikisi de birbirini hoş karşılayacağından fazlasına zorlamak istemiyordu. Her gün başka bir duvar yıkıldı; sonunda fazla çekingen başka birçok insan gibi birbirine açıldılar, korunmasız kaldılar, farkında olmadan bütünüyle rahatlamışlardı.

Stoner neredeyse her öğleden sonra, dersleri bittiğinde, onun dairesine geldi. Seviştiler, konuştular, tekrar seviştiler, oyun oynamaktan yorulmayan çocuklar gibi. Bahar günleri uzamıştı, dört gözle yazı bekliyorlardı.

XIII

İlkgençliğinde Stoner aşkı, insanın eğer şanslıysa erişebileceği, mutlak bir varoluş biçimi olarak düşünürdü; olgunluğa erdiğinde, insanın oyalayıcı bir inançsızlık, hafiften tanıdık bir küçümseme ve sıkıntı verici bir özlemle bakması gereken sahte bir dinin cenneti olduğu sonucuna varmıştı. Şimdi artık orta yaşında, aşkın ne bir lütuf ne de bir yanılsama olduğunu anlamaya başlıyordu; aşkı insanca bir dönüşüm hareketi olarak, irade, zekâ ve yürekle keşfedilen ve her gün ve her dakika yeniden yaratılan bir durum olarak görüyordu.

Bir zamanlar ofisinde, pencereden gözünü dışarıda parıldayan ama boş bakışları karşısında anlamını yitiren bir manzaraya dikerek tükettiği saatleri artık Katherine'le geçiriyordu. Her sabah erkenden ofisine gidiyor, huzursuzluk içinde on-on beş dakika oturuyordu; sakinleşemeyince Jesse binasından çıkıp kampüsün öteki ucundaki kütüphaneye gidiyor, on-on beş dakika da kitap raflarına göz gezdiriyordu. Sonunda sanki bu kendisiyle oynadığı bir oyunmuş gibi kendini isteyerek içine düştüğü bu belirsizlikten kurtarıyor, kütüphanenin yan kapısından sessiz sedasız süzülerek Katherine'in yaşadığı evin yolunu tutuyordu.

Katherine sıklıkla gece geç saatlere kadar çalıştığı için bazı sabahlar William dairesine geldiğinde onu daha yeni uyanmış, bedeni uykudan ılık ve şehvetli, kapıyı açmak için üzerine geçiriverdiği koyu mavi sabahlığın altında çıplak bulurdu. Böyle sabahlarda genellikle neredeyse konuşmaya fırsat bulamadan Katherine uykudan kalktığı için hâlâ sıcak ve dağınık dar yatağa gidip sevişirlerdi.

Vücudu ince uzun ve narindi, tatlı bir girişkenliği vardı; dokunduğunda Stoner'ın kaba eli o tenin üzerinde hayat bulurdu adeta. Katherine'in bedenine himayesine bırakılmış büyük bir hazineymiş gibi baktığı zamanlar olurdu; küt parmaklarının kalçalarıyla karnının nemli ve soluk pembe teninin üzerinde oynamasına izin verir, küçük diri göğüslerinin kafa karıştırıcı sade zarafetini garipserdi. Daha önce hiç başka birinin vücudunu tanımadığını, dahası bu yüzden başkasının benliğini her zaman o benliği taşıyan bedenden bir şekilde ayrı tuttuğunu anladı. Sonunda, bizzat tecrübeyle o güne kadar hiç kimseyi bir samimiyet ya da güvenle veya teslimiyetin getirdiği insani bir sıcaklıkla birlikte tanımadığını fark etti.

Tüm âşıklar gibi bol bol kendilerinden bahsettiler, bu şekilde onları var eden dünyayı anlayabileceklerini sanıyorlardı.

"Tanrım, seni nasıl çılgınca arzulardım," dedi bir keresinde Katherine. "Sınıfın karşısında dikilirken öyle babacan, sevimli ve sıkıntılı görürdüm ki seni... deli gibi arzulardım. Hiç bilmiyordun, değil mi?"

"Hayır," dedi William. "Senin son derece terbiyeli bir genç hanımefendi olduğunu sanıyordum."

Katherine hoşnutlukla güldü. "Terbiyeli, gerçekten de!" Bir parça durgunlaştı ve geçmişi hatırlayarak gülümsedi. "Sanırım ben de öyle olduğumu sanıyordum. Ah, terbiyesiz olmak için hiçbir nedenimiz yokken kendimizi terbiyeli görebiliriz tabii! İnsanın kendini tanıması için âşık olması yeter. Bazen, seninleyken, dünyanın en büyük sürtüğü gibi

hissediyorum, dünyanın en arzulu, en sadakatli sürtüğü. Bu sana terbiyeli geliyor mu?"

"Hayır," dedi William gülümseyerek ve ona elini uzattı. "Gel buraya."

William onun eskiden bir sevgilisinin olduğunu öğrendi; üniversitenin son sınıfında olmuştu bu olay ve gözyaşları, suçlamalar ve ihanetlerle kötü bir şekilde bitmişti.

"İlişkilerin çoğu kötü biter," dedi Katherine ve bir an ikisi de hüzünlendiler.

Onun kendisinden önce bir başkasıyla birlikte olduğunu öğrendiğinde duyduğu şaşkınlık William'ı dehşete düşürmüştü; bir araya gelmeden önce gerçekte hiç var olmamışlar gibi düşünmeye başladığını fark etti.

"Çok utangaç bir çocuktu," dedi Katherine. "Senin gibi sanırım, bazı açılardan; yalnız o küskün ve ürkekti, nedenini asla öğrenemedim. Yurdun yürüyüş yolunun bitiminde, büyük bir ağacın altında beni beklerdi, çünkü o kadar insanın arasına giremeyecek kadar utangaçtı. Kırlarda, hiç kimseyi görme şansımızın olmadığı yerlerde kilometrelerce yürürdük. Fakat hiçbir zaman gerçekten... birlikte değildik. Sevişirken bile."

Stoner, çehresi ve ismi olmayan bu gölge insanı gözünün önüne getirebiliyordu; şaşkınlığı üzüntüye dönüşmüştü, anlaşılması güç ümitsiz bir karamsarlık yüzünden, artık Stoner'ın sahip olduğu şeyi bir zamanlar kendinden uzaklaştırmış bu meçhul oğlana büyük bir merhamet duydu.

Kimi zaman sevişmelerini izleyen o mahmur tembellik içinde, ona duygu ve tasasız düşünce arasında gidip gelen ağır ve yumuşak bir akış gibi görünen şeye kendini bırakırdı; ve o akış içinde yüksek sesle mi konuştuğunu yoksa sadece o duygu ve düşüncenin sonunda dönüştüğü sözcükleri mi ayırt ettiğini anlamakta zorlanırdı.

Her zaman birlikte olabilecekleri kusursuz dünyalar hayal etti ve hayal ettiği şeyin gerçekleşmesi ihtimaline kısmen inandı.

"Olsaydı, nasıl olurdu?" diye düşündü ve içinde yaşadıklarından daha cazip olmayan bir ihtimali inşa etmeye girişti. Hayal ettikleri ve inceden inceye işledikleri ihtimallerin aşkın işaretleri ve artık birlikte yaşadıkları bir hayatın kutlaması olduğunu konuşmasalar da ikisi de biliyordu.

Birlikte yaşadıkları, ikisinin de gerçekten tahayyül etmediği bir hayattı. Tutkuları şehvete, şehvet her an yenilenen derin bir duygusallığa dönüştü.

"Şehvet ve öğrenme," dedi Katherine bir keresinde. "Gerçekte var olan bu kadar, değil mi?"

Stoner'a bu kesinlikle doğruymuş, öğrendiği şeylerden biri buymuş gibi geldi.

Birlikte oldukları hayat yönünden, o yaz sadece sevişmekle ve konuşmakla geçmedi. Konuşmadan birlikte olmayı öğrendiler ve sessizliği alışkanlık edindiler; Stoner Katherine'in dairesine kitaplar getirdi ve orada bıraktı, sonunda onlar için fazladan bir kitaplık kurmak zorunda kaldılar. Birlikte geçirdikleri günlerde Stoner kendini neredeyse tamamen bıraktığı çalışmalarına dönüş yaparken buldu; ve Katherine tezini oluşturacak kitap üzerinde çalışmaya devam etti. Bu sırada saatlerce duvara dayalı minik bir masanın başında otururdu; başı yoğun bir konsantrasyonla kitaplara ve kâğıtlara doğru eğilir, ince solgun boynu alışkanlıkla giydiği koyu mavi sabahlıktan bükülüp dışarı uzanırdı; Stoner da benzer bir konsantrasyonla koltuğa yayılır ya da yatağa uzanırdı.

Bazen gözlerini çalıştıkları şeyden kaldırır, birbirlerine gülümser ve tekrar okumalarına dönerlerdi; bazen Stoner başını kitabından kaldırır ve gözlerini Katherine'in zarafetle eğilmiş sırtında ve her zaman üzerine bir tutam saçın döküldüğü ince boynunda gezdirirdi. Sonra yavaş, uysal bir arzu üzerine huzur gibi çökünce ayağa kalkar ve arkasına geçip kollarını hafifçe onun omuzlarına koyardı. Katherine doğrulur ve başını onun göğsüne yaslardı, o zaman Stoner'ın elleri bol sabahlığın

önünden içeri kayar ve usulca göğüslerine dokunurdu. Sonra sevişirler ve bir süre sessizce uzanırlardı ve sanki aşk ve öğrenme tek bir süreçmiş gibi çalışmalarına geri dönerlerdi.

Bu, o yaz öğrendikleri, "yerleşik kanı" dedikleri şeyin tuhaflıklarından biriydi. Onlara aklın yaşamıyla duyuların yaşamının öyle ya da böyle ayrı ve aslında karşıt olduğunu söyleyen bir geleneğe göre yetiştirilmişlerdi; gerçek anlamda hiç üzerinde düşünmeden birinin diğerine tercih edilmesi gerektiğine inanmışlardı. Birinin diğerine güç verebileceği hiç akıllarına gelmemişti; ve uygulama hakikatin fark edilmesinden önce geldiği için sadece onlara ait bir keşif gibi duruyordu. "Yerleşik kanı"nın tuhaflıklarını derlemeye başladılar ve onları hazine gibi sakladılar; bunu yapmanın tuhaflıkları kendilerine bu fikirleri veren dünyadan soyutlamalarına ve onları küçük ama etkileyici bir usulle birleştirmelerine faydası oldu.

Fakat Stoner'ın farkında olduğu ve Katherine'e bahsetmediği bir başka tuhaflık daha vardı. Karısı ve kızıyla olan ilişkisiyle alakalı bir tuhaflıktı bu.

"Yerleşik kanı"ya göre bu ilişkinin, yine yerleşik kanının "yasak ilişki" olarak tanımladığı şey devam ettiği sürece, durmadan kötüye gitmesi gerekiyordu. Fakat böyle bir şey olmadı. Aksine giderek düzelme gösterdi. Hâlâ "ev" olarak adlandırdığı yerden uzakta geçirdiği sürelerin uzaması onu hem Edith'e hem Grace'e yıllardır olmadığı kadar yaklaştırmış gibi görünüyordu. Edith'e karşı şefkate yakın ilginç bir yakınlık hissetmeye başlamıştı ve ara sıra, havadan sudan sohbet ettikleri bile oluyordu. Edith o yaz camlı verandayı temizlemiş, hava koşullarının neden olduğu hasarı bile tamir ettirmişti ve oraya bir divan da koyunca Stoner'ın artık oturma odasındaki kanepesinde uyumasına gerek kalmamıştı.

Hafta sonları bazen komşulara ziyarete gidiyor ve Grace'i babasıyla yalnız bırakıyordu. Ara sıra Edith'in evden

onun kızıyla kırlarda yürüyüşe çıkmasına yetecek kadar uzaklaştığı oluyordu. Evden uzaklaştığında Grace'in katı, tedbirli çekingenliği azalır, zaman zaman Stoner'ın neredeyse unuttuğu bir huzur ve sevimlilikle gülümserdi. Önceki yıl hızla boy atmış ve çok zayıflamıştı.

Edith'i aldattığını ancak iradesini zorladığında hatırlayabiliyordu. Hayatının iki tarafı, bir hayatın iki tarafı ne kadar ayrı olabilirse o kadar ayrıydı; iç gözlem yeteneğinin zayıf olduğunu ve kendini kandırabileceğini biliyorduysa da sorumluluk hissettiği herhangi bir insana zarar verdiğine kendini inandıramıyordu.

Hiç rol yapamıyordu, ne Katherine Driscoll'la ilişkisini gizlemek ne de birileri görsün diye sergilemek aklına geldi. Dışarıdan birisinin ilişkilerinden haberdar olması, hatta ilgi göstermesi, ona imkânsız geliyordu.

Bu yüzden, yaz sonunda, Edith'in bu ilişkiyle ilgili bir şeyler bildiğini ve neredeyse başından beri farkında olduğunu keşfetmesi derin fakat kişisel olmayan bir şok etkisi yarattı.

Edith, bir sabah William sabah kahvesini yudumlayıp Grace'le sohbet ederken tesadüfen konuyu açtı. Biraz imalı konuşuyordu, Grace'e kahvaltısıyla oyalanmayı bırakmasını, zaman kaybetmeden bir saatlik piyano alıştırmasına başlamasını söyledi. William, ince uzun, dimdik vücutlu kızının yemek odasından çıkışını izledi ve eski piyanodan yankılanan ilk notaları duyuncaya kadar dalgın dalgın bekledi.

"Pekâlâ," dedi Edith, sesi hâlâ biraz sertti. "Bu sabah biraz geciktin, değil mi?"

William soran bakışlarla ona döndü; dalgın ifade hâlâ yüzündeydi.

"Bekletirsen küçük kız öğrencin kızmaz mı?" dedi Edith.

Dudaklarına bir uyuşmanın geldiğini hissetti. "Ne?" diye sordu. "O ne demek?"

"Ah, Willy," dedi Edith ve hoşgörülüyle güldü. "Küçük

maceranı bilmediğimi mi sandın? Başından beri biliyorum. Adı ne? Duymuştum ama ne olduğunu unuttum."

Şaşkınlık ve dehşet içindeki zihni tek bir kelimeyi yakaladı; konuştuğunda ise sesi kendisine aksi ve sinirli geldi. "Anlamıyorsun," dedi. "Senin ifadenle bir... macera yok. Bu..."

"Ah, Willy," dedi Edith ve tekrar güldü. "Çok bozulmuş gibisin. Ah, bütün bunları anlıyorum. Senin yaşında bir erkek, falan filan. Bu doğal sanırım. En azından öyle olduğunu söylüyorlar."

William bir an sessiz kaldı. Sonra, "Edith, eğer bunu konuşmak istersen..." dedi tereddüt içinde.

"Hayır!" dedi Edith; sesinde korkunun telaşı vardı. "Konuşulacak bir şey yok. Hem de hiç."

Ne o sırada ne de daha sonra, bu konuyu konuşmadılar. Edith çoğu zaman Stoner'ı evden uzak tutan şey işiymiş gibi davranmaya devam etti; fakat ara sıra ve adeta dalgınlıkla hep içinde bir yerde duran bildiklerinden söz etti. Bazen alaycı bir sevecenliğe benzeyen bir şeyle neşe içinde, kimi zaman sanki aklına gelebilecek en sıradan konuşmayı yapıyormuş gibi hiçbir şey hissetmeden, bazen de sanki önemsiz bir şey canını sıkmış gibi sinirle anlatıyordu.

"Ah, anlıyorum. Bir erkek kırklı yaşlarına gelmeyegörsün. Fakat sahiden Willy, onun babası olacak kadar yaşlısın, öyle değil mi?" dedi.

Dışarıdaki birine, âleme nasıl göründüğü Stoner'ın aklına gelmemişti. Bir an için kendini görünmesi gerektiği şekilde gördü ve Edith'in söyledikleri, Stoner'ın gördüğü şeyin parçasıydı. Sigara odalarında anlatılan fıkralardan ve ucuz roman sayfalarından fırlamış birini görür gibi oldu: karısı tarafından yanlış anlaşılmış, gençliğine dönmeye çalışan, kendisinden çok genç bir kızın peşine düşmüş, beceriksizce ve maymun gibi sahip olamadığı gençliğe uzanan orta yaş civarı acınası bir adam; dünyanın üzülerek, acıyarak ve aşağılayarak güldüğü

ahmak, süslü püslü bir soytarı. Bu insana olabildiğince yakından baktı; fakat baktıkça daha az tanıdık hale geldi. Gördüğü kendisi değildi ve aniden onun hiç kimse olmadığını anladı.

Fakat dünyanın ona, Katherine'e ve kendilerine ait zannettikleri o küçük hücreye sürünerek sokulduğunu biliyordu; ve Katherine'e bile anlatamadığı bir kederle yaklaşmasını izledi.

O eylül güz sömestri, vakitsiz bir ayazdan sonra gelen aşırı derecede renkli bir pastırma yazıyla başlamıştı. Stoner uzun zamandır hissetmediği bir sabırsızlıkla derslerine döndü; birinci sınıfa başlayan yüz öğrencinin suratıyla karşılaşacağını bilmek bile gücünün tazelenmesini engellememişti.

Öğrencilerin ve fakülte görevlilerinin çoğunun geri dönmesi üzerine tedbirli davranma gereği hissetmeye başlamasının dışında, Katherine'le yaşadığı hayat büyük ölçüde önceden nasılsa öyle devam etti. Yaz boyunca Katherine'in yaşadığı eski ev adeta terk edilmişti; bu sayede dikkat çekmekten korkmadan, neredeyse gözlerden tamamen uzakta birlikte olmayı başarmışlardı. William'ın artık öğleden sonraları onun evine gelirken dikkatli davranması gerekiyordu; eve yaklaşırken sokağı boydan boya kolaçan etmeye ve onun dairesine açılan küçük merdiven boşluğuna giden basamakları hırsız gibi inmeye başladı.

İşaret diliyle konuşmayı düşündüler ve başkaldırmaktan bahsettiler; ve birbirlerine şeytana uyup olmayacak bir şey yapmak, caka satmak istediklerini anlattılar. Fakat yapmadılar ve böyle yapmak için gerçek anlamda bir arzu duymamışlardı. Sadece yalnız bırakılmak, kendi oldukları gibi hareket etmek istiyorlardı; bunu isterken de rahat bırakılmayacaklarını biliyorlardı ve başkalarının düşüncelerine aldırmadan yaşayabileceklerinden şüpheliydiler. Tedbirli davrandıklarını zannediyorlardı ve ilişkilerinden kuşkulanılacağı neredeyse hiç akıllarına gelmemişti. Üniversitede karşılaşmamaya

dikkat ettiler ve herkesin önünde karşı karşıya gelmekten kurtulamadıklarında, gülünçlüğünün dışarıdan anlaşılmadığına inandıkları bir resmiyetle birbirlerine selam veriyorlardı.

Fakat ilişki güz sömestri başladıktan hemen sonra anlaşılmıştı. Büyük ihtimalle ortaya çıkma nedeni, insanların böyle konularda tuhaf bir koku alma yeteneğinin olmasıydı; çünkü ikisi de dışarıya özel hayatlarıyla ilgili hiçbir şey belli etmemişlerdi. Ya da belki birisi başka birine gerçeklik payı taşıyan asılsız bir yorumda bulunmuş, ikisinin de göz hapsine alınmasına neden olmuş, sonuç olarak bu da... Boşuna tahmin yürüttüklerini biliyorlardı; fakat bunu yapmaya devam ettiler.

Fark edildiklerini anlamalarını sağlayan işaretler vardı. Bir keresinde Stoner iki erkek yüksek lisans öğrencisinin arkasından yürürken bir tanesini yarı hayranlık yarı küçümsemeyle, "İhtiyar Stoner. Vay canına! Kim inanırdı?" derken duydu ve bu insanlık haline alay ve şaşkınlıkla başlarını salladıklarını gördü. Katherine'in tanıdıkları ona Stoner hakkında dolaylı imalarda bulundular ve kendi aşk hayatlarıyla ilgili duymak istemediği sırlar verdiler.

İkisini de şaşırtan, bu durumun önemsiz görünmesiydi. Kimse onlarla konuşmayı kesmedi; kimse onlara ters ters bakmadı; korktukları dünya onlara acı çektirmedi. Aşklarına düşman olacağını düşündükleri yerde yaşayabileceklerine, hem de saygınlık ve huzurla yaşayabileceklerine inanmaya başlamışlardı.

Edith, Noel tatilinde Grace'i St. Louis'deki annesini ziyarete götürmeye karar verdi; birlikte yaşadıkları hayatta bir kereliğine William ve Katherine uzun süre birbirleriyle olabileceklerdi.

Ayrı zamanlarda ve fazla üzerinde durmadan, Noel tatilinde üniversiteden uzakta olacaklarının bilinmesini sağladılar; Katherine doğudaki akrabalarını ziyaret edecek ve William da

Kansas City'deki bibliyografya merkezinde ve müzede çalışacaktı. Farklı saatlerde ayrı otobüslere bindiler ve Ozark Gölü'nde, muazzam Ozark yaylasını çevreleyen dağlarda bir tatil köyünde buluştular.

Köyde bütün yıl açık olan tek pansiyonun tek müşterisiydiler ve birlikte geçirecekleri on günleri vardı.

Gelişlerinden önceki üç gün şiddetli kar yağmıştı ve onlar oradayken de yağınca hafif inişli çıkışlı tepeler tatilleri boyunca hep beyaz kaldı.

Yatak odası, oturma odası ve küçük bir mutfağı olan bir kulübeleri vardı; öteki kulübelerden biraz ayrıktı ve kış aylarında donan bir göle bakıyordu. Sabahları uyandıklarında kendilerini birbirlerine dolanmış buluyorlardı, kalın battaniyeler altında vücutları sıcak ve sağlıklıydı. Başlarını battaniyelerin altından çıkarıp soğuk havada nefeslerinin koca bulutlar halinde yoğunlaşmasını izlediler; çocuklar gibi kahkahalar attılar ve battaniyeleri tekrar kafalarına çekip birbirlerine daha sıkı sarıldılar. Bazen seviştiler ve güneş doğuya bakan pencereden içeri girene kadar yatakta kalıp bütün sabah sohbet ettiler; bazen Stoner uyanır uyanmaz yataktan ok gibi fırlayıp Katherine'in çıplak vücudunun üzerinden örtüleri çekiyor ve büyük şöminede ateşi harlandırırken onun çığlıklarına gülüyordu. Sonra şöminenin önünde üstlerinde sadece bir battaniyeyle birbirlerine sokuluyor, kendi vücutlarının doğal sıcaklığı ve güçlenen alevlerle ısınmayı bekliyorlardı.

Soğuğa rağmen, neredeyse her gün ormanda yürüyüş yaptılar. Karın üstünde siyaha çalan koyu yeşil renkte koca çam ağaçları bütün haşmetiyle açık mavi bulutsuz gökyüzüne doğru yükseliyorlardı; ara sıra yalnız bir kuşun cıvıltısının içinde yürüdükleri bir başınalığı derinleştirmesi gibi, ara sıra dalların birinden bir kar kütlesinin kayarak lop diye inmesi de etraflarındaki sessizliği derinleştirirdi. Bir keresinde

dağların tepelerinden yiyecek aramaya inmiş bir geyik görmüşlerdi. Koyu renk çamların ve beyaz karın uçsuz bucaksızlığında parıldayan sarı-kahverengi bir maraldı. Şimdi elli metre ötelerinde onlara bakıyordu; ön ayaklarından biri karın üzerinde ihtiyatla havada, küçük kulakları tetikte, kahverengi gözleri yusyuvarlak ve olağanüstü yumuşaktı. Kimse kımıldamamıştı. Dişi geyiğin narin başı eğilmiş, onlara kibarca inceliyormuş gibi bakmıştı; sonra sakin sakin arkasını dönmüş ve ayaklarını karın içinden zarafetle çıkarıp minik bir kıtırtı sesiyle tam olması gereken yere daldırarak onlardan uzaklaşmıştı.

Öğleden sonra pansiyonun, aynı zamanda köyün bakkalı ve lokantası vazifesini gören ana ofisine gidiyorlardı. Orada kahve içiyor ve o sırada içeride kim varsa onunla sohbet ediyor ve belki her zaman kulübelerinde yedikleri akşam yemeği için birkaç şey alıyorlardı.

Akşamları bazen gaz lambasını yakıp okudular; fakat çoğunlukla şöminenin karşısında katlanmış battaniyelerin üzerinde oturdular, sohbet ettiler ve sustular; kütüklerin üzerinde karmakarışık oynaşan alevleri ve birbirlerinin yüzüne düşen ışık oyunlarını seyrettiler.

Birlikte geçirdikleri sürenin sonuna doğru, bir akşam Katherine usulca, adeta dalgınlıkla, "Bill, eğer başka bir şey yaşayamazsak, bu haftayı yaşamış olacağız. Kulağa kızsal bir şey gibi mi geliyor?" dedi.

"Kulağa nasıl geldiği önemli değil," dedi Stoner. Başını onaylar biçimde salladı. "Bu doğru."

"O zaman söyleyeceğim," dedi Katherine. "Bu haftayı yaşamış olacağız."

Son sabahlarında Katherine mobilyaları düzeltti ve telaşsız bir özenle ortalığı temizledi. Taktığı nikâh yüzüğünü çıkardı ve duvarla şömine arasında bir çatlağa sıkıştırdı. Utanarak gülümsedi. "Burada bize ait bir şey bırakmak istedim," dedi, "bu yer

durdukça burada kalacağını bildiğim bir şey. Belki aptalcadır."

Stoner ona cevap veremedi. Koluna girdi, kulübeden çıktılar ve onları oradan alıp Columbia'ya geri götürecek otobüse binmek üzere pansiyonun ofisine doğru karda ağır adımlarla yürüdüler.

Şubat sonlarına doğru bir öğleden sonra, ikinci dönem başlayalı birkaç gün olmuşken, Stoner, Gordon Finch'in sekreterinden bir telefon aldı; sekreter dekanın kendisiyle konuşmak istediğini söyledi ve o öğleden sonra ya da ertesi sabah uğrayıp uğrayamayacağını sordu. Stoner uğrayacağını söyledi ve kapattıktan sonra birkaç dakika bir eli telefonda oturdu. Sonra iç geçirdi ve kendi kendine başını salladı ve aşağıya Finch'in ofisine indi.

Gordon Finch gömleğinin kollarını kıvırmıştı, kravatı gevşekti ve elleri başının arkasında, döner sandalyesinde arkasına yaslanmıştı. Odaya giren Stoner'a başıyla candan bir selam verdi ve eliyle masasının yanına çapraz yerleştirilmiş deri kaplı koltuğu gösterdi.

"Otur, Bill. Nasılsın?"

Stoner başını salladı. "Fena değil."

"Derslerle mi uğraşıyorsun?"

"Öyle de denebilir. Programım tamamen dolu," dedi Stoner kuru kuru.

"Biliyorum," dedi Finch ve başını iki yana salladı. "O konuya karışamıyorum, biliyorsun. Fakat çok ayıp."

"Sorun değil," dedi Stoner biraz sabırsızlıkla.

"Tamam." Finch sandalyesinde doğruldu ve ellerini önündeki masanın üzerinde kenetledi. "Bu ziyaretin resmi bir tarafı yok, Bill. Sadece seninle biraz sohbet etmek istedim."

Uzun bir sessizlik oldu. "Hayırdır, Gordon?" dedi Stoner kibarca.

Finch iç geçirdi ve sonra aniden, devam etti: "Tamam. Şu

an seninle arkadaş olarak konuşuyorum. Söylentiler var. Dekan olarak henüz ciddiye almam gereken bir şey yok fakat... şey... bir gün ciddiye almak zorunda kalabilirim ve seninle konuşmam gerektiğini düşündüm –arkadaşın olarak, unutma– ciddi bir şey gelişmeden önce."

Stoner başıyla onayladı. "Ne tür bir söylenti?"

"Ah, kahretsin, Bill. Sen ve Driscoll kızı. Biliyorsun."

"Evet," dedi Stoner. "Biliyorum. Sadece ne kadar ileri gittiğini bilmek istedim."

"Henüz çok ileri gitmedi. İmalar, yorumlar, falan filan."

"Anlıyorum," dedi Stoner. "Bununla ilgili ne yapabilirim bilmiyorum."

Finch bir kâğıdı itinayla katladı. "Ciddi bir şey mi Bill?" dedi.

Stoner başıyla doğruladı ve pencereden dışarı baktı. "Ciddi, korkarım."

"Ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum."

Finch, ani bir hiddetle, o kadar özenle katladığı kâğıdı buruşturdu ve çöp kutusuna attı. "Teoride, hayatını nasıl istersen öyle yaşarsın. Teoride, canının istediğini düzebilmelisin, canının istediğini yapabilmelisin ve ders vermeni engellemediği sürece bu bir sorun olmamalı. Gel gör ki lanet olsun, hayatını *istediğin gibi* yaşayamazsın. Ah, kahretsin. Ne demek istediğimi anlıyorsun."

Stoner gülümsedi. "Korkarım anlıyorum."

"Pis bir iş bu. Edith ne olacak?"

"Görünüşe bakılırsa," dedi Stoner, "Edith bütün bu olanları başkalarından çok daha az ciddiye alıyor. Komik olan şu ki Gordon, geçen yıl bugüne kadar hiç olmadığımız kadar iyi geçindiğimize inanıyorum."

Finch kısa bir kahkaha attı. "İnsan hiç bilemiyor, değil mi? Fakat demek istediğim, boşanma olacak mı? Onun gibi bir şey?"

"Bilmiyorum. Muhtemelen. Fakat Edith mücadele edecektir. Ortalık çok karışır."

"Peki ya Grace?"

Stoner'ın boğazı düğümlendi ve yüz ifadesinin ne hissettiğini gösterdiğini biliyordu. "O... başka bir şey. Bilmiyorum, Gordon."

Finch tarafsız bir şekilde, sanki başka birini tartışıyorlarmış gibi, "Boşanmayı atlatabilirsin... eğer fazla karışıklık çıkmazsa. Zor olacaktır, fakat muhtemelen atlatırsın. Ve eğer bu... Driscoll kızıyla olan şey ciddi değilse, sadece takılıyorsan, tamam, o da halledilebilir. Fakat kendini ateşe atıyorsun, Bill; aranıyorsun," dedi.

"Sanırım öyle," dedi Stoner.

Bir suskunluk oldu. "Ne boktan bir işim var," dedi Finch ciddiyetle. "Bazen hiç bu işlerin adamı olmadığımı düşünüyorum."

Stoner gülümsedi. "Dave Masters bir keresinde senin gerçekten başarılı olmak için yeterince taşaklı bir orospu çocuğu olmadığını söylemişti."

"Belki de haklıydı," dedi Finch. "Fakat ben çok sık öyle olduğumu hissediyorum."

"Bunun için endişelenme, Gordon," dedi Stoner. "Senin durumunu anlıyorum. Ve eğer bunu senin için kolaylaştırmanın..." Duraksadı ve sertçe başını salladı. "Fakat şu anda hiçbir şey yapamam. Beklemek zorunda. Bir şekilde..."

Finch başını salladı ve Stoner'a bakmadı; ağır bir kaçınılmazlıkla üzerine doğru gelen bir lanetmiş gibi, masasının üzerine baktı. Stoner birkaç dakika bekledi ve Finch konuşmayınca sessizce ayağa kalkıp ofisten çıktı.

Gordon Finch'le görüşmesi yüzünden o öğleden sonra Katherine'in dairesine gitmekte gecikmişti. Sokağı kolaçan etme zahmetine girmeden yoldan aşağı indi ve içeri girdi. Katherine onu bekliyordu; üstünü değiştirmemişti ve kanepeye

dimdik ve tetikte oturmuş, adeta resmiyet içinde bekliyordu.

"Geciktin," dedi lafı dolandırmadan.

"Üzgünüm," dedi. "İşim uzadı."

Katherine bir sigara yaktı; eli hafifçe titriyordu. Bir süre kibriti inceledi ve sonra onu dumanı üfleyerek söndürdü. "Okutman arkadaşlarımdan biri, Dekan Finch'in bu öğleden sonra seni görüşmeye çağırdığını bilhassa söyledi."

"Evet," dedi Stoner. "İşimin uzamasının nedeni buydu."

"Bizimle mi ilgiliydi?"

Stoner başıyla onayladı. "Bir-iki şey duymuş."

"Ben de öyle olduğunu düşündüm," dedi Katherine. "Okutman arkadaşım anlatmak istemediği bir şey biliyor gibiydi. Ah, Yüce İsa, Bill!"

"Hiç de öyle değil," dedi Stoner, "Gordon eski bir dost. Ben aslında bizi korumak istediğine inanıyorum. Eğer elinden gelirse koruyacağına inanıyorum."

Katherine birkaç dakika konuşmadı. Ayakkabılarını tekmeleyerek çıkardı ve kanepeye sırtüstü uzanarak gözlerini tavana dikti. "İşte başladı. Sanırım bizi kendi halimize bırakacaklarını ummak çok fazlaydı. Sanırım biz de hiçbir zaman gerçekten ciddi olarak bırakacaklarını düşünmedik," dedi sükûnetle.

"Eğer çok kötüleşirse," dedi Stoner, "uzaklara gidebiliriz. Bir şey yapabiliriz."

"Ah, Bill!" Katherine alçak sesle bir küçük kahkaha attı. Kanepede doğruldu. "Sen dünyanın en tatlı sevgilisisin, en tatlı, bir insanın hayal edebileceği en tatlı sevgili. Ve ben onların bizim canımızı sıkmalarına izin vermeyeceğim. Vermeyeceğim!"

Sonraki birkaç haftayı büyük ölçüde daha önce nasılsa öyle yaşadılar. Bir yıl önce üstesinden gelemeyecekleri bir stratejiyle, sahip olduklarını bilmedikleri bir dayanıklılıkla, yetersiz kuvvetlerle dayanmaya mecbur olan yetenekli generaller gibi güçlerini mevzilendirerek kaçma ve geri çekilme alıştırmaları

yaptılar. Gerçekten tedbirli ve dikkatli hareket eder oldular ve manevralarından haşin bir zevk aldılar. Stoner Katherine'in dairesine ancak hava kararduktan sonra, içeri girdiğini kimsenin göremeyeceği bir zamanda geldi; gündüzleri, ders aralarında, Katherine genç erkek okutmanlarla kafelerde boy gösterdi; müşterek kararlılıkları birlikte geçirdikleri saatlerin yoğunluğunu derinleştirmişti. Kendilerine ve birbirlerine hiç olmadığı kadar yakınlaştıklarını söylediler; ve bunun doğru olduğunu, kendilerini rahatlatmak için ettikleri lafların avuntunun ötesinde bir anlam ifade ettiğini fark ettiler. Bir yakınlığı olanaklı ve bir bağlılığı kaçınılmaz kıldılar.

İçinde yaşadıkları dünya yarı aydınlık ve kendilerinin en iyi taraflarını sundukları bir dünyaydı; öyle ki bir süre sonra, insanların yürüyüp konuştuğu, değişimin ve sürekli hareketin olduğu dış dünya onlara sahte ve gerçekdışı görünmeye başlamıştı. Hayatları iki dünya arasında keskin bir bölünmeye uğramıştı ve böylesine bölünmüş yaşamak onlara doğal geliyordu.

Kış sonunda ve baharın ilk aylarıyla, birlikte daha önce hissetmedikleri bir dinginliğe kavuştular. Dış dünyanın üzerlerine kapanmasıyla, onun mevcudiyetinin daha az farkına varır oldular; ve öyle mutluydular ki ne birbirlerine bundan bahsetme ihtiyacı duyuyor ne de düşünüyorlardı. Katherine'nin, büyük eski evin altındaki mağara gibi gizli küçük, loş dairesinde, kendi keşfettikleri zamansız bir evrende zamanın dışında hareket ediyormuş gibi görüyorlardı kendilerini.

Sonra, nisan sonunda bir gün, Gordon Finch, Stoner'ı tekrar ofisine çağırdı; ve Stoner kabul etmek istemediği bir bilginin uyuşukluğuyla aşağıya indi.

Başına gelen, olağanüstü basit, Stoner'ın önceden görmesi gerektiği halde göremediği bir şeydi.

"Konu Lomax," dedi Finch. "Orospu çocuğu bir şekilde durumu anlamış ve peşini bırakmayacak."

Stoner başıyla onayladı. "Bunu düşünmeliydim. Bunu tahmin etmem gerekirdi. Sence onunla konuşmam bir işe yarar mı?"

Finch başını salladı, ofisinin öteki ucuna gitti ve pencerenin önünde durdu. Öğleden sonra güneşi terden parıldayan yüzünü yaladı. Yorgun bir şekilde, "Anlamıyorsun, Bill. Lomax o şekilde oynamıyor. Senin adın bile geçmedi. Driscoll kızıyla uğraşıyor," dedi.

"Ne yapıyor?" diye sordu Stoner şaşkın şaşkın.

"Ona hayran olmamak elde değil," dedi Finch. "Her nasılsa benim her şeyi bildiğimin gayet iyi farkındaydı. Böyle olunca, dün öylesine geldi, anlarsın ya... ve bana Driscoll kızını kovmak zorunda olduğunu söyledi ve olay çıkabileceğine dair beni uyardı."

"Olamaz!" dedi Stoner. Koltuğun deri kolçaklarını sıkan elleri acıdı.

Finch devam etti: "Lomax'a bakarsan şikâyetler varmış, çoğunlukla öğrencilerden ve şehirden birkaç kişiden. Meğer dairesine gece geç vakitlerde erkeklerin girip çıktığı görülmüş – alenen uygunsuz davranış– bunun gibi bir şey. Ah, Lomax bunu güzel becerdi; şahsen bir itirazı yokmuş –aksine kızı severmiş aslında– fakat bölümün ve üniversitenin itibarını düşünmesi gerekiyormuş. Orta sınıf ahlakının dayattıklarına boyun eğmenin gerekliliğiyle ilgili kederimizi paylaştık, akademisyen camianın Protestan ahlakına başkaldırının sığınağı olması gerektiği konusunda hemfikir olduk ve uygulamada çaresiz olduğumuz sonucuna vardık. Kararı dönem sonuna kadar ertelemeyi umduğunu fakat bunu yapıp yapamayacağından emin olmadığını söyledi. Ve bütün bunlar konuşulurken, orospu çocuğu birbirimizi gayet iyi anladığımızı biliyordu."

Boğazında bir daralma Stoner'ın konuşmasını imkânsızlaştırdı. İki kere yutkundu ve sesini kontrol etti; sabit ve tekdüzeydi. "Ne istediği gayet açık elbette."

"Korkarım öyle," dedi Finch.

"Benden nefret ettiğini biliyordum," dedi Stoner buz gibi. "Fakat hiç farkına varmadım... hayal bile edemezdim..."

"Ben de," dedi Finch. Masasına döndü ve bütün ağırlığıyla sandalyesine çöktü. "Ve yapabileceğim bir şey yok, Bill. Çaresizim. Eğer Lomax şikâyetçi bulmak isterse, şikâyetçiler ortaya çıkacak; şahit isterse, şahitler ortaya çıkacak. Epeyce taraftarı var, biliyorsun. Ve eğer olay rektörün kulağına giderse..." Başını salladı.

"İstifa etmeyi reddedersem ne olur sence? Ya korkmayı reddedersek?"

"Kızı çarmıha gerer," dedi Finch açıkça. "Ve sanki tesadüfmüş gibi sen de bunun içine çekileceksin. Oldukça temiz."

"O zaman," dedi Stoner, "yapacak bir şey yok gibi görünüyor."

"Bill," dedi Finch ve sonra sustu. Başını sıkılı yumruklarına dayadı. Ruhsuz bir şekilde konuştu: "Bir ihtimal var. Sadece bir. Sanırım onu senden uzak tutabilirim... Eğer Driscoll kızı sadece..."

"Hayır," dedi Stoner. "Bunu yapabileceğimi sanmıyorum. Kelimenin tam anlamıyla, bunu yapabileceğimi sanmıyorum."

"Lanet olsun!" Finch'in sesi kederliydi. "Lomax da buna güveniyor! Bir an için düşün. Ne yapacaksın? Nisan ayındayız, mayısa az kaldı; yılın bu zamanında ne tür bir iş bulabilirsin... Eğer bulabilirsen tabii?"

"Bilmiyorum," dedi Stoner. "Bir şey..."

"Edith ne olacak? Razı geleceğini, savaşmadan senden boşanacağını mı sanıyorsun? Ya Grace? Böyle alelacele ayrılırsan, bu ona nelere mal olur, bu şehirde? Ya Katherine? Nasıl bir hayatınız olur? İkinize nelere mal olur?"

Stoner konuşmadı. İçinde bir yerde bir boşluk açılıyordu; bir yok oluş, bir düşüş hissetti. Sonunda, "Bana bir hafta verebilir misin? Düşünmem lazım. Bir hafta?" dedi.

Finch başıyla onayladı. "Onu en azından bu kadar tutabilirim. Fakat daha fazla değil. Üzgünüm, Bill. Bunu biliyorsun."

"Evet." Sandalyeden kalktı ve bir süre ayakta durdu, bacaklarındaki şiddetli uyuşmayı yokladı. "Sana haber vereceğim. Mümkün olduğunda, sana haber vereceğim."

Ofisten uzun koridorun karanlığına çıktı ve gün ışığına doğru, nereye dönse zindana benzeyen dış dünyaya doğru ağır ağır ilerledi.

Yıllar sonrasında, vakit buldukça, Gordon Finch'le konuşmasını takip eden o günlere geri dönüp bakacak ve olanları hiçbir şekilde net olarak hatırlayamayacaktı. Sadece inatçı bir iradenin alışkanlığıyla yaşayan bir ölü gibiydi. Yine de kendisinin, mekânların, kişilerin ve o birkaç günde yanı başında olup biten olayların garip bir şekilde farkındaydı; ve herkesin gözünde durumuyla çelişen bir görüntü çizdiğini biliyordu. Derslerini verdi, meslektaşlarını selamladı, mecbur olduğu toplantılara katıldı; her gün karşılaştığı insanlardan hiçbiri ters bir şey olduğunu anlamadı.

Fakat Gordon Finch'in ofisinden çıktığı andan itibaren, varlığının küçük bir odağından büyüyen hissizliğin içinde bir yerde hayatının bir parçasının bittiğini, kendisinin bir parçasının ölüme, gelişini adeta soğukkanlılıkla izleyebilecek kadar yakın olduğunu biliyordu. Bahar başında bir öğleden sonranın canlandıran sıcağında kampüste yürüdüğünün belli belirsiz bilincindeydi; kaldırım kenarlarında ve ön bahçelerdeki kızılcık ağaçları tamamen çiçeklenmişti ve gözlerinin önünde yumuşak bulutlar gibi, narin ve şeffaf, titreşiyorlardı; geçkin leylak çiçeklerinin tatlı kokusu havayı sarmıştı.

Katherine'in dairesine vardığında hummalı ve vurdumduymaz bir neşe içindeydi. Katherine'in dekanla son karşılaşmasına ilişkin sorularına aldırmadı; onu güldürmeye çalıştı; ve yaşamın ölüm üzerinde yaptığı bir dansa benzeyen son bir

gayretle neşelenmeye çalışmalarını sonsuz bir kederle izledi.

Fakat eninde sonunda konuşmak zorunda olduklarını biliyordu; oysa söyledikleri sözler, bildiklerinin mahremiyeti içinde tekrar tekrar provasını yaptıkları bir şeyin temsili gibiydi. O bilgiyi grameri kullanarak ortaya koydular: Görülen geçmiş zamandan –"Mutlu olduk, öyle değil mi?"– geçmiş zamana –"Mutluyduk... Sanırım herkesten daha mutluyduk"– ilerlediler ve sonunda mecburi söyleme geldiler.

Finch'le yaptığı konuşmadan birkaç gün sonra, birlikte son günlerini geçirmelerine yardımı dokunacak en uygun eğilim olarak seçtikleri yarı histerik neşeyi bölen bir sessizlikte Katherine, "Fazla zamanımız yok, değil mi?" dedi.

"Hayır," dedi Stoner usulca.

"Ne kadar daha?" diye sordu Katherine.

"Birkaç gün, iki ya da üç."

Katherine başıyla onayladı. "Eskiden buna dayanamayacağımı düşünürdüm. Fakat şimdi hissizim. Hiçbir şey hissetmiyorum."

"Biliyorum," dedi Stoner. Bir an sustular. "Biliyorsun, yapabileceğim bir şey olsaydı... herhangi bir şey olsaydı, ben..."

"Yapma," dedi Katherine. "Elbette biliyorum."

Stoner kanepede arkasına yaslandı ve kendi dünyalarının göğü olan alçak, karanlık tavana baktı. "Eğer her şeyi bir kenara bıraksam –vazgeçsem, öylece çekip gitsem– benimle gelirdin, değil mi?" dedi sakin bir şekilde.

"Evet," dedi Katherine.

"Fakat bunu yapmayacağımı biliyorsun, değil mi?"

"Evet, biliyorum."

"Çünkü o zaman," diye yüksek sesle düşündü Stoner, "hiçbir şeyin anlamı olmazdı... yaptığımız hiçbir şeyin, olduğumuz hiçbir şeyin. Herhalde kesinlikle ders veremezdim ve sen de... sen de başka bir şey olurdun. İkimiz de başka bir şey olurduk, kendimizden başka bir şey. Biz... hiçbir şey olurduk."

"Hiçbir şey," dedi Katherine.

"Ve bundan en azından kendimiz olarak çıktık. Var olduğumuzu biliyoruz... ne olduğumuzu."

"Evet," dedi Katherine.

"Çünkü uzun vadede," dedi Stoner, "beni burada tutan Edith ya da Grace, hatta Grace'i kesinlikle kaybedecek olmam bile değil; skandal ya da sana veya bana gelecek zarar değil; yaşamak zorunda kalacağımız zorluk, hatta aşkımızı kaybetme ihtimalimiz de değil. Sadece bizim kendimizin ve yaptıklarımızın yok olacak olması."

"Biliyorum," dedi Katherine.

"Sonuç olarak biz de dünyalıyız; bunu bilmemiz gerekirdi. Biliyorduk sanırım; fakat biraz uzaklaşmak, bir parça rol yapmak zorundaydık ki..."

"Biliyorum," dedi Katherine. "Başından beri biliyordum, sanırım. Rol yaparken bile günün birinde, günün birinde... Biliyordum." Durdu ve kıpırdamadan ona baktı. Gözleri aniden yaşlarla parıldadı. "Kahretsin, Bill. Kahretsin!"

Daha fazla bir şey söylemediler. Birbirlerinin yüzünü görmesinler diye kucaklaştılar ve konuşmasınlar diye seviştiler. Birbirlerini iyi tanımaktan gelen o tanıdık müşfik şehvetle ve kaybın getirdiği yeni güçlü tutkuyla birleştiler. Sonrasında küçük odanın zifiri karanlığında, bedenleri hafifçe birbirine dokunarak konuşmadan uzandılar. Uzun bir süre sonra Katherine'in nefesi uykuya dalmış gibi düzene girdi. Stoner sessizce kalktı, karanlıkta giyindi ve onu uyandırmadan odadan çıktı. Doğudan ilk gri ışık yükselene kadar Columbia'nın sessiz, boş sokaklarında yürüdü; sonra üniversite kampüsünün yolunu tuttu. Jesse binasının önündeki taş basamaklara oturdu ve ışığın doğudan avlunun ortasındaki büyük taş kolonlara tırmanışını izledi. Eski binayı, o doğmadan önce, tahrip edip harabeye çeviren yangını düşündü; ve geriye kalanın görüntüsüyle hafif kederlendi. Hava aydınlandığında binaya

girdi ve ofisine gitti, ilk dersi başlayana kadar orada bekledi.

Katherine Driscoll'u bir daha görmedi. Stoner onu terk ettikten sonra, Katherine gece uyandı, tüm eşyalarını topladı, kitaplarını kutulara koydu ve apartman yöneticisine onları göndereceği yeri belirten bir not bıraktı. İngilizce Bölümü ofisine notlarını, dönemin geri kalan bir buçuk haftasında derslerini bırakmak için açıklamalarını ve istifasını postayla gönderdi. O öğleden sonra saat ikide, Columbia'dan ayrılan trendeydi.

Stoner onun bir süredir gidişini planladığını fark etti; ve bunu bilmediği ve Katherine ona söylenemeyecek olanı söylemek için son bir not bırakmadığı için minnettardı.

XIV

Stoner o yaz ders vermedi; ve hayatının ilk hastalığını geçirdi. Sadece bir hafta süren, çok yüksek ve nedeni belirsiz bir ateşti; fakat onu güçten düşürmüştü; bir deri bir kemik kaldı ve neticesinde kısmen işitme kaybına uğradı. Bütün yaz o kadar güçsüz ve bitkindi ki yorulmadan ancak birkaç adım atabiliyordu; neredeyse bütün zamanını evin arkasındaki küçük kapalı verandadaki sedirde uzanarak ya da bodrumdan çıkardığı eski koltukta oturarak geçirdi. Pencerelerden dışarı ya da lambri tavana dikti gözlerini ve yerinden ara sıra mutfağa gidip bir lokma yiyecek almak için kıpırdadı.

Edith'le ve hatta Grace'le bile sohbet edecek enerjisi yoktu; buna rağmen Edith bazen arka odaya gelir, onunla birkaç dakika oradan buradan konuşur ve sonra davetsiz girdiği odayı aniden terk ederek onu yalnız bırakırdı.

Bir keresinde yaz ortasında Edith, Katherine'den bahsetti.

"Birkaç gün önce duyduğuma göre," dedi, "küçük kız öğrencin gitmiş, öyle mi?"

Stoner gözünü pencereden güçlükle ayırdı ve Edith'e döndü. "Evet," dedi kibarca.

"Adı neydi?" diye sordu Edith. "Adını hep unutuyorum."

"Katherine," dedi. "Katherine Driscoll."

"Ah, evet," dedi Edith. "Katherine Driscoll. Tamam, gördün mü? Sana söylemiştim, değil mi? Böyle şeylerin önemli olmadığını sana söylemiştim."

Stoner başını dalgın dalgın salladı. Dışarıda, arka bahçenin çitine yaslanmış yaşlı karaağaçta, büyük siyah-beyaz bir kuş –bir saksağan– gevezelik etmeye başlamıştı. Kuşun çağrısına kulak verdi ve yalnız feryadını haykıran açık gagasını duygudan yoksun bir hayranlıkla izledi.

O yaz hızla yaşlandı; öyle ki sonbaharda derslerine geri döndüğünde onu şaşkınlıkla irkilmeden tanıyan çok az insan vardı. Bir deri bir kemik kalmış yüzünde derin kırışıklar oluşmuştu; saçı yer yer kırlaşmıştı; ve sanki görünmeyen bir yük taşıyormuş gibi iyice kamburlaşmıştı. Sesi biraz hırıltılı ve çatlak çıkıyordu ve birine kafasını indirerek bakmak gibi bir huy edindiği için parlak gri gözleri dağınık kaşlarının altında sert ve aksi bakıyordu. Öğrencileri haricinde kimseyle nadiren konuşuyor, sorulara ve selamlara hep sabırsız ve bazen sert karşılık veriyordu.

İşini, yaşça büyük meslektaşlarını eğlendiren, kendisi gibi sadece birinci sınıflara kompozisyon dersi veren genç okutmanları çileden çıkaran bir azim ve kararlılıkla yaptı; birinci sınıf ödevlerini notlamak ve düzeltmek için saatlerini harcadı, her gün öğrenci toplantıları yaptı ve bütün bölüm toplantılarına sadakatle katıldı. Bu toplantılarda genelde konuşmadı, konuştuğunda da bunu incelik ve diplomasiden yoksun bir şekilde yaptığı için meslektaşları arasında huysuzluğu ve hırçınlığıyla bilinir oldu. Fakat çoğunun anlamakta zorlandığı sakin bir kararlılıkla, yapmaya istekli olduklarından daha fazla çalışma talep etmesine karşın, genç öğrencilerine karşı kibar ve sabırlıydı.

Meslektaşları –özellikle genç olanlar– arasında yarı kıskançlık yarı küçümsemeyle sık sık onun "kendini işine adamış",

bağlılığının onu sınıfın ya da en fazla üniversite koridorlarının dışında gelişen her şeye kör ettiği bir hoca olduğu söyleniyordu. Yumuşak şakalar yapılıyordu: Stoner'ın gramer dersinde bazı yeni denemeler hakkında lafını esirgemeden konuştuğu bir bölüm toplantısından sonra, "Stoner için cinsi münasebet fiillerle sınırlı," yorumunda bulunan genç bir okutman, atılan kahkahaların biçimine ve bazı yaşlı erkeklerin anlamlı bakışmalarına şaşırmıştı. Başka bir sefer de bir başkası, "Koca Stoner WPA'nın* Yanlış Zamir Öncülü'nün** kısaltması olduğunu sanıyor," demiş ve şakasının tuttuğunu öğrendiğinde memnun olmuştu.

Fakat William Stoner, dünyayı, genç meslektaşlarından çok azının anlayabileceği bir biçimde tanımıştı. Zorluk ve açlık ve mukavemet ve acının bilgisi, içinde derinlerde bir yerde, belleğinin gerilerindeydi. Booneville çiftliğindeki ilk yıllarını nadiren aklına getirse de bilincinin bir köşesinde her zaman sıradan ve zor ve sabırlı hayatlar sürmüş ve genel ahlak anlayışları eziyetli bir dünyaya ifadesiz ve sert ve kasvetli çehreler sergilemek olan atalarından aldığı mirasın kanına işlemiş bilgisi vardı.

Onlara anlaşılır bir vurdumduymazlıkla bakıyor olsa da içinde yaşadığı zamanların farkındaydı. Birçok erkeğin yüzünün sanki bir uçurumdan aşağıya bakıyormuş gibi, kalıcı bir kasvet ve umutsuzluğa gömüldüğü o on yıl boyunca, o ifadeye soluduğu hava kadar aşina olan William Stoner, çocukluğundan beri bildiği genel bir umutsuzluğun işaretlerini görmüştü. Saygın hayat anlayışları kırık dökük olduğu için belleri bükük iyi adamların çaresizlik içinde yavaş yavaş sağlıklarını yitirdiklerini görmüştü; kırık cam parçaları gibi boş gözlerle, sokaklarda amaçsız dolaştıklarını görmüştü; idama giden adamların buruk gururuyla arka kapılara yanaştıklarını ve tekrar dilenmelerine imkân verecek ekmek için

* Works Progress Administration: İş Geliştirme İdaresi.

** İng.: Wrong Pronoun Antecedent.

el açtıklarını görmüştü; ve bir zamanlar kendi kimlikleriyle dimdik yürüyen adamların, bir şekilde batmayacak bir kurumun kadrolu çalışanı olarak keyfini sürdüğü küçük güvence yüzünden ona nefret ve kıskançlıkla baktıklarını görmüştü. Bu farkındalığı dillendirmedi; fakat ortak sefaleti bilmek ona dokunuyordu ve bu bilgi kimselerin göremeyeceği derinliklerde gizli yönlerini değiştirmişti; müşterek sıkıntının yol açtığı sessiz keder hayatının her ânında yanı başındaydı.

Avrupa'daki kıpırdanmaların da uzak bir karabasan gibi farkındaydı; ve 1936 Temmuz'unda, Franco İspanyol hükümetine karşı ayaklandığında ve Hitler bu ayaklanmayı büyük bir savaşa körüklediğinde, rüya olmaktan çıkıp gerçeğe dönüşen karabasanı görmek pek çokları gibi Stoner'ın da midesini bulandırmıştı. O yıl güz sömestri başladığında, genç okutmanlar başka şeylerden çok az bahsettiler; birkaçı bir gönüllü birliğine katılmak ve Cumhuriyetçilerin yanında savaşmak ya da ambulans kullanmak gibi niyetlerinin olduğunu belli etti. Birinci dönemin bitmesiyle birkaçı gerçekten adım atmış ve aceleyle istifalarını vermişlerdi. Stoner, Dave Masters'ı düşündü, eski kaybının acısı güç kazanmış olarak geri dönmüştü. Archer Sloane'u da düşünüyordu ve neredeyse yirmi yıl öncesine giderek o alaycı yüzde ağır ağır büyüyen ıstırabı ve o sert kişiliği yok eden yıpratıcı umutsuzluğu hatırladı. Sloane'u endişelendiren israf duygusunu biraz olsun anladığını düşünüyordu. Önünde uzanan yılları görüyor ve en kötüsünün henüz yaşanmadığını biliyordu.

Archer Sloane'un yaptığı gibi, o da insanın kendini bütünüyle dünyayı bilinmeyen bir sona doğru sürükleyen akıldışı ve karanlık güçlere adamasının yararsızlığını ve boşunalığını fark etmişti; fakat Archer Sloane'un yapmadığı bir şeyi yaparak Stoner merhamet ve sevgiye biraz daha yaklaştığı için gördüğü koşuşturmanın içine girmedi. Başka kriz ve umutsuzluk anlarında olduğu gibi yine üniversite kurumunun bünyesinde

barındırdığı ihtiyatlı inançtan medet umdu. Bunun çok fazla bir şey olmadığını söyledi kendine fakat elindeki tek şeyin bu olduğunu biliyordu.

1937 yazında eski araştırma ve öğrenme tutkusunun dirildiğini hissetti; ve ne gençlik ne de yaşlılıkla ilgili bir koşul olan meraklı ve ruhani akademisyen coşkusuyla, ona ihanet etmemiş olan tek yaşama döndü. Umudunu yitirdiğinde bile o hayattan fazla uzaklaşmamış olduğunu gördü.

O sonbahar, programı özellikle kötüydü. Dört birinci sınıf kompozisyon dersi, haftanın altı günü birbiriyla alakasız saatlere konmuştu. Bölüm başkanı olduğu onca yıl boyunca Lomax, Stoner'a, bir kere bile en yeni okutmanın dahi istemeye istemeye kabul edeceği bir ders programı vermeyi hiç ihmal etmemişti.

O akademik yılın ilk ders gününde, sabah erken saatte, Stoner ofisinde oturdu ve düzgünce daktilo edilmiş programına baktı. Bir önceki gece Ortaçağ geleneğinin Rönesans'ta varlığını sürdürmesiyle ilgili yeni bir çalışmayı okuyarak geç saate kadar ayakta kalmış ve hissettiği heyecan ertesi sabaha da yansımıştı. Programına baktı ve içinde kör bir öfke yükseldi. Birkaç dakika önündeki duvara baktı, gözlerini tekrar programına dikti ve kendi kendine başını salladı. Programını ve ona eklenmiş müfredatı çöp kutusuna attı ve odanın bir köşesindeki dosya dolabına gitti. Üstteki çekmeceyi çekti, içindeki kahverengi dosyalara dalgın dalgın baktı ve bir tanesini çekti. Dosyanın içindeki kâğıtları karıştırdı, bunu yaparken usulca ıslık çalıyordu. Çekmeceyi kapattıktan sonra kolunun altına sıkıştırdığı dosyayla ofisinden çıktı ve kampüsün öteki ucundaki ilk dersine gitti.

Ahşap döşemeleri olan bina eskiydi ve ancak acil durumlarda sınıf olarak kullanılıyordu; ona tahsis edilen sınıf, kayıtlı öğrenci sayısına göre o kadar küçüktü ki erkek öğrencilerin birkaçı pencere kenarına oturmak ya da ayakta durmak

zorunda kalmıştı. Stoner içeri girdiğinde ona belirsizliğin verdiği huzursuzlukla baktılar; dost ya da düşman olabilirdi ve hangisinin daha kötü olduğunu bilmiyorlardı.

Sınıf için öğrencilerden özür diledi, kayıt memurunu harcayarak küçük bir şaka yaptı ve ayakta dikilenlere ertesi gün sandalyeye oturacaklarına söz verdi. Sonra masanın üzerinde yamuk duran hurdası çıkmış kürsüye dosyasını koydu ve karşısındaki yüzleri inceledi.

Bir an duraladı. Sonra, "Bu ders için kitaplarını satın almış olanlar, onları kitapçıya iade edip paralarını geri alabilirler. Müfredatta belirtilen –ki hepinizin derse kayıt yaptırırken aldığınızı sanıyorum– kitapları kullanmayacağız. Müfredata da uymayacağız. Bu derste konuya farklı bir açıdan yaklaşmak niyetindeyim, bu da iki yeni kitap satın almanızı gerektirecek," dedi.

Öğrencilere arkasını döndü ve eskimiş karatahtanın altındaki tebeşirlikten bir parça tebeşir aldı; tebeşiri tutan eli havada bir süre bekledi ve birden onlara tanıdık gelen alışkanlığa katlanarak sıralarına yerleşen öğrencilerin sessiz iç çekişlerini ve çıkardıkları hışırtıları dinledi.

"Kitaplarımız," dedi Stoner –ve tahtaya yazarken kelimeleri ağır ağır telaffuz etti– "*Ortaçağ İngilizcesi Nazım ve Nesir*, derleyenler Loomis ve Willard; ve *İngiliz Edebiyatı Eleştirisi: Ortaçağ Dönemi*, yazan J.W.H. Atkins." Sınıfa döndü. "Kitapçının bu kitapları henüz getirmediğini göreceksiniz, gelmesi iki haftayı bulabilir. Bu süre zarfında size bu dersin konusu ve amacı hakkında biraz ön bilgi ve sizi meşgul edecek birkaç kütüphane ödevi vereceğim."

Durdu. Öğrencilerin çoğu sırasının üzerine eğilmiş, dikkatle dediklerini not ediyordu; birkaçı zekâ ve anlayış belirtisi küçük tebessümlerle durmadan ona bakıyordu ve birkaçı da alenen şaşkınlık içinde gözünü ona dikmişti.

"Bu dersin birinci maddesi," dedi Stoner, "Loomis ve

Willard'ın antolojisinde bulunabilir; Ortaçağ nesir ve nazım örneklerini üç nedenle inceleyeceğiz: ilk önce, kendi içinde önemli edebi eserler olarak; ikincisi, İngiliz geleneğinde edebi üslup ve tekniğin köklerini tanıtmak ve üçüncüsü de söylem sorunlarına, bugün bile pratik değeri ve kullanımı olan retorik ve gramer çözümler getirmek için."

O an itibarıyla, öğrencilerin çoğu not tutmayı bırakmış ve başlar havaya kalkmıştı; zeki tebessümler bile azıcık kasılmıştı; ve havada birkaç el sallanıyordu. Stoner eli yüksekte ve sabit duran, koyu renk saçlı ve gözlüklü, uzun boylu bir genci işaret etti.

"Efendim, bu Genel İngilizce Bir, Dördüncü Şube mi?"

Stoner genç adama gülümsedi. "Adınız nedir acaba?"

Delikanlı yutkundu. "Jessup, efendim. Frank Jessup."

Stoner başını salladı. "Bay Jessup. Evet, Bay Jessup, Genel İngilizce Bir, Dördüncü Şube; benim ismim de Stoner – bunları dersin başında söylemeliydim tabii. Başka bir sorunuz var mı?"

Delikanlı tekrar yutkundu. "Hayır, efendim."

Stoner başını salladı ve müşfik bakışlarını sınıfta gezdirdi. "Başka sorusu olan var mı?"

Yüzler de ona bakıyordu; kimse gülümsemiyordu ve birkaç ağız açık kalmıştı.

"Pekâlâ," dedi Stoner. "Devam ediyorum. Başta söylediğim gibi bu dersin amaçlarından biri, kabaca 1200 ila 1500 yılları arasında kalan dönemin belli eserlerini incelemek. Yolumuza bazı tarihsel rastlantılar çıkacak; felsefi olduğu kadar dilbilimsel, dini olduğu kadar sosyal, pratik olduğu kadar teorik zorluklar olacak. Doğrusu, deneyimin doğasına ilişkin düşünme alışkanlıklarımız beklentilerimizi, Ortaçağ insanının alışkanlıklarının onunkileri belirlediği kadar kökten belirlediği için, geçmişte aldığımız eğitimin tamamı bazı açılardan bize ket vuracak. Öncelikle, Ortaçağ insanının etkisinde kalarak yaşadığı, düşündüğü

ve yazdığı bu zihinsel alışkanlıklardan bazılarını irdeleyelim."

Bu ilk karşılaşmada öğrencileri vakit doluncaya kadar tutmadı. Dersin yarısından az bir sürede giriş konuşmasını sona erdirdi ve hafta sonu için onlara bir ödev verdi.

"Her birinizin Aristoteles'in *topoi** ya da oldukça basit İngilizce çevirisiyle topik üzerine, üç sayfayı geçmeyecek kısa bir deneme yazmasını istiyorum. Aristoteles'in *Retorik* kitabının ikinci cildinde 'topik' konusunda kapsamlı bir anlatım bulacaksınız ve Lane Cooper'ın baskısında çok faydalı bulacağınız bir giriş yazısı var. Deneme pazartesi günü teslim edilecek. Sanırım bugünlük bu kadar."

Dersi bitirdikten sonra bir süre, endişe içinde yerinden kımıldamayan öğrencilere baktı. Sonra küçük bir baş hareketiyle onları selamladı ve kolunun altında kahverengi dosyayla sınıftan çıktı.

Pazartesi günü öğrencilerin yarısından azı ödevini bitirmişti; denemelerini teslim edenleri yolladıktan sonra dersin kalanında sınıftaki öğrencilere seçtiği konuyu anlattı, anladıklarından ve verilen ödevi çarşambaya kadar bitirebileceklerinden emin olana kadar defalarca üzerinden geçti.

Salı günü Jesse binasının koridorlarında, Lomax'ın ofisinin önünde bir grup öğrenci dikkatini çekti; ilk dersine katılan öğrencilerdi bunlar. Yanlarından geçerken öğrenciler başka tarafa dönüp yere ya da tavana ya da Lomax'ın ofisinin kapısına baktılar. Kendi kendine gülümseyerek ofisine gitti ve geleceğini bildiği telefonu bekledi.

Telefon o öğleden sonra saat ikide çaldı. Ahizeyi kaldırdı, cevap verdi ve Lomax'ın sekreterinin soğuk ve kibar sesini duydu. "Profesör Stoner? Profesör Lomax bu öğleden sonra Profesör Ehrhardt'ı görmenizi istiyor, en çabuk şekilde. Profesör

* Aristoteles'e göre gerek konuşmayı kanıtlamakta kullanılan savların malzemeleri gerekse bu savların kendisi.

Ehrhardt sizi bekliyor olacak."

"Lomax orada olacak mı?" diye sordu Stoner.

Şaşkın bir duraklama oldu. Ses tereddütle devam etti: "Olmayacağını... sanıyorum... bir önceki toplantı... fakat Profesör Ehrhardt'ın yetkisi..."

"Lomax'a orada olması gerektiğini söyleyin. On dakika içinde Ehrhardt'ın ofisinde olacağım."

Joel Ehrhardt otuzlarının başında, kafası kel genç bir adamdı. Üç yıl önce Lomax tarafından bölüme getirilmiş, hocalık yapmak için özel bir yeteneğe ve öğretme kabiliyetine sahip olmadığı anlaşılınca bu ağırbaşlı ve hoş genç adama birinci sınıf İngilizce programının sorumluluğu verilmişti. Ofisi yirmiye yakın genç okutmanın masasının bulunduğu geniş müşterek salonun en ucunda, etrafı çevrili küçük bir bölmenin içindeydi ve Stoner oraya ulaşmak için odayı boydan boya kat etmek zorunda kalmıştı. Masaların arasından geçerken, bazı okutmanlar kafalarını kaldırıp ona baktılar, alenen sırıttılar ve odada ilerleyişini izlediler. Stoner kapıyı çalmadan açtı, ofise girdi ve Ehrhardt'ın masasının karşısında duran sandalyeye oturdu. Lomax orada değildi.

"Beni mi görmek istedin?" diye sordu Stoner.

Çok açık tenli Ehrhardt hafifçe kızardı. Yüzüne bir gülümseme yerleştirip coşku içinde, "Uğradığın iyi oldu, Bill," dedi ve bir süre bir kibritle beceriksizce piposunu yakmaya uğraştı. Doğru dürüst nefes çekemedi. "Kahrolası rutubet," dedi, suratsız. "Tütün çok nemleniyor."

"Sanırım Lomax gelmeyecek," dedi Stoner.

"Hayır," dedi Ehrhardt, pipoyu masasına koyarken. "Aslında seninle konuşmamı isteyen Profesör Lomax'tı, yani bir bakıma," –sinirli bir kahkaha attı– "gerçekte getir götür işlerine bakan biriyim ben."

"Nasıl bir mesaj iletmen istendi?" diye sordu Stoner soğuk soğuk.

"Şey, anladığım kadarıyla, bir-iki şikâyet olmuş. Öğrenciler... Biliyorsun." Derdini paylaşır gibi başını salladı. "Görünüşe bakılırsa bazıları... Şey, saat sekizdeki dersinizde olup bitenleri pek anlamamışa benziyorlar. Profesör Lomax da düşünmüş ki... Şey, aslında, sanırım birinci sınıfta kompozisyon konularını... bu şekilde ele almanın doğruluğundan şüphe ediyor..."

"Ortaçağ dili ve edebiyatından faydalanarak demek istiyorsun," dedi Stoner.

"Evet," dedi Ehrhardt. "Aslına bakarsan, yapmaya çalıştığın şeyi anladığımı sanıyorum... Onları biraz sarsmak, silkelemek, yeni bir yaklaşım denemek, onları düşünmeye sevk etmek. Doğru mu?"

Stoner başını ağır ağır sallayarak doğruladı. "Son zamanlarda birinci sınıf kompozisyon toplantılarımızda yeni yöntemler, deneyleme konusunda bir hayli şey konuşuldu."

"Kesinlikle," dedi Ehrhardt. "Deneylemeyi kimse benden daha çok destekleyemez, fakat belki de bazen, bütün iyi niyetimizle fazla ileri gidiyoruz." Güldü ve başını salladı. "Ben öyle yaptığımı iyi biliyorum; ilk itiraf eden ben olurdum. Fakat ben... ya da Profesör Lomax... şey, belki biraz taviz falan, kısmen de olsa ders programına dönmek, seçilen metinlerin kullanımı... anlıyorsun."

Stoner dudaklarını sarkıttı ve tavana baktı; dirseklerini koltuğun kollarına koyarak parmak uçlarını birbirine yapıştırdı ve çenesini başparmaklarının ucuna dayadı. Nihayet kararlı bir biçimde, "Hayır, deneyime adil bir fırsat verildiğine inanmıyorum. Lomax'a söyle, bunu dönem sonuna kadar devam ettirmek niyetindeyim. Benim için bunu yapar mısın?" dedi.

Ehrhardt'ın yüzü kızardı. "Yaparım," dedi gergin bir şekilde. "Fakat zannederim... Eminim Profesör Lomax büyük hayal kırıklığına uğrayacak. Gerçekten büyük hayal kırıklığına uğrayacak."

"Ah, başta belki," dedi Stoner. "Fakat atlatır. Profesör Lomax'ın yaşlı bir profesörün derslerinden birini uygun gördüğü şekilde öğretmesine karışmak istemeyeceğinden eminim. Kendisi o profesörün düşüncesine katılmayabilir, fakat kendi düşüncesini dayatmaya kalkışması onun açısından son derece etikdışı bir davranış olacaktır... Ve laf aramızda, birazcık da tehlikeli. Sence de öyle değil mi?" dedi.

Ehrhardt piposunu aldı, gövdesini sıkıca kavradı ve öfkeyle süzdü. "Ben... Kararını Profesör Lomax'a ileteceğim."

"Buna minnettar olurum," dedi Stoner. Sandalyesinden kalktı, kapıya yürüdü, bir şey hatırlamış gibi durdu ve Ehrhardt'a döndü. "Ah, bir şey daha var," dedi kayıtsızlıkla. "Gelecek dönemle ilgili biraz düşüneceğim. Eğer denemem işe yararsa, gelecek sömestr başka bir şey deneyebilirim. Shakespeare'in bazı oyunlarında varlığını sürdüren Klasik ve Ortaçağ Latin geleneğini inceleyerek kompozisyonla ilgili bazı konuları çözme ihtimalini değerlendiriyorum. Biraz uzmanlık gerektiriyormuş gibi gözükebilir fakat çalışılabilir bir seviyeye getirebileceğimi sanıyorum. Bu değersiz fikrimi Lomax'a iletebilirsin. Bunu biraz kafasında evirip çevirmesini söyle. Belki birkaç hafta içinde sen ve ben..."

Ehrhardt sandalyesine gömüldü. Piposunu masaya bıraktı ve bıkkınlıkla, "Tamam Bill. Ona söylerim. Ben... Uğradığın için teşekkürler," dedi.

Stoner başıyla selam verdi. Kapıyı açtı, dışarı çıktı, arkasından yavaşça kapadı ve uzun odayı boydan boya geçti. Merakla kafasını kaldırıp ona bakan genç okutmanlardan birine göz kırptı, başıyla selam verdi ve –nihayet– yüzüne bir gülümseme yayıldı.

Ofisine gitti, masasına oturdu ve açık kapıdan dışarıya bakarak bekledi. Birkaç dakika sonra koridorun aşağısında bir kapının çarpıldığını işitti, sonra düzensiz ayak seslerini duydu ve Lomax'ın topal bacağını sürükleyebildiği kadar

hızla ofisinin önünden geçtiğini gördü.

Beklemeye devam etti. Yarım saat içinde Lomax'ın ayağını sürüyerek ağır ağır merdiveni çıktığını duydu ve bir kez daha ofisinin önünden geçtiğini gördü. Koridorun sonundaki kapının kapandığını duyana kadar bekledi; sonra kendi kendine başını salladı, ayağa kalktı ve eve gitti.

Stoner, o öğleden sonra Lomax öfke içinde ofisine daldığında neler olduğunu ancak birkaç hafta sonra Finch'in ağzından öğrendi. Lomax hoşnutsuzluk içinde Stoner'ın davranışından yakınmış, birinci sınıflara öğrettiği şeyin son sınıflara verdiği Ortaçağ İngilizcesi dersiyle aynı olduğunu anlatmış ve Finch'ten disiplin cezası vermesini istemişti. Bir an sessizlik olmuştu. Finch bir şey söylemek için ağzını açmış ama kahkahalara boğulmuştu. Arada bir kahkahayla bölünen bir şeyler söylemeye çalışarak uzun süre gülmüştü. Nihayet sakinleştiğinde Lomax'tan taşkınlığı için özür dilemiş ve "Seni yakaladı Holly; görmüyor musun? Peşini bırakmayacak ve senin yapabileceğin hiçbir bok yok. Bu işi senin yerine halletmemi ister misin? Nasıl bir izlenim uyandırırdı sence: Bir dekan kıdemli bir öğretim üyesinin derslerini nasıl öğreteceğine burnunu sokuyor ve bunu bölüm başkanının kışkırtmasıyla yapıyor? Hayır, efendim. Bunu kendin hallet, en iyi nasıl yapabiliyorsan artık. Fakat pek de fazla seçeneğin yok, öyle değil mi?" demişti.

Bu konuşmadan iki hafta sonra Stoner, Lomax'ın ofisinden, gelecek sömestr için programının değiştiğini, Latin Geleneği ve Rönesans Edebiyatı üzerine eski yüksek lisans seminerini, Ortaçağ İngiliz dili ve edebiyatı üzerine bir son sınıf ve bir de yüksek lisans dersi, bir ikinci sınıf edebi araştırma dersi ve bir şubeye de birinci sınıf kompozisyon dersi vereceğini bildiren bir yazı aldı.

Bir açıdan zafer kazanmış sayılırdı, ama sıkıntı ve kayıtsızlıkla elde edilmiş bir başarıymış gibi daima eğlenerek hor görmeyi sürdürdüğü bir zafer.

XV

Adıyla birlikte anlatılmaya başlayan efsanelerden biri olmuştu bu, mitos gibi kişisel gerçekten töresel hakikate dönüşerek her geçen yıl yeni ayrıntılar eklenen ve süslenen efsanelerden.

Kırklarının sonunda, çok daha yaşlı gösteriyordu. Gençliğindeki gibi gür ve dağınık olan saçları neredeyse tamamen beyazlamıştı; yüzü derin kırışıklarla dolmuş, gözleri çukura kaçmıştı; ve Katherine Driscoll'la ilişkisinin bittiği yazdan sonra ortaya çıkan sağırlık da her yıl biraz daha ilerlemişti; bu nedenle birisini dinlerken başını yana yatırıp gözlerini diktiğinde, pek tanımadığı şaşırtıcı bir canlı türünü uzaktan dikkatle izliyormuş gibi bir görüntüsü olurdu.

Sağırlığının garip bir tabiatı vardı. Bazı zamanlar doğrudan kendisiyle konuşan birini anlamakta zorluk çekerken çoğu kez gürültülü bir odada mırıltıyla konuşulanları gayet rahat duyabiliyordu. Bu sağırlık hilesi sayesinde yavaş yavaş kendi gençliğinde kullanılan bir tabirle, "kampüs kahramanı" olarak görüldüğünü anlamaya başladı.

Dolayısıyla süslenerek anlatılan, bir grup yeni birinci sınıf öğrencisine Ortaçağ İngilizcesi öğrettiği ve Hollis Lomax'ın buna boyun eğdiği masalına tekrar tekrar kulak misafiri oldu.

"Ve otuz yedinin birinci sınıfları alt sınıf İngilizce sınavlarına girdiklerinde, en yüksek notu hangi sınıf aldı, biliyor musun?" diye sordu hevessiz genç bir birinci sınıf İngilizce okutmanı. "Elbette. İhtiyar Stoner'ın Ortaçağ İngilizcesi takımı. Biz de alıştırma ve rehber kitap kullanmaya devam edelim!"

Stoner, genç okutmanların ve daha yüzlerine bakıp isimlerini doğru dürüst hatırlayamadan gelip gidiyor gibi görünen son sınıf öğrencilerinin gözünde, işlevi ne kadar değişken ve farklı olursa olsun adeta efsanevi bir figüre dönüştüğünü kabul etmek zorunda kaldı.

Bazen kötü adam oldu. Lomax'la arasında uzun zamandır süren kan davasını açıklamaya çalışan bir hikâyede, Lomax'ın saf ve yüce bir aşkla sevdiği genç bir yüksek lisans öğrencisini baştan çıkarmış ve sonra fırlatıp atmıştı. Bazen aptal oluyordu: Aynı kan davasını konu alan başka bir hikâyeye göre, bir keresinde Stoner yüksek lisans öğrencilerinden birine referans mektubu yazmak istemediği için Lomax'la konuşmayı reddetmişti. Bazen de kahramandı: Son olarak pek kabul görmeyen hikâyede, bir keresinde Lomax, kayırdığı bir öğrenciye Stoner'ın derslerinden birinin final sınavının bir kopyasını verirken yakaladığı için kendisinden nefret ediyordu ve yükselmesini engellemişti.

Gelgelelim, efsane, dersteki tavrına göre tanımlanmıştı. Yıllar geçtikçe içi boşalmış, fakat etkisi daha da büyümüştü. Derslere ve tartışmalara önce beceriksizce ve acemice başlar, ama sonra çabucak konusuna öyle bir dalardı ki etrafındaki hiçbir şeyin ya da hiç kimsenin farkında değilmiş izlenimi uyandırırdı. Bir keresinde mütevelli heyetinin birkaç üyesiyle üniversite rektörünün bir toplantısı, Stoner'ın Latin Geleneği dersini verdiği konferans salonuna konmuştu; toplantı ona bildirilmişti fakat kendisi unuttuğu için her zamanki saat ve yerde ders yapıyordu. Dersin yarısında kapıya çekingen bir şekilde vurulduğu duyuldu; konuyla ilgili Latince bir pasajı çevirmekle meşgul olan Stoner farkına varmamıştı.

Birkaç dakika sonra kapı açıldı; gözlüğü çerçevesiz orta yaşlı ufak tefek tombul bir adam parmak uçlarında içeri girdi ve hafifçe Stoner'ın omzuna dokundu. Stoner başını kaldırmadan elini sallayarak ona gitmesini işaret etti. Adam geri çekildi; açık kapının önünde duran birkaç kişiyle aralarında fısıltılı bir konuşma geçti. Stoner çeviriye devam etti. Sonra dört adam, etkileyici bir göğüs kafesi ve sağlıklı bir çehresi olan uzun boylu iriyarı üniversite rektörünün arkasından geniş adımlarla içeri girdiler ve Stoner'ın masasının yanında asker gibi dizildiler. Rektör kaşlarını çattı ve yüksek sesle boğazını temizledi. Stoner doğaçlama yaptığı çeviriye ara vermeden ya da duraklamadan başını kaldırdı ve şiirin bir sonraki dizesini kibarca rektör ve şürekâsına okudu: "Defolun, defolun, sizi kahrolası aşağılık Galyalılar!" Ve yine ara vermeden gözlerini kitabına çevirdi ve konuşmaya devam etti; nefesini tutmuş grup sendeleyerek geri çekildi ve dönüp odadan çıktı.

Efsane bu gibi olaylarla beslenerek Stoner'ın daha özgün davranışlarının hemen hepsini doğrulayan öyküler ortaya çıkıncaya kadar ve onun üniversite dışındaki hayatına uzanıncaya kadar da büyümeye devam etti. Sonunda, üniversitenin özel günlerinde çok ender Stoner'ın yanında görüldüğü için müşterek hayal gücünde hayalet gibi dolanan biraz gizemli bir figür olan Edith'i de içine kattı: Geçmişe uzanan ve bilinmeyen bir kederle gizliden içiyordu; az görülen ve mutlaka öldürücü bir hastalıktan yavaş yavaş ölüyordu; Stoner için kariyerinden vazgeçmiş üstün yetenekli bir sanatçıydı. Herkese açık toplantılarda ince uzun yüzünden öyle hızlı ve ürkek bir tebessüm geçer, gözleri öyle parlak ışıldar ve öyle cırlak ve tutarsız konuşurdu ki görüntüsünün bir gerçeği maskelediğinden, hiç kimsenin güvenemediği dış görünüşünün gerisinde başka bir kişiliğin saklı olduğundan herkes emindi.

Hastalığından sonra, yaşam biçimi haline gelen bir kayıtsızlıkla, William Stoner zamanının giderek daha çoğunu

Edith'le yıllar önce satın aldıkları evde geçirmeye başladı. Başlangıçta Edith onun varlığından o kadar rahatsız olmuştu ki bir şey kafasını karıştırmış gibi sessizdi. Günler günleri, geceler geceleri, haftalar haftaları kovalayıp Stoner'ın varlığının kalıcı bir durum olduğuna kanaat getirdiğinde, yenilenmiş bir güçle eski bir savaşı başlattı. Sinirini bozacak en küçük harekette hüngür hüngür ağlayarak odaları arşınladığında Stoner ona vurdumduymazlıkla baktı ve iyi niyetli bir-iki anlamsız sözcük mırıldandı. Edith kendini odasına kilitleyip saatlerce dışarı çıkmadığında Stoner normalde Edith'in hazırlayacağı yemekleri yaptı ve Edith nihayet solgun ve yanakları çökmüş ve gözleri çukura kaçmış bir halde odasından çıktığında yokluğunu fark etmemiş gibi davrandı. Edith her fırsatta Stoner'la alay etti ve Stoner onu duymazlıktan geldi; çığlık çığlığa lanetler okudu ve Stoner nazikçe dinledi. Bir kitaba gömüldüğünde, Edith oturma odasına girmek için o zamanı seçer ve normalde nadiren çaldığı piyanonun tuşlarına çılgınca vurmaya başlardı; ve Stoner kızıyla usulca konuştuğunda Edith birine ya da ikisine birden öfke kusardı. Stoner bütün bunlara –öfke, üzüntü, çığlıklar ve nefret dolu sessizlikler– kendini zorlayarak, ancak göstermelik bir ilgiyle yaklaşabildiği başka iki insanın başına gelen şeylermiş gibi bakıyordu.

Sonunda Edith –bitap bir halde, adeta minnetle– yenildiğini kabul etti. Öfke nöbetlerinin şiddeti azalarak Stoner'ın onlara gösterdiği ilgi kadar baştan savmalaştı; uzun sessizlikler, kayıtsız bir tavra yönelik saldırılar olmaktan çıkıp Stoner'ın artık merak etmediği içe kapanmalar halini aldı.

Kırk yaşındaki Edith Stoner genç kızken olduğu kadar inceydi fakat her hareketinin zoraki ve isteksiz görünmesine yol açan boyun eğmez tutumundan kaynaklanan bir katılığı, bir kırılganlığı vardı. İnce solgun cildi, kemikleri çıkmış yüzüne bir kasnak gibi sarıldığı için çizgiler gergin ve belirgindi. Çok solgundu ve o kadar çok pudra ve boya kullanıyordu ki, insan

yüz hatlarını boş bir maske üzerinde her gün yeniden oluşturduğu hissine kapılıyordu. Derisi kurumuş ve sertleşmiş ellerinin kemikleri sayılıyordu ve Edith'in en sakin olduğu zamanlarda bile bükülerek ve kasılarak ve kenetlenerek sürekli hareket halindeydiler.

Her zaman içine kapanık olan Edith, bu yaşlara geldiğinde daha da ilgisizleşmiş ve dalgınlaşmıştı. Stoner'a karşı umutsuz son bir gayretle alevlenen kısa süreli son taarruzundan sonra, bir hayalet gibi hiçbir zaman tam olarak içinden çıkamadığı bir yer olan mahremiyetinde gezindi. İnsanın bir çocukla konuşurken faydalanacağı türden sağduyulu bir sükûnetle kendi kendine konuşmaya başladı; bunu sanki yapabileceği en doğal şeymiş gibi açık ve farkında olmadan yapıyordu. Evliliği boyunca ara ara kendini meşgul ettiği dağınık sanat çalışmaları içinde, nihayet en "tatmin edici" olduğunu düşündüğü heykelde karar kılmıştı. Çoğunlukla kilden modeller yapsa da, ara sıra yumuşak taşlarla çalıştığı da oluyordu; evin her yerine çeşit çeşit baş, gövde ve kompozisyon çalışmaları saçılmıştı. Oldukça moderndi: Biçimlendirdiği baş heykelleri hatları belli belirsiz küreler, gövde heykelleri kilden uzun eklentileri olan kütlelerdi ve kompozisyonlar küplerin, kürelerin ve çubukların geometrik olarak rastgele bir araya getirilmesiyle oluşmuştu. Stoner, onun bir zamanlar kendi çalışma odası olan atölyesinin önünden geçerken bazen durur ve çalışırken konuştuklarını dinlerdi. Edith, karşısında bir çocuk varmış gibi kendine talimatlar verirdi: "Şimdi onu buraya koymalısın –çok fazla değil–, buraya, küçük oyuğun hemen yanına. Ah, bak düşüyor. Yeterince ıslak değildi, değil mi? Peki bunu düzeltebiliriz, öyle değil mi? Sadece biraz daha su ve... işte. Gördün mü?"

Kocasıyla ve kızıyla, sanki onlar başka insanlarmış, üçüncü şahıslarmış gibi konuşma alışkanlığı geliştirmişti. Stoner'a "Willy kahvesini bitirse iyi olur; saat neredeyse dokuz oldu ve

derse geç kalmak istemez," ya da kızına "Grace gerçekten yeterince piyano çalışmıyor. Günde en az bir saat, aslında iki saat olmalı. Bu yeteneğe ne olacak? Yazık, yazık," diyordu.

Bu içine çekilmenin Grace için ne ifade ettiğini Stoner bilmiyordu; çünkü Grace de kendi usulünce annesi kadar uzaklaşmış ve kendini kapatmıştı. Susmayı âdet haline getirmişti; ürkek, tatlı bir tebessümü babasından esirgemese de onunla da konuşmuyordu. Stoner'ın hasta geçirdiği yaz boyunca, dikkat çekmediğinden emin olduğunda onun küçük odasına süzülür ve yanında otururdu ve anlaşılan sadece onun yanında olmaktan mutlu, onunla birlikte pencereden dışarıyı seyrederdi; fakat o zaman bile sessiz kalmış ve Stoner onu kabuğundan çıkarmaya çalıştığında huzursuz olmuştu.

Stoner'ın hastalandığı yaz Grace on iki yaşında, narin bir yüzü ve kızıldan çok sarıya çalan saçları olan uzun ince bir kızdı. Sonbaharda, Edith'in kocasına, evliliğine, kendine ve dönüştüğünü düşündüğü şeye karşı son vahşi saldırısı sırasında Grace sanki herhangi bir hareket onu tırmanıp çıkamayacağı bir uçuruma fırlatabilirmiş gibi adeta hareketsizleşmişti. Saldırı sonrasında Edith, ancak ona mahsus büyük bir düşüncesizlikle, Grace'in mutsuz olduğu için sessiz olduğuna ve okul arkadaşları tarafından sevilmediği için mutsuz olduğuna karar verdi. Stoner'a karşı yürüttüğü saldırının yavaş yavaş yok olan şiddetini Grace'in "sosyal hayatı" olarak adlandırdığı şeye kaydırdı. Bir kez daha "alaka" gösterdi; kızına fırfırları inceliğini daha da ortaya çıkaran canlı ve modaya uygun kıyafetler giydirdi, davetler verdi, piyano çaldı, neşe içinde ısrarla herkesin dans etmesini istedi; herkese gülümsemesi, sohbet etmesi, şakalar yapması ve kahkaha atması için Grace'in başının etini yedi.

Bu saldırı bir aydan az sürdü; ondan sonra Edith mücadele etmeyi bıraktı ve ağır ağır bir bilinmezliğe doğru gittiği uzun yolculuğuna başladı. Fakat bu kısa süreli saldırının Grace üzerinde etkisi büyüktü.

Saldırıdan sonra, neredeyse bütün boş zamanını odasında tek başına, babasının ona on ikinci yaş gününde verdiği minik radyoyu dinleyerek geçirdi. Dağınık yatağında kıpırdamadan uzandı ya da kımıldamadan masasında oturdu ve komodininin üzerinde duran güdük, çirkin aygıtın ızgarasından yükselen sesleri, duyduğu konuşmalar, müzik ve kahkaha kimliğinden geriye kalan tek şeymiş ve onlar bile geri getiremeyeceği kadar uzaklarda sessizliğe gömülüyormuş gibi dinledi.

Şişmanlamıştı. O kışla on üçüncü yaş günü arasında geçen sürede yaklaşık yirmi kilo almıştı; yüzü hamurun kabarması gibi şişmiş ve kurumuş, kolları ve bacakları yumuşamış, ağırlaşmış ve hantallaşmıştı. Daha önce yediğinden biraz daha fazla yemesine rağmen tatlıya merak sarmıştı ve odasında her zaman bir kutu şeker bulunduruyordu; sanki içinde bir şey gevşemiş, yumuşamış ve umutsuzluğa düşmüştü, sanki içindeki şekilsizlik mücadele etmiş ve serbest kalmış ve şimdi de bedenini o karanlık ve gizli yaratığı ortaya çıkarmaya ikna etmişti.

Stoner bu başkalaşıma, dünyaya sergilediği kayıtsız yüzle çelişen bir kederle baktı. Kolaya kaçıp suçluluk duygusunun hazzına sığınmadı; kendi mizacını ve Edith'le yaşadığı hayatı düşündüğünde, yapabileceği hiçbir şey yoktu. Bunu bilmek onu suçluluk duygusundan çok daha fazla üzmüş, kızına duyduğu sevgiyi derinleştirmiş ve güçlendirmişti.

Grace, hassas ruh dünyasının doyuma ulaşabilmesi için beslenmesi ve gözetilmesi gereken, o her zaman sevgi dolu nadide insanlardan biriydi, bunu biliyordu ve bunu daha en başından bildiğine inanıyordu. Uyum sağlayamadığı bir dünyada, güvende hissetmediği bir yerde yaşamak zorundaydı; şefkate ve dinginliğe hasretken kayıtsızlık, duyarsızlık ve gürültüden beslenmek zorundaydı. Öyle bir tabiatı vardı ki yaşamak zorunda kaldığı yabancı ve düşman ortamda bile kendisine kafa tutan zalim güçleri defedecek kadar vahşi

olmadığı için ancak kimsesiz ve küçük ve kıpırtısız bir dinginliğe çekilebilirdi.

On yedisinde, lise son sınıfın ilk yarısında başka bir değişime yakalandı. Sanki iç dünyası saklanacağı yeri bulmuş ve nihayet dünyaya sergileyebileceği bir dış görünüşe kavuşmuş gibiydi. Üç yıl önce aldığı kiloları aynı hızla geri verdi; önceden tanıyanlar, büyüyle değişim geçirmiş biri gibi gördü onu, sanki bir kozadan onun için tasarlanmış bir gökyüzüne çıkmıştı. Güzel sayılırdı; çok zayıfken aniden çok şişmanlayan bedeni endamlı ve yumuşaktı ve ışıltılı bir zarafetle yürüyordu. Dingin, adeta huzurlu bir güzellikti onunki; yüzü neredeyse bir maske gibi ifadesizdi; insana dosdoğru bakan açık mavi gözlerinin gerisinde merak ve kaygıdan eser yoktu; sesi çok yumuşak, biraz da ruhsuzdu ve az konuşuyordu.

Aniden, Edith'in deyimiyle, "popüler" olmuştu. Telefon sık sık onun için çalıyordu; oturma odasında ara sıra başını sallayarak, telefondaki sese yumuşak ve kısa cevaplar vererek oturuyordu; akşamları alacakaranlıkta arabalar geliyor ve kime ait olduğu anlaşılmayan bağırış çağırışlar ve kahkahalar arasında onu alıp götürüyordu. Stoner bazen pencerenin önünde durur ve lastik cayırtıları arasında tozu dumana katarak uzaklaşan arabaları biraz endişe biraz da hayranlıkla izlerdi; hiç arabası olmamıştı ve kullanmayı da bilmiyordu.

Edith durumdan memnundu. "Gördün mü?" dedi boş bir zafer sevinciyle, sanki Grace'i "popüler" yapmak için başlattığı çılgın saldırının üstünden üç yıldan fazla zaman geçmemişti. "Gördün mü? Haklıydım. Biraz iteklemek gerekiyordu, o kadar. Ve Willy onaylamadı. Ah, biliyordum. Willy hiçbir zaman onaylamaz."

Stoner birkaç yıldır, zamanı geldiğinde Grace Columbia'dan çıksın, belki doğudaki, biraz uzaktaki bir üniversiteye gidebilsin diye her ay kenara birkaç dolar koymuştu. Edith bu planları biliyor ve onaylıyor gibi görünse de günü geldiğinde

kulak asmayacaktı.

"Ah, hayır!" dedi. "Buna dayanamam! Bebeğim! Ayrıca geçtiğimiz yıl burada çok iyiydi. Öyle popüler, öyle mutluydu ki. Uyum sağlamak zorunda kalacak, ayrıca... bebeğim, Gracie, bebeğim," –kızına döndü– "Gracie *gerçekten* anneciğinden ayrılmak istemiyor. Öyle değil mi? Onu tek başına mı bırakacak?"

Grace bir süre sessizce annesine baktı. Çok kısa babasına döndü ve başını hayır anlamında salladı. "Kalmamı istersen, elbette kalırım," dedi annesine.

"Grace," dedi Stoner. "Beni dinle. Eğer gitmek istiyorsan... lütfen, eğer gerçekten gitmek istiyorsan..."

Babasına bir daha bakmadı. "Sorun değil," dedi.

Stoner başka bir şey diyemeden Edith ona babasının biriktirdiği parayı gerçekten güzel yeni bir gardırop hazırlamak, hatta belki arkadaşlarıyla gezebilsin diye küçük bir de araba almak için harcayabileceklerini anlatmaya başlamıştı. Grace ona telaşsız küçük tebessümüyle gülümsedi, başıyla onayladı ve sanki kendinden beklenen buymuş gibi ara sıra birkaç kelime etti.

Karar verilmişti; ve Stoner Grace'in ne hissettiğini, kendisi istediği için mi yoksa annesi istediği için mi ya da kendi yazgısına kayıtsızlığından mı kaldığını hiçbir zaman bilemeyecekti. O sonbahar Missouri Üniversitesi'nde birinci sınıfa başlayacak, en azından iki yıl orada devam ettikten sonra eğer isterse uzağa gitmesine, eğitimini eyalet dışında bir üniversitede tamamlamasına izin verilecekti. Stoner kendi kendine böylesinin, Grace'in içinde yaşadığını bile fark etmediği bir hapishaneye iki sene daha katlanmasının, Edith'in umarsız husumetinin eziyetiyle bir kez daha hırpalanmasından daha iyi olduğunu düşünmüştü.

Sonuçta hiçbir şey değişmedi. Grace gardırobuna kavuştu, annesinin satın almayı teklif ettiği küçük arabayı istemedi ve

Missouri Üniversitesi'nde birinci sınıfa başladı. Telefon çalmaya, aynı yüzler (ya da çok benzerleri) kahkahalar ve çığlıklar atarak ön kapıda boy göstermeye devam ettiler ve akşam karanlığında kükreyerek uzaklaşanlar yine aynı otomobillerdi. Grace evden lisedeyken olduğundan da sık çıkıyordu ve Edith kızına gösterilen ilginin artması şeklinde değerlendirdiği bu durumdan hoşnuttu. "Annesine çekmiş," dedi. "Evlenmeden önce annesi de çok popülerdi. Bütün erkekler... Baba onlara çok kızardı fakat içten içe çok gururlandığını da söyleyebilirim."

"Evet, Edith," dedi Stoner nazikçe ve kalbinin sıkıştığını hissetti.

Sömestr Stoner için zor geçti; üniversite genelinde üçüncü sınıfların İngilizce sınavını idare etme sırası ondaydı ve aynı zamanda her ikisi de fazladan bir sürü okuma yapmasını gerektiren, bilhassa zor iki doktora tezini yönetmekle meşguldü. Bu yüzden evden son birkaç yıldır alıştığından daha sık uzak kalıyordu.

Kasım sonuna doğru bir akşam, eve her zamankinden de geç geldi. Oturma odasının ışıkları kapalıydı ve ev sessizdi; Grace'le Edith'in yattığını zannetti. Yatağa girdikten sonra birkaçını okumayı planlayarak yanında getirdiği kâğıtları arkadaki küçük odasına götürdü. Bir sandviç ve bir bardak süt almak için mutfağa gitti; aniden alt katta bir yerden gelen bir bıçak gibi temiz ve keskin uzun bir çığlık duyduğunda ekmeği dilimlemiş ve buzdolabının kapağını açmıştı. Oturma odasına koştu; tekrar duyulan bu sefer kısa ve öfkeli çığlık sesi Edith'in atölyesinden gelmişti. Süratle odayı geçti ve kapıyı açtı.

Edith sanki oraya düşmüş gibi yere yayılmıştı; gözleri deli bakıyordu ve açık ağzı başka bir çığlık daha atmaya hazırdı. Grace odanın öbür ucundaki bir koltukta bacak bacak üstüne atarak oturmuş, adeta huzurla annesine bakıyordu. Edith'in çalışma masasının üstünde duran lambadan başka

ışık kaynağı olmayan odayı göz kamaştırıcı bir parlaklık ve koyu gölgeler kaplamıştı.

"Neydi o?" diye sordu Stoner. "Ne oldu?"

Edith'in başı, gevşemiş bir mafsalın üzerinde duruyormuş gibi savrularak ona doğru döndü; boş bakıyordu. "Ah, Willy. Ah, Willy," dedi tuhaf bir hırçınlıkla. Başı bitkinlikten sarsılırken ona bakmaya devam etti.

Stoner, sakin görüntüsü değişmeyen Grace'e döndü.

"Hamileyim, baba," dedi Grace sohbet ediyorlarmış gibi.

Tarifi imkânsız bir öfkeyle, insanın içine işleyen bir çığlık yükseldi bir kez daha; ikisi birden, çığlık atan ağzının yukarısında boş ve soğuk bakan gözleri Stoner'la Grace arasında gidip gelen Edith'e döndüler. Stoner odaya girdi, arkasına dolandı ve onu ayağa kaldırdı; Edith kendini onun kollarına bırakmıştı ve Stoner onun ağırlığını taşımak zorunda kaldı.

"Edith!" dedi sert bir şekilde. "Sakin ol."

Edith kaskatı kesildi ve kendini ondan kurtardı. Titreyen bacaklarının üzerinde ağır adımlarla odayı kat etti ve yerinden kıpırdamamış olan Grace'in tepesine dikildi.

"Sen!" dedi tükürükler saçarak. "Aman Tanrım! Ah, Gracie. Sen nasıl... Aman Tanrım. Baban gibi. Babana çekmişsin. Ah, evet. İğrenç. İğrenç..."

"Edith!" dedi Stoner daha da sert bir şekilde ve üzerine yürüdü. Kollarını sımsıkı kavradı ve onu Grace'ten uzaklaştırdı. "Banyoya git ve yüzüne biraz soğuk su çarp. Sonra yukarı odana çık ve uzan."

"Ah, Willy," dedi Edith yalvarır gibi. "Benim küçük bebeğim. Kendi öz kızım. Bu nasıl olur? Nasıl olur da..."

"Hadi," dedi Stoner. "Seni biraz sonra çağırırım."

Edith yalpalayarak odadan çıktı. Stoner, banyoda suyun akmaya başladığını duyuncaya kadar kımıldamadan arkasından baktı. Sonra koltukta ona bakarak oturmaya devam eden Grace'e döndü. Ona küçük bir tebessüm etti, Edith'in

çalışma masasına gitti, bir sandalye aldı ve onunla konuşurken yukarı dönük yüzüne tepeden bakmamak için sandalyeyi Grace'in koltuğunun karşısına yerleştirdi.

"Şimdi," dedi, "neden bana anlatmıyorsun?"

Grace ona yumuşak küçük tebessümüyle gülümsedi. "Söyleyecek çok fazla bir şey yok," dedi. "Hamileyim."

"Emin misin?"

Başıyla doğruladı Grace. "Doktora gittim. Raporu daha bu öğleden sonra aldım."

"Peki," dedi Stoner ve beceriksizce onun eline dokundu. "Endişelenme. Her şey düzelecek."

"Evet," dedi Grace.

"Babasının kim olduğunu bana söylemek ister misin?" diye sordu Stoner şefkatle.

"Bir öğrenci," dedi Grace. "Üniversiteden."

"Bana söylememeyi mi tercih ediyorsun?"

"Ah, hayır," dedi Grace. "Bir şey fark etmez. Adı Frye. Ed Frye. İkinci sınıf öğrencisi. Sanırım geçen yıl senin birinci sınıf kompozisyon dersine girmiş."

"Onu hatırlamıyorum," dedi Stoner. "Hiç hatırlamıyorum."

"Üzgünüm, baba," dedi Grace. "Aptalcaydı. O biraz sarhoştu ve biz... önlem almadık."

Stoner bakışlarını kaçırıp yere baktı.

"Üzgünüm, baba. Seni utandırdım, değil mi?"

"Hayır," dedi Stoner. "Şaşırttın, belki. Biz seninle şu son birkaç yıldır birbirimizden pek haberdar değildik, öyle değil mi?"

Grace başka tarafa baktı ve huzursuz bir şekilde, "Şey... Sanırım öyle," dedi.

"Sen... Bu delikanlıyı seviyor musun, Grace?"

"Ah, hayır," dedi. "Aslında onu çok iyi tanımıyorum bile."

Stoner başını salladı. "Ne yapmak istiyorsun?"

"Bilmiyorum," dedi. "Gerçekten sorun değil. Sıkıntı vermek istemiyorum."

Uzun bir süre konuşmadan oturdular. Nihayet Stoner, "Peki, endişelenmene gerek yok. Düzelecek. Neye karar verirsen ver... Ne yapmak istersen iste, düzelecek," dedi.

"Evet," dedi Grace. Koltuktan kalktı. Sonra babasına baktı ve "Sen ve ben, artık konuşabiliriz," dedi.

"Evet," dedi Stoner. "Konuşabiliriz."

Grace atölyeden çıktı ve Stoner yukarıda onun yatak odasının kapısının kapandığını duyuncaya kadar bekledi. Sonra kendi odasına gitmeden önce, usulca üst kata çıktı ve Edith'in yatak odasının kapısını açtı. Üzerinde kıyafetleriyle yatağına uzanan Edith, derin bir uykuya dalmıştı, başucundaki lambanın ışığı yüzünde parlıyordu. Stoner ışığı kapattı ve alt kata indi.

Ertesi sabah kahvaltıda Edith neşeli sayılırdı; bir gece önceki sinir krizinden eser yoktu ve sanki gelecek, çözülmesi gereken bir varsayıma dayalı bir problemmiş gibi konuşuyordu. Delikanlının adını öğrendikten sonra keyifle, "Peki o zaman. Sence anne babasıyla mı iletişime geçmeliyiz, yoksa önce delikanlıyla mı konuşmalıyız? Bakalım... Kasımın son haftasındayız. İki hafta diyelim. O zamana kadar bütün hazırlıkları tamamlayabilir, hatta belki küçük bir kilise düğünü bile yapabiliriz. Gracie, arkadaşın ne yapar, adı nedir?" dedi.

"Edith," dedi Stoner. "Bekle. Çok fazla her şey olup bitmiş gözüyle bakıyorsun. Belki Grace ve bu genç adam evlenmek istemiyorlar. Bunu Grace'le konuşarak çözmemiz gerek."

"Konuşacak ne var? Tabii ki evlenmek isteyecekler. Ne de olsa, onlar... onlar... Gracie, *söyle* babana. Ona açıkla."

"Fark etmez baba. Hiç fark etmez," dedi Grace Stoner'a.

Stoner fark etmediğini anladı; Grace'in gözleri Stoner'ın ilerisinde, göremediği ve merak duymadan süzdüğü bir uzaklığa kilitlenmişti. Stoner sessiz kaldı ve karısıyla kızını planlarıyla baş başa bıraktı.

Adının kullanılması bir şekilde yasakmış gibi, Edith'in tabiriyle Grace'in "genç adamının" Edith'le "konuşmak" üzere eve davet edilmesine karar verildi. Edith, o öğleden sonrayı giriş çıkışları ve hatta bir-iki diyaloğuyla sanki bir tiyatro oyunundan bir sahneymiş gibi düzenlemişti. Stoner izin isteyecek, Grace birkaç dakika daha kaldıktan sonra izin isteyecek, Edith'le genç adamı konuşmaları için yalnız bırakacaklardı. Yarım saat içinde önce Stoner, sonra Grace geri dönecek, o zamana kadar bütün ayarlamalar bitmiş olacaktı.

Her şey tam Edith'in planladığı gibi yürüdü. Sonradan Stoner, genç Edward Frye'ın ürkek ürkek kapıyı çaldığında ve can düşmanlarıyla dolu görünen bir odaya alındığında aklından geçenleri eğlenerek merak etti. Yüz hatları donuk ve biraz somurtkan, uzun boylu ve bayağı iriyarı bir genç adamdı; hissizleştiren bir utanç ve korkuya kapıldı ve kimseye bakamadı. Stoner odadan çıkarken genç adamı bir koltuğa yığılmış, elleri dizlerinde, yere bakarak otururken gördü; yarım saat sonra odaya döndüğünde genç adam Edith'in kuşlar gibi neşe içinde şakıyarak yağdırdığı sorular karşısında kımıldayamamış gibi aynı pozisyonda oturuyordu.

Fakat her şey kararlaştırılmıştı. Edith yüksek, yapmacık, fakat gerçekten neşeli bir sesle Stoner'a "Grace'in genç adamının" çok iyi bir St. Louis ailesinden geldiğini, babasının broker olduğunu ve muhtemelen bir zamanlar *kendi* babasıyla ya da en azından babasının bankasıyla iş yapmış olabileceğini, "gençlerin, mümkün olduğunca çabuk, oldukça sade" bir nikâhla evlenmeye karar verdiklerini, ikisinin de en azından bir-iki yıllığına okulu bırakacaklarını, St. Louis'de yaşayacaklarını, "hava değişikliği, yeni bir başlangıç" yapacaklarını, sömestri bitiremeyecek olsalar da yarıyıl tatiline kadar okula gideceklerini ve o cuma günü öğleden sonrasında evleneceklerini bildirdi. Ve bunların hepsi, her ne olursa olsun, gerçekten hoş şeyler değil miydi.

Nikâh bir sulh hâkiminin darmadağınık çalışma odasında kıyıldı. Törene sadece William ve Edith katıldı; hâkimin kaşları daima çatık, kır saçlı buruşuk bir kadın olan karısı, tören sırasında mutfakta çalıştı ve bittiğinde sadece şahit olarak kâğıtları imzalamak için dışarı çıktı. Soğuk, kasvetli bir öğleden sonraydı; tarih 12 Aralık 1941'di.

Nikâhtan beş gün önce Japonlar Pearl Harbor'u bombalamıştı; ve William Stoner töreni daha önce hissetmediği karışık duygularla izledi. O dönemi yaşayan pek çok insan gibi ancak bir hissizlik gözüyle bakabileceği şeyin pençesine düşmüştü, ama aslında bunun dayanması zor ve kabullenilemeyen çok derin ve yoğun duyguların birleşmesinden oluşan bir his olduğunu biliyordu. Herkesin yaşadığı bir trajedinin gücüydü hissettiği, korku ve acı her yere öyle nüfuz etmişti ki özel trajediler ve kişisel talihsizlikler bambaşka bir varoluş haline taşınmış, ancak etrafını kuşatan uçsuz bucaksız bir çölün kimsesiz bir mezarın hüznünü çoğaltması gibi içinde yer aldıkları enginliğin kendisiyle güçlenmişlerdi. Stoner hüzünlü küçük nikâh törenini neredeyse soğuk bir acımayla izledi, kızının yüzündeki durgun, kayıtsız güzellikten ve genç adamın yüzündeki kasvetli çaresizlikten garip bir biçimde etkilenmişti.

Törenden sonra iki genç hiçbir mutluluk belirtisi göstermeden Frye'ın küçük spor arabasına bindiler ve başka bir anne babayla daha yüzleşmek zorunda kalacakları ve hayatlarını sürdürecekleri yer olan St. Louis'e gitmek üzere yola çıktılar. Stoner, evden arabayla uzaklaşmalarını izledi ve kızını ancak şimdi geçmişte kalan bir odada dizinin dibinde oturan ve ağırbaşlı bir memnuniyetle ona bakan çok küçük bir kız, uzun zaman önce ölmüş şirin bir çocuk olarak hatırlayabildi.

Nikâhtan iki ay sonra, Edward Frye, orduya yazıldı; Grace çocuğunun doğumuna kadar St. Louis'de kalmaya karar vermişti. Frye altı ay içinde, umutsuz bir çabayla Japonların

ilerlemesini durdurmaya gönderilen bir grup tecrübesiz askerden biri olarak küçük bir Pasifik adasının kumsalında öldü. 1942 Haziran'ında Grace'in çocuğu doğdu; erkekti ve Grace ona hiç görmediği ve sevmeyeceği babasının adını verdi.

Edith o haziran "yardım etmeye" St. Louis'e gittiğinde kızını Columbia'ya geri dönmeye ikna etmeye ne kadar uğraştıysa da Grace bunu yapmadı; küçük bir dairesi, Frye'ın sigortasından küçük bir geliri ve yeni bir anne babası vardı ve mutlu görünüyordu.

"Bir şekilde değişmiş," dedi Edith Stoner'a, şaşkın bir hali vardı. "Bizim küçük Gracie'miz değil. Çok şey yaşadı ve sanırım hatırlatılmasını istemiyor. Sana sevgilerini gönderdi."

XVI

Savaş yılları birbirine karışıp bulanıklaşmıştı ve Stoner o yılları, şiddetli ve neredeyse dayanılması zor bir fırtınada yapabileceği gibi, başı önünde, ağzı sımsıkı kapalı, hep sonraki, bir sonraki ve bir sonraki adıma odaklanarak atlattı. Bununla birlikte, günlerce ve haftalarca sürdürdüğü bütün bu metanetli direnişe ve kayıtsız devinime rağmen, fazlasıyla bölünmüş bir insandı. Bir tarafı, insafsızca akla ve yüreğe yüklenen günlük ölümlerden, yıkım ve ölüm tufanından içgüdüsel bir korkuyla uzak durdu; bir kez daha fakültenin boşaldığını, sınıflardan genç adamların eksildiğini, geride kalanların takındığı tekinsiz ifadeleri ve o ifadelerde yüreğin yavaş ölümünü, duygunun ve aldırışın acı tükenişini gördü.

Ancak öteki tarafı, uzak durduğu büyük katliamın içine doğru güçlü bir şekilde çekildi. İçinde daha önce farkında olmadığı bir şiddete yatkınlık buldu: Dahil olmaya can attı, ölümün tadını, yok etmenin acı zevkini, kan hissini arzuladı. Kendinden ve ona imkân veren zaman ve koşuldan hem utanç duydu hem de gurur ve hepsinden fazla da acı bir hayal kırıklığı yaşadı.

Haftalar haftaları, aylar ayları kovaladı, ölülerin isimleri

önüne serildi. Bunlar bazen sadece sanki uzak bir geçmişten hatırında kalan isimlerdi; bazen bir isimle birlikte bir yüz aklına geldi; bazen bir sesi, bir sözü anımsayabildi.

Bütün bunlar olurken, her ne kadar bazen şiddetli fırtınaya karşı boşuna kamburunu çıkardığını ve ellerini son zayıf kibritinin titrek alevine nafile siper ettiğini hissetse de ders vermeye ve araştırmaya devam etti.

Grace arada sırada annesiyle babasını ziyaret etmek için Columbia'ya geliyordu. İlk seferinde henüz bir yaşını doldurmamış oğlunu da getirmişti; fakat onun varlığı Edith'i anlaşılması güç bir şekilde rahatsız ettiği için Grace daha sonraki ziyaretlerinde onu St. Louis'deki büyükannesiyle büyükbabasına bıraktı. Stoner torununu daha fazla görmek isterdi fakat bu isteğinden bahsetmedi; Grace'in Columbia'dan taşınmasının –hatta belki hamileliğinin– aslında, şu anda mutlak bir iyilik ve zarif bir iyi niyetten geri döndüğü bir hapishaneden kaçış olduğunu fark etti.

Edith şüphelenmese ya da kabul etmeyecek olsa da Stoner Grace'in sessiz bir ciddiyetle içmeye başladığını biliyordu. Stoner bunu ilk olarak savaşın sona ermesinden sonraki yılın yazında anlamıştı. Grace birkaç günlüğüne onları ziyarete gelmişti; hayli yıpranmış görünüyordu; gözlerinde gölgeler oluşmuştu ve yüzü gergin ve solgundu. Bir akşam yemekten sonra Edith erken yatmıştı; Grace ve Stoner beraber mutfakta oturdular ve kahve içtiler. Stoner onunla konuşmayı denedi, fakat Grace huzursuz ve kaygılıydı. Dakikalarca sessizlik içinde oturdular; nihayet Grace dikkatle ona baktı, omuzlarını silkti ve ansızın iç geçirdi.

"Baksana," dedi, "evde içki var mı?"

"Hayır," dedi Stoner, "korkarım yok. Dolapta bir şişe şeri olabilir, fakat..."

"Hemen bir içki içmem lazım. Marketi arayıp bir şişe yollamalarını söylesem rahatsız olur musun?"

"Tabii ki hayır," dedi Stoner. "Sadece annen ve ben genelde..."

Fakat Grace yerinden kalktı ve oturma odasına gitti. Telefon rehberinin sayfalarını karıştırdı ve deli gibi numarayı çevirdi. Mutfağa döndüğünde masanın yanından geçti, dolaba gitti ve yarısı dolu şeri şişesini çıkardı. Bulaşıklıktan bir bardak aldı ve neredeyse ağzına kadar açık kahve renkteki şarapla doldurdu. Hâlâ ayakta, bardağı dikti ve hafif titreyerek dudaklarını sildi. "Ekşimiş," dedi. "Ayrıca şeriden nefret ederim."

Şişeyle bardağı masaya getirdi, oturdu ve tam önüne yerleştirdi. Bardağı yarısına kadar doldurdu ve babasına tuhaf küçük bir tebessümle baktı.

"İçmem gerekenden biraz daha fazlasını içiyorum," dedi. "Zavallı babam. Bilmiyordun, değil mi?"

"Hayır," dedi Stoner.

"Her hafta kendi kendime, gelecek hafta bu kadar çok içmeyeceğim, diyorum; fakat hep biraz daha fazla içiyorum. Nedenini bilmiyorum."

"Mutsuz musun?" diye sordu Stoner.

"Hayır," dedi. "Mutluyum sanırım. Ya da mutlu sayılırım; neyse. Mesele bu değil. Mesele şu ki..." Cümlesini tamamlamadı.

Şerinin sonunu içtiğinde marketin çırağı viskisini getirmişti. Grace şişeyi mutfağa getirdi, hünerli bir hareketle açtı ve sağlam bir miktarı şeri kadehine doldurdu.

Çok geç bir saate, günün ilk ışıkları pencerelerden içeri sokuluncaya kadar oturdular. Grace küçük yudumlarla durmadan içti; gece ilerledikçe, yüzündeki çizgiler gevşemiş, kendisi sakinleşmiş ve gençleşmişti ve ikisi yıllardır konuşamadıkları kadar konuştular.

"Sanırım," dedi Grace, "sanırım kasten hamile kaldım, o zaman bunu bilmiyordum gerçi; sanırım buradan gitmeyi ne kadar çok istediğimi, bunu yapmaya *mecbur* olduğumu

bilmiyordum bile. Tanrı biliyor ya, istemedikçe hamile kalmayacak kadar bilgim vardı. Lisedeki o oğlanlar ve" –babasına çarpık bir tebessümle gülümsedi– "sen ve annem, bilmiyordunuz, değil mi?"

"Sanırım bilmiyorduk," dedi Stoner.

"Annem benim popüler olmamı istiyordu ve... Ben de popüler oldum, tamam. Hiçbir şey ifade etmedi, hem de hiçbir şey."

"Mutsuz olduğunu biliyordum," dedi Stoner zorlukla. "Fakat hiç fark etmedim... Hiç anlamadım..."

"Sanırım ben de," dedi Grace. "Anlayamazdım. Zavallı Ed. İhale ona kaldı. Onu kullandım, biliyorsun; ah, babası oydu, tamam... Fakat onu kullandım. İyi bir çocuktu ve o kadar utandı ki... Dayanamadı. Orduya altı ay erken katıldı, sırf bundan kaçmak için. Onu öldürdüm, sanırım; çok iyi bir çocuktu, üstelik birbirimizi çok sevmiyorduk."

Eski dostlar gibi gecenin geç saatlerine kadar konuştular. Stoner Grace'in, dediği gibi, umutsuzluğundan handiyse memnun olduğunu fark etti; günlerini sessizce, her sene biraz daha fazla içerek, kendini hayatının vardığı hiçliğe hissizleştirerek tüketecekti. Stoner, Grace en azından buna sahip olduğu için memnundu; içebildiği için minnettardı.

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen arkasından gelen yıllar Stoner'ın öğretmenliğinin en iyi ve bazı açılardan hayatının en mutlu yıllarıydı. O savaştan dönen eski askerler kampüse doluştular ve daha önce var olmayan bir yaşam kalitesi, değişime götüren bir güç ve çalkantı getirerek onu değiştirdiler. Stoner o güne kadar yaptığından daha sıkı çalıştı; öğrenciler, tuhaf bir olgunlukla, önemsiz şeylere aşırı bir ciddiyet ve kibirle yaklaşıyorlardı. Üslup ve adaptan yoksun öğrenciler çalışmalarına Stoner'ın bir öğrencide görmeyi hayal ettiği şekilde geldiler: o çalışmalar belli amaçlara hizmet

eden belirli araçlar değilmiş de hayatın kendisiymiş gibi. Bu birkaç yıldan sonra, öğretmenliğin hiçbir zaman eskisi gibi olmayacağını biliyordu; ve kendini hiç bitmemesini istediği mutlu bir bitkinlik haline bıraktı. Nadiren geçmişi ya da geleceği ya da her ikisinin getirdiği hayal kırıklıklarını ve sevinçleri düşündü; bütün gücüyle işini yaptığı âna odaklandı ve en sonunda yaptığı şeyle anılacağını umut etti.

O yıllarda işini yaptığı âna gösterdiği bu bağlılıktan nadiren uzaklaştı. Bazen kızı Columbia'ya ziyarete geldiğinde, bir odadan diğerine adeta amaçsızca dolanırken güçlükle dayandığı bir kayıp hissine kapılıyordu. Yirmi beş yaşındaki kızı, on yaş daha büyük gösteriyordu; düpedüz umutsuz birinin tutarlı güvensizliğiyle içiyordu; ve çocuğunun bakımını giderek daha fazla St. Louis'deki büyükanne ve babasına bıraktığı belli olmuştu.

Stoner, Katherine Driscoll'dan sadece bir kez haber aldı. 1949 baharının başında doğuda büyük bir üniversitenin basımevinden bir el ilanı aldı; broşür Katherine'in kitabının yayımlandığını duyuruyor ve yazarla ilgili bir-iki söz ediyordu. Katherine, Massachusetts'teki iyi bir temel bilimler fakültesinde ders veriyordu; evlenmemişti. Stoner vakit kaybetmeden bir tane satın aldı. Kitabı elinde tutarken parmaklarına can gelmiş gibiydi; o kadar titriyorlardı ki kitabı güçlükle açtı. İlk birkaç sayfayı çevirdi ve ithafı gördü: "W.S.ye."

Gözleri buğulandı ve uzun bir süre kımıldamadan oturdu. Sonra başını salladı, kitaba geri döndü, okuyup bitirene kadar da elinden bırakmadı.

Düşündüğü kadar iyiydi. Düzyazı incelikliydi ve tutkusu, zekânın soğukkanlılığı ve açıklığıyla maskelenmişti. Okuduğu şeyde gördüğünün Katherine'in kendisi olduğunu fark etti; ve onu hâlâ bu kadar içtenlikle görebilmesine hayret etti. Aniden sanki Katherine yan odadaymış ve onu terk edeli daha birkaç dakika olmuş gibi geldi; elleri, ona dokunmuş gibi ürperdi.

Bunca zamandır içine gömdüğü kayıp duygusu dışarı taştı, onu da girdabına çekti ve Stoner kendini elinde olmadan bu taşkına bıraktı; kurtulmaya çalışmadı. Sonra sevgiyle, sanki bir anıya gülümsedi; altmışına yaklaştığı ve böyle bir tutkunun, böyle bir aşkın tesirinden kurtulmuş olması gerektiği geldi aklına.

Fakat kurtulamamıştı, biliyordu ve hiçbir zaman da kurtulamayacaktı. Hissizliğin, kayıtsızlığın, uzaklaştırmanın gerisinde, oradaydı, güçlü ve kararlı; hep orada olmuştu. Gençliğinde onu düşünmeden, kendi isteğiyle vermişti; Archer Sloane tarafından –kaç yıl önce?– gözünün önüne serilen bilgiye vermişti; flörtlerinin ve evliliklerinin o ilk gözü kör ve aptal günlerinde Edith'e vermişti; ve daha önce hiç verilmemiş gibi Katherine'e vermişti. Onu tuhaf şekillerde hayatının her ânında vermişti ve belki de bütünüyle en çok, verdiğinin farkında olmadığı zamanlarda vermişti. Bu, ne akla ne de tene ait bir tutkuydu; daha ziyade ikisini birden kapsayan bir güçtü; sanki ikisi de aşkın nedeni olmaktan başka, onun kendine has bileşenleriydiler. Bir kadına ya da bir şiire, basitçe şöyle diyordu: Bak! Canlıyım.

Kendini yaşlı biri olarak düşünemiyordu. Bazen sabah tıraş olurken, aynadaki yansımasına bakar ve göz yerlerinde boşluk olan gülünç bir maskenin arkasından şaşkınlık içinde onu seyreden bu yüzle hiçbir benzerlik bulamazdı; sanki anlaşılmayan bir nedenle çirkin bir kılığa bürünmüştü, sanki istese fırça gibi beyaz kaşları, darmadağınık beyaz saçları, belirgin kemiklerin üstünde torbalanmış teni, yaşlı gösteren derin kırışıklıkları çıkarıp atabilecekti.

Oysa yaşı yalan değildi, biliyordu. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda dünyanın ve kendi ülkesinin hastalığını görmüştü; nefret ve şüphenin, hızla yayılan bir veba gibi ülkeyi bir uçtan bir uca silip süpüren bir tür deliliğe dönüştü-

ğünü görmüştü; genç adamların bir kâbusun tekrarı gibi manasız bir kıyamete doğru hevesle uygun adım yürüyerek bir kez daha savaşa gittiğini görmüştü. Hissettiği acıma ve keder o kadar eskiydi, hayatının o kadar büyük bir parçasıydı ki neredeyse hiç etkilenmediğini gördü.

Yıllar çabuk geçti ve Stoner geçtiklerinin neredeyse hiç farkında değildi. 1954 yılının baharında altmış üç yaşındaydı; birden hocalıkta en fazla dört yılının kaldığının fark etti. O zamanın ilerisini görmeye çalıştı; göremedi ve görmek gibi bir arzusu da yoktu.

O sonbahar Gordon Finch'in sekreterinden müsait olduğu zaman dekanı görmesi için ofisine uğramasını isteyen bir not aldı. Meşguldü ve boş bir öğleden sonra bulması birkaç gününü aldı.

Stoner, Gordon Finch'i her gördüğünde, onun bu kadar az yaşlanmasına biraz şaşırdığını fark ediyordu. Stoner'dan bir yaş küçük olan Finch elliden fazla göstermiyordu. Kafası tamamen keldi, yüzü güçlü ve kırışıksızdı ve adeta bebek gibi sağlıklı parıldıyordu; yaylanarak yürüyordu ve son yıllarda kıyafetlerinde rahatlığa önem vermeye başlamıştı; renkli gömlekler ve tuhaf ceketler giyiyordu.

O öğleden sonra Stoner onu görmeye geldiğinde mahcup bir hali vardı. Birkaç dakika havadan sudan konuştular; Finch ona Edith'in sağlığını sordu ve kendi karısı Caroline'in daha geçen gün tekrar buluşmaları gerektiğinden bahsettiğini söyledi. Sonra, "Zaman. Tanrım, nasıl da hızlı geçiyor!" dedi.

Stoner başıyla onayladı.

Finch abartılı bir şekilde iç geçirdi. "Şey," dedi, "sanırım bunu konuşmamız lazım. Gelecek sene... Altmış beş olacaksın. Sanırım bazı planlar yapmamız gerek."

Stoner başını salladı. "Hemen değil. İki yıl bekleme hakkından yararlanmak niyetindeyim, tabii ki."

"Böyle yapacağını biliyordum," dedi Finch ve arkasına

yaslandı. "Ben istemiyorum. Üç yılım daha var, sonra ayrılıyorum. Bazen neler kaçırdığımı, gitmediğim yerleri düşünüyorum, ayrıca... lanet olsun, Bill, hayat çok kısa. Neden sen de ayrılmıyorsun? Düşünsene, bütün zamanını..."

"O zamanı ne yapacağımı bilemezdim," dedi Stoner. "Hiç öğrenmedim."

"Lanet olsun," dedi Finch, "bu zamanda altmış beş oldukça genç bir yaş. Zaman varken öğrenecek..."

"Sorun Lomax, değil mi? Seni sıkıştırıyor."

Frinch sırıttı. "Kesinlikle. Ne bekliyordun ki?"

Stoner bir süre sessiz kaldı. Sonra, "Lomax'a bunu seninle konuşmayacağımı söyle. Ona yaşlandıkça çok geçimsiz ve inatçı olduğum için benimle baş edemeyeceğini, bunu kendisinin halletmesi gerektiğini söyle," dedi.

Finch bir kahkaha patlattı ve kafasını salladı. "Vay canına, söylerim. Bu kadar yıldan sonra siz iki ihtiyar piç belki biraz yumuşarsınız."

Fakat yüzleşme hemen gerçekleşmedi ve gerçekleştiğinde de –ikinci dönemin ortasında, mart ayında– Stoner'ın beklediği şekilde gelişmedi. Bir kez daha dekanın ofisine gitmesi istendi; bir zaman belirtildi ve acil olduğu çıtlatıldı.

Stoner birkaç dakika geç geldi. Lomax oradaydı; Finch'in masasının karşısında dimdik oturuyordu; yanında boş bir sandalye vardı. Stoner odada ağır ağır ilerledi ve oturdu. Başını çevirip Lomax'a baktı; Lomax belli belirsiz bir küçümsemeyle tek kaşı havada, sakin bir şekilde önüne bakıyordu.

Finch birkaç dakika ikisine birden baktı, yüzünde eğlendiğini belli eden hafif bir tebessüm vardı.

"Pekâlâ," dedi, "konuyu hepimiz biliyoruz. Profesör Stoner'ın emekliliği." Kabaca yönetmeliği açıkladı: Altmış beş yaşında isteğe bağlı emekli olmak mümkündü; bu seçeneğe göre, Stoner eğer isterse o senenin sonunda ya da ertesi yıl iki sömestrden birinin sonunda emekli olabilirdi. Ya da eğer

bölüm başkanı, fakülte dekanı ve ilgili profesör anlaşmaya varırlarsa, emeklilik yaşını emekliliğin zorunlu olduğu altmış yediye uzatabilirlerdi. Tabii eğer bahsi geçen kişiye bir "Ordinaryüs" unvanı verilmezse ve bir kürsüyle ödüllendirilmezse, bu durumda da...

"Çok uzak ihtimal, sanırım bunda mutabıkız," dedi Lomax duygusuzca.

Stoner, Finch'e bakarak başıyla onayladı. "Çok uzak."

"İçtenlikle inanıyorum ki," dedi Lomax Finch'e, "Profesör Stoner'ın emekliye ayrılma fırsatını değerlendirmesi bölüm ve üniversite için en hayırlısı olacaktır. Müfredat ve personelle ilgili uzun zamandır yapmayı düşündüğüm, bu emeklilik sayesinde mümkün olacak bazı değişiklikler var."

Stoner Finch'e, "Sırf Profesör Lomax'ın gönlü olsun diye vaktinden önce emekli olmaya hiç niyetim yok," dedi.

Finch Lomax'a döndü. "Profesör Stoner'ın düşünmediği pek çok şey olduğuna eminim," dedi Lomax, dikkatle durakladı. "Derslerine bağlılığının kendisini alıkoyduğu yazma işlerinden bazılarını yapmak için boş vakti olacaktır. Akademik çevre kesinlikle gelişecektir, eğer onun büyük tecrübesinin meyvesi..."

Stoner sözünü kesti: "Hayatımın bu evresinde edebiyat kariyeri oluşturmak gibi bir arzum yok."

Lomax, sandalyesinden kımıldamadan, Finch'e eğilir gibi yaptı. "Meslektaşımızın fazla alçakgönüllü olduğuna şüphem yok. İki yıl içinde ben de yönetmelik gereği bölüm başkanlığını bırakmak zorunda kalacağım. Elbette kalan yıllarımı faydalı bir işle değerlendirmek niyetindeyim; aslına bakılırsa, emekliliğimin getireceği serbestliği iple çekiyorum."

"En azından o hayırlı güne kadar bölümün bir üyesi olarak kalmayı umuyorum," dedi Stoner.

Lomax bir an sessiz kaldı. Sonra düşünceli düşünceli Finch'e, "Son birkaç yıldır değişik zamanlarda Profesör Stoner'ın üniversite yararına gayretlerinin belki de yeterince

takdir görmediği aklıma geldi. Tam kadrolu profesörlüğe terfisinin emeklilik yılına uygun bir zirve olacağını düşündüm. Olayın şerefine bir akşam yemeği... münasip bir tören. Epey tatmin edici olmalı. Yıl sonu yaklaşmış ve terfilerin çoğu açıklanmış olsa da eğer ısrar edersem hayırlı bir emekliliğin anısına gelecek yıl için bir terfi ayarlanabilir."

Aniden Lomax'la oynamayı sürdürdüğü –ve tuhaf bir biçimde hoşuna giden– oyun saçma ve bayağı geldi. Üzerine bir yorgunluk çöktü. Dosdoğru Lomax'a baktı ve bıkkınlıkla, "Holly, bu kadar yıldan sonra, beni bundan daha iyi tanıdığını sanırdım. Bana 'verebileceğini' düşündüğün şey ya da bana 'yapabileceğini' düşündüğün şey ya da her neyse, hiç umurumda olmadı," dedi. Durdu; gerçekten düşündüğünden daha yorgundu. Bir gayretle devam etti: "Mesele o değil; hiçbir zaman da olmadı. İyi bir adamsın, sanırım; kesinlikle de iyi bir hocasın. Fakat bazı açılardan cahil bir orospu çocuğusun." Tekrar durdu. "Ne bekliyordun, bilmiyorum. Fakat emekliye ayrılmayacağım... ne bu yılın sonunda ne de gelecek yılın sonunda." Yavaşça ayağa kalktı ve bir süre dikilerek gücünü topladı. "Beyler, müsaadenizle, biraz yorgunum. Sizi tartışacak neyiniz varsa onu tartışmanız için yalnız bırakacağım."

Bu kadarla kalmayacağını biliyordu, fakat umurunda değildi. Yılın son genel toplantısında Lomax fakülteye verdiği bölüm raporunda Profesör William Stoner'ın ertesi yılın sonunda emekliye ayrılacağını duyurunca, Stoner ayağa kalktı ve fakülteye Profesör Lomax'ın yanıldığını, emekliliğin Lomax'ın ilan ettiği zamandan iki yıl sonrasına kadar geçerli olmayacağını bildirdi. Sonbaharda sömestr başında üniversitenin yeni rektörü Stoner'ı bir öğleden sonra çay içmeye evine davet etti ve coşkuyla Stoner'ın hizmet yıllarından, hak ettiği istirahatten, hepsinin kendisine duyduğu minnettarlıktan coşkuyla bahsetti; Stoner bütün huysuzluğuyla rektöre "genç

adam" diye hitap edip duymamış gibi yapınca, sonunda genç adam mümkün olan en sakin sesle bağırmak zorunda kaldı.

Fakat cılız gayretleri onu beklediğinden daha fazla yorduğu için Noel tatili geldiğinde handiyse tükenmişti. Kendi kendine gerçekten yaşlandığını ve yılın geri kalanında iyi bir iş çıkaracaksa dinlenmek zorunda olduğunu söyledi. On günlük Noel tatili sırasında sanki gücünü biriktirebilirmiş gibi dinlendi; ve dönemin son haftalarını tamamlamak için geri döndüğünde onu şaşırtan bir enerji ve zindelikle çalıştı. Emeklilik meselesi çözülmüşe benziyordu ve bunu bir daha düşünme zahmetine girmedi.

Şubat sonunda yeniden üzerine yorgunluk çöktü ve bundan kurtulabilecekmiş gibi görünmüyordu; zamanının büyük bir kısmını evde geçirdi ve çalışmalarının çoğunu arkadaki küçük odasındaki divanın üzerinde yaptı. Mart ayında kol ve bacaklarına yayılan hafif bir ağrının farkına vardı; kendi kendine yorulduğunu, ılık bahar günleri geldiğinde daha iyi hissedeceğini, dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyledi. Nisan ayı geldiğinde ağrı vücudunun aşağı kısmına yerleşmişti; zaman zaman bir dersini iptal etti ve sırf bir sınıftan ötekine gitmenin bile gücünün büyük bir kısmını tükettiğini fark etti. Mayıs başında çoğalan ağrının önemsiz bir rahatsızlık olduğunu düşünmekten artık vazgeçmişti. Üniversite revirinde bir doktordan randevu aldı.

Stoner'a fazla bir anlam ifade etmeyen tahliller, tetkikler ve muayeneler yapıldı. Kendisine özel bir diyet, ağrı için bazı haplar verildi ve ertesi hafta başında, tahlil sonuçları çıktıktan ve değerlendirildikten sonra muayeneye gelmesi söylendi. Yorgunluk geçmediyse de kendini daha iyi hissediyordu.

Doktoru Jamison adında bir genç adamdı, Stoner'a kendi muayenehanesini açmadan önce birkaç yıl üniversitede çalışacağını açıklamıştı. Yusyuvarlak pembe bir suratı vardı, çerçevesiz gözlük takıyordu ve tavırlarında Stoner'a güven

veren tuhaf bir asabiyet vardı.

Stoner randevusuna birkaç dakika erken gitmişti, fakat danışma görevlisi ona içeri girmesini söyledi. Revirin uzun dar koridorunda Jamison'un ofisi olan küçük kabine doğru ilerledi.

Jamison onu bekliyordu ve Stoner onun bir süredir beklediğini anladı; dosyalar, röntgenler ve notlar masasının üzerine düzgün bir şekilde yayılmıştı. Jamison ayağa kalktı, tebessümünde endişe ve telaş vardı ve eliyle masasının karşısında duran bir sandalyeyi işaret etti.

"Profesör Stoner," dedi. "Oturun, oturun."

Stoner oturdu.

Jamison masasının üzerindeki görüntüye bakarak kaşlarını çattı, bir sayfayı düzeltti ve kendini sandalyesine bıraktı. "Pekâlâ," dedi, "kalınbağırsakta bir tür tıkanıklık var, bu açık. Röntgenlerde pek bir şey görünmüyor fakat bu alışılmadık değil. Ah, bir parça bulanıklık; fakat bu illa ki bir şey demek değil." Sandalyesini çevirdi, röntgeni bir çerçeveye yerleştirdi, bir ışığı yaktı ve belli belirsiz işaret etti. Stoner baktı, fakat bir şey göremedi. Jamison ışığı kapattı ve masasına döndü. Ciddileşti. "Kan sayımınız bir hayli düşük fakat orada herhangi bir enfeksiyon gözükmüyor; sedimentasyonunuz normalin altında ve tansiyonunuz düşük. İçeride pek iyi gözükmeyen bir şişkinlik var, epeyce kilo kaybettiniz ve... şey, gösterdiğiniz belirtilere bakarak benim söyleyebileceklerim..." –eliyle masasını gösterdi– "yapılacak bir tek şey olduğunu söyleyebilirim." Gözlerini dikerek gülümsedi ve zorlama bir şakacılıkla, "Sadece oraya girip ne bulabileceğimize bakmalıyız," dedi.

Stoner başını salladı. "O zaman kanser."

"Şey," dedi Jamison, "bu çok iddialı bir laf. Pek çok şey olabilir. Orada bir tümör olduğundan eminim diyebilirim, fakat... eee, içeri girip etrafa bakmadan hiçbir şeyden emin olamayız."

"Bu bende ne kadar zamandır var?"

"Ah, bunu söylemek mümkün değil. Fakat görünüşe bakılırsa... eee, bir hayli büyük; bir süredir oradaymış."

Stoner bir an sessiz kaldı. Sonra, "Tahmininizce bu bende ne kadar zamandır var?" dedi.

"Ah, şimdi bakın Bay Stoner," dedi Jamison telaş içinde. Bir kahkaha atmaya yeltendi. "Hemen bir sonuca varmamalıyız. Çünkü her zaman bir ihtimal... sadece zararsız bir tümör olma ihtimali var, biliyorsunuz. Ya da... ya da pek çok başka şey olabilir. Henüz kesin olarak bilemeyiz, ta ki..."

"Evet," dedi Stoner. "Ne zaman ameliyat etmek istiyorsunuz?

"Mümkün olduğunca çabuk," dedi Jamison rahatlamış olarak. "Önümüzdeki iki ya da üç gün içinde."

"O kadar çabuk," dedi Stoner, neredeyse dalgınlıkla. Sonra dik dik Jamison'a baktı. "Size birkaç soru sormama izin verin, doktor. Dürüst cevaplar vermenizi istediğimi söylemeliyim."

Jamison başıyla onayladı.

"Eğer sadece bir tümörse –zararsız, söylediğiniz gibi– birkaç hafta çok bir şey fark ettirir mi?"

"Eee," dedi Jamison ağırdan alarak, "ağrı olacaktır; ve... hayır, *büyük* bir fark olmaz zannediyorum."

"Güzel," dedi Stoner. "Ve eğer sizin düşündüğünüz kadar kötüyse... *o zaman* birkaç hafta çok bir şey fark ettirir mi?"

Uzun bir süre sonra Jamison buruk bir şekilde, "Hayır, sanırım fark etmez," dedi.

"O zaman," dedi Stoner mantık yürüterek, "birkaç hafta bekleyeceğim. Çözmem gereken birkaç şey var... yapmam gereken bazı işler."

"Bunu anlayacağınız üzere tavsiye etmem," dedi Jamison. "Hiç tavsiye etmem."

"Kuşkusuz," dedi Stoner. "Ve, Doktor... bundan kimseye bahsetmezsiniz, değil mi?"

"Hayır," dedi Jamison ve biraz şefkatle ekledi: "Elbette hayır." Ona daha önce verdiği diyette birkaç değişiklik önerdi, daha fazla ilaç yazdı ve hastaneye yatması için bir tarih belirledi.

Stoner hiçbir şey hissetmiyordu; Doktor'un ona anlattığı sanki basit bir rahatsızlık, yapmak zorunda olduğu şeyi başarmak için bir şekilde çözüm bulması gereken bir engeldi. Yıl içinde böyle bir şey için epey geç kaldıkları geldi aklına. Lomax yerine birini bulmakta biraz zorlanabilirdi.

Doktor'un ofisinde aldığı hap hafif sersemletmişti ve bu his ona tuhaf bir şekilde keyifli geldi. Zaman algısını kaybetmişti; kendini Jesse binasının birinci katında parke döşeli uzun koridorda dikilirken buldu. Kulaklarında uzakta kanat çırpan kuşların patırtısına benzeyen alçak bir uğultu vardı; gölgeli koridorda yanıp sönen kaynağı belirsiz bir ışık yüreğinin atışı gibi titreşiyordu; birbirine karışan ışık ve karanlığın içine doğru büyük bir dikkatle adım atarken, yaptığı her hareketin çok iyi farkında olan bedeninde tatlı bir ürperti gezindi.

İkinci kata çıkan merdivenin başında durdu; basamaklar mermerdendi ve tam ortalarında inip çıkan adımların yıllar içinde aşındırarak düzleştirdiği küçük çöküntüler vardı. Orada ilk kez şimdi olduğu gibi durup yukarı baktığı –kaç yıl önceydi?– ve kendisini nereye götüreceklerini merak ettiği sırada daha yeni sayılırlardı. Zamanı ve onun ağır akışını düşündü. Bir ayağını dikkatli bir şekilde ilk pürüzsüz oluğa yerleştirdi ve kendini yukarı çekti.

Sonra Gordon Finch'in ön ofisindeydi. "Dekan Finch çıkmak üzere..." dedi kız. Stoner dalgın dalgın başını salladı, kıza gülümsedi ve Finch'in ofisine girdi.

"Gordon," dedi samimiyetle, yüzünde hâlâ tebessüm vardı. "Seni fazla tutmayacağım."

Finch düşünmeden tebessümüne karşılık verdi; gözleri yorgundu. "Elbette, Bill, otur."

"Seni fazla tutmayacağım," dedi tekrar; sesine garip bir

kuvvet geldiğini hissetti. "Durum şu ki fikrimi değiştirdim... emeklilikle ilgili, demek istiyorum. Tuhaf biliyorum; sana bu kadar geç haber verdiğim için üzgünüm, fakat... eee, sanırım her açıdan en iyisi bu. Bu dönem sonunda ayrılıyorum."

Finch'in şaşkınlık içindeki yuvarlak yüzü karşısında dalgalandı. "Ne saçmalıyorsun," dedi. "Biri sana baskı mı yapıyor?"

"Öyle bir şey yok," dedi Stoner. "Benim kendi kararım. Sadece... Yapmak istediğim şeyler olduğunu keşfettim." Akla yatkın bir ekleme yaptı: "Ve biraz da dinlenmeye ihtiyacım var."

Finch'in canı sıkılmıştı ve Stoner, onun böyle hissetmekte haklı olduğunu biliyordu. Kendini bir özür daha mırıldanırken duymuştu sanki; aptal tebessümün yüzünde durduğunu hissetti.

"Peki," dedi Finch, "sanırım çok geç değil. Evrak işlerine yarın başlayabilirim. Yıllık gelirin, sigortan ve bu gibi konularda bilmen gereken her şeyi biliyorsundur herhalde?"

"Ah, evet," dedi Stoner. "Hepsini düşündüm. Tamamdır."

Finch saatine baktı. "Biraz geciktim, Bill. Bir-iki gün içinde uğra da ayrıntıları halledelim. Bu arada... eee, Lomax'ın bilmesi gerekir sanırım. Onu bu gece ararım." Sırıttı. "Korkarım onu memnun etmeyi başardın."

"Evet," dedi Stoner. "Korkarım öyle oldu."

Hastaneye yatmadan önce, geriye kalan iki hafta içinde yapacak çok işi vardı fakat hepsinin altından kalkabileceğine karar verdi. Sonraki iki günün derslerini iptal etti ve bağımsız araştırmalarını, tezlerini veya bitirme projelerini yönetmekle sorumlu olduğu bütün öğrencileri toplantıya çağırdı. Başladıkları çalışmaları bitirmelerinde onlara rehberlik edecek ayrıntılı talimatlar yazdı ve bu talimatların kopyalarını Lomax'ın posta kutusuna bıraktı. Onları terk ettiğini düşündükleri için paniğe kapılanları yatıştırdı ve kendini yeni bir danışmana emanet etmeye korkanlara moral verdi. Almaya

devam ettiği hapların ağrılarını dindirirken zihninin berraklığını da azalttığını fark etti; bu yüzden gün içinde öğrencilerle konuşurken ve akşamları eksik makale, tez ve bitirme projelerinden oluşan yığını okurken, onları ancak ağrı dikkatini dağıtacak kadar arttığı zamanlarda aldı.

Emekliliğinin açıklanmasından iki gün sonra, çok meşgul olduğu bir öğleden sonranın ortasında, Gordon Finch'ten bir telefon aldı. "Bill? Ben Gordon. Bak... seninle konuşmam gerektiğini düşündüğüm küçük bir sorun var."

"Evet?" dedi Stoner sabırsızlıkla.

"Lomax. Bunu onun için yapmadığını kafasına sokamıyor."

"Sorun değil," dedi Stoner. "Bırak ne istiyorsa onu düşünsün."

"Bekle... hepsi bu değil. Akşam yemeği falan planlıyor. Söz verdiğini söylüyor."

"Bak Gordon, şu an çok meşgulüm. Bunu durdurmak için bir şey yapamaz mısın?"

"Denedim, fakat bu işi bölüm üzerinden yürütüyor. Eğer onu çağırmamı istersen yaparım; fakat sen de burada olmak zorundasın. Bu haldeyken onunla konuşamam."

"Tamam. Bu saçmalığın tahminen ne zaman gerçekleşmesi bekleniyor?"

Bir duraklama oldu. "Haftaya cuma. Derslerin son günü, sınav haftasından hemen önce."

"Tamam," dedi Stoner bıkkınlıkla. "O zamana kadar işleri halletmem gerek, böylesi şimdi tartışmaktan daha kolay olacaktır. Oluruna bırak."

"Bilmen gereken bir şey daha var; önümüzdeki yıla kadar resmiyet kazanmayacak olsa da onursal profesörlükten emekliye ayrıldığını duyurmamı istiyor."

Stoner boğazında bir kahkahanın yükseldiğini hissetti. "Her ne haltsa," dedi. "Ona da tamam."

Bütün hafta zaman algısı olmadan çalıştı. Cuma günü sa-

bah sekizden gece ona kadar kesintisiz çalıştı. Son bir sayfayı okudu, son bir not aldı ve sandalyesinde arkasına yaslandı; masasının üzerindeki ışık gözlerini kamaştırdı ve bir an için nerede olduğunu bilemedi. Etrafına bakındı ve ofisinde olduğunu gördü. Kitaplık gelişigüzel yerleştirilmiş kitaplarla tıka basa doluydu; köşelerde kâğıt yığınları vardı; ayrıca dosya dolabı açık ve dağınıktı. Her şeyi düzene sokmalıyım, diye düşündü, eşyalarımı toparlamalıyım.

"Önümüzdeki hafta," dedi kendi kendine. "Önümüzdeki hafta."

Eve gidip gidemeyeceğinden emin değildi. Nefes almak bile çaba gerektiriyordu. Bütün dikkatini toplayıp kollarına ve bacaklarına verdi, onları karşılık vermeye zorladı. Ayağa kalktı ve sallanmamak için kendini tuttu. Masa lambasını kapadı ve gözleri pencerelerinden giren ay ışığının yardımıyla görebilene kadar ayakta durdu. Sonra adımlarını teker teker atarak karanlık koridorlardan geçip açık havaya çıktı ve sessiz sokaklardan evine yürüdü.

Işıklar yanıyordu; Edith hâlâ ayaktaydı. Kalan gücünü topladı ve öndeki basamakları çıkıp oturma odasına girmeyi başardı. Daha fazla devam edemeyeceğini biliyordu; kanepeye kadar gidebildi ve oturdu. Biraz sonra yeleğinin cebine uzanacak gücü buldu ve ilaç tüpünü çıkardı. Ağzına bir tane attı ve susuz yuttu; sonra bir tane daha. Tatları acıydı, fakat handiyse acılık bile güzel geldi.

Edith'in odada dolaştığını, bir yerden bir yere gidip geldiğini fark etti; kendisiyle konuşmamıştı inşallah. Ağrı hafifleyip biraz güç toplayınca, Edith'in konuşmamış olduğunu anladı; yüzünde sert bir ifade vardı, burun delikleri ve ağzı gergindi ve kaskatı, öfkeli yürüyordu. Edith'le konuşmaya başladı fakat sesine güvenemeyeceğine karar verdi. Kendini bırakıp onun neden öfkeli olduğunu merak etti; uzun zamandır öfkelenmemişti.

Edith nihayet dolanıp durmayı bıraktı ve Stoner'a baktı; yumruk olmuş elleri iki yanında sallanıyordu. "Evet? Bir şey söylemeyecek misin?"

Boğazını temizledi ve gözlerini odakladı. "Üzgünüm, Edith." Sesinin alçak fakat dengeli çıktığını duydu. "Biraz yorgunum, sanırım."

"Hiçbir şey söylemeyecektin değil mi? Düşüncesiz. Bilmeye hakkım olduğunu düşünmedin mi?"

Bir an Stoner'ın kafası karıştı. Sonra başını salladı. Hali olsaydı, kızardı. "Nasıl öğrendin?"

"Onu boş ver. Sanırım benim dışımda herkes biliyor. Ah, Willy, gerçekten."

"Üzgünüm, Edith gerçekten üzgünüm. Seni endişelendirmek istemedim. Sana gelecek hafta söyleyecektim, hastaneye yatmadan hemen önce. Önemli bir şey değil. Sen kendine dert etme."

"Önemli bir şey değil!" Edith acı acı güldü. "Kanser olabileceğini söylüyorlar. Bunun ne anlama geldiğini bilmiyor musun?"

Birden yerçekiminden kurtulduğunu hissetti ve bir şeye tutunmak için kendini zorladı. "Edith," dedi mesafeli bir sesle, "bunu yarın konuşalım. Lütfen. Şimdi yorgunum."

Edith ona bir an baktı. "Odana gitmene yardım etmemi ister misin?" diye sordu öfkeyle. "Kendi başına yapabilecekmiş gibi durmuyorsun."

"Ben iyiyim," dedi.

Fakat daha odasına varmadan yardım etmesine izin vermediğine pişman olmuştu ve sırf sandığından daha güçsüz olduğunu anladığından değil.

Cumartesi ve pazar dinlendi, pazartesi derslerine girebilecek durumdaydı. Eve erken geldi, kapının zili çaldığında oturma odasındaki kanepeye uzanmış ilgiyle tavanı seyrediyordu. Doğruldu, tam ayağa kalkmak için harekete geçti-

ğinde kapı açıldı. Gelen Gordon Finch'ti. Yüzü solgundu ve elleri titriyordu.

"İçeri gel Gordon," dedi Stoner.

"Tanrım, Bill," dedi Finch. "Neden bana söylemedin?"

Stoner küçük bir kahkaha attı. "Gazeteye ilan da verebilirdim," dedi. "Sessizce halledebileceğimi düşündüm, kimseyi üzmeden."

"Biliyorum, fakat... Aman Tanrım, keşke bilseydim."

"Üzülecek hiçbir şey yok. Henüz kesin bir şey yok... sadece bir ameliyat. Keşif amaçlı, diyorlar sanırım. Hem nasıl öğrendin?"

"Jamison," dedi Finch. "Benim de doktorum. Etik olmadığını bildiğini fakat bilmem gerektiğini söyledi. Haklıydı Bill."

"Biliyorum," dedi Stoner. "Önemli değil. Haber yayıldı mı?"

Finch başını hayır anlamında salladı. "Henüz değil."

"O zaman bu konuda çeneni kapalı tut. Lütfen."

"Elbette, Bill," dedi Finch. "Şimdi, şu cuma günkü yemek davetiyle ilgili... Bunu yapmak zorunda değilsin, biliyorsun."

"Fakat yapacağım," dedi Stoner. Sırıttı. "Lomax'a bir borcum olduğumu düşünüyorum."

Bir tebessümün hayaleti Finch'in yüzünde dolaştı. "Aksi ve ihtiyar bir orospu çocuğu oldun çıktın, öyle değil mi?"

"Sanırım öyle," dedi Stoner.

Akşam yemeği Öğrenci Birliği'nin küçük ziyafet salonunda yapıldı. Edith son anda sonuna kadar dayanamayacağına karar verdiği için Stoner yalnız gitti. Erken gitti ve bir bahar öğleden sonrasında öylesine sallana sallana dolaşıyormuş gibi kampüste ağır ağır yürüdü. Tahmin ettiği gibi salonda kimse yoktu; karısının isim kartını kaldırması ve masayı boş yer kalmayacak şekilde yeniden düzenlemesi için bir garson buldu. Sonra oturdu ve davetlilerin gelmesini bekledi.

Stoner, Gordon Finch'le rektörün arasına, protokol görevlisi rolünü üstlenecek olan Lomax da üç sandalye ileriye oturtulmuştu. Lomax gülümsüyor ve etrafında oturanlarla sohbet ediyordu; Stoner'a bakmadı.

Salon çabucak doldu; yıllardır onunla gerçek anlamda konuşmamış olan bölüm üyeleri salonun karşı tarafından ona el salladılar; Stoner başıyla selam verdi. Finch az şey söylemekle birlikte dikkatle Stoner'ı izledi; Stoner'ın adını hiç hatırlayamadığı yeni genç rektör onunla zorlamasız bir saygıyla konuştu.

Yemek beyaz ceketli genç öğrenciler tarafından servis edildi; Stoner birkaçını tanımıştı; başıyla selam verip onlarla konuştu. Davetliler üzüntüyle yemeklerine baktılar ve yemeye başladılar. Konuşmaların sakin uğultusunu odada neşeyle titreşen çatal, bıçak, kaşık ve porselen tıkırtıları bölüyordu. Stoner kendi varlığının neredeyse unutulmuş olduğunu biliyordu, bundan istifade yemeğini didikleyip birkaç göstermelik lokma alarak etrafına bakınabildi. Gözlerini kıstığında yüzleri göremiyordu; renklerin ve belirsiz şekillerin bir çerçevenin içine hapsolmuş bir eriyik gibi birbiri ardına yeni desenler meydana getirerek karşısında hareket ettiğini görüyordu. Hoş bir görüntüydü ve dikkatini belli bir şekilde ona verirse ağrının farkında olmuyordu.

Aniden bir sessizlik oldu; bir rüyadan uyanıyormuş gibi başını salladı. Dar masanın ucuna doğru oturan Lomax ayağa kalkmış bıçağıyla bir su bardağına vuruyordu. Yakışıklı bir yüz, diye düşündü Stoner dalgın dalgın; hâlâ yakışıklı. Yıllar o ince uzun yüzü daha da inceltmişti ve çizgiler yaştan ziyade derinleşen bir hassasiyetin işaretleri gibi duruyordu. Tebessümünde hâlâ gizli bir alay vardı ve sesi her zaman olduğu gibi yankılı ve tekdüzeydi.

Konuşuyordu; sözcükler Stoner'a, onları çıkaran ses sessizliğin içinden patlıyor ve sonra kaynağına dönerek yok

oluyormuş gibi kesik kesik geliyordu. "...göreve adanmış uzun yıllar... sıkıntılardan uzak dinlenmeyi fazlasıyla hak ediyor... meslektaşlarının saygı duyduğu..." Alayı fark etmişti ve bunca yıldan sonra Lomax'ın kendi yöntemince onunla konuştuğunu biliyordu.

Beklenen kısa alkış patlaması Stoner'ı ürküterek daldığı hayalden uyandırmıştı. Yanında Gordon Finch ayağa kalkmış konuşuyordu. Kafasını kaldırıp kulaklarını açmasına rağmen Finch'in söylediklerini duyamadı; Gordon'un dudakları kımıldıyordu, gözünü ayırmadan önüne bakıyordu, alkış koptu, Gordon oturdu. Diğer tarafında rektör ayağa kalktı ve hızla teşvikten tehdide, neşeden üzüntüye, pişmanlıktan sevince geçen bir sesle konuştu. Stoner'ın emekliliğinin bir son değil bir başlangıç olmasını umduğunu söyledi; üniversitenin onun yokluğunu çekeceğini biliyordu; geleneğin önemi vardı, değişim gerekliydi; ve ileriki yıllarda öğrencileri onu şükranla anacaklardı. Stoner onun söylediklerinden bir anlam çıkaramıyordu; fakat rektör konuşmasını bitirdiğinde salonda bir alkış tufanı koptu ve yüzler tebessüm etti. Alkışlar durulduğunda davetlilerden biri ince bir sesle, "Konuşma!" diye bağırdı. Birisi daha aynı istekte bulundu ve oradan buradan aynı kelimeyi mırıldananlar oldu.

Finch kulağına fısıldadı: "Seni bundan kurtarmamı ister misin?"

"Hayır," dedi Stoner. "Zararı yok."

Ayağa kalktı ve söyleyecek hiçbir şeyi olmadığını fark etti. Teker teker yüzlere bakarken uzun bir süre sessiz kaldı. Sesinin cansız çıktığını duydu. "Ben..." dedi. Baştan aldı. "Ben bu üniversitede neredeyse kırk yıl ders verdim. Eğer hoca olmasaydım ne yapardım bilmiyorum. Ders vermeseydim, ben..." dikkati dağılmış gibi durakladı. Sonra şöyle diyerek bitirdi: "Öğretmenlik yapmama izin verdiğiniz için hepinize teşekkür ederim."

Oturdu. Alkışlar, dostça kahkahalar yükseldi. Salon hareketlendi ve insanlar dolanmaya başladılar. Stoner elinin sıkıldığını hissetti; gülümsediğinin ve kendisine söylenen her şeye başını salladığının farkındaydı. Rektör elini sıktı, içtenlikle gülümsedi, bir öğleden sonra uğramasını söyledi, saatine baktı ve aceleyle çıktı. Salon boşalmaya başlamıştı, Stoner ayağa kalktığı yerde tek başına durdu ve salonun öbür ucuna yürümek için gücünü topladı. İçinde bir şeyin kuvvetlendiğini hissedene kadar bekledi ve sonra masanın etrafından dolaştı ve çoktan bir yabancı olmuş gibi ilgiyle ona bakan küçük insan öbeklerini geride bırakarak salondan çıktı. Lomax bu gruplardan birindeydi, fakat Stoner geçerken dönmedi; ve Stoner, bunca zamandan sonra konuşmak zorunda kalmadıkları için minnettar olduğunu anladı.

Ertesi gün hastaneye yattı ve ameliyatın yapılacağı pazartesi sabahına kadar dinlendi. Bu zamanın çoğunda uyudu ve başına geleceklerle bilhassa ilgilenmedi. Pazartesi sabahı biri koluna bir iğne batırdı; koridorlardan sürüklenerek tamamı tavan ve ışıktan ibaret gibi gözüken garip bir odaya getirildiğinin yarım yamalak farkındaydı. Yüzüne bir şeyin indiğini gördü ve gözlerini kapadı.

Mide bulantısıyla uyandı; başı ağrıyordu; vücudunun alt kısmında hoş olmayan şiddetli yeni bir ağrı vardı. Kusunca kendini daha iyi hissetti. Elini vücudunun orta yerini kaplayan büyük bandajların üzerinde gezdirdi. Uyudu, gece uyandı ve bir bardak su içti ve tekrar uyudu, sabaha kadar.

Uyandığında, Jamison parmakları sol bileğinin üzerinde, yatağının yanında ayakta duruyordu.

"Pekâlâ," dedi Jamison, "bu sabah nasıl hissediyorsunuz?"

"İyi, sanırım." Boğazı kurumuştu; yardım isteyince Jamison ona suyu uzattı. Suyu içti ve bir şey söylemesini bekleyerek Jamison'a baktı.

"Pekâlâ," dedi Jamison sonunda, rahatsız bir şekilde, "tümörü aldık. İri bir arkadaş. Bir-iki gün içinde çok daha iyi hissedeceksiniz."

"Buradan çıkabilecek miyim?" diye sordu Stoner.

"İki-üç gün içinde ayağa kalkacaksınız," dedi Jamison. "Yalnız, bir süre burada kalmanız daha uygun olabilir. Hepsini... alamadık. Radyoterapi uygulayacağız, onun gibi şeyler. Gidip gelebilirsiniz tabii ki, fakat..."

"Hayır," dedi Stoner ve başını yastığa bıraktı. Yine yorgundu. "Mümkün olduğunca çabuk," dedi, "eve gitmek istiyorum, sanırım."

XVII

"Ah Willy," dedi Edith. "İçten tamamen yenmiş bitmişsin."

Arkadaki küçük odanın divanında açık pencereden dışarıya bakarak yatıyordu; ikindi vaktiydi ve ufukta kaybolan güneş, batıda ağaç tepelerinin ve evlerin üzerinde asılı duran dalga dalga uzun bir bulutun alt tarafını kızıla boyamıştı. Pencere telinde bir sinek vızıldadı; komşuların bahçelerinde yakılan çöpün keskin kokusu durgun havada asıldı kalmıştı.

"Ne?" dedi Stoner dalgın dalgın ve karısına döndü.

"İçten," dedi Edith. "Doktor her yere yayıldığını söyledi. Ah, Willy, zavallı Willy."

"Evet," dedi Stoner. Kendini ne kadar zorlasa da ilgi gösteremedi. "Eee, endişelenmene gerek yok. Düşünmemek en iyisi."

Edith cevap vermedi, Stoner tekrar açık pencereye döndü ve uzaktaki bulutun üzerinde sadece soluk morumsu bir ışın kalana kadar kararan gökyüzünün seyretti.

Bir haftadan biraz daha uzun bir süredir evdeydi ve daha o öğleden sonra Jamison'un sahte tebessümüyle "tedavi" dediği işlemden geçtiği hastane ziyaretinden dönmüştü. Jamison ameliyat yarasının iyileşme hızına hayran kalmış, kırk yaşında bir adamın bünyesine sahip olmasıyla ilgili bir şeyler söylemiş ve sonra

aniden susmuştu. Stoner orasının burasının kurcalanmasını kabul etmiş, onu bir masaya bağlamalarına izin vermiş ve devasa bir makine sessizce üzerinde sallanırken kıpırdamadan beklemişti. Aptallık olduğunu biliyordu, fakat itiraz etmedi; kabalık etmiş olurdu. Eğer amaç herkesin dikkatini önleyemedikleri gerçekten başka tarafa çekmekse katlandıkları azdı bile.

Şimdi uzanıp pencereden dışarı baktığı bu küçük odanın zaman içinde dünyası haline geleceğini biliyordu; daha şimdiden eski bir dostun uzaktan seslenişi gibi geri dönen belli belirsiz ilk ağrıları hissedebiliyordu. Hastaneye geri dönmesini isteyeceklerinden şüpheliydi; bu öğleden sonra Jamison'un sesinde bir sonlanış hissetmişti ve Jamison ona "sıkıntı" olması halinde alması için bazı haplar vermişti.

Edith'e, "Grace'e yazabilirsin," dediğini duydu. "Uzun zamandır ziyaretimize gelmedi."

Kafasını çevirdiğinde Edith'in dalgın dalgın başını salladığını gördü; gözleri, onunkilerle birlikte, huzurla pencerenin dışında büyüyen karanlığa bakıyordu.

Sonraki iki hafta içinde başlangıçta yavaş yavaş, sonra hızla güçten düştüğünü hissetti. Ağrı beklemediği bir şiddetle yeniden başlamıştı; haplarını aldı ve ağrının temkinli bir hayvan gibi karanlığa çekildiğini hissetti.

Grace geldi; her şeye rağmen ona söyleyecek çok az şeyi olduğunu gördü. St. Louis dışındaydı ve Edith'in mektubunu daha bir gün önce döndüğünde bulmuştu. Bitkin ve gergindi ve gözlerinin altında mor halkalar vardı; Stoner onun acısını dindirmek için yapabileceği bir şey olmasını isterdi ama buna gücünün yetmeyeceğini biliyordu.

"Gayet iyi görünüyorsun baba," dedi. "Gayet iyi. İyileşeceksin."

"Elbette," dedi ve ona gülümsedi. "Genç Ed nasıl? Sen nasılsın?"

Kendisinin iyi olduğunu, genç Ed'in de iyi olduğunu, ge-

lecek sonbaharda ortaokula başlayacağını söyledi. Stoner şaşkınlıkla ona baktı. "Ortaokul mu?" diye sordu. Sonra doğru olması gerektiğini fark etti. "Elbette," dedi. "Ne kadar büyümüş olabileceğini unuttum."

"Çoğunlukla Bay ve Bayan Frye'la kalıyor," dedi. "Onun için en iyisi böylesi." Grace başka bir şey daha söyledi, fakat Stoner'ın ilgisi dağılmıştı. Giderek daha sık, dikkatini herhangi bir şeye odaklamakta zorlandığını görüyordu; aklı kendisinin kestiremediği yerlere gidiyor ve bazen kendini nereden geldiğini anlamadığı sözleri söylerken buluyordu.

Grace'in, "Zavallı babacım," dediğini duydu ve dikkatini yeniden içinde bulunduğu duruma verdi. "Zavallı babacım, hayat senin için kolay olmadı, değil mi?"

Stoner bir an düşündü ve sonra, "Hayır. Fakat sanırım ben öyle olmasını istemedim," dedi.

"Annem ve ben... ikimiz de seni hayal kırıklığına uğrattık, değil mi?"

Ellerini sanki ona dokunacakmış gibi havaya kaldırdı. "Ah, hayır," dedi bulanıklaşmış bir özlemle. "Sen asla..." Daha fazlasını söylemek, açıklamak istedi fakat devam edemedi. Gözlerini kapadı ve bilincinin serbest kaldığını hissetti. Bir perde gibi görüntüler oraya doluştu ve değişti. Edith'i yaşlı Claremont'un evinde tanıştıkları ilk geceki haliyle gördü: mavi elbise, ince uzun parmaklar, yumuşacık tebessüm eden beyaz tenli narin yüz ve sanki güzel bir sürpriz varmış gibi her an şevkle bakan açık renk gözler. "Annen..." dedi. "Her zaman böyle... değildi." Edith her zaman şimdi olduğu gibi değildi; ve onun dönüştüğü kadının içinde bir zamanlar var olan kızı artık görebildiğini düşünüyordu; bunu her zaman görmüş olduğunu düşündü.

"Güzel bir çocuktun," derken duydu kendini ve bir an kiminle konuştuğunu bilemedi. Işık gözlerine doldu, şekil aldı ve kızının kırışıklı, hüzünlü ve kaygıdan bitap düşmüş yüzüne

dönüştü. Gözlerini tekrar kapadı. "Çalışma odasında. Hatırlıyor musun? Çalışırken benimle otururdun. O kadar sakindin ve ışık... ışık..." Masa lambasının ışığı (şimdi onu görebiliyordu) onun çocuksu bir ilgiyle bir kitaba ya da resme eğilmiş küçük gayretli yüzünü emdiği için pürüzsüz teni odanın gölgeleri arasında parıldıyordu. Uzakta yankılanan küçük kahkahayı duydu. "Öyle ya," dedi ve o çocuğun bugünkü yüzüne baktı. "Öyle ya," dedi tekrar, "sen hep oradaydın."

"Şşş," dedi Grace usulca, "dinlenmelisin."

Bu onların vedası oldu. Ertesi gün Grace ona gelip birkaç günlüğüne St. Louis'e dönmek zorunda olduğunu söyledi ve cansız, kontrollü bir sesle Stoner'ın duymadığı bir şey daha söyledi; yüzü süzgün, gözleri kırmızı ve nemliydi. Bakışları birbirine kilitlendi; Grace ona uzun bir zaman handiyse kuşku içinde baktı; sonra başını çevirdi. Stoner onu bir daha göremeyeceğini biliyordu.

Ölmek istemiyordu; fakat Grace'in gidişinden sonra, insanın pek de istemediği bir yolculuğa çıkma ânını beklemesi gibi sabırsızlıkla beklediği anlar oldu. Ve her yolcu gibi, gitmeden önce yapmak zorunda olduğu pek çok şey olduğunu hissediyor ama ne olduklarını bilemiyordu.

O kadar güçten düşmüştü ki yürüyemiyordu; günlerini ve gecelerini minik arka odada geçirdi. Edith istediği kitapları ona getirdi ve kendini yormadan uzanabilsin diye onları başucunda duran sehpanın üzerine yerleştirdi.

Kitaplarının varlığı onu teselli etmesine rağmen az okuyordu. Edith'e bütün perdeleri açtırıyor ve yakıcı öğleden sonra güneşi odanın içine girmeye başladığında bile kapamasına izin vermiyordu.

Bazen Edith odaya gelip yatakta onun yanına oturdu ve sohbet ettiler. Havadan sudan konuştular; üstünkörü tanıdıkları insanlardan, kampüse yapılan yeni binadan, yıkılan eskisinden; fakat ne söyledikleri önemli değil gibiydi. İlişkilerine

yeni bir huzur gelmişti. Aşkın ilk zamanlarına benzeyen bir suskunluktu bu; ve neredeyse düşünmeden, Stoner onun neden geldiğini anlamıştı. Birbirlerine verdikleri zarar için kendilerini affetmişlerdi ve birlikte geçirdikleri hayatın nasıl bir şey olabileceğini düşünerek duygulanmışlardı.

Stoner artık ona neredeyse pişmanlık duymadan bakıyordu; ikindinin yumuşak ışığında Edith'in yüzü genç ve kırışıksız görünüyordu. Keşke daha güçlü olsaydım, diye düşündü; keşke daha fazlasını biliyor olsaydım; keşke anlayabilmiş olsaydım. Ve sonunda, insafsızca, şöyle düşündü: Keşke onu daha fazla sevmiş olsaydım. Eli sanki çok uzağa gitmesi gerekiyormuş gibi üstünü örten çarşafın üzerinde ilerledi ve onun eline dokundu. Edith kımıldamadı; ve bir süre sonra Stoner bir uyku haline sürüklendi.

Bilinci aldığı yatıştırıcılara rağmen açık kalmış gibi geldi ona; ve bunun için minnettardı. Fakat kendisiyle ilgisi olmayan bir irade o bilinci ele geçirmişti, onu anlayamadığı yönlere götürüyordu; zaman geçiyordu ama o geçtiğini göremiyordu.

Gordon Finch onu neredeyse her gün ziyaret etti, fakat bu ziyaretlerin sırasını hafızasında tutamadı; Gordon'la kendisi orada değilken konuştuğu zamanlar oluyordu ve boş odada onun sesini duyduğunda şaşırıyordu; bazen onunla yaptığı bir sohbetin tam ortasında sanki aniden Gordon'un varlığının farkına varmış gibi duraklıyor ve göz kırpıyordu. Bir keresinde Gordon parmak ucunda odaya girdiğinde, adeta şaşkınlıkla ona dönmüş ve "Dave nerede?" diye sormuştu. Gordon'un yüzündeki korku dolu şaşkınlığı görünce halsiz başını sallamış ve "Üzgünüm, Gordon. Uyumak üzereydim; Dave Masters'ı düşünüyordum ve... bazen düşündüğüm şeyleri farkında olmadan söylüyorum. Aldığım ilaçlardan," demişti.

Gordon gülümsemiş, başıyla onaylamış ve espri yapmıştı; fakat Stoner o anda Gordon Finch'in onu asla geri dönemeyeceği bir şekilde bıraktığını anladı. Hayaleti onları bunca yıl

derinliğini hiçbir zaman fark edemedikleri bir dostlukla bir arada tutan Dave Masters'dan, ikisinin de sevdiği o cüretkâr delikanlıdan böyle bahsettiği için büyük bir pişmanlık duydu.

Gordon ona meslektaşlarının selamlarını iletti ve dağınık bir şekilde üniversiteyle ilgili onun ilgisini çekebilecek meselelerden bahsetti; fakat gözleri huzursuzdu ve yüzünde gergin bir tebessüm çırpınıyordu.

Edith odaya girdi ve sözü bölündüğü için rahatlayan Gordon Finch heyecanlı ve içten, ayağa fırladı. "Edith," dedi, "sen buraya otur."

Edith başını salladı ve gözlerini kırpıştırarak Stoner'a baktı.

"Koca Bill daha iyi görünüyor," dedi Finch. "Yemin ederim, geçen hafta olduğundan çok daha iyi göründüğünü düşünüyorum."

Edith sanki varlığını ilk defa fark ediyormuş gibi ona döndü.

"Ah, Gordon," dedi. "Berbat görünüyor. Zavallı Willy. Bizimle çok zamanı kalmadı."

Gordon sarardı ve çarpılmış gibi bir adım geriledi. "Tanrım, Edith!"

"Çok fazla değil," dedi Edith tekrar, kara kara düşünerek bir parça gülümseyen kocasına bakarken. "Ne yapacağım Gordon? Onsuz ne yaparım?"

Stoner gözlerini kapadı ve yok oldular; Gordon'un bir şey fısıldadığını ve yanından uzaklaşan adımlarını duydu.

Bu kadar olağanüstü olmasının nedeni, bu kadar kolay olmasıydı: Gordon'a ne kadar kolay olduğunu söylemek istemişti, ona bu konuda konuşmanın ya da düşünmenin onu rahatsız etmediğini söylemek istemiş fakat bunu yapmayı başaramamıştı. Artık gerçekten önemli görünmüyordu; mutfaktan seslerini duydu, Gordon'unki alçak ve telaşlı, Edith'inki isteksiz ve kesik kesik. Neden bahsediyorlardı?

...Ağrı onu hazırlıksız yakalayan bir ısrarla aniden geldiği için az daha bağıracaktı. Yatak çarşafına yapışan ellerini gevşetti

ve dikkatlice komodine uzanmaları için komut verdi. Bir-iki hapı alıp ağzına attı ve biraz suyla yuttu. Alnından soğuk terler boşandı ve ağrı hafifleyinceye kadar hiç kıpırdamadan yattı.

Sesleri tekrar duydu; gözlerini açmadı. Gordon muydu? İşitme duyusu vücudunun dışına çıkmış da bir bulut gibi üzerinde asılı durarak sesi ona en ince ayrıntısına kadar iletiyormuş gibi geldi. Fakat zihni kelimeleri tam olarak seçemiyordu.

Ses –Gordon'un sesi miydi?– onun yaşamıyla ilgili bir şey söylüyordu. Sözcükleri çıkaramamasına, söylendiklerinden bile emin olamamasına rağmen, kendi zihni, yaralı bir hayvanın gözü dönmüşlüğüyle bu sorunun üzerine atıldı. Acımasızca kendi hayatını bir başkasına gözükmesi gerektiği gibi gördü.

Tarafsızlıkla, mantık yürüterek başarısız gözükmesi gereken hayatına baktı. Dostluk ve dostluğun onu insan ırkında tutabilecek yakınlığını istemişti; iki dostu olmuştu, biri kim olduğu bilinmeden anlamsızca ölmüştü, diğeri artık hayatın öyle uzak saflarına çekilmişti ki... Evliliğin içtenliğini ve dingin, birleştirici tutkusunu istemişti; ona da sahip olmuştu ama onunla ne yapacağını bilememişti ve o da ölmüştü. Aşk istemişti; aşkı bulmuştu ve ondan da feragat etmiş, ihtimaller kargaşasında yok olup gitmesine izin vermişti. Katherine, diye düşündü. "Katherine."

Hoca olmak istemişti ve olmuştu da; yine de biliyordu, hep farkındaydı, hayatının büyük bölümünde sıradan bir hoca olmuştu. Bir parça bütünlük, tam bir saflık hayal etmişti; taviz ve değersizliğin saldırgan şaşırtmacasını bulmuştu. Bilgeliği kavramış ve uzun yılların sonunda cehaleti bulmuştu. Daha başka ne var, diye düşündü. Başka?

Ne bekliyordun, diye sordu kendi kendine.

Gözlerini açtı. İçerisi karanlıktı. Sonra dışarıda gökyüzünü, koyu lacivert uzayı ve bir bulutun içinden parıldayan ince ay ışığını gördü. Çok geç olmalı, diye düşündü; sanki Gordon ve Edith daha biraz önce, hava aydınlıkken yanında durmuşlardı.

Yoksa bu çok uzun zaman önce miydi? Bilemedi.

Bedeni tükendikçe kaçınılmaz olarak beyninin de zayıf düştüğünü anlıyordu, fakat hazırlıksız yakalanmıştı. İnsan vücudu güçlüdür, diye düşündü; bizim düşündüğümüzden daha güçlü. Her zaman devam etmek ister.

Sesler duydu, ışıklar gördü, ağrının gelip gittiğini hissetti. Edith'in yüzü üzerine eğildi; Stoner yüzünün tebessüm ettiğini hissetti. Bazen kendi sesinin konuştuğunu duydu ve emin olamasa da mantıklı konuştuğunu düşündü. Edith'in ellerinin üzerinde gezindiğini, onu kıpırdattığını, sarmaladığını hissetti. Yeniden çocuğu oldu, diye düşündü; sonunda bakabileceği bir çocuğu var. Onunla konuşabilmeyi istedi; söyleyecek bir şeyleri olduğunu hissediyordu.

Ne bekliyordun, diye düşündü.

Ağır bir şey gözkapaklarına bastırıyordu. Ürperdiklerini hissetti ve sonra onları açmayı başardı. Hissettiği, ışıktı, bir öğleden sonranın parlak gün ışığı. Gözlerini kırpıştırdı ve umursamazlıkla mavi gökyüzünü ve güneşin penceresinden görebildiği parlak köşesini düşündü. Gerçek olduklarına karar verdi. Bir elini kımıldattı ve bu hareketle birlikte sanki havadan alışılmadık bir gücün içine aktığını hissetti. Derin nefes aldı; hiç ağrı yoktu.

Aldığı her nefesle daha da güçleniyor gibi geldi ona. Vücudu ürperdi ve yüzünde ışığın ve gölgenin nazik ağırlığını hissetti. Yataktan doğruldu ve sırtını yatağın dayalı durduğu duvara yaslayarak oturdu. Artık dışarıyı görebiliyordu.

Uzun bir uykudan uyanmış ve tazelenmiş hissediyordu. Bahar sonu ya da yaz başıydı, görünüşe bakılırsa daha çok yaz başı. Arka bahçesindeki dev karaağacın yapraklarında bir canlılık ve parıltı, gölgesinde daha önceden bildiği esrarlı bir serinlik vardı. Havada tatlı çimen, yaprak ve çiçek kokularını toplayıp birbirine karıştıran ve asılı tutan bir yoğunluk, bir ağırlık vardı. Tekrar derin nefes aldı; nefesinin rahatsız edici

sesini duydu ve ciğerlerine doluşan yazın tatlılığını hissetti.

Ayrıca, aldığı o nefesle birlikte, içinde derinlerde bir yerde bir değişim hissetti, bir şeyi durduran ve kımıldamaması için başını sabitleyen bir değişim. Sonra geçti. Böyle oluyormuş demek ki, diye düşündü.

Edith'i çağırması gerektiği geldi aklına; ve o esnada onu çağırmayacağını anladı. Ölenler bencildir, diye düşündü; çocuklar gibi zamanlarını kendilerine saklamak isterler.

Yeniden nefes alıyordu fakat içinde adlandıramadığı bir farklılık vardı. Bir şeyi, bir bilgiyi beklediğini hissetti; fakat bunun için dünyanın bütün zamanlarına sahipmiş gibi geldi.

Uzakta kahkaha sesi duydu ve başını kaynağına doğru çevirdi. Bir grup öğrenci arka bahçesinin çimenlerinden geçiyordu; bir yere koşturuyorlardı. Onları belirgin bir biçimde gördü; üç çift vardı. Uzun bacaklı kızlar ince yazlık elbiseler içinde zariftiler ve oğlanlar neşeli ve dalgın bir merakla onlara bakıyorlardı. Çimenin üzerinde neredeyse ona hiç değmeden, geçtikleri yerde hiç iz bırakmadan yürüdüler. Onları görüş alanından çıkıncaya, onları göremeyeceği yere kadar izledi; gözden kaybolmalarından sonra uzun bir süre yaz öğleden sonrasının sessizliğinde uzak ve habersiz kahkahalarının sesi geldi kulağına.

Ne bekliyordun, diye düşündü yine.

Sanki bir yaz esintisinin taşıyıp getirdiği bir sevinç çöktü üzerine. Başarısızlığı düşündüğünü hatırladı –sanki önemi varmış gibi– belli belirsiz. Böyle düşünceler ona artık kaba, yaşadığı hayata haksızlık gibi geliyordu. Bilincinin köşesinde bulanık varlıklar toplandı; onları göremiyor fakat orada olduklarını biliyordu, onun göremediği ve duyamadığı bir sahiciliğe kavuşmak için güç topluyorlardı. Onlara yaklaştığını biliyordu; fakat acele etmeye gerek yoktu. Eğer isterse onları görmezden gelebilirdi; bütün zamanlar onundu.

Etrafında bir yumuşaklık vardı, uzuvlarına bir dermansızlık yayıldı. Üzerine ani bir kuvvetle kendi kimliğine dair bir

duygu çöktü ve onun gücünü hissetti. Kendisiydi ve ne olduğunu biliyordu.

Başı döndü. Başucundaki sehpa uzun zamandır dokunmadığı kitaplarla doluydu. Bir süre ellerini üzerlerinde gezdirdi; parmaklarının inceliğine ve onları büktüğünde karmaşık eklem boğumlarına hayret etti. İçlerindeki gücü hissetti ve masanın üzerindeki karışıklığın içinden bir kitap çekip çıkarmalarına izin verdi. Aradığı kendi kitabıydı ve el onu tuttuğunda, solalı uzun zaman olmuş ve eskimiş tanıdık kırmızı kapağa gülümsedi.

Kitabın unutulmuş ve hiçbir işe yaramamış olmasının onun için neredeyse hiç önemi yoktu; herhangi bir zaman içindeki değerini sorgulamak adeta saçma göründü. Kendini orada, o solan baskıda bulacağı yanılsamasına düşmedi; bununla birlikte inkâr edemeyeceği küçük bir kısmı *oradaydı* ve orada olacaktı.

Kitabı açtı; ve bunu yaptığında kitap ona ait olmaktan çıktı. Parmaklarını sayfalarda dolaştırdı ve o sayfalar canlıymış gibi bir karıncalanma hissetti. Karıncalanma parmaklarından ilerleyip hızla etine ve kemiklerine aktı; en ince ayrıntısına kadar farkındaydı ve kendisini içine alıncaya, dehşete benzeyen eski heyecan onu yattığı yere yapıştırıncaya kadar bekledi. Penceresinden geçen güneş ışığı, sayfanın üzerinde parladı, ama orada ne yazdığını göremedi.

Parmaklar gevşedi ve tuttukları kitap hareketsiz bedenin üzerinden önce yavaş, sonra hızla kayıp odanın sessizliğine döküldü.

Arkansas Üniversitesi Kütüphaneleri, Özel Koleksiyonlar

JOHN WILLIAMS (1922-1994)

Kuzeydoğu Teksas'ta doğup büyüdü. Edebiyata ve oyunculuğa olan yeteneğine rağmen, yerel bir yüksekokuldaki ilk senesinin sonunda sınıfta kaldı. Savaş sırasında istemeye istemeye Hava Kuvvetleri'ne kaydoldu ve orada ilk romanının taslağını yazdı. Eve döndüğünde Williams, romanı için küçük bir yayınevi buldu ve Denver Üniversitesi'ne girdi; lisans ve yüksek lisansını orada tamamladı ve yine orada 1954 yılında okutman olarak çalışmaya başladı. Williams, Denver Üniversitesi'nde yaratıcı yazarlık programını kurdu ve 1985 yılındaki emekliliğine kadar kadroda kaldı. O yıllarda aktif olarak misafir okutmanlık ve yazarlık yaptı; iki şiir kitabı ve *Nothing But the Night*, *Butcher's Crossing*, *Stoner* ve Ulusal Kitap Ödülü'nü kazanan *Augustus* olmak üzere dört roman yayımladı.

İlk gençliğinde Stoner aşkı, insanın eğer şanslıysa erişebileceği, mutlak bir varoluş biçimi olarak düşünürdü; olgunluğa erdiğinde, insanın ovalayıcı bir inançsızlık, hafiften tanıdık bir küçümseme ve sıkıntı verici bir özlemle bakması gereken sahte bir dinin cenneti olduğu sonucuna varmıştı. Şimdi artık orta yaşında, aşkın ne bir lütuf ne de bir yanılsama olduğunu anlamaya başlıyordu; aşkı insanca bir dönüşüm hareketi olarak; irade, zekâ ve yürekle keşfedilen ve her gün ve her dakika yeniden yaratılan bir durum olarak görüyordu.

Bir başyapıt olan *Stoner*, sessiz yaşamını sıradışı bir yolculuğa dönüştüren gerçek bir kahramanın hikâyesidir.

STONER

JOHN WILLIAMS

"*Alt tarafı üniversiteye giden ve öğretmen olan bir adamı anlatan bir roman. Ancak şimdiye kadar karşılaşmış olabileceğiniz en büyüleyici şeylerden biri.*"
Tom Hanks, *Time*

"Stoner yalnızca muhteşem değil, mükemmel bir roman. Çok güzel yazılmış, derin izler bırakan nefes kesici bir roman."
Morris Dickstein, *The New York Times Book Review*

"Nitelik bakımından sadece iyi bir romanın nasıl yazılması gerektiğini gösteren bir örnek olmakla kalmayıp aynı zamanda başlı başına doyurucu bir okuma deneyimi sunmasıyla da diğerlerinden ayrılan bir eser çok ender çıkar... *Stoner*, son elli yılda yayımlanmış en olağanüstü güzellikteki romanlardan biri."
Clay Reynolds, *The Dallas Morning News*

"*Stoner* büyüleyici bir roman ve bunun tek bir nedeni var: John Williams karakterlerini öyle büyük bir şefkat ve acımasız bir dürüstlükle ele alıyor ki onları sevmeden edemiyorsunuz."
Steve Almond, *Tin House*

%100 Koton Kitap
www.kotonkitap.com
9 786058 753976
₺19.90